

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата виносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Чи наша суспільність склерикалізована?

Перед місяцем вийшла з друку накладом редакції „Іскри“ цікава під многими зглядами книжка знаного вже ширшій публіці автора п. Юліяна Бачиньского. Книжка ся носить титул „Гльосси“. До неї ми ще в своїм часі повернемо, а нині виписуємо з неї тільки отсі слова автора, які звучать: „Уся українська суспільність в Галичині як находила ся, так і находить ся під безнастанним, просто давлячим впливом „руского“ духовенства... Наслідком того є цілковите склерикалізоване усього національного життя української суспільности в Галичині, у всіх його напрямх і політичнім і економічнім і культурнім. Як далеко той вплив духовенства... розширив ся... видно з сего, що все, що лише робить ся, — робить ся все з увагою на те духовенство і в границях зачеркнених тим духовенством. Все стало на услуги йому — і політичні партії і економічні і просвітні інституції і все береже його поваги, авторитету і — його інтересів. Ні одна кляса галицько-української суспільности не була і не є так бороненою, як духовенство і ні одна кляса не поглотила в свою оборону тільки жертв, що то духовенство...“ (ст. 61 і 62.).

Як би то писало ся про Іспанію або Францію, то се ще увійшлиби. Про чужі краї інформує нас переважно жидівська преса, тож і не диво, що ми переконані о „ультрамонтанстві“ Іспанії і „клерикалізмі“ Франції. Аджеж недавно писав „Н. Гр. Голос“, що верховодами в Франції є „клерикали“. Але коли такі слова читаємо про нашу таки Галичину, то коли не що иншого, то бодай сьміх нас збирає. „Галицька суспільність під впливом духовенства, она склерикалізована! Усе робить ся з увагою на духовенство, все береже поваги, ба навіть інтересів духовенства!“

Дотепний собі той п. Бачинський!

І дійсно, в повислих словах в богато дотепу, коли не іронічних кпин. Виказати се не трудно. Вже тільки самий послідний місяць нашого громадянського життя нагромадив досить доказів на „склерикалізоване“ нашої суспільности.

Пригадаймо собі перебіг руского віча, з дня 31. серпня с. р. Віче скликала націонал-демократична партія, отже партія, в якій є найбільше священиків. І дійсно на зазив заряду партії явилось до 4000 народа, між тим понад сто священиків. І якуж промову мусіли вислухати ті вічевики, ті священики? Промову знаного радикала, в якій він завзивав зібраних до політики улиці... І „склерикалізовані“ рускі націонал-демократи слухали тих слів і били грімке браво. Значить, „склерикалізована“ суспільність згодилась на політику улиці, заініціювану навіть не націонал-демократом, а радикалом.

Се один доказ „склерикалізованя“ нашої суспільности, доказ, що у нас все робить ся „з увагою на духовенство“. Другий доказ дає нам загальний збір „Общества Качковского“. І на сім з'їзді явилось не мало народа і тут зібралось знова споре число священиків. Тут навіть предсідатель був священик, значить, „клерикал“. Якій тут були промови? Перший (і для нас послідний) промовляв Др. Н. Глібовицький. Він, шануючи „клерикальні“ почування „склерикалізованих“ учасників, маючи увагу на численно зібране католицке духовенство та на самого предсідателя „клерикала“, сказав на закінченє своєї „лекції зь руской исторіи“ такі „клерикальні“ слова: „Мы можем пережить еще много горя и вражеских нашествовъ, но не упадемъ, ибо русскому народу предназначено providѣніемъ обновити весь міръ на основѣ Христового ученія. Мы вѣрныи ученики и послѣдователи Наумовича, должны въ первомъ ряду поборивати тьму и неправду, ибо именно вони препятствуютъ пришествію правди Божьей на землю“ (Гл. „Галичанинъ“ ч. 194.).

І таку „клерикальну“ бесіду слухала „склерикалізована українська суспільність“ і мовчала, а радше не мовчала, але плескала в долоні, що сили стало.

Чи се докази, на твердженє п. Бачинського? А ми взяли тільки два факта, які скоїлись послідними днями. А кільки їх було передше? Ми навели тільки факта, які звершилися на публичних зібранях. А чи тільки на таких зібранях пізнає ся настрій суспільности? О много більше чим на вічах (і то ще так на скорі, доривочно скликаних) та зібранях відбиває ся сей настрій в пресі. Преса — се уста суспільности. І якаж наша преса? Чи слід в ній того „клерикалізму“, чи пише она „з увагою на духовенство“?

Ми не хочемо тут запускати в критику, не хочемо комусь на сім місци робити які небудь уваги, а зазначуємо тільки факта, які стоять влучности з нашою темою.

Переїдїм по черзі важнійші наші часописи, аби переконати ся, як „глибоко вкоринив ся“ „клерикалізм“ в нашу суспільність.

Зачнім від часописей „історичних“. Сам факт, що редагують їх люди православні, відступники від нашої церкви, досить кидає на них характеристичне світло. А зрештою, що „Галичанинъ“

не грішить цілком „клерикалізмом“, найліпший доказ се, що він уміщений покійним кардиналом між спис заказаних часописів, а сей заказ правосильний і доси. „Русское Слово“ се додаток до „Галичанина“, отже — який пан, такий і крам. Пригадуємо тільки на сім місці Наумовича.

Часописи отверто радикальні і соціялістичні поминаємо, а приходимо до „Діла“. Чи воно „клерикальне“ і пише „з увагою на духовенство?“ Пригадуємо тут також на пересторогу видану в своїм часі покійним кардиналом в Відомостях, відводимо цікавих до кілька статей поміщених на ту тему в торічнім „Руслані“, а навіть до перших чисел нашої „Ниви“. Вкінці, як се ми зазначили при „Галичанині“, так підносимо і тут свого рода значучий факт, що редакторами „Діла“ самі визначніші радикали і соціялісти, хоч сховані під плащик націонал-демократів.

Всі видавництва провінціональні, тим самим, що провінціональні, тут для нас не великої ваги. Але і вони є подекуди доповненням „Діла“.

З органів станових возьмім учительський орган „Промінь“. Чи він також „клерикальний“? Вистарчить згадати тут тільки про его статю в посліднім числі (18) під з.: „Проблем сексуальний в школі“, про яку поговоримо на іншим місці.

А наш одинокий літературно-науковий журнал, „Л. Н. Вістник“, чи посудить хто его редакцію о „клерикалізм“? А „Видавнича Спілка“, чи „клерикальна“, чи „клерикальні“ книжки друкує?

Щож лишаєсь нам? — „Економіст“, „Господарь“, „Дзвінок“, урядовий орган учителів „Учитель“, і інші поменші часописи та видавництва, які своїм змістом не можуть бути ані „клерикальні“, ані „антиклерикальні“, а хіба тільки, скажім, предметові. Бо як справу, на пр. економічну, мішати з „клерикалізмом“, як се робить п. Бачинський, ми сего не розуміємо.

Ми перейшли майже всі важніші наші видавництва (крім „Руслана“, що один стоїть на ґрунті „клерикальнім“) і щож побачили? Богато в них слідно того „клерикалізму“? Чи „склерикалізована та суспільність, що ті видавництва читає, предплачує і поширає“?

Нам здаєть ся, що ш. автор мусить се все знати, він мусить се знати може навіть ліпше, як ми, бож читаючи его послідну працю, видимо, що він уміє глибоко думати. Чомуж однак пише про „склерикалізоване“ нашої суспільности? Де він добачив той вплив духовенства, на яким поли? Ані в політиці, ані в суспільній акції, ані в пресі, ані в літературі, ми того впливу не бачимо. Що у нас робить ся все без уваги на духовенство, се ми вже виділи. Чому автор пише, що все стало на услуги духовенству, що все береже его поваги а навіть інтересів? Хтож такий, яка партія стає спеціально нам на услуги, хто і яка партія береже навіть наших інтересів? Се хіба казки з тисяч і одної ночі. Але автор, як ми се зазначили, уміє думати і мусить знати, що пише. Колиж „фізично“ неможливо, аби він сї свої слова брав на серйю, так виходить на наше, що він або дотепкує, жартує з нас, або таки іронічно кпить. Чому?

Нас, священників, є понад три тисячі, а мимо сего ми без жадного впливу, не зазначаємо ся ані в політиці, ані в справах культурних, ані в суспільних, пишуть о нас і для нас, що хто хоче, не шануючи не тільки нашої поваги, але дуже часто навіть поваги церкви (о попираню інтересів — нема що і говорити), говорять до нас річи, яких ми і слухати не повинні, а ми на те всю і з тим всім годимо ся, мовчимо, понижені і обиди з християнською покорою зносимо, терпимо і всі наші болі, всі хрести складаємо в почутю щирих патріотів на жертівник будучої вільної вітчизни, до котрої, як так піде далі і приступу не будемо мати.

Як широко вкорінений в нашу суспільність той „клерикалізм“ свідчить хочби історія „клерикальних“ видавництв, зглядно часописий. Котра наша часопись могла похвалитись належною піддержкою зі сторони суспільности? Чи може знаменитий „Сион“ чи „Душпастир“, чи „Богословский Вістник“, чи вкінці хочби і наша „Нива“? Чи так попирає „склерикалізована“ суспільність „клерикальні“ видавництва? А що скаже нам о. прабат Бачинський про свою „Богословську Бібліотеку“, а що скажуть нам „Амвон“ і „Прапор“? Що нам взагалі скажуть „клерикальні“ автори про свої видавництва?

Але досить вже, думаємо, тих доказів на „склерикалізоване“ нашої суспільности! „Посуджувати“ її о щось подібного, се значить, брати нас, священників, на глум...

О пожитку місії.

Звідси то і походить, що наріц може з проповідий недільних і святочних за мало користий виносити, бо они можуть бути переплітані занадто високими фразами, що затемнюють зміст, або є за широко розповідані або без вищиченої мети, до котрої повинноб ся в проповідях стреміти, або говорить ся о своїх кривдах. Все то не може робити на слухачів доброго вражіння, а звідси йде осналість в слуханю проповіді, а дальше закамевілість в гріховнім житю. Впрочім всякий сумнів що до висше згаданого закиду збивають слова св. евангелиста Луки (4. 24.): „Яко вѣкоторій пророкъ пріятель єсть въ отечествіи своемъ“.

Насупротив тому проповіді місіонарські бувають старанно оброблені і приноврвлені до способу понимаеня як образованих, так і необразованих.

В них роздроблює ся хліб на малі частини так, що і необразовані понимають тайни віри, десять заповідий бо-

жих, спосіб витревляння в ласці божій і т. д. Коли до того ще виголошені з жаром і переконаннем, тогди серця вірних розпалюють ся горячою любовию до Бога, після слів „не серце наю горя бѣ въ наю, єгда сказоваше намъ писаніа“, а совість стає дразлива на гріхи. Крім того знаходить тут слухач звязь вічних правд, котрі особливо порушають серце чоловіка, на пр. важність спасення душі, злобу гріха смертного, смерть, суд, пекло і вічність. Дійсно, коли зрозуміє ті правди закамєнілий грішник, то булоби більше чудо, коли би не навернув ся, ніж колиби навернув ся.

Звідси со слідує, що багато грішників підчас місії полишають спосібности до гріха, забране добро віддають, шкоду направляють, а ненависть убивають в корени — словом — скидають тягарі з своїх сумлінъ, котрі може довгий час їх мучили.

Томуто вже сама чутка о наступаючій місії розносить ся блискавицею по селах, бо по перше на місіях чує ся иншу, популярну бесіду, а по друге, заспокоює ся душевні некучі потреби.

Тут може зайти також сумнів що до важности сповідий закамєнілих грішників, бо часто мож почути гадку, що закамєнілий грішник остане все таким і по місії, а причину тому подає ся, що для закамєнілого грішника потрібний довший час проби, як час місії.

Но сей сумнів не остоїть ся, коли возьмемо на згляд, що при сповідях не повинно ся звертати уваги на час проби, а на спосібність сповідаючого ся до прийнятя розгрішення. А після моральної вистарчає до розгрішення зовсім розсудний, правдоподібний суд о спосібности каючого ся. Впрочім св. Кипріян говорить виразно, що любов Бога усовершенє ся не так довгою часу, як силою ласки божої.

Коли би місії не подавали жадної иньшої користи, як лише направленє съвятотатських сповідий, то для тої єдиної мети булиби дуже пожадані. Се велике зіпсуге буває особливо по тих громадах, де съвященик є той сам довгі літа і майже кожного свого парохіянина особисто знає. Нерозумний стид відкрити своє серце перед власним парохом допроваджує чоловіка до съвятотатських сповідий, а може навіть так далеко допровадити, що на смертній постели промовчить гріхи. І се власне є один з найбільше благословених плодів, які подає місія. Бо на місії знають люди добре,

що сьвященики є чужі, котрі за кілька днів роз'їдуть ся та з котрими они в житю може вже ніколи не будуть бачити ся.

Славний Мураторі в своїм ділі (*Leben des Pater Segneri des jüngeren*) пише, що коли він відправляв місії, тогди мешканці цілих громад покидали свої занятя, щоб взяти участь в місіях; він каже, що на лицах учасників виразно можна було бачити відразу до гріхів і зворушене серце; мож було бачити, що они подоптали сьвітові згляди, що найзакаменільші грішники щиро каяли ся, а сповідники з причини натовпу мусіли сповідати по ночах. Додає дальше, що по місії багато громад навернуло ся до Бога; устали соблазни, ненависть і вороговане, крадіж, піянство, неприличні бесіди і т. д.

Св. Альфонз Ліґорі подає один замітний приклад. В одній місцевости була закорінена месть і то в такім степені, що навіть родичі поучали своїх дітий, як мають мстити ся. Коли розпочала ся місія, то многі явили ся зі збруєю в церкві. Можна було побоювати ся проливу крови в сьвятім місці. Помимо ріжних проповідій не мож було зауважати ані одної міни, з котрої можнаби було вносити на прощене ворогови. Аж одного дня указав місіонар з проповідниці розп'яте І. Христа, промовлячи з жаром слідуючі слова: Дивіть ся християни! Хто з вас носить в серцю ненависть, най обійме тепер Христа Спасителя на знак, що він з любови до Христа простив своему ворогови. І хвиля та була рішаюча.

Заледво місіонар скінчив ті слова, як приступив парох, котрого свояка замордовано, поцілував розп'яте і закликав убійника під той час присутного, та обіймив его сердечно. Відтак рушив ся весь нарід порушений до глибини то словами місіонара то прикладом пароха. Через півтора години мож було бачити в церкві лиш прощене і обійми тих, котрі недавно ще себе ненавиділи.

Отсе найважніші користи, які приносить місія. Побажатиб лише, щоби місії переводили ся у нас не доривочно, але зі згляду на сучасні суспільні відносини систематично, по цілім краю та після певного з гори уложеного плану.

Наше духовенство устроюючи місії відповість під теперішню важну хвилю своему післанництву, бо усуне многі хибні переконання втиснені між нарід ворожими церкві агітаціями, чимало людям отворить дорогу до вічного щастя, а само утвердить своє дотеперішнє, провідне становишко. Тогди

наступить сильна звязь між народом а церквою і духовенством так, що в будучности ніхто не буде важити ся пускати між нарід брошур з подібними думками: „доки є віра, доси мусять бути попи“, бо тогди би нас, руских сьвященників лучили з народом не тисячні нитки, як се зауважав Вячеслав Будзиновский в одній з своїх брошур, але нерозривна звязь, котрої би жадна сила в сьвітї не була в станї розірвати.

о. Володимир Левицкий.

Цінне признанє.

Львівський „Tagblat“ пишучи у вступній статї з дня 4. вересня 1904. ч. 108, під заголовком „Unser Miteschul-Jugend“, о гімназійній молодїжї жидівській, розказує межи иншим про лихе вихованє тої молодїжї. Родичі, каже ся в статї, що мають сина в гімназії, думають, що вже мають доктора в хатї і не звертають цілком уваги, що їх син робить з грїшми, котрі він заробляє лекціями, а що можуть, то єму додають єще, бож він прецінь повинен жити відповідно до стану ученика (Studentenmässig). Що син приходить до дому пізно вночі, то отець не важить ся [?!] запитати: „мій сину, де ти був?“ Так привикає жидівський ученик вже в гімназії до доброго [?] молодецкого житя (zum wohl jugendschen Leben)... А коли вийде на сьвіт, єсть він вже пережитий (в оригіналі дословно — перепалений, übergebrent). Задля того способу житя, котрий веде велика часть наших (т. є. жидівских) учеників чуємо (last sich hören) все в польских кругах наріканя, що жида пеують молодїж, хотяй по правдї не бракує також нічого польским та руским ученикам. Они позволяють собі єще більше, як жидівські. Тільки на них не звертає ся так богато уваги, як на наших. Що вільно гоїюви, того не вільно жидови. У християнських учеників єсть по найбільше релігійне чувство, що їх вздержує від певного зла (von manchen Schlechten), у наших бракує тогож в цілости.

Як видно з наведених слів, орган сионістичний признає, що молодїж жидівська єст зіпсована, ба навіть подає причину того явища, боронить ся лише тим, що не тільки молодїж жидівська єсть зіпсована, але також польська і руска, тільки що на ті послїдні не звертає ся такої уваги. Чи зіпсуете одної молодїжї єсть більшим, чим другої, в то входить не буду, а зверну лиш увагу на само признанє, що молодїж єсть в дійсности зіпсована. Притім не можу не піднести признаня Tagblata, що релігія повздержує від зіпсутя, хоронить від морального упадку, що признає орган, котрого о житчливість для християн не можна посуджувати.

Признане се єсть важне сим, що як раз у нас християн зацізнає ся сей найважнійший чинник морального вихованя молодіжи, головної основи будучности і добробиту суспільностей. Яко такий важний чинник моральности релігії повинна бути провідничкою молодіжи не лиш в церкві і в дома, але она повинна передувати перед всякими предметами в школі, а суспільність, котра хоче істнувати, повинна опирати ся як раз на релігії. Тимчасом видимо, що від довшого вже часу держави, що від віків були уважані яко *par excellence* католицькі і яко такі звертали увагу, щоби релігія була основою вихованя молодіжи, нині, або зобоягніли зглядом релігії і релігійного вихованя молодіжи, або стали ся супротив релігії ворожо настроєними. Релігію поводи ограничувано, а внішних обявів релігійних почувань таки зборонювано. Старано ся усунути все, що тільки могло би на релігію нагадувати в публичнім житю. Тож не диво, що люди, що і так старають ся скинути тягар зі себе, який накладає на них релігія, чули себе вповні оправданими і упокоєними в совісті. Бо єсли навіть там, де релігія находити пошанованя не лише в приватнім, але і в публичнім житю, лучають ся єще нераз ріжні надужитя і пороки, то можна собі уявити, що діє ся там, де релігію або цілком, або в части виперто зі школи. Бо не досить єсть, щоби молодіж отримала релігійне вихованє в дома, де би вже від родичів винесла знанє найголовніших правд віри, она потребує, щоби і на вні ті правди, які она уважала яко сьвяті, за сьвяті уважано; инакше дитина, хотай і зістане в дома вихована релігійно і побожно, ті добрі свойства, які набула, затрачує, коли бачить, що в школі тої річи не трактують так поважно, як она надіяла ся, а єще більше. коли почує, що єї чувства висьмівають. Можна прийняти на певно, що школа бодай чи не більший вплив має на дитину, чим дїм родительський. Бо родичі, хотай дитина і як би їх поважала, не мають в очах дитини поваги яко люди науки; тож єсли в школі почує що иншого, як дома, то се єї лише переконає, що єї в дома ошибочно учили. Тому зачинає ся стидати не тільки перед другими, але і сама перед собою, що єї повиучувано в дома таких байок, котрі не находить оправданя. Щож сказати. єсли при тім вєім найшов би ся, чи найде ся професор, що уходить в очах ученика за неомильного, котрий би висказав ся легло або з погордою о чімсь, що відносить ся до релігії.

Хотай би навіть і того не було, то вже сам плян в нинішних школах так уложений, що ученики виходять пересьвідчені о малім значеню релігії, а то, чого они учать ся, не має великого впливу на їх будуче жите. Бо ученик знає, що без знамя математики, фізики і других предметів, не скінчить гімназії, не здасть іспиту зрілости, ба навіть не перепустять єго з одной класи до другої; але він знає і то, що єсли з релігії буде лихо стояти, то якое там конференція виклопотає для него першу класу у о. катехити, ба навіть знаю один случай, що директор самовільно перечеркнув другу класу, яку ученик дістав з релігії, а написав першу. Серед таких обставин не можна і чудувати ся, що ученики, що виходять з гімназії, виносять дуже мало знаня релігії, а по скінченю гімназії, коли не потребують вже більше учить ся релігії, цілком забувають і то, що знали перед тим. Що ученик виносить мало знаня релігії з середних шкіл, се можна виносити а priori. Припустім, що в році

відбуває ся через сорок п'ять тижнів наука. Я сказав умисно, припустім, бо в дійсности через тільки тижнів в році наука не відбуває ся, по відтрученю съят. Але коли би оно і так було то, тому що одна кляса має дві години в тижни релігії, то на цілий рік випадало би на одну клясу 90 годин. Але то число єсть ілюзоричне так, як в році з причини съят ніколи тільки годин не припадає. Супроти релігії кожний инший предмет стоїть о много вище, бож приміром латини уділяє ся в тім самім часі три рази більше. З того ученик мусить винести вражінє, що релігія мусить бути предметом побічним, маловажним, коли єї так мало годин, а в слід за тим і легковажить єго. З того наслідок такий, що ученик по скінченню гімназії має лиш слабе понятє о релігії, а по кількох літах забуває і се чого через вісім літ учив ся. Коли би він яко ученик чув більшу потребу релігії, коли би від него більше того предмету вимагано, то він опустивши гімназію, хотяй би і забув сам предмет, то привязане до предмету релігії у него лишило би ся і він міг би стати ся о много позиточнішим членом своєї суспільности, чим звичайно стає ся. Що мале звертанє уваги на науку релігії відбиває ся в пізнійшій житю бувших гімназіалістів, се видимо з того. як мала часть з них чує потребу вдоволити вимогам релігії, а як багато з них занедбує цілковито практики релігійної, уважаючи їх чи то зовсім злишніми, або що найбільше, відносячи ся зглядом них обоятно. На пальцях могли би ми почислити людей, зачисляючи ся до образованих, котрі би ходили в неділі і съята на Службу Богу і сели би церквий не заповняв необразований нарід, церкви світили би пустою. Не говорю вже о сповіди, котру інтелігенція уживає хіба за злишну, лишаючи єї будьто простолюдинови, будьто для великих проступників, а себе звільняє від сего обовязку.

Не дивно отже, що ученик не бачучи, що би єго учитель приступав до св. сповіди і св. причастия, сповняє свій обовязок лише з примусу і чекає лише хвилі, коли буде міг скинути з себе так прикрий для него обовязок. Не диво проте, що бунт против релігії потягає за собою і бунт против всякого ладу суспільного. Діти не хотять слухати родичів, слуги бунтують ся против своїх хлібодавців, а піддані против своїх властей. Бо очевидна річ, що оно конечно на се мусить вийти, коли усунено регулятор житя — релігію, що не допускає, що би один другому робив кривду, але управляє відносини поміж властями а горожанами, помежи приватними і приватними. Анархізму не виховала релігія, але виплекали єго ті, що як раз уважали релігію за маловажну річ і поволи усували єї на підрядне місце; тож нині мають клоніт, як би усунути ту язву, що точить суспільности.

Що оно і в нашій краю не єсть найлучше, показує хоч би се, що в польській суспільности завязало ся товариство під назвою „Ochrona młodzieży“. Як вже та назва показує, товариство се зістало założене для поборювання занепаду морального і фізичного молодіжи. Загальні збори сего Товариства відбули ся дня 1. липня 1904, на котрих постановлено для осягнення тої ціли уживати слідуючих средств*):

*) Звіт з засідання сего Товариства помістило „Słowo polskie“ з дня 2. липня 1904. Ч. 308 під заголовком: „Ochrona młodzieży“.

1) впливати на опінію публичну за помочію викладів, відчитів, віч, зібрань родительських, часописей, брошур і дневників;

2) зносити ся з властями в справі виконування існуючих приписів, що відносять ся до публичної моральности:

3) старати ся о зміну існуючих вже устав або приписів, що відносять ся до моральности, зглядно виведення нових, о скільки існуючі не відповідають теперішнім відносинам; а вкінці

4) поспирати змагання, що зміряють до фізичного і морального виховання молодіжи.

[Конець буде].

ПРОПОВІДЬ

На Покров Пр. Богородиці.

„Радуйся радости наша, по-
крой нас от всякого зла честным
твоим омофором“.

Мої дорогі!

Щож то днесь, що на голос дзвонів так численно зібрали ся ви в тім домі божім? Щож то такого, що серед тижня покинули ви роботу, а прийшли на то місце божого спокою? До когож ви тут прийшли помолитись? — Таж до Пречистої Діви ми прийшли, на єї честь і хвалу ми тут скликані днесь, щоб під єї покров — опіку віддати ся!

Знаю я добре, мої любенькі, що не з иншої причини прийшли ви до Матінки Божої, як щоби перед нею вилити свої жалі і смутки, котрі тиснуть вашу душу! — Кілько тут вас бездітних, кілько сиріт, кілько нещасливих, кілько грішників, кілько побожних, а веї шукаєте тут помочи, потішеня і вставленя ся до Господа Бога — ви то найліпше самі знаєте. А кілько тут вас прийшло подякувати за добродійства, котрі ви вже давно отримали!? Тож з радостию і охотою поспішили ви, щоби тій предобрій Матері Божій і нашій любов та честь оказати.

Пречиста Діва заслужила собі на ті подяки, на тую честь, на ті молитви, бо она все приходить потребуєчим з помочію, она все нещасних закриває своїм покровом. — (Тут оповісти о моровій заразі в Царгороді і о чудеснім відверненню єї за молитвами Пречистої Богор).

Молитву Пр. Бог. вислухав Господь Бог і відвернув заразу — смерть наглу від нещасних людей, а св. церков на тую памятку установила на вічні часи отсей празник.

Мої дорогі! Тая церков також посвячена Пречистій Діві Марії, та до неї вас завізвали дзвони і ви численно тут зібрали ся, щоб упросити собі помочи Пречистої Діви.

О, благаймо її, о молім ся до неї, щоб нас заступала в рїжних нещастях! О, кличмо її на ратунок, о горячо її благаймо особливо о щасливу побожну смерть!

* * *

„Конець діло хвалить“ каже наша пословиця. Не той варт нагороди, що зачав якусь роботу, але той, хто добре скінчить розпочате діло. А найважнїйше діло — робота чоловіка, то жите єго. Всі добре жите зачинаємо з Господом Богом, св. хрещенем, але чи всі добре скінчимо? Конець житя чоловіка, то см рть! А година смерти, то найважнїйша для чоловіка, „хвиля велика, бо від неї залежить вічність“.

Умреш добре, в ласці божій, без тяжкого гріха на душі, то спасений будеш на віки; умреш зле, т. є. в тяжкїм грісі без покути, то ти пропав на віки. Хоть би ти жив довго добре, чесно, побожно, а потім внав в тяжкий — смертний гріх, та умер так без покути, пропав ти на віки; а хочби і жив довго грішно, а потім поправив ся, відпокутовав, та умер в ласці божій, то будеш мусїв перейти в чистилище, коли за гріхи не вдоволїв справедливости божій, але такої будеш спасений на віки. Так отже від доброї смерти залежить наша щаслива вічність.

А то не легка річ добре умерти, а то для того насамперед, що тяжко добре — побожно жити.

Безнастанно кусить нас до злог наше тіло, сьвіт і диявол. Борбу велику мусимо вести з нашим тілом! Якже мало таких, що не упадають в тїй борбі, що потраплять заховати чистість — невинність серця! Як много таких, що плюгавають своє тіло негарними вчинками, свої уста безстидними бесїдами, своє серце безбожними гадками і пожаданнями!

Потягає нас сьвіт! Маєтки, почести, манять нас, щоби ми по них витягали свої руки, та придбали їх добрими і злими способами. Розкоші того сьвіта туманять нас, щоби ми кинулись в тую пропасть — безодню гріха.

Кусить нас диявол! „Яко лев рикаючи ходить, шукаючи кого поглотити“. Піддає нам нечисті гадки, сумніви о св. вірі, ласці божій; вливає в наше серце ненависть, зависть до ближнього нашого; побуджає нас против нашим настоятелям, старшим, навіть против Господа Бога. Добре то каже сам Спаситель: „широкі ворота і вигідна дорога, котра веде в погибель а многі суть, котрі нею йдуть: тісні ворота і вузка дорога, котра веде до спасеня, а мало таких, котрі єї знаходять“.

Тяжко єсть добре умерти по друге для того, що часто смерть нагло приходить, як каже Спаситель: „Не знаєте, в який час Господь ваш прийде, звечера, чи в опівночи, чи як кури запіють, чи над раном. А хочби і не прийшла смерть нагло, то такої она страшна, такої тяжко о смерть добру. В хвили смерти чоловіка, диявол лютить єя, як каже св. письмо, „має ярість — злість велику знаючи, що вже мало часу“. Він то з найбільшою лютостию нападає на душу чоловіка умираючого, з найбільшою силою кусить до злого, щоби не умер в ласці божій, щоби звести єго на вічну погибель, бо знає, що надїйшла послїдна хвиля, що вже короткий час

має до діляня. В ріжний спосіб кусить тогди диявол. Одним і тогди єще піддає гадки нечисті. Св. Антоній оповідає, що один чоловік, що довгий час проживав в розпущті з одною невістою, але на смертній постели поєднав ся з Господом Богом, показав ся по смерти своєму приятелеви і сказав, що понав в погибель вічну через тое, що через підшенти диявола в послідній хвили по послідній св. сповіди, зачав думати о тім, як то би було нечесно з его стороны, щоби він пустив тую невісту, з котрою так довго грішив, та обіцяв єї ніколи не покинути, — постановив, що коли прийде до здоровля, назад єї приймо і буде з нею грішно жити. На ті гадки призволив і в тих гадках без жалю умер. — Другому піддає єще тогди фалшивий стид, щоби єще на смертній постели затаїв гріхи. Єще иншому вливає в серце розпуку та підшентує: „запізно тепер покутувати, завеликі твої гріхи, аби ти міг досягнути милосердя божого, вже все пропало, мусиш впасти в погибель вічну! „Ах, мої дорогі! то страшна борба! При здоровю не легко було перемочи диявола, а щож тепер?! Зхорований на тілі, горячка палить внутренности, на чоло виступає зимний піт; очи, мовби шклянки, стають в стовб; ноги і руки деревіють, тіло безсильне, то і сили духа упадають; пам'ять зачне нас опускає; гадок не можна до купи зібрати, ах! як тяжко тогди буде боротись з дияволом; як тяжко пізнатись на его підступах! Коли тебе, любенький, зуб заболить, то вже аж голова крутить ся, ані подумати о нічім не можеш; а щож доперва перед смертию, коли тіло ціле безсильне, чи будеш міг подумати о своїй душі?! Чиж легко буде тобі тогди взбудити потрібний жаль за гріхи твої, чиж не тяжко буде остоятись против сили диявола?!

Але хоч тяжко добре умерти, однак се не єсть неможливим. „У людей не возможно, у Бога вся возможна суть“. Господь хоче, щоби всі люди були спасені, длятого уділює своїє ласки скільки потрібно і о скільки на тое заслугоємо і длятого, чим хто більше о тое просить і дбає, більше потрібної ласки божої огримує.

Страшною є година смерти! однак, мої дорогі, всі, а особливо ті, що в житю своїм памятаєє на Матір Божу, не бійтесь нічого; бо Пречиста Діва певно стане вам до помочи. Хтож стояв під хрестом при умираючім Спасителю? Мати его найсвятійша. — А ми єї діти, она і наша найліпша мати! Она мала би нас опустити в найбільшій нещастю і небезпеченьстві? О, певно ні! Пречиста Діва є так доброю, любячою матерію роду людского, що навіть найбільшого грішника в годині смерти не опускає і стараєсь своєю молитвою, своєю помочію заховати его від вічної погибели, бож ми всі єї діти, бож за нас всіх умер Син Божий на хресті. Она подібно, як єї Син єдинородний „не хоче вічної смерти грішника“, она хоче, „щоб всі спасли ся“.

Не всіх грішників она уратує від вічної погибели, бо не всі того хотять, не всі о тое старають ся!

Тим більше і усерднійше молять ся наша Мати небесна за вірних слуг своїх, що через ціле своє жите о ній памятали і єї помочи благали. О! кільки то єї почитателів дізнало в годині своєї смерти сильної помочи тої небесної цариці! Марія їм помогла і они

віднесли перемогу над дияволом і поєднані з Богом відійшли з того світа по вінець небесної слави.

Один священник оповідає, що, коли раз був при смерті одного почитателя Пречистої Діви, учув від нього такі слова: „О, мій отче духовний, який я тепер щасливий, що ціле життя моє служив Матері Божій; тепер смерть для мене не страшна, я не боюся нічого, бо мені помагає небесна цариця“. Так правдою єсть, що каже св. Вінкентий: „Небесна цариця бере душі слуг своїх під свій покров, іде з ними перед престол справедливого судії і там вставляє за ними“. А що Пречиста Діва вєднує щасливу смерть для своїх слуг, то маємо много примірів. Я наведу вам тільки один. Пригадайте собі на піснь: Нині отпуцаєши... котру сьпіваємо при кінці вечерні Слова ті сказав праведний старець Симеон, коли взяв Ієуса дитятко з рук Пречистої Марії. Так отже Мати Божя, подаючи Симеонови Спасителя, стала ся посередницею его щасливої смерті.

Але Марія в своїй превеликій матерній любові не опускає при смерті навіть і найгіршого грішника, коли о тое єї благодати будемо. За часів Василя В. жив один чоловік безбожний — явногрішник. Захорював він смертельно і помимо представлення і просьб родини не хотів на послідну дорогу з Богом поєднати ся. Запрошено до него св. Василя, щоби его намовив до св. сповіди, але надармо уживав той св. муж ріжних способів, щоби его навернути. Умиряючий не хотів того слухати, але в найбільшій злости сказав: „умисно хочу бути на віки погублений, щоби Христу пакість зробити“. А св. Василь сказав: „А я хочу тебе конче навернути до Бога, щоби Христу зробити радість“. — І знає той св. муж, якого средства ужити. Кляк на коліна, казав цілій родині то зробити, та зазав горячи до Пречистої Діви молитись.

Умиряючий слухав тих горячих молитов, сльози пустили ся ему з очей і він сказав, що хоче висповідатись, хоче поєднати ся з Богом. — І висповідавсь щиро та кавав ся свого грішного життя. Так то за вєтавленням Мати Божої уратовано его від вічної погибели. — О, ратуй Мате найсвятійша, всіх грішників! о заступай їх, щоб ніяка душа, відкуплена найсвятійшою кровію Спасителя, не дісталась до пекла!

„Конець діло хвалить“ сказав я на початку науки. І тепер ще раз тое повторю. Який конець чоловіка, така его будучність, такий жовот вічний! Коли в житю дочаснім, що лише хвилю трєває (бо щож то хочби і 100 літ життя на тім світі в порівнаню до вічності) дбаємо — стараємо ся о щастє, то о скільки треба нам дбати о щастє в житю вічнім, котре кінця не має! А що щастє вічне зависить дуже часто від щасливого кінця нашого, від щасливої смерті, о таку смерть старати ся нам треба. А деж в тій остатній хвили знайдемо поміч?! Може поможуть нам приятелі, родина, знакомі; може наші маєтки, почести, може ті услуги, чємности, якими ми старали ся людям приподобатись?! Надармо, дорогий брате, любя сестро! Надармо, надармо!! Тож вже нема ратунку, нема заступника для тебе, нещасна душо?! Ах! когож знайдеш яко ходатая до строгого небесного судії?!.. Мати земска охороняє дитину все в ріжних потребах, Мати небесна, найліпша Мати не опустить тебе, нещасна душо, в тій страшній хвили! До неї звернім ся в тій остат-

ній хвилі, нею заступім ся перед лютим ворогом нашої душі, в її любові положім послідну нашу надію, а певно не заведемо ся

Но не відкладаймо того аж на кінець нашого життя, щоби не було за пізно, — а через наше ціле життя побожними та щирими молитвами заслугуймо собі на ласку у Пречистій Діві Марії.

І тепер звернім душу і серце наше до неї, та закликамо: „Всіх скорблящих радість і обидимих заступниця і алчущих питательниця, странных утішеніє, обуреваемых пристанище, больных посіщеніє, немощных покров і заступниця, жезл старости, Мати Бога вишнього, Ти єси пречистая, пощи ся, молим ся спасти ся рабом Твоїм. —

Амінь.

о. Корнило Кузик.

Проповідь

в день. св. Йоана Євангелиста. (19. неділя по св. Дусі).

О любови Бога.

Обрацца же Петръ видѣ ученика, его любящаго Ісуса.

(Іоан 21. 19).

Господь Бог є любовю, говорить св. ап. Павло. І дійсно, Бог є вічим ивним, як лише любовю, любовю вічною, несотвореною, нескінченою, любовю, що хоче обняти всіх і все заповнити. Любов его сотворила нас з нічого, сотворила на свій образ, дала нам найкрасшу безсмертну душу і вивінувала її нескінченими багатствами, бо призначила її до вічної щасливости. Бог з любови не пожалував для нашого спасення — свого єдинородного Сина, зіслав нам Ісуса Христа, казав єму за нас терпіти муки, вмерти і лишити нам своє тіло і свою кров — нам на поживу.

Бог з любови до нас сотворив сей світ таким, яким він є і віддав его нам на власність, до нашого ужитку. Все, що маємо, се дар невисказаної любови божої. Розважмо те все, розважмо вкінці й се, яку радість приготував Бог в небі любячим его дітям, а ми знаємо, яка ся его любов безмірна, невичерпана, безгранична.

І чогож жадає Господь Бог за ці великі дари любови? О! Любов не відплатує ся нічим, хіба також любовю. Господь Бог хоче проте, щоби і ми его любили відповідно нашим силам так, як він нас любить.

Нині обходить св. церква пам'ять св. Йоана Євангелиста, як раз того святого що єсть для нас взором любови Бога. Користаючи з сеї нагоди, хочу я вас, мої дорогі, познакомити з життям сего апостола любови, а zarazом поучити вас, як маєте і ви Бога любити, щоби віддячити ся за любов Бога до вас.

Іоан Євангелист був сином бідних родичів Зеведея і Соломії, та в молодости займав ся риболовством. Скоро почув з уст св. Йоана Хрест. що приближило ся царство бже, що Ісус, се „агнецъ

божій“, котрий прийшов спасти світ, сейчас прилучив ся з братом до Христа. А від того часу, як Господь Бог дав зділати св. Петрови чудесну ловлю риб, опустив на все св. Йоан своїх родичів і став невідступним учеником Христа. Св. Йоан з братом Яковом і Петром був все при всіх чудах Ісуса Христа. Що лише ділав Спаситель, все ділав в присутности Йоана, аби тим робом надати більшої достовірности его письмам. Св. Йоан був присутний при преображеню Ісусовім на таворській горі, де пізнав світлість божої слави. Підчас тайної вечері, на якій установив Ісус Христос найсв. Тайну Евхаристії, Йоан лежав на груди Христовій, а св. отці пояснюють се зближене так, що Господь дав тим способом Йоану пізнати найвищі правди божі, які він описав в еванголію і откровеню. По тайній вечері був Йоан з Ісусом на олівній горі, а в городі гетсеманськім видів всі подвиги Ісусові. Підчас мук Іс. Христа слідував св. Йоан в кожде місце, а також на гору Голгофту, де приймав частину терпінь на себе. Під хрестом поручив Ісус Христос Йоана своїй Матері яко сина, а ему Марию яко матір. Через Йоана стали всі люди наче синами Марії і прийшли під її покров.

По воскресеню перший Йоан побачив воскресшого Ісуса на березі тивериядского озера і тоді Христос предсказав, що всі апостоли понесуть мученичу смерть, лише один Йоан умре природною смертю. І дійсно св. Йоан проповідав слово бже між ріжними поганьськими народами, кілька разів був близьким мученичої смерті, однак муки не могли ему нічого зашкодити.

В році 95 Йоан проповідав Христову науку в Римі і там вкинули его погани в котел з киплячим олієм, однак він вийшов звідси цілий і ще здоровіший, ба навіть загоїли ся рани від попередного бичованя. На сім місци побудували побожні християни церкву, яка стоїть до нині. Се чудо не зм'ячило однак серця поган, а невдовзі цісар Дяміціян вислав его на вигнане на острів Патмос, де Господь Бог дав ему свої обявленя, які і списав Йоан в книзі Апокаліпсис. Він написав найбільшу і найважнійшу книжку св. евангелія. Там красивим і знеслим способом зображає божество і чоловічество Ісуса Христа. Наче той орел зносить ся високо мислями і піднявши ся над всі сотворіня приходить до Бога та описує чудесне воплочене Божого Сина. Тому св. Йоан має на образах символ орла.

До пізніх літ, бо до дев'ятого року, навертав Йоан до віри Христової поганьські народи, з любови до Христа не зважав на ніякі труди тілесні, аби як найбільше душ придбати до царства божого. Перед смертю, як вже не міг ходити із старечої немочи, збирав коло себе християн і поучав їх: „Дітоньки, любіть ся між собою“, а як его запитано, чому ті слова заєдно повторяє, відповів: — „се є слово Господне, як его вивчили, то ви все вивчили“. З такою наукою і упокоїв ся в Ефезі, а Бог прославив его великими чудами.

Святий Йоан доказав своїм житєм, як горячо можна любити Господа, він дав нам примір гідний наслідуваня. Він вповні вповнив ту заповідь: Возлюбиш Господа Бога твого всім серцем, всею душею, всею мислю, а ближнього як самого себе.

II.

А ми що ділаємо? Чи ми хоч в часті наслідуюмо св. Йоана в его любови до Ісуса? Чи ми можемо повторити за св. Йоаном: Боже мій, люблю тебе і бажаю любити з цілого серця над всею, по вічні віки?“ Розважмо хоч в коротці, якими ділами можемо оказати Господу Богу особлившу любов.

а) Передовсім стараймо ся не ображати Бога, не гнівити. Отже першим законом нашої любови: вгоджати Богови, заховуючи его заповіді. „Аще ли хощеши внищи въ животъ, соблюди заповіді“ (Мат. 19, 79). Кождий гріх, а навіть малий, повинен видавати ся нам тяжкою образою Бога. Св. Августин заявляє так: „Коли би я видів з одної сторони пекло, а з другої сторони гріх і прийшло б мені до вибору із тих двох, то ні хвильки не надумував би ся я і радше волів би терпіти муки пекольні, ніж сповнити хоч-би лише один простительний гріх“. Хто Бога любить, відчуває важкий біль, навіть тоді, коли ізза своєї немочи сповнить хоч би малу недокладність; такий старає ся сейчас поправитись і примирити ся з Богом; давні свої провини має все перед очима і готов чинити за них покуту.

Прим. Оповідає св. Григорій, що в місті Вікторії жив один чоловік шляхотний і багатий. Лучило ся ему, що провинив ся перед Богом. Тоді обняв его великий страх, бачилось ему, що навкруги него скачуть дияволи і тягнуть у пекло. Успокоїв ся аж по щирій сповіді. По сім вступив до монастира і зачав ревно служити Богови. Майже безустанно заливав ся сльозами. Часто в ночі бичував своє тіло і молив ся в церкві на уединенню. Ніколи не переставав жалувати свого упадку. Одного разу в часі молитви побачив білого молодця, який ангельским голосом звістив ему, що провина его прощена, бо великою любовю змив свій упадок. По кількох днях вийшла его душа в небесну країну заживати слави і утіхи, яку приготував Бог в нагороду за велику любов. — Стараймо ся — мої дорогі — приподобати ся Богу з всім, уникаючи хочби найменшої нагоди до гріха, а коли така прийде, кажім собі: се не подобаєсь Богови, отже не зділаю за нічо в сьвітї.

б) Дальше повинні ми часто думати і розмовляти щиро з Богом і таким робом бути ревнителями его слави.

Чоловік, що має на гадці лише багатства, гроші, якесь занятє, або що залюбив ся в якійсь особі, не припускає до себе інших мислей і о нічїм не говорить, лиш о тій річі, або о тій особі, і то з найбільшим уподобанєм. Любов і то, що зображує у серці люблячого живий образ річі або любленої особи, ділає, що гадка о тім безнастанно відновляє ся і не дасть ся затерти іншими зображеннями, навіть тоді, коли не конче хоче думати ся о тім. Так і той, хто палає горячою любовю до Бога, в кождім часі, в кождім місці, при кождій нагоді має лише перед очима Господа Бога і має розвеселенє лиш у нїм. Де твій скарб — говорить Ісус Христос, — там найде ся і твоє серце. Такий чоловік не вдовольнєть ся мислю, але і буде розмовляти з уподобанєм, бо уста говорять ізза переповнення серця.

Прим. Оповідас один отець церкви, що одна дівчина жила в своїм серці від молодих літ велику любов до Бога. Раз в наведеному Христового Різдва молила ся горячо в поблизкій каплиці і аж розплавала ся у сльозах. Тоді звила ся її Пречиста Діва з дитятком, а подаючи в руки дівчини дитятко, промовила: „Возьми моя любя дочко се боже дитятко на свої руки і нести кілька тобі подобає ся“. — Вона взяла побожно і пригорнула до груди, а Ісус звернувся до неї і промовив: — „Чи любиш мене?“ — „Так!“ — відповіла вона, — „люблю понад все, понад ціле моє життя“. — А тоді Ісус повторив: — „Але чи на правду любиш мене? Богато людей каже, що мене любить, але мало є моїх правдивих любовників“. — „Ах так!“ — додала дівчина, „я люблю на правду і люблю більше, ніж моє серце може“. — „Але о скільки більше, — продовжало дитятко Ісусе, о скільки більше від твого серця?“ — На се питане не знало дівча, як відповісти, лише кликнуло: — „Ісусе мій, язик мій не має вже тільки слів, най говорить серце“. І тоді її серце з великої любови до Ісуса пукло у груди, а блаженна її душа вийшла із неї з словами: — „Ісусе мій! любове моя, люблю тебе“...

Христос забрав ту щасливу душу до раю, до пристани любови, де кінчить ся і спочиває всяка любов.

в) Третою пробою правдивої любови є згода нашої волі з волею Божою, охоче прийняте з его рук долегливостий і терпінь. Скажимо собі — дорогі християни, — які ми слуги божі, коли ми хочемо лише ділати те, що нам подобає ся, жити на свій лад? Чи можемо тоді сказати, що любимо Бога на правду? Ми повинні віддати ся у его руки і приймати з упованем терпіння і хрести, які зсилає на нас. Відчували гаразд мученики утому, огонь, знущання, розлуку родинну; але в тій самій хвили терпіли радо і жертвували Богови сі найстрашніші болі. Згадайте собі се добре, — мої дорогі — а дізнаєте ізза сего нераз не малої відради і полескі у ваших терпіннях,

Прим. В часі переслідувань християн за Диоклетиана положено св. Іриней. Вже мали вкинути его диким звірам. Коло него стояла его сім'я. Мати розплавала ся в сльозах, жінка, діти... Діти обнимали его коліна і тяжко ридали: О, найлюбійший наш отче, що ми безпомічні пічемо? Хто нас заступить?... Жінка кинула ся єму на ший і ридала: О, горе! заховай життя для мене і сих дітей! Старушка мати мліла разом з домівниками і приятелями, які були при муках Іриней. Сам намісник, Пробо, зрушений до глибини сирим видом, відозвав ся до него: — „Як же твоє серце не зрушить ся для сеї родини? Як же ти можеш слухати такі плачі, такі ридання? Як же твоє серце може лишати цілу сім'ю на поталу? Відречи ся віри Христової“. — Тоді відповів супокійно Іриней: — „В сій хвили говорять мені Спаситель: — „Хто любить вітця, або матір більше ніж мене, сей не достойний мене. Перша любов, се любов Бога, а ся має побідити кожду иншу“. З таким чувством віддав себе ворогам і перетерпів за Христа найстрашніші муки.

г) Вкінці з любови до Бога повинні ми любити і добро чинити ближньому. Ось якими словами заохочує нас до сеї любови св. Йоан: — Мої дорогі, коли Бог нас так дуже полюбив, то і ми

добро чинім один одному. Се велика заповідь, яку так часто при- поручав Христос: любити себе взаємно, терпіти хиби других, да- рувати собі провини і добро ділати і то навіть ворогам. Отсе до- кази правдивої любови ко Богу.

Наслідуймо съвятих в любови до Господа, наслідуймо в тій лю- бови св. Йоана, зближм ся до Господа Бога так, як св. Йоан, не відступаємо ні на хвилюк від Ісуса, а тоді і ми будемо широ лю- бити Господа. Приступаємо часто до св. сповіди, приймаємо св. Тайну Евхаристиї, а тоді завитає супокій в наші серця, тоді умно- жить ся в нас любов до Бога і ближних. А як прийде послідня хвиля, коли душа буде розставати ся з тим сьвітом, тоді буде бажати чим скорше злучити ся з Богом, з тою нескінчевою любовю. Амінь

о. Данило Бодревич.

Організація деканальної духовної місії.

(Реферат з соборчика в Стрийскім деканаті).

На посліднім соборчику деканальнім передискутували ми, Всч. Братя, докладно і всесторонно предмет о духовній місії і прийшли до пересьвідчення, що кожда духовна місія, хочби слабо уряджена, лишає по собі дотично уморальнення і скріплення св. віри у кожного, особливо у нашого руского народа, немалі користи. О скількиж обильнішими плодами може похвалитись та місія духовна, котру уряджують сили зорганізовані, не шаб- льоново, ut aliquid fecisse videatur, але так, як того вимагає саме те слово „місія“ в повнім єго значіню.

Місія, в ширшім значіню того слова, означає акцію підняту в якійсь справі більше або менше важній і то характеру духов- ного, чи політичного, або иншого. Вже поєдинчий чоловік, коли возьме на себе добровільно або морально примушений обовязок переведення якоїсь місії, хочби і в менше важній справі і коли стараєсь ту місію так повести, щоби в нічім не хибла своєї ціли, то не буде він тої місії махінально, без приготування, без роз- ваги виконувати, але збере всі свої сили умові до помочи, зверне всю свою увагу на предмет своєї місії, або скупить, зорганізує все то, що єму до єго місії може послужити, щоби та місія єго удалась. Колиж поєдинчий чоловік в менше важній справі, щоби свою місію належито виконати, старанно до сего приготуваєсь, то о скільки більшого приготування, о скільки більшої енергії, а хочби посьвячення, домагаєсь місія духовна від мужів тих, котрі таку місію уряджують. Ми знаємо, що місіонарі, вибираючись в далекі неznані краї, щоби їх мешканців, до яких сьвітло науки еще не дійшло, навертати на віру Христову, уміють собі здати справу з своєї місії. Наперед виробляють они собі пляни свого ділання і лучать ся всі в одну звязь, або організують ся так, що їх провадить в неznані сторони одна провідна гадка: спасати

людські душі. Уважаючи ту свою справу за справу божу, они переймають ся нею цілою душею і посвячують своїй місії цілу свою енергію, своє здорове, ціле своє єство, приготовані пожертвувати для тої справи і ціле своє життя. Тож не диво, що така їх місія вінчає ся величезними успіхами.

Всяка справа, чи духовна, чи світська, мусить піти вперед, коли нею займають ся сили зорганізовані. В життю політично-суспільнім бачимо, що той тільки нарід заживає лучшої долі і добробиту, котрий уміє організуватись, лучитись в одну нерозривну фалангу, щоби спільними силами устоятись кріпко в обороні свого інтересу. Нарід такий єсть сильний, з таким народом числять ся всі державні чинники. І в самій річці, кождий нарід, хочби числом найменший, коли хоче в державі вибороти собі лучшу долю, коли хоче опертись своєму ворогові, що намагаєсь знищити єго національну еґзистенцію, що коштом єго добра, єго кривдою хоче збогатитись, такий нарід мусить організуватись. У котрого народа нема тої беззглядної карности, котрий нарід дробить ся на партії, партійки, з ріжнородними поглядами політичними, після приповідки: „quot capita, tot sensus“, причім ті погляди з загорілою завзятістю, а через самою упертostí боронять ся, а котрі то погляди, нераз особисті, навіть в часі найгрізнішого атакі спільного ворога не уступають, а противно, добро і здорово мислячим в їх акції для добра народа перешкаджають, у того народа організм дуже хоробливий, бо єго зідає як незгоди, зневіри і апатії, а сили того народа абсорбують: сварня, ненависть, вражда і братня незгода.

Подаючи гадки мої о організації політичній, національній, немав я на цілі відступати від властивого предмету сего реферату, а хотів тільки вивести аналогію з поля політичного на поле церковне, з життя світського, на життя духовне. А коли оказує ся конечність організації в життю суспільнім для удержання еґзистенції політичної, національної, то о скільки більша оказує ся потреба організації на полі церковнім, для розвою життя духовного, для добра нашого душевного, для щастя вічного. Такої організації прагне видко наше сьвященство, коли від часу до часу відзивають ся о ній голоси в часописях. А хоч до сего часу она не наступила єще в своїй повноті, то не далекий час, коли ми сьвященники не поодинокі, як доси і спорадично, а спільними силами і неустанно, узброєні в певні стратегічні пляни, споможені ласкою божою, виступимо всі як один муж против спільного ворога нашої католицької віри, нашої церкви, обряду і нашого стану.

Розважаючи над пляном організації всего руского клиру, годить ся піднести, що кого, як кого, а нас сьвященників повинна лучити з собою якась нитка симпатична, котра з бігом часу повинна зміцнятись і утверджатись. Провідна ціль нашого стану, нашої праці, найвзнеслійша, бо спасенє людських душ, двигненє нашого народа з упадку морального і материяльного, а піднесенє єго до достоїнства правдиво християньского, — отже ціль наших ділань єсть нам всім сьвященникам спільна.

На нашій прапорі написано гасло, а zarazом цілий наш програм, себто — служба справі божій, до якої маємо потягнути і цілий наш нарід. Проте не повинні нас вирізняти ані літа служби душпастирської, ані церковні достоїнства, ані політичні погляди і матеріальні відношення, словом, межи нами, як рівними труженниками в винограді Христовім, не може мати місця якась антипатія, якась гордість світова або зарозумілість і рівнодушність зглядом себе, а противно, нас повинна лучити золота нитка братерської любови, на котрій в потребах полягає *correctio fraterna*, а дальше взаємної виrozumілости і симпатії так, що ми повинні становити одно тіло з многими гарними душами, що ми повинні статись рускими єзуїтами, але в повнім і правдивім того слова значіню. І того потреба до організації руского клира. А так, як в загальї конечно єсть організація цілого руского клира в справах церковних, так не менше *per consequens* оказує ся конечность організації в справі місій духовних, які є поважною частиною священничих повинностей в справі божій, в справі спасеня людських душ. Не хочу розводитись над предметом загальної організації духовних місій на нашій Руси; я тільки подам мої гадки о організації духовної місії деканальної так, як мені поручено виготовити сей реферат в тих тільки границях.

— Повсталася щаслива гадка урядити, а може частійше уряджувати духовні місії в нашій деканатії. Щоби та гадка щасливо в діло перевелась, а то діло так важне принесло для нашого народа, вірних Христових і для нас самих — обильні плоди і щоби така місія цілковито повелась і дивинула наш нарід з морального упадку а тим самим і матеріально вго піднесла; а дальше, щоби така духовна місія на голову побила ворогів людських душ, як піянство, розпусту, ліниветво, хрунівство і тим подібну гниль всяких підлот, словом, щоби така духовна місія могла вигнати з людських сердець безбожність і всіх її адгерентів, а зещепити почитанє Бога і любов до него і ближнього та оклонити ті серця на дорогу св'язности християнського житя, — на таке діло треба приготуватись, зорганізуватись і то не якбуть, але так, як того вимагає справа божя. Отже, думаю, першою річю єсть, щоби всі священники кондеканальні, коли в їх деканатії має відправитись духовна місія, нею перенялись, одушевились, на неї звернули всю увагу нею занялись так, щоби виглядало, що не кількох священників, чи то зі свого деканату, чи з чужого, чи то чина монашого, але всі священники цілого деканату як один муж відправляють духовну місію. Розумію се так, що і ті священники деканату, котрим не можливо брати лично участи в духовній місії з причини занадто віддаленої місцевости, де місія така відбуваєсь, а тим менше їх парохіянам, повинні старатись мимо того використати основно зі случаю урядженої місії в їх деканатії для спасеня душ повіреного їм стада Христового.

Они то будуть старатись звертати увагу своїх парохіян на місію, що там і там відправляє ся і будуть старатись своїми науками приготувити їх до доброї сповіді, котрої будуть старанно

слухати і так буде та місія відправлена в мініатурі в кожній парохії деканату силою дотичного пароха.

До такої то духовної акції, по моїй думці, обов'язані булиби кондеканальні священики, котрі самі і їх парохіяни не моглиби брати лично участи в урядженій місії задля занадто віддаленої місцевости. До тої самої акції обов'язані булиби і священики, котрі з своїми парохіянами моглиби лично брати участь в місії, з тою ріжницею, що їх акція устає в їх парохіях на час відбуваючої ся місії. Перед місією однак мають приготувати своїх парохіян до чинної участи в місії, а представивши їм спасенність такої місії, добре їх успособити і розположити до тоїж і склонити їх волю до участи в ній, хочби з матеріальною стратою, словом, приготувати їх серця до прийняття слова божого, голошенного на місії, і перенятя ся ним; доказувати конечність сего єсть, здає ся, злишним. Не менше конечним, а бодай пожаданим оказує ся по моїй гадці, щоби парохі і по місії частійше старали ся використовуватись голошеними науками на місії для добра душ своїх парохіян, покликуючись на відбуту місією і пригадуючи їм ті обітницї, які поробили в часї сповіди Господу Богу.

Заходить питанє, як самі священики, що беруть участь в місії, мають до неї приготуватись, в часї тоїж заховуватись і як свої духовні чинности виконувати? І се єсть, що так скажу, есенція місійної організації. Не могу при тім не замітити, що ті священики кондеканальні велику кривду зробили би своєму священичому званю, в найгіршім світлі представили би свою ревність душпастирську, а навіть обтяжили би свою совість тяжким гріхом, котрі би з рівнодушности для місії, або з маловажних причин, хотіли усунути ся від участи в тій так важній акції для божої справи. Значило би то виломлюватись з під загальної карности, маловажити собі організацію в так важній справі і через тоє звихнути ціль, для котрої цілий деканальний клир уряджує духовну місію. *Ad impossibilia nemo tenetur* — та одна причина може оправдати священика, що не бере участи в місії. Всі прочі мусять явитись на місци тогди, коли їх місійний заряд до духовної праці покличе, але мають явитись свідомі важности свого труда.

Коли всі кондеканальні священики мають одушевитись і переймитись духовною місією, яка в їх деканаті відправляє ся, то о скільки більшого одушевлення, висшого розположення духа жадає ся від тих священиків, що мають лично брати живу участь в місії. Таж они не їдуть на празник для розривки, для розвеселєня, а їдуть працювати для божої справи, для добра людских душ; їх місія найвzneслийша, свята, а яко така, має висше взнестись понад той світ лукавий, облудний, — для того, думаю, они мають забути, як св. апостоли, на матір, вітця, жінку, діти і на все, що їх в дома окружало; мають забути на „попечєнія житейскія“, а спішити зі святим, божим наміренєм там, де взиває їх званє, щоби попрацювати в виноградї Христовім щиро, не як наємник, а як добрий пастир, даним їх талантом в двоє приробити, а тим способом заслужити і собі тою працею і своїй родині божє благословєньство і опіку. Проте свя-

щеники, що беруть участь в місії, повинні узброїтись в апостольську ревність, упокорити свою склонність до сьвіта, свою натуру, що так скажу, змінити в надземську, а свою душу так успособити, щоби знаходила в духовній праці радість і повне задоволене. З таким приготуванням, з таким розумінням річі і розположенням духа сьвященик виїзджаючи в ту місцевість, де має відправлятись духовна місія, буде цілий час тих реколекцій устроєних для народу так заховуватись, що цілковито відповість своєму сьвященичому післанництву, що кождий єго найменший рух, кожде єго слово, буде відповідати достоїнству єго звання так, щоби нарід з пересвідчення віддавав єму честь і почитане, більше, як ангелам.

Прийшла мені на гадку проповідь одного латиньського сьвященика, в котрій він між иншим сказав до своїх парохіян: Ви — дорогі християни, жийте так, як я живу; бо коли би ви жили як я, тоби всі пішли до некла. — Декому може видавали би ся ті слова проповідника добрими, я однак тримаюсь иншої гадки, котру впрочім стверджує щоденна практика: словом порушиш людські серця, а приміром потягнеш цілого чоловіка зі собою. — Проте коли, як коли, а в часі місії, коли то она по часті відбуває ся і для самих сьвящеників, повинні сьвященики дати примір сьвятости свого життя, як Христос Господь і св. апостоли. Они розуміючи своє високе становище, своє взнесле післанництво, будуть відповідно тому заховуватись в часі місії, як в церкві підчас свого духовного урядованя, так і поза церквою в гостиннім домі, щоби навіть рухом тіла, а тим менше не відповідними розмовами не осквернили те сьвяте діло і не викликали якого несмаку в тім народі, що їх уважає за своїх півбогів. Особливо в часі відпочинку, хоч і в своїм тільки кружку, не можуть они шукати собі якоїсь розривки характеру тільки сьвітового, а більше будуть мати на увазі духовні справи. Се бувби загальний погляд на організацію духовної місії в деканаті, до котрої належить також під кождим зглядом примірне, взірцеве заховане кондеканальних сьвящеників.

Тут ще треба додати, що організація такої місії полягає на тім, щоби всі сьвященики, що беруть в ній участь, піддали ся безусловній команді місійного заряду і старали ся виконати по совісти ту працю, яку їм тойже приділить.

До місійного заряду, що складає ся з мужів опитних в тій справі, належить все приготувати до місії в порозуміню з парохом дотичної парохії, де має відбуватись деканальна місія. Він має означити найвідповідніший час на місію, має уложити порядок богослужень і проповідий, має постаратись о відпуст на цілий час місії і все то, а також теми до місійних проповідий подати загоді до відомости цілого деканального клира в урядовій дорозі, словом, в єго руках спочиває ціле діловодство місії, в чім має єму помагати ціле деканальне сьвященство.

Такі мої гадки дотично організації духовної деканальної місії. При сїм, щоби хто, борони Боже, не зрозумів їх зле, позволю собі звернути увагу Всч. Отців на то, що тут бесіда о організації місії в кождім, яким небудь деканаті з осібно, а не тільки в самім деканаті стрийскім.

На закінчене сего реферату позволю собі піддати під розвагу гадку, чи би не удало ся сего року уряджену місію повести так, щоби она закінчилась величавим процесійним походом на Ясну Гору Гошівську (евентуально в інших околицях до иншого славного місця), де сяє чудотворний образ Преч. Діви Марії. Сего домагає ся як-раз сей рік ювілейний оголошеного догмату пренепорочного зачатя Пр. Діви, а я думаю, що ся гадка в зреалізованю не стрінула би на так великі труднощі, а впрочім, хочби такі і були, то зваживши, який ефект не безкорисний в божій справі зробила би на нарід духовна маніфестація, яку викликала би в ній побожність, а особлившу побожність до Матери Божої, то для такої ціли варта булоби ті труднощі побороти. Розумів ся, такий похід мусів би бути вперед обдуманий, з відповідними проповідями приготований і всенародно оголошений. Такий похід мігби відбутись не конечно зараз по місії, але і в иншій часі, а по моїй гадці, міг би він стягнути множество вірних, з котрих многі користаючи з даної нагоди і складаючи поклін у стіп Преч. Діви разом з нами, могли би при тім виповнити дану собі обітницю. Який же то гарний, імпонуючий образ представив би ся, коли би такий похід удав ся, коли би тисячі народа зі своїми пастирами на чолі, з піснями на устах, стало у стіп Преч. Марії, щоби спільними молитвами упросити у неї для себе і для руского народа її опіки! Якій то прекрасні науки можнаби втогди виголосити в церкві і внї церкви для народа, а також в часі походу на певних стаціях! Нарід огрітий теплотою серця Преч. Діви раз на все шукав би у неї помочи і заступництва.

Не потребує згадувати, що для заспокоєня потреб людських душ так великого множества народа, потреба також великого числа сьвящеників. Проте жаден сьвященик кондеканальний не може відтягнутись від участі в такім поході без важної причини.

Я згадав о поході на Ясну Гору не без причини, бо він по части належав би до загальної організації місії в нашій, а до инших місць, в кождім деканаті. Такий похід бувби усовершенем духовної місії і приніс би великі, тревалі користи.

о. Петро Яцишин.

Невмістні напасти.

Під заголовком: „Проблем сексуальний в школі“, помістив якийсь п. Генік Збрученко в 18. ч. Проміня статю, в якій, як пристало на нинішнього поступового ученого, не залишив в кількох місцях „чипнути“ церкви. Що через те его статя вийшла більше науково, про се годі й сумніватись... Ми тут не будемо виказувати авторови всіх его, скажім делікатно, ошибок, бо се завело би нас

задалеко; ми обмежимося тільки на деякі, що більше дотикають церковного життя.

І так, на ст. 129, пише автор: „Лад державний вимагав того, щоби мати збройну силу. До тої служби найздібніші молоді люди в віці від 21. до 24. року життя. А щоби не було мільонів солом'яних вдів, заборонено жениться перед тим віком. І хоч знали, що природа не оглядаєся на людські параграфи і вивинувє тих молодців мужескою зрілостію вже в 18 а навіть 17 році життя, спротивилися природному заповіди і вигадали свій. А що більше? — Щоби замаскувати свою похибку ужили (хто ужив?) навіть релігії (?), щоби притлумити природні почування мужескої зрілості, назвали (хто назвав?) акт запліднювання перед означеним висше часом [чи тільки перед висше означеним часом (?), — чи взагалі поза супружеством?] — гріхом. А сам акт з'огидили і зеунули его в багно (??) помимо того, що се св'ятість природи“. Далше на ст. 130. читаємо: „В 18. а навіть в 17. і 16. році життя буде (дитина) природно зрілою... Він (молодець) вичитав в історії, що Римлянин не в'язався параграфами, а женився в 18. році життя а навіть в 17. і скорше..“

Автор, як бачимо, не звертає уваги на те, що люди не всюди однаково розвиваються. Римлян не треба ставити під тим зглядом на рівні на пр. з нами. В Італії навіть скорше дозрівають люди, як се подає автор. Там пр. дівчина вже в 12. році може бути цілком зрілою. Чи у нас так само? Найліпше поучає нас про се наш таки досвід. Послухаймо також, що каже на те такий учений, як Др. А. Герцен: ¹⁾ „В наших сторонах рідко досягає молодець повну зрілість перед 20. або 22. р. життя. Се число знаємо з оглядин рекрутів. Богато дев'ятнадцятилітніх молодців не доросло ще до військової служби; їх треба полишати ще на один або два роки. Отсе і є доказом, що у нас мущина доперва між 20 а 22 роком доходить до повного розвитку. Тому молодець не повинен ніколи перед тим віком виконувати полового акту“. (ст. 7.).

Так отже у дра Герцена „природний закон“ трохи инакше виглядає, як у п. Геника.

Але що більше, держава аби „замаскувати свою похибку, ужила навіть релігії, щоби притлумити природні почування мужескої зрілості, назвала акт запліднювання перед означеним часом гріхом“.

Чи держава назвала той акт гріхом, чи церква, се зі слів автора не ясно. Але що держава з грігами не має нічого спільного, так виходить, що церква, аби приподобатись державі, назвала той акт гріхом. Який се абсурд, кождий бачить. Се одно показує нам, з ким ми маємо до діла. Відповідно до значення порушених питань, відсилаємо автора бодай до отсих книжок: „Малій катехизм хр. кат. релігії“ уложений Ал. Тороньським — коштує всього 10 кр. і „Коротка історія біблійна старого і нового завіта для шкіл народних“ того самого автора (коштує 25 кр.). Радимо щиро авторови перестудіювати оті книжки, бо то якось негарно писати

¹⁾ „Знанє і мораль“ — відчит Дра А. Герцена професора на універ. в Льозанні.

про релігію, о котрій не має ся найменшого поняття. Згаданого акту Церква взагалі не зогиджує, не зсуває его в багно. Она лише забороняє его поза супружеством. А супружество єсть тайною, а ся тайна заключаєть ся тільки задля можности виконуваня сего акту і плодження потомства. Що церква збороняє сего акту поза супружеством, се, здає ся, кождому розумному чоловікові буде цілком понятне і природне. Чи церква винна може тому, що молодець не може скорше женитись (у автора: виконувати акт заплodнюваня) аж по укінченій військовій службі? Церква від себе дозволяє на супружество в тім часі, коли чоловік дійде до мужескої зрілости. („Aetas naturaliter sufficiens ad nuptias celebrandas est ea, qua non solum incipit pubertas, i. e. physica corporum habilitas ad copulam perfecte habendam, sed etiam talis saltem rationis usus, ut nupturiens intelligat, quid sit matrimonium“. — Ius canonicum — М. Паліводи ст. 533 і д.)

Як бачимо, церква ту „святість природи“ еще більше освячує, бо підносить єї до тайни.

Можна би було робити вимівку Богови і церкві за поставлене згаданого акту виконуваного поза супружеством між гріхи доперва тоді, коли були би правдивими дальші слова автора: „Природа має один ключ, що зове ся пристрастію. Молоді сили не можуть єї побідити...“

Чи дійсно чоловік не може побідити пристрасті, чи дійсно він мусить виконувати той акт? Вказувати авторови на двотисячну історію церкви і на житє святих, се єму віщо не допоможе. Тому ми наведемо тут голоси вількох учених, перед якими він, яко чоловік також учений, повинен мати респект.

Починаємо від згадуваного вже нами Др. Герцена. Він на ст. 8 і 9 своєї брошури так пише: „Каже ся, що заспокоєня половой потреби вимагає здоровле. Я не вагаюсь сказати, що се є брехня!.. Полова повздержність, мої панове, є можлива“. Отсю працю Дра Герцена, з якої виймаємо повиспі слова, припоручив також славний учений Др. А. Гарнак, значить і він так само мусить задивлятись на повздержність. Учений протестант Steffens (в ділі: Caricaturen des Heiligsten) так пише: „Часто старали ся деякі представити інституцію безженности як щось противного природі, як щось цілком неможливого з точки погляду медицини. Насупротив сего треба вказати найзнаменитших фізіологів і патологів нашої доби“. Так само, майже тими самими словами, пише також лондонський учений L. S. Beale („Our morality and the moral question“) і німєккий S. Ribbing („Die sex. Hygiene und ihre ethischen Consequenzen“) дальше спеціаліст в сім згляді Krafft Ebing („Psychopathia sex.“), філософ А. Comte і т. д.

Щож проти сего п. Генік Збрученко?

„Нині наука природи, — пише він далі, — котра перейшла страшну школу переслїдуваня, доказала світови, що розвиток не є гріхом, що се природний хід річей“.

Авторови доказала се доперва наука природи, а кождому иншому доказує простий хлопський розум. Але п. Генікови розходилося о те, щоби навести конечно слова: „наука природи“, бо зараз при них можна було причипити „страшну школу переслїдуваня“.

Що автор під сям переслідованем розуміє особу Галілея, се ясно. Яке се було переслідоване і чи се дійсно було переслідоване, нехай автор, як хоче о сїм дещо довідатись, загляне хочби до отсих дїл: „Акта процесу Галілея“ — Gebler-a; „Galileistudien“ — Grisat-a; Історія всесвітня — Гольцварта, або хочби до Аполюотї — I. Jaugey-a.

Цікаві також отєї слова п. Геніка: „...в школах запихають мозги хлопців середновічними мертвими останками монастирів, рабуючими час клясичними мовами, спортом грама-тичним, плитками небилицями історичними“ (?) і т. д. Що то за „мертві останки монастирів“? При чім тут монастирі? Ми сего не розуміємо.

На закінчене виписуємо еще отєї гумористичні кінцеві слова автора: „...а тою хмарою є стрясенз, яке висить в воздуху (значить — социяльна катастрофа) і ось за які сотки а може десятки літ (грохи за живо!) прірвесь, переверне в руїну теперішній лад і до-перва на его руїні виросте правда“...

Просимо надсилати предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках, а доси прислала предплату заледви одна четверта часть всіх предплатників. За кожде число мусимо платити друкарни зараз, як оно вийде, а тут платити нема з чого. Просимо тому еще раз усильно памя-тати на нас і не допускати до того, аби ми мусїли задов-жуватись.

Хроніка і бібліографія.

За проповідь крилош о. Б. Пюрка на Покров Пр. Богородиці, яку долучаємо до нинішнього числа „Ниви“, просимо надсилати належи-тість (40 сотиків) при нагоді надсилання предплати, або прямо до Вп. крилош. о. Б. Пюрка (Львів, пл. св. Юра 5). Весь дохід з розпродажі сеї брошурки призначений на това-риство св. ап. Петра.

3 духовного руху. Про соборчик клира детанату Теревовель-ского, котрий відбув ся дня 29. серпня с. р. в Налужу пишуть нам : Доброю стороною того соборчика було наперед то, що розпо-саний був на сам попразен, який припадав того дня в Налужу, отже на день, коли дотичний собрат потребував громадної духовної

помочи і тим соборчик осягнув подвійну ціль, а то висьвідчив братню прислугу собрату і полагодив свої справи. Колиб так все і всюди розписували ся соборчики, то не відчували би ся яко тягарі, а уважались би яко добродійство для дотичного собрата, а яко благодать для парохії.

Щож до самого соборчика, то замітний він був через живу дускусию, яка вивязувалась над поодинокими точками порядку дневного і через свої внесеня. Ми поділимо ся з читачами з тими внесеннями, які мають загальний інтерес. Із таких внесень замітне єсть внесенє о. Евстахія Цурковського, яке поставив тойже при рефераті о. Роздольського „О відпусті“. Внесенє єсть таке: Віднести ся до ординариату з прошенем, щоби тойже ввєднав відпусти при всіх тих псальмах і піснях, що при наших богослужєнях в голос читають ся або сьпівають ся, а то для тих, котрі їх будуть враз з півцем церковним відчитувати або відсьпівувати. До псальмів таких належать на вечєрни: „Благослови душе моя“... — По „Господи возвах“... „Сподоби Господи“... З пісєнь: „Блажен муж“, — Доґмат — „Сьвіте тихий“ — прокімен — „нині отпушєши“ — тропарі... На утрєни: псальми: „Хвалите Господа з небєс“. Піснї: „Ангельский собор“... прокімен, „Всякое диханіє“ „Честнїйшую Хєрувим“ і Славослове, а на Службі Божій усі піснї. Яко мотив поставив внескодавець оживленє тим нашого обряда і єго звєличенє. Через те став би ся наш обряд всєнародним, яким з заложєня повинен бути і кожний, що причинив би ся до єго звєличаня своїм голосом, доступав би відпусту.

Опісля було внесенє тогож самого внескодавця, яке дотичило піднесеня нашої конґруї. Внескодавець зазначив наперед, що загальну акцію підніє в тїм напрямі клир ческий і длятого поставив внесенє, щоби прилучити ся нам до клиру ческого і зробити тим справу ту справою загальною клира. Соборчик годячись з тим внесенєм поручив внескодавцеві о. Цурковському постарати ся від духовного ческого товариства „Jednot“ и о друкованї формулярї, котрі по перегляненю вислалоб ся як суть, або з пороблєними деякими змінами, відповідаючими нашим потребам. В слїди тїї повинно би всєупити цїле наше духовєнство.

Вкінци підніє о. Волянський, що на зарядженє тепєрішного папи наступить ревїзия права канонїчного і длятого візвав тих, що малиби поставити тут свої примітки, перєсилати їх через Ординарият.

Також інтерєсне єсть внесенє, яке поставлено в справі розвитку нашого товариства св. Петра. Внесенє було таке, щоби декан візитуючи церкви, при тїй нагодї сам стягав від кожної церкви вкладки, на що всє кондеканальний клир вповнї згодив ся.

З Брацкого Союза. По причинї перенесєня мого з Тернополя на провінцію, не можу, як дотепер, завідувати ділами „Брацкого Союза“, іменно цілим діловодством книговим. Від себе упросив я о. Тому Бородайкевича, катихита при рускій гімназії, щоби переймив від мене тоті обовязки, на що він згодив єя. Прошу отже Всч. ОО. і Братів, щоби від тепер звертали ся з всякими справами дотичними „Брацкого Союза“ під адресою о. Томи Бородайкевича

в Тернополи, до часу, поки власти порішать ухвалу статутів товариства, буде скликаний загальний збір і вибрана постійна управа. Тепер стоять діла згаданого статута так, що Високопресв. Митроп. Ординарият львівський прихильно висказав ся про ціль товариства і приобіцяв всяку поміч зі свого боку; прихильно висказав ся також Преосвящений Ординарият станиславівський; ожидаана відповідь Преосвященого Ординарията перемиского уможливить переслане статутів ц. к. Намістництву до потвердження, почім в приписанім терміні буде скликаний загальний збір і винечатає ся статут.

о. Василь Копитчак.

Місіонар, ч. 9 Зміст: за вересень. Перш усього царство Боже Катехизм; Св. Тайни; Єпископ рубачем; Із свѣта і церкви; Жовківско-Львівське богоміле; З житя папи Пія X; Св. Йосиф, опікун сиріт; На що придають ся свѣщеники; Імя Ісус є конче потрібне; Кудя здоровля йде; Нещасний кінець; Скупар; Любов до науки католицкої Церкви; Повісити такого; Чому люди грішать тай нічого собі з того не роблять; Преп. отець Харитон; Добрі постанови; Подяки за вислухани молитви.

Посланникъ ч. 17, з 14 вересня. Зміст: На часі; Жите християн; Яка книга розходить ся найчисленнійше; Жертва житя; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

ПРОПОВІДЬ

в день Покрова Пр. Богородиці і двісталітнього ювілея св. Унії

р. 1900 виголосив в Архикатедр. храмі св. Георгія

Крилошанин о. Любо:

Не имамы инныя помощи...
развѣ тебе Пр. Дѣво!

Обходимо празник Покрова Пр. Діви; обходимо і двісталітній ювілей св. Унії. Якаж єсть причина одного і другого празника?

Дня 1. октября р. 903 напали на місто Константинополь люті Сарацини і як то було звичаєм всіх диких орд, нищили огнем і витинали в пень мечем все, що їм лише в руки попало. Не могучи оперти ся тій так грізній, а числом сто раз більшій силі, зібрали ся християнські жителі Константинополя до церкви Влахернської і упавши на коліна перед чудотворною іконою Пр. Діви, молили і благали Пр. Діву о поміч і спасенє. А що тая молитва була щира і походила з чистого серця, то і не остала ся без плодів. Над ранком явила ся Пр. Діва на воздухах, покрила християн своїм сьвітлим омофором, а нападних поганців так осліпила і переразила, що розбігли ся на чотири вітри. На памятку того чуда обходить св. Церква дня 1. октября празник Покрова Пр. Діви.

Так то помогла колись Пр. Діва побожним християнам в Константинополи. А так помагала она і помагав всім тим, що до неї щиро і з чистим серцем удають ся. І о тім то хотівби я днес дати вам науку, за помочию Божою, за причиною Пр. Діви і за благословеньством Вашого Преосвященства, о котре враз з всіми тут притомними — смиренно прошу. Благословіть нас Преосв. Архиєрею!

* * *

Не знаю, мої дорогі, чи чули ви що за жидівського Амана? Хтож то був, той Аман? Був то дворак і дорадник перського царя Артаксерса, так гордий, так бутний, так завистний і честолюбивий, що прятав немилосердно кожного з лиця землі, хто міг єму тільки стати колись в дорозі, — а так спритний, так підступний і облесний, що і для найчорнішого свого плану знав позискати і самого царя. Біда тому князеві, що має за дорадника такого Амана! З добрим думцем, каже староруска приповідка, додумає ся князь високого престола, а з лихим і того позбуде ся. Но єще більша біда тому народові, що має за князя такого чоловіка, котрим орудує такий Аман, якби бездушною якою машиною: куда її накрутить, туди она і поверне ся. Але,

мої дороги, до часу дзбан воду носить — каже Русин, а Німець знов повідає, що Господь Бог не дає ніколи вирости деревині аж під небеса. Все на світі має свій кінець, часами сумний, дуже сумний кінець, а такий кінець постиг і нашого Амана. Побожний жидовин Мардохей виховав собі красну Естеру і віддав її за жінку самому Артаксерсови. Біда, гадає собі Аман, готов пропасти мій вплив; треба тому завчасу запобігти; треба спрятати Мардохея не тільки з царського двора, але і з лиця землі. І до того так чорного пляну позискав і самого Артаксерса, вмовивши, розуміє ся, в него, що Мардохей кнує на него зраду. Вже пішов царський указ на всі кінці царської держави, аби ловити і вшати Жидів; вже виставлена шибениця, на котрій завтра уже мав згинути Мардохей, та не така була воля Божа, а против волі Божої не вдіє нічого і сам Аман. В тій недоли, яка его постигла, стає побожний Мардохей перед Естерою і так до неї серед сліз промовляє: „О, в'рна дочко народа Ізраїльського, о непоколебима почитателько Бога Ізраїля. На тоє тебе прецінь поставив Бог царицею, аби ти нам в недоли помагала. Встав же ся за нами, встав до можливого монарха. Тиж панею его серця і его волі. Твоє одно слово більше вдіє, як всі підступи злобного Амана“. І не завів ся побожний старець в своїй надії. На шибениці поставлений для Мардохея згинув сам Аман, а Мардохей затримфував над тяжким ворогом народа Ізраїльського.

Тую історію записану в св. письмі відносить св Церква до Пр. Діви. Як Мардохей до Естери, так можемо і ми сказати до Пр. Діви: на тоє тебе Бог поставив царицею. аби ти нам в недоли помагала. Як Естер, так і Пр. Діва не може забути за свій нарід, повірений їй ошці самим І. Христом на кресті. Як Естер, так і Пр. Діва помагала і помагає веім тим, котрі щиро і з чистим серцем до неї удають ся. Загляньте до Евангелия, посмотріть до Передання, читайте історію, перегляньте записки монастирські, спитайте людей, а переконаєтесь о тім. Зачнім від св. Евангелия.

Повідає Евангелиє, що Пр. Діва стояла у дверий дому, де навчав Ісус Христос, хочаки промовити за якимись там бідаками. Чомуж не малаби промовити і за нинішніми бідаками, коли би лише удавали ся до неї щиро і з чистим серцем?

Повідає дальше св Евангелиє, що Пр. Діва вибавила з клопоту женихів в Кані, упросивши І. Христа, щоби замінив воду в вино. Чомуж не малаби вибавити з неодного клопоту і нинішних женихів, коли би лише вступали в стан супружеский з так чистим серцем, як женихи в Кані?

Повідає св. Евангелиє, що Пр. Діва навідала св. Елисавету і помагала їй через три місяці в хвили, коли тая мала видати на світ св. Іоана, за що св. Елисавета не могла її досить нахвалити ся і навеличати. Чомуж не мала би Пр. Діва помочи подібним невістам, коли би лише дотримували вірности супружескої, виховували діти по божому і славили її так, як св. Елисавета?

Повідає вкінці св. Евангелиє, що Пр. Діва стояла під крестом на горі Голгофті і ділила муки і болі Сина свого єдинородного. Чомуж не мала би ділити і з нами не один наш крест, коли би ми тільки зносили его так, як зносив для нашого спасеня хрест свій І. Христос? Так, так, мої дороги, сила помочи Пр. Діви не ослабла і нині, но противно, взогла ся еще більше, особливо від того часу, коли Пр. Діва засіла одесную

Сина свого єдинородного, яко цариця неба і землі, а наша сильна заступниця. Так св. Євангелиє. А що ж каже св. Переданє?

По смерті і вознесеню Господа нашого І. Христа, повідає Переданє, жила Пр. Діва еще довгі літа на землі, загіриваючи апостолів до ревного проповідання науки Христової, а вірних до неустрашимого ісповідання тої науки. Коли же зближила ся її кінчина, затопила ся в молитві і як жила в Бозі, так і уснула в Бозі. Тіло Пр. Діви положили апостоли на одр і стали нести до саду Гетсеманського, де почивали блаженні її родичі, св. Іоаким і Анна. На той побожний похід, окружений ликом невидимих духів небесних, напав безбожний жидовин Атоній, хочаби тіло Пр. Діви скинути з одра на землю, — но скоро діткнув ся лиш одра, як відпали єму руки по самі чиколонки і повисли, як приковані, на одрі. Атоній, поражений болем, упав на коліна і став благати св. Петра о помилованє. — Не мені тебе помилувати — каже св. Петро, — а помилує тебе та, котрої пресв. тіло ти хотів обезчестити, коли покаввши ся увіруєш серцем і ісповіси устами, що Син єї єдинородний І. Христос, розпятий на кресті, єсть обіщаним Месією. — Каю ся Господи — каже Атоній — вірую і ісповідаю. — А на ті слова примкнули відтяти єго руки назад до чиколонків, як колиби ніколи не були відтяті. Но що там Переданє, скаже сей або той радикал, чи як там вже називають ся ті люди, що то не знають Бога, а раді би єго зсадити з небесного престолу — нинішній сьвіт вірить лиш в то, що має за собою незбиті історичні сьвідoctва. Ну — ходім до історії.

Як помогла Пр. Діва християнам в Константинополі р. (908), о тім ви вже чули. Так само помогла Пр. Діва предкам нашим під Теребовлею в р. 1672. Занявши Камінець Подільський звалили ся Турки в р. 1672 на руске місто Теребовлю, а не могучи єго взяти приступом, підложили міни під мури міста в тім переконаню, що висадять одним замахом місто в воздухи, а тим способом промостять собі дорогу до дальшого лютого наїзду на св. Русь. В тій недоли збігли ся побожні жителі Теребовлі до замкової сьвятині і упавши там перед чудотворною іконою Пр. Діви на коліна, молили Пр. Діву через цілу ніч о поміч і ратунок. Над ранком вибухли міни, але висадили в воздухи не жителів Теребовлі, але Турків. З вдячності за тую чудесну поміч переніс тодішній єпископ львівський Іосиф Шумлянський чудотворну ікону Пр. Діви з Теребовлі до Львова і то до архикатедрального храму св. Георгія, де она тут в тім св. престолі і нині еще знаходиться. Від того часу став ся св. Юр для кожного побожного Русина тим, чим єсть Мека для Могаметанина. В день св. Покрова горнуть ся сюди що року і з найдалших сторін Руси тисячі і тисячі вірних, щоби тут перед тим св. престолом подякувати Пр. Діві за ласки, які від неї нераз уже отримали, а випросити собі нові ласки, яких еще потребують. А хто ж то поміг, питаю, ся предкам нашим в р. 1683 під Віднем? Повідають звичайно — король польський Собіський. Правда, Собіський, але не без причини Пр. Діви. А от послушайте, як то оно було.

Як та шаранча, як та огненна лявіна — так звалили ся в віці 17. Турки на краї і народи Європи. Страшна то була хвиля. Де станув кінн турецький, там не поросла вже більше трава; а хто дістав ся в руки турецькі, той не виїшов вже з них живим. Так дотерли они в р. 1683. аж під Відень, в тім переконаню, що як візьмуть Відень, то дістануть ключ до всеї Європи. Була би то еще страшніша хвиля. Кождий видів,

що не вийде з Відня живим, коли не змилює його Бог і не піде на поміч сусідніх народів. Прийшли вкінці сусідні народи, прийшов і польський король Собіський. „Мною царі царствують, а сильні пишуть правду“ — каже дух Божий в Старім Завіті, а в Новім Завіті повідав сам І. Христос: „Яко без мене не можете нічого“. Тож першим кроком Собіського було піти до церкви на Лисій Горі під Віднем і вислухати св. Служби Божої, до котрої сам служив і горячо — горячо молився до Пр. Діви о щасливу перемогу над лютим ворогом. Повідають, що в Собісках було щось трохи і рускої крові. Яко такий, знав він гаразд руску приповідку: Бога вzywай, а рук прикладай; а знов яко добрий католик знав Собіський також гаразд, що Бог діяв чуда лише там, де сила людська не вистарчає, а де вистарчає сила людська, там каже нам: роби небоже, Бог ти допоможе; знав і о тім, що Бог сотворив нас в правді без нас, но не спасе нас без нас, т. є без нашої роботи — як учить св. Августин. Дятого і по тій так горячій молитві не забирався ще Турка воювати, не запуслався в нервну боротьбу, не поривався, як деякі наші політики з мотикою на сонце, а шукав альянсів, чекав на руских козаків, бо знав дуже добре, що без них не дасть собі з Турками ради. Прийшло вкінці і 20 тисяч руских козаків, а з ними і тодішній руский владика Львівський Йосиф Шумлянський. Затрубили до бою. Чекай, атамане, кажуть козаки, без помочи Божої і причини Пр. Діви не дамо і ми собі з Турком ради. Диви, яка у нас установа! — І зняли зараз свої високі баранячі шапки і склонили свої горді, деінде, голови і попросили смиренно Йосифа Шумлянського о архиєрейське благословенство словами: „благослови Владико!“ А упавши на коліна і отримавши архиєрейське благословенство і перехрестившись три рази, заспівали в 20.000 голосів пісню: „Подъ твою милость прибѣгаемъ Богородице Дѣво“. Тепер, кажуть козаки, вставши на ноги і кинувши шапками в гору, тепер полетять голови турецькі, як ті шапки — і далі на Турка! А Туркам здавалось, що не 20.000 крещеного люда, а легіон духів небесних гонить за ними. І стали Турки утікати, і здавалось їм, що поблизка ріка Дунай, то не ріка, а битий гостинець. І стали вони гнати на той гостинець і витопились до половини, а другу половину досягла як не шабля, то куля козацька; а козаки, забравши багату добычу, вернули щасливо на Лису Гору, а звідтам в свояси, сьїваючи по дорозі пісню, котру і нині ще руский народ так побожно повторяє Пречистая Діво, Мати руского краю! А гадаєте може, мої дорогі, що я тую історію так тільки вислав собі з пальця? О, ні, мої дорогі; она записана в хроніці католицького монастиря на Лисій Горі під Віднем. Звідтам повторив її покійний наш патріот о. Стефан Качала, а я повторив її вам за ним.

Так то помогла Пр. Діва предкам нашим, що так виражаюся, в потребі тілесній: она вивела їх з неволі турецької і допомогла вернути щасливо в свояси. Так само помогла їм пізнійше і в потребі душевній она випровадила їх з неволі шизми і допомогла вернути щасливо до св. Унії. Но щож то єсть Унія?

Вам відомо, мої дорогі, що предки наші прийняли віру Христову від Греків і то за князя Володимира В. в р. 988. Відомо вам також, що Греки були тогди ще католиками, бо належали до Церкви римської і визнавали верховну владу Св. Отця, папи римського. Русь була отже пер-

вістно католицкою, бо приняла віру Христову від католиків, т. є. від Греків, котрі тогди були еще католиками. Пізнійше однак, і то в віці 11, за патріярха Керулярія, ученика і наслідника гордого Фотія, виступили Греки з Церкви римської і з під власти Св. Отця, папи римського. Так повсталa грецька шизма, бо той, хто відступає від Церкви римської і її голови, Св. Отця, папи римського, називає ся шизматиком, а його віра — шизмою. А що Церков руска зависіла тогди від Греків, то Греки потягнули до шизми і Русь, і то, як се сьміло можна сказати, без її відома і сьвідома. В тій нещасній і як кажу, мимовольній шизмі оставала Русь несьвідомо довгі а довгі літа. Доперва в р. 1596 вернула Русь по більшій часті на лоно Церкви католицкої в т. зв. Унії Берестській, котрої 300 літний ювілей обходили ми так торжественно і величаво перед 4 літами, під проводом бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича. Остала ся еще в шизмі Епархія Львівська і Епархія Перемиська. Епархія Перемиська вернула на лоно Церкви католицкої в р. 1690 за єпископа Інокентія Винницького, а Епархія Львівська доперва за єпископа Іосифа Шумлянського. Єпископ Іосиф Шумлянський вибираючись в похід під Відень, а будучи в душі католиком і дізнавши тільки раз вже чудесної помочи, від Пр. Діви, зложив в церкві архикатедральній перед чудотворною іконою Пр. Діви тиху но і незломну обітницю, що скоро верне щасливо з того походу, то верне явно на лоно Церкви католицкої. Пр. Діва, як ми чули, дотримала слова; дотримав его і єпископ Шумлянський. В р. 1700. вернув на лоно Церкви католицкої, і то насамперед сам в Варшаві, а потому з цілим своїм клиром, і з всіми своїми вірними в архикатедральнім храмі св. Георгія у Львові. Від тої памятної хвилі минуло як раз сего року 200 літ; і для того обходимо днесь 200 літну річницю тої памятної хвилі, обходимо 200 літний ювілей св. Унії т. є. нашої єдности з Церквою римською і з її головою Св. Отцем, папою римским.

Так отже знали би ви уже, мої дорогі, що то єсть Унія. А тепер хотіли би ви еще запевно знати, які користи, які благодати принесла нам св. Унія?

Мої дорогі, я не скінчив би і до завтра моєї науки, коли би хотів вичисляти подрібно всі ті користи і всі ті благодати, які принесла нам Унія. Для того скажу тільки коротко: Унія познакомила нас з западною цивілізацією, котру Русь, перетворивши на ґрунті родимім, ужила потім яко орудіє на свою оборону і на свою славу. Ун я зрівнала клир наш з клиром латинським і двигла его на так високий щабель інтелігенції і образования, на яким в'н перед тим ніколи еще не стояв. Унія піднесла і просьвіту нашого народа, перед тим крайно темного, крайно запущеного і занедбаного. Но що вже найважнійше — Унія забезпечила не тільки спасенє нашої душі, але і спасенє нашої народности. Повідають виправді часами, що неконче то належати до Унії, аби бути Русином; противно, можна належати до иншого якого обряду, а навіть до иншої церкви, а при тім всім можна все таки бути добрим Русином. Оно би так здавало ся, та тільки в теорії; в практиці же показує ся, що Церков руска і народність руска то двое і одно; возьміть одно, а не буде другого. Хто відступає від Унії, той відступає і від народности рускої. Виділи ми то давнійше на нашій шляхті, котра відступивши від Унії, пропала безповоротно для народности рускої. Видимо то і на наших ровесниках. Возьміть нашого хлопа Буковинського, котрий належить до церкви

православної і спитайте его що він за одеч, а він вам скаже: я Волох, хоть не знає ані слова по волоски, а чому — бо належить до православної церкви волоскої. Возьміть нашого хлопа Галицького обряду латинського і спитайте его, що він за один, а він вам скаже: я Поляк, хотя не знає ані слова по польськи, а чому — бо покинув Унію і перейшов сам або еще в предках своїх на обряд латинський. Стійтеж, братя, кріпко при Унії, і то не тільки в інтересі спасеня нашої душі, але і спасеня нашої народности. Для того кличу до вас, а ви закличете до тих, котрих тут нема, словами св. апостола: Братія стойте крѣпко въ вѣрѣ! Се есть побѣда побѣдивша міръ — вѣра ваша; віра в Бога, віра в Церков католицку, в свою будучність і в свої власні сили.

Стійте кріпко при Унії і ви, братя Поляки; вспирайте Унію, ре-спектуйте Унію, памятайте на слова Столиці Апостольської: *Sancta Sedes Apostolica non vult, ut omnes sint latini, sed ut omnes sint catholici*, і то не тільки в нашім, але і в вашім власнім інтересі. Треба знати руску натуру. — Два рідні братя гшли ловити рибу. — А ти що зловив? питаєсь один другого? — Я, каже, зловив щуку. — А ти що? — А я видру. — Ну, коил видреш, то не буде ні мені ні тобі, і кинув щуку в воду. *Duobus litigantibus tertius gaudet*, а хто єсть той третій, не потребую вам казати; скажу вам тільки, що єсть їх більше, як один, як казав вам часто покійний кардинал Сильвестер Сембратович, той великий наш сьвятитель, що то положив громадні заслуги около церкви, обряду і народности рускої, як то викаже колись безсторонна історія, а котрого мимо того торгають еще і в гробі, забувши на засаду, якої держали ся уже і самі погани — *de mortuis nihil nisi bene*, о неб'щиках тільки добре. Стійте кріпко при Унії і ви оо. духовні братнього нам обряду! Однак нам доля, однакова ціль — слава Божа і спасенє душ. Столиця Апостольська задекретовала, що спасенє душ однаково забезпечене в однім і другім обряді. Тож нема ні найменшої причини виступати против сего або того обряду. Возьмім ся радше за руки і виступаймо радше против тих, котрі виступають против того, без чого обряд єсть лише пустою формою, против Церкви і віри. А в тім Божім дії допоможе нам і Преч. Діва так само, як допомгла она предкам нашим. Унія і обряд уніяцький єсть, видно, Божого, призначеня, коли сама Пр. Діва покривала его і покриває своїм омофором!

Так то помагала Пр. Діва предкам нашим, а так помагає она і кождому, хто до неї удає ся щиро і з чистим серцем. І в тій то певно мысли прийшли ви сюда, мої дорогі. Ви прийшли сюда, щоби тут перед тим св. престолом, перед тою чудотворною іконою подякувати Пр. Діві за ласки, які уже отримали, а вимолити собі нові ласки, яких еще потребуєте. Та щож з того, коли Пр. Діва не все якось вислухує молитви наші! А чомуж то? Тому, що ми молимо ся лише устами, а серце наше далеко від неї. Тому, що ми не наслідуюмо ві чеснот і не живемо так, як она жила.

Пр. Діва була смиренна, покійна, а для тої то покори стала она Матерію Божою. А ми що робимо? Ми виносимо ся над других і говоримо нераз, як ті старозавітні фарисеї: Боже, хвалу Тобі воздаю, що не єсм, як той митар; забувши на то, що всі ми грішні, що як каже св. апостол — багато согрѣшаємъ всѣмъ, та той тільки з нас лїпший перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог буде більше милосерним. Як не можна нікого за житя канонїзувати, так не можна нікого

осуджати. Праведник може еще унасти і погинути, а грішник може еще покаяти ся і доступити спасеня. Апостол Юда зрадив Христа і погіб, а розбійник покаюв ся на кресті і ввійшов до раю небесного! Поправтеж, поправте ваше житє і жийте так, як жила Пр. Діва. Не виносить ся над нікого, не осуджайте нікого. Памятайте, що много согрѣшаєм всѣх, та що той тільки з нас вийде лїпше перед Богом, хто бїльше каяти ся буде і кому Бог бїльше буде милосерним — і то єсть перша памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була дальше терпїлива і здавала ся все на волю Божу. Не було і нема на свѣті матери, котра би тільки страдала і тільки терпїла, що Пр. Діва. А прецїнь не чув і ніхто не видїв, щоби Пр. Діва владала ся в розпуку, або хоть нарѣкала. Она знала гарзд, що кого Бог любить, того навіджає, та що дорога до неба, то крестна дорога. А ми що робимо? Нехай тільки дїткне нас який крест, то зараз ламентуємо, зарзз нарїкаємо, а навїть хулимо. Нема, кажемо, Бога на небі, коли я так довго терплю! Слухай чоловіче, слухай жїнко, слухай дитино християнська: Довго не єсть вїчно, але вїчно єсть довго — а то друга памятка, яку дав би я тобі на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була по божна. Цїлий свїй молодий вік пережала на молитві в свѣтїні Брусамській; а коли молила ся, то нїяка в свѣті сила не могла єї відорвати від молитви і звернути єї очі а еще менше єї мислї в иншу сторону і на инші справи, бо памятала все на слова божественного Сина свого: домъ мой, домъ молитвы єсть; а як ми заховуємо ся в домі Божім, о тїм радше і не згадувати. Поправдомж і в тїм наше житє. Памятаймо і ми на слова Христа: домъ мой, домъ молитвы єсть, як і на слова св. апостола: аще кто растлїть храмъ Божїй, растлїть того Богъ — а то єсть третя памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею.

Пр. Діва була наконець чистою дївицею. Як І. Христос, так і она могла сьмїло сказати: хто зъ васъ обличить мя о грѣсѣхъ? Дїятого Бог і Син єї єдинородний вислухував все єї молитви. А ми що робимо? Ми валяємо ся нераз цїлими роками в пїюгавих грїхах, а потїм їдемо і заносимо до Пр. Дїви нашу молитву о тую або иншу яку ласку. Чи може Пр. Діва вислухати такої молитви? О, нї, мої дорогі! В Евангелїю стоїть виразно, що Бог грішників не вислухує, а один св. отець повїдає знов, що лаянє пса милїйше Богу, як молитва чоловіка грїшного. А то єсть четверта і послїдна памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею. Хочеш отже, душе християнська, щоби Пр. Діва приняла твою молитву і занесла єї Сину своєму і Богу нашому, а почуваш ся до грїха, то їди перше висповідай ся і постанови собі щиро, бїльше не грїшити, а жити так, як жила Пр. Діва, а можеш бути певним, що тогди Пр. Діва вислухає твою молитву і занесе єї Сину своєму Божественному, а той дасть тобі бїльше еще, як ти потребуєш.

Та ми таки так зробили, скажете може! Ми висповідались, запричащались і постановили собі сьєятю, бїльше не грїшити, но жити так, як жила Пр. Діва; ми постановили собі також стояти кріпко при св. Унії аж до кїнця жїзни нашої. Добре, мої дорогі, я тїшуся з того і беру вас за слово; але на закїченє скажу вам еще одну історїю. Не знаю, чи чули ви що о св. Хризостомі? Єсть то той сам В. Сьвя-

титель, що уложив нам тую св. Літургію, яку відправляють нам нині в тім св. храмі наші преосв. Архієреї. А знаєте, для чого то звався він Хризостомом, або Золотоустим? Для того, що проповідав так красно і поучаючо, що кожде слово, яке виходило з уст его, було якби грудка щирого золота.

Той то отже Хризостом проповідав раз під голим небом над берегом моря. Всі люди, а було їх тисячі і тисячі, слухали его науки як приковані. Ба, не тільки люди, але і звірі морські повиставляли з води голови, понащурювали уха, пороззявляли роти і слухали проповіді св. Хризостома, також як приковані. Але по проповіді бовтнули знов в воду і вернули знов до свого давного поганого ремесла. Великориб перевертав кораблі, як перед тим перевертав, а пес морський дер менші рибки морські, як перед тим роздирав і т. д. і т. д. Боюся щоби щось подібного не сталося і в тім випадку. Ви кажете, ми висповідалися, запричащалися і постановили собі жити так, як жила Пр. Діва і стояти все кріпко при св. Унії. Уважайтеж, мої дорогі, що не досить єсть мати добре постановленє, но треба в тім постановленю і видержати аж до кінця, бо тільки претерпівши й до кінця, той спасений буде — каже І. Христос. А щоби знов видержати в добрім постановленю аж до кнця, потреба не тільки власної волі, але і помочи Божої. Гдеж шукати нам тої помочи? Знова тільки у Пр. Діви! Для того звернімся всі ми, кілька нас тут єсть, до сеї чудотворної ікони; упадємо на коліна, взнесім не тільки руки, але і серця наші, і так помолімся: О Пр. Діво, о Мати Спасителя нашого, о Мати руского краю, ми всі, кілька нас тут є, висповідалися, запричащались і постановили собі жити так, як Ти жила і стояти кріпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Допоможиж нам, допоможи, о Пречистая, видержати в тім нашім св. постановленю. Бо хтож инший нам тут помочи може, на кого иншого ми тут надіятися моглиби? Не имамы инья помощи, не имамы инья надежды; развѣ тебе Пр. Дѣво! Ты намъ помози, на тебе надѣемся и тобою хвалимся: твои бо есмы раби, да не постыдимся во вѣки“ аминь.

Накладом Редакції „Ниви“.

З друкарні Народової Манецких Львів, Коперника 9.

ДОДАТОК до Ч. 12. „НИВИ“.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця.

Передплата виносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Голос католицького єпископа.

Уряд кожного католицького єпископа єсть дуже тяжкий і відвічальний. Але пів біди єще там, де єпископ має мж своїми вірними членів одного народу. Колиж народність мішана, так тоді треба мужа дійсно апостольського духа, щоби міг вийти зі всяких евентуальних колізій тільки католицьким єпископом, щоби вдоволив справедливым бажанням кожної народности, жадної не скривдив, жадної до себе не зразив, для всіх був всім, а передовсім, як кажемо єпископом. Правда і єпископ може, а навіть повинен бути патріотом, але єпископ в мішаній єпархії може ним бути тільки поза церквою, поза своїм єпископским урядом. Часті в таких обставинах національні антагонізми можуть єпископа, що надто маніфестує ся партійним патріотизмом навіть в своїм урядованю, зробити в очах другої народности таким ненависним, таким нетерпимим, що тоді він, яко єпископ, не має у них жадної поваги. Те саме відноситься і до кожного св'ященника. Що се єсть получене із немалою шкодою для Церкви, про се нічо і говорити.

Взір, як в таких обставинах має заховатись католицький єпископ, дав нам наші митрополит в своїм пастирськім листі до Поляків греко-католицького обряду.

Він, хоч єпископ руский, відзиває ся до тих, що вправді походять з руских родин, але почувають ся Поляками, в їх розговорній мові, значить, по польски. Сим

чином дає їм доказ, що дбає про їх спасенє. Коли би сего не зробив, коли би до них польского листу не написав, они могли би уважатись опущеними своєю духовною властїю. До написаня сего листу приневолили митрополита єще і інші засадничі причини. Єсть бо практикою католицької Церкви, усьвяченою відвічним апостольским звичаєм, голосити людям євангелиє в їх мові. Після засади св. Павла мусить слуга Христовий бути всім для всіх, аби всіх позискати. Се одна з найважнїйших засад єпископської і сьвященничо-апостольської праці. А друга неменше важна і неменше сьвята засада, що наука віри і обичаїв не єсть і не може бути в церковній роботі змішаною з жадними політичними або національними засадами. Католицька Церква жадає від вірних тільки одного, аби бути Христовими. Так само і єпископ і духовенство католицьке мусить домагати ся від вірних тільки сего одного. Єпископ не може мішати в своїй апостольській праці Христового євангелия з людськими хочби найліпшими засадами політичними або національними. Не може накидати вірним якихнебудь переконань, що не становлять інтегральної частини науки віри і моральности. Він не може ніколи допустити до того, щоби хто з єго вірних уважав єго за противника в політиці, чи народности. Він може бути противником тільки тих, що є противниками Христа і о стільки, о скільки є ними і то виключно на те, щоби їх поєднати з Христом. Ані єпископ, ані сьвященник католицький не може допустити, щоби в сьвятиню єго уряду вкрала ся політика, бо тим урядом — Христове сьвященство.

Тому митрополит шанує їх переконання і не накидає їм руского патриотизму. Посуджувати єго о се може тільки той, хто не розуміє, чим є сьвященство, чим уряд єпископа.

Мова, переконання, народність, се добра, се права, яких нікому ніколи не вільно відбирати. Шанувати їх, се прямий обовязок справедливости, а єпископ обовязаний до чогось більше, як до справедливости, бо до любови.

Обовязком кожного єпископа і самому і те приказувати підчиненому собі духовенству — примінятись в науці і сповідях до своїх вірних, мови до а не жадати від них науки мови клира, щоби могли єго розуміти.

Християнин обов'язаний любити свою вітчину і дбати про добро свого народу. Одного йому тільки не вільно, не вільно ненавидіти другого і кривдити. Ненависть кожда єсть злом, бо противить ся заповідям божим і людській природі. Від особистої ненависти гіршою є ненависть суспільна і національна. Так само кривди, коли мають національний, суспільний характер, є гіршим злом, бо бувають загальніші, небезпечніші і трудніші до направлення.

Наведені слова отсего пастирського листу се голос правдивого католицького єпископа, якому в першій мірі розходить ся не о що иншого, а тільки о спасенє душ, о добро Церкви, о засади християнської етики, о справедливість. Дай Боже, щоб отсі слова не прогомніли безслідно, без відгуку...

Цінне признанє.

[Конець].

На зібраню промовив межі иншими дир. Маєрський в тім напрямі, що охорона молодіжи вже давно занимала польську суспільність і в тім згляді роблено вже давно певні проби, однак на жаль всі проби не довели до жадних наслідків. Одною з таких проб було умундуrowанє шкільної молодіжи. „Що молодіж не єсть такою, яку хотіли би ми мати, говорив бесідник далше, то треба се признати, що єсть се виною родини, школи і цілої суспільности...

Нинішня школа не єсть тим, чим бути повинна. Її задачею повинно бути скріпленє характеру молодіжи і призначенє її, приготованє до життя. Сеї задачі школа не сповняє. Нинішня система шкільна ділає в тім напрямі, щоби створити армію урядничу — поза тим не робить нічого. Так само єсть і за границею, тільки що там єсть менше лих, бо там є инші обставини. — Така школа мусіла виховати молодіж терплячу на анемію, без волі, безрадную, котра скінчивши гімназію, не знає, що має з собою робити, не має перед собою витиченої ціли. Школа відірвала її від життя, навіть патріотична гадка „висить між небом а землею“, а в життю її нема.

Приходять нові струї з заходу, менше о то, чи злі они, чи добрі, застають молодіж не приготовану, а молодіж рве ся до нової мисли, не розбираючи її критично, бо кермує ся не розсудком, але фантазією і чувством. Від фартушка, при яким її тримають, входить відразу в вир життя неприготована до життя і через се податна до злого.

Щоби тому лиху противділати, не поможе дорога наказів і заборони, але треба примінитись до молодіжи, витворити зарядження для неї відповідні, отворити їй очі на жите, отворити їй очі на те, чим она має бути. А в праці тій не треба дати ся нічим відстрашити. Праця се тяжка. Молодіж бутна, пущена в наслідок апатії суспільности самопас, не хоче жадної уваги прийняти, обурює її кожний голос критики, хотяй би сей походив з найлучшого серця. І тут належить заапелювати до преси, до її почутя горожаньского. Як з одної сторони не повинна (роз. преса) замикати очий на се, що діє ся в школі, підносити все, що би в ній діяло ся злого і боронити молодіж в разі потреби, так з другої сторони не повинна легкомісно осуджувати школи в разі якоїсь урівної, неістнуючої часто кривди, бо се впливало би на молодіж дуже шкідливо“.

З повисної бесіди так опитного педагога, яким єсть дир. Маєрський, видимо ось що: що молодіж не єсть такою, якою бути повинна, а виною того єсть родина, школа, суспільність. Під висказом, якою „бути повинна“ можна багато розуміти так, як се слово єсть дуже загального значеня. Зваживши однак, яка ціль спровадила се зібране, прийдемо до заключеня, що сею причиною єсть занепад як фізичний, так моральний серед молодіжи, на котрий вже від давна звертають увагу публіки анкети гігієнічно-лікарські, педагогічні і викази статистичні. Що сей занепад не єсть спорадичний т. є. такий, котрому улягли лише нечисленні одиниці, виразом сего єсть от хочби се, що одиниці уходять незамітно ока суспільности, на них не звертає ся, як і не даєть ся звернути уваги вже тим самим, що є рідкі. Хотяй не можна сказати, щоби загаль молодіжи був здеморалізований, то однакомж треба прийняти число тих одиниць досить значне, если до ратованя тих одиниць треба закладати аж осібне товариство. Притім не можна не піднести доброї волі тих одиниць зі старших людей, котрим лежить добро молодіжи на серци, що взяли собі за задачу в тих напругах ділати, в яких могли би знищити лихо грізне так для молодіжи, як і для самої суспільности, а до поборюваня сего лиха уживати средств, як вже сказано више: викладів, відчитів, брошур, віч, часописий, зібрань родительских і т. д.

Мусимо замітити, що средство, яке після „Tagblat“-а оказує ся так успішним против упадку морального молодіжи, що ділає її більше відпорною, чим кожде инше средство, против деморалізації, як раз помежи средствами ухваленими через товариство „Ochrona młodzię“ не находимо. Сим средством, котре „Tagblat“ несвідомо видвигнув на верх, єсть саме — релігія. Она то може найуспішнійше ділати против всяким струям зіпсованя, она додає сили до побореня тих навичок неморальных, котрі би вже случайно молодіж набула. На жаль, суспільности християнські забувають на се. Мусять на то звернути увагу дневник не-католицкий, немаючий нічого спільного з християнством, ба навіть томуж ворожий.

Помежи точками ухваленими через стоваришене „Ochrona młodzię“ находимо вправді і такі, що заслуговують на увагу, але

є і такі, о котрих можна сумнівати ся, чи они в практиці могли би принести яку користь, от як приміром часописи і дневники. Попри часописи і дневники уморальняючі, будуть певно виходити і дневники деморалізуючі, бож „Восіан“ певно не зависить свого видавництва, а картки, виставлені за вікнами склепів, що дають молодіжці нагоду пізнати, як то має ся романсувати, якою дорогою іде ся до зісуптя і занепаду морального, певно не зістануть усунені добровільно через купців. Бо слабість природи людскої полягає як раз в тім, що чоловікови подобає ся се, що може вийти на єго згубу. Тож як довго буде терпіти суспільність письма, часописи, нагі статуи на публичнім місци, котрі освоюють молодіж з річами неморальними, так довго безкористною була би праця посредством часописей, брошур і дневників, або бодай була би користь дуже незначна. Бо до побороування лиха всьо мусить подати собі руку, а передовсім мусить іти разом Церков, школа і родичі. Як довго буде тревати дисгармонія помежи тими чинниками, так довго не можна і говорити про успіх противділання деморалізації.

Не належить однак забувати і о тім, що ті чинники мусить попірати держава і хоронити їх перед виїшними впливами, що руйнують моральність. Як раз проти школи, котра повинна не лиш образувати ум, але також впливати і на вихованє, що єсть задачею, а бодай повинно бути, шкіл народних, виділових і середних, звертають ся заміти п. Маєрського і то не легкі. Тим більше належить се піднести, що они виходять з уст не профана, але чоловіка в таких справах опитного, досьвідченого педагога, котрий вже довший час на поли шчільництва працює. Та школа отже, що мала би виховати молодіж здорову, мислячу, сильну духом, виховує на оборот молодіж терплячу на анемію — без волі — безрадную, котра скінчивши гімназію не знає, що має з собою робити, а коли приходять нові струї з заходу, не уміє критично розібрати мисли, не знає що добре, а що зле, бо школа виплекала у неї не розсудок, а фантазію. При помочи тої фантазії отже, як і вродженого чувства, кєрмує ся молодіж. Але кого тут винуватити? Чи молодіж? — Я не мігби кинути каменем на неї; то старші мають таку молодіж, яку хотіли єї мати, або задля свого довгого недбалства таку, яку би єї не хотіли мати.

Бо хтож займав ся молодіжкою до сєго часу? Ученик знав лише, що він прийшовши до школи, має уміти лекцію, а в дома має єї научити ся. Час, який єму зіставав ся по виученю лекції, мусів якось зужиткувати. Щасливі ті, що мають родичів на місци, або віддані під опіку побожних, світлих людей, бо такі потрапили живому молодечому темпераментови винайти якусь невинну розривку і звернути бачну увагу на моральне вихованє хлопця. Але попри таких, котрих дуже немного, єсть ціла фаланга діттих, котрих родичі задля недостатку поміщують де небудь, віддають в опіку не раз несовістних людей, що не уважають на повіреного собі хлопця, де він ходить, що він робить, як він заховує ся, чи морально, чи неморально, що не запитують ся єго, чи він був в церкві, чи не був, а навіть не раз і самі єго демо-

ралізують. Лихо особливо змагає ся там, де в хаті більше неразмешкає учеників, а помежи ними найде ся один морально упавший. Бо если кого хто може найскорше зіпсувати, то ученик ученика, а то тому, що один при другім в рівнім віці не в'яже ся так словами, як то мусять лучати ся помежи людьми нерівними що до віку.

То єсть дуже важним моментом, котрий належало би використати для добра самої молодіжи. А іменно, подібне товариство, як польска „Ochrona młodzieży“ здало би ся і у нас. На жаль, такого до сего часу нема. Однак після моєї гадки належало би его заложити на інших основах. Думаю, що цілію товариства повинно бути поборюване всякого руху антирелігійного і антиморального. Ініціативу належало би дати самій молодіжи, бо не можна було би успішно ділати без її співділання. Сама молодіж могла би під оком старших давати відчити від часу до часу.

В кождім місті провінціональнім, де тільки єсть гімназия, належало би заложити таке товариство, котре би стояло в живім контактї з товариством нашої столиці. Не сумніваю ся, що знайшло би ся багато одиниць добрих, моральних, котрі би хотіли щиро зайняти ся своїми товаришами і не допустили до їх занепаду морального. Без такого товариства ті чесні, моральні одиниці не мають ані впливу, ані сьмілости зробити своїм товаришам увагу, если видять, що они не ходять дорогою, якою йти повинні. Розуміє ся само собою, що такі товариства повинні бути під впливом і наглядом оо. катихитів. Вже те, що ученики могли би сходити ся в часі вільнім в однім місці разом, охоронило би їх не від одного лиха. О скільки більше то могло би стати ся, если би товариство постарало ся для молодіжи о якусь невинну розривку.

Я заговорив про неморальність молодіжи не для того, щоби тій молодіжи дорікати, як би міг мене хтось о се посудити, але до сего зневолила мене якраз горяча а щира симпатія до тої молодіжи і я взяв за перо, щоби тих кілька уваг піддати під розвагу загалу. Може оно би вийшло на добре не тільки молодіжи, але і цілої нашої суспільности. Время люте — тож до праці мусять забрати ся не лиш одиниці, але загал. Притім належить мати на увазі то, що нам признав „Tagblat“: „У християнських учеників єсть також по найбільшій часті чувство релігійне, що повстримує їх від неодного зла — у наших (себто жидівських) нема его цілковито“. Се чувство релігійне повинно стати ся девізою, метою в житю молодіжи, а оно охоронить суспільність від загибди.

Миролюб.

Необходима потреба руского семинара учительского.

В Росії, як звісно, ограничено число Жидів на університетах після сталих процентів цілого числа учеників. Сей процент виносить від 5—10% в різних заведених. Такий самий процент сталий введено і у нас для Русинів по семинарах так званих утравістичних. Введено тихо без шуму, без всілякої устави і справедливости. Сей процент виносить від 21—27%, як се виходить ясно з слідуєчих чисел:

На курс приготовавший у Львові

зголосило ся:	Русинів 56	Поляків 60
принято:	" 16	" 44
в Тернополи в р. 1902/3		
зголосило ся:	Русинів 70	Поляків 45
принято:	" 22	" 44
в р. 1903/4		
зголосило ся:	Русинів 64	Поляків 57
принято:	" 21	" 36
в р. 1904/5		
зголосило ся:	Русинів 53	Поляків 57
принято:	" 21	" 44.

Стереотипно повторяючі ся числа прийнятих, котрі для Русинів виносять: 16, 22, 21, 21, а для Поляків: 44, 44, 36, 44, без згляду на число подавших ся (в році 1902/3 подало ся Поляків 45, прийнято 44. Русинів 70 прийнято 22 — сеж ясно!) показують на сталу норму, на сталі проценти, — котрі як на тепер виносять до 27% цілого числа учеників (з дочисленем жидів). Який процент постановлять на найближші роки, не можемо знати, одно тільки ясно, що єсть система в тім ругуваню Русинів, система страшна, неумолима, вимірена на то, аби в короткім часі усунути Русинів-учителів зі шкіл так званих руских майже цілковито. Бож з сего „ласково“ нам лишеного проценту пійде якась значна часть на Мазури, часть утече на Буковину перед галицькими гараздами. Який се удар буде для цілого народу, се знають добре ті, котрі з поминенем всілякої справедливости визначають сталі проценти для нас — ми тільки самі здає ся замало собі здаємо справи з сего. Поляк-учитель переважно майже не володіє рускою мовою, ще частійше нею погорджує. Через закорінену у латинників погорду для руского обряду, буде сей обряд в умисній, а бодай мимовільній погорді. Були вже случаї явної погорди обряду нашого через учителів доказані судово; а кілько їх смирно криє ся перед оком людским невиказаних нашими застрашеними і збайдужнілими селянами — хто счислить? Не тільки прото національною шкодою грозять нам згадані „проценти“ — але ще більше грізні они для нашого обряду, як взагалі для релігійности нашого народу. В зможе ся пропаганда латинського прозелітизму впрост, а бодай посередно (Польки-учительки най-більше відзначають са в тім напрямі шкільної „діяльности“) а в кождім случаю зможе ся індеферентизм обрядовий, а навіть ре-

лігійний у Русинів, коли в школі не буде кому піднести краси наших обрядових звичаїв, загірті дітий рускою побожною піснею — а одночасно, з konieczности річи, звичай обрядові латинські будуть вивиспані під небеса, пісня польська буде звеніти щоденно і чимраз більше витискати з пам'яті і з душі дітий руску набожну пісню.

Той другий обрядово-релігійний згляд есть аж занадто достаточною причиною для нас, руских съвящеників, аби ми застановили ся над засновуванем приватних руских семинарів учительських. Через приватні семинарі мусимо подбати примножити число Русинів учителів понад задекретований процент — мусимо старати ся виробити у них приклонність і замилюванє до свого обряду. Бож із тої жмінки учителів-Русинів, що виходять з „утраквістичних“ семинарів під зглядом привязаня і любви і зрозуміння свого обряду, не всі дописують; правда, не з власної їх вини, але з вини системи. Сподівати ся на правительство, що оно почує ся до справедливости для Русинів і потворить для них бодай кляси паралельні при галицких семинарах учительських, як се стало ся для Поляків і Чехів в Шлезку, не маємо ніякої підстави. Всілякі позначки радше всказують на то, що сей сталий процент буде спадати, хотай незамітно, але чимраз нисше, що той ославлений утраквізм де nomine за печаливим старанєм Ради шкільної перемінить ся в коротці в чистий польонізм. Впрочім до того ему і тепер вже недалеко. „*Vae victis*“, тож самі они мусять з себе викресати силу, знайти способи до двигнення з занепаду, хоть би і против волі переможців.

Говорячи о невідкличній потребі закладаня руских семинарів учительських, мусимо з оловцем в руках перечислити кошта утриманя такого закладу.

В семинарі учительськім було ще перед заведенєм сталого проценту для Русинів т. є ще в році шкільнім 1902. — 126 Русинів, 105 Поляків і 33 Жидів, разом 246 кандидатів. В жадній клясі не переходило число учеників 60, отже есть се число, що помістить ся в одній салі шкільній. Уділяє ся в семинарах 15 предметів шкільних, а разом з гімнастикою, гігієною і музикою 18 предметів.

До веденя такого закладу треба 7—8 сил учительських. Рахунок короткий: в кожій клясі тижнево до 32 год., на пять кляс випаде число 160 годин тижнево. Поділити сі години на 8 сил, то для кождої сили випаде 20 год. тижнево. Попри то до правильного веденя семинара потрібно конче і школи вправ, що знов вимагає нових 4 сил.

Кошт мінімальний на кожду годину 2 кор., се випаде на кожду клясу 60 кор., на тиждень, окрім коштів утриманя салі, опалу і прочих видатків. Всі кошта представляли-б ся так:

Наєм пяти кляс	2000	К. річно
опал	700	„ „
услуга	300	„ „

Наука: $60 \times 5 = 300$ кор на тиждень:

т. є. що найменче . . . 12000 „ річно (за 10 місяців)

Разом: 15.000 К. науки)

І то все без школи вправ. З нею треба би ще додати бодай менчу половину сеї суми.

Кошт сей річний єсть на наші сили впрост великанський, а однак конечність заснованя приватного руского семинара єсть так наглася, що мусимо собі сказати виразно цілу правду в очі: ані руский університет, ані руский театр, ані навіть рускі гімназії, хоч як конечні, не суть так необхідими, як рускі семинарі учительські.

Де єсть така невіделична конечність, там мусять ся знайти способи і средства до заспокоєня сеї конечности. Сеж „*conditio sine qua non*“, если хочемо бодай в части ухоронити наш нарід від національної заглади, а єще більше від релігійного, обрядового, а що затим слідує і від морального індеферентизму і занепаду.

Два суть способи можливі достарченя сил учительских для такого закладу. Один простійший, відповідайший, але zarazом о много коштовійший, постарати ся о фахові сили сталі, котрі би виключно сему ділу посвятили ся. Другий: заступати сили сталі бодай в части відповідно дібраними силами шкіл місцевих, котрі би за менчу плату, може по части і за патріотичне „Бої да простить“ жертвували свої сили. Кажу по части, бо і втєгди о веденю науки в повних годинах шкільних після плану могла би бути бєсїда тїлько в тїм случаю, если би попри то було бодай кілька окремих сталих сил професорских. В противнім случаю число годин мусїло би ся відповідно скоротити. Перший спосіб на разі видає ся для нас майже недостижимий. Знайти тїлько сил учительских фахових, котрі би жертвували ся на непевну будучність служби в приватнім заведеню, се річ трудна. А если би удала ся, недопишуть фінанси.

Такий семинар приватний з фаховими сталими силами учительскими, могли би заложити у нас хїба одні Василянї. Для них була би се річ можлива, получена з коштами о много менчими, а задача так взнесла, що як раз підходить під обовязки і традицію нашого одинокого чина монашого, котрого істория виказує многочисленні заслуги на поли просвїтнім. Славні і учашані були колись школи Василянські, гімназії, конвікти, школи народні. Відновити ту славу традицію і звернути на разі свої заходи на поли просвїтнім на заложєне руского семинара учительского, було би їх безперечною великою заслугою в тяжких часах для вашого народу. Нарід сего не забув би їм ніколи, а відплатив би вже зразу привязанєм до обряду і віри, а також поступєнним моральним відродженєм при помочи сил учительских вийшовших з під їх руки.

Підготовленє сил фахових було би при стані студий монахів Василянських річю дуже легкою. Не потрібно було би і збільшеня значного числа монахів (що при теперішнім стані майна Василянського представляти би могли певні трудности), бо ті самі сили, що учать в семинари, могли би помагати і при інших працях Чина. Була би се жертва з їх сторони, жертва получена нераз з значним перетяженєм працею — але жертва взнесла, ведуча до морального піднесеня народу. Кошта Василянського семинара в порівнаню до семинара чисто приватного, були би мінімальні. Відпадають видатки на будинок шкільний, почасти бодай на услугу, а також на учителів, котрі би мали удержанє в монастирах. А если би лишили ся ще кошта першого урядженя, а також деякі додаткові кошта на утриманє сил потрібних понад стан даного монастиря, то ті кошта

були би вже не так значні, тож легше було би їх роздобути. Могли би причинити ся до сего самі ученики річними оплатами, що розложені на більше число кандидатів, були би невеликі. А єсть повна надія, що при наших відносинах, де Русинів ругують зі всіх семінарів після стало уложеного проценту, число зголошуючих ся учеників було би значне. А якби зі згляду на неможливість учеників всякі оплати мусіли відпасти, причинить ся до покриття тих коштів весь нарід. Легшеж зібрати якусь меншу суму, як цілу потрібну квоту.

Справа так важна для релігійного і морального виховання наших мас народних звернути мусіла би увагу всіх і зеднати передовсім наше духовенство, а також наші брацтва церковні в несею помочи спасеному ділу. Ті послідні т. є. брацтва церковні також колись поносили значні кошта на просьвітні цілі, самі закладали і удержували школи в часах, коли ніхто не дбав о просьвіту на Руси. Чим же часи наші ліпші від давних? А чи радше не мож сказати з певною дозою справедливости, що теперішня доба радше гірша і грізнійша для нас? Під відповідним проводом духовенства, а також при вєпруділі наших Владик дала би ся воскресити давна традиція брацтва на Руси так, що они нині вєспільно з народом цілим і полученими власними заходами могла би для просьвити народу жертвувати о много більше, як давнійше брацтва поодинокі.

Впрочім знайдуть ся побожні а заможні одиниці з поміж сьвітських а ще певнійше з поміж духовенства, котрі жертвами і записами посмертними підкріплять фонди на удержане не тільки одного семинара, але згладно також на розширене акції в тім напрямі. Я певний н. пр. що бл. п. о. Новосад був би записав частє своїх значних фондів на приватний семинар, если би була вже введена в жите та інституція, а також не менче певний, що многі заможні сьвященники, як н. пр. знаний з жертволюбивости отець Декав Залуцкый з Теребовлі і другі, не поскують жертв на сю ціль, не забудуть на неї в своїх записах.

Що до місця, де би мав бути заложений такий семинар, єсть вже річю обоятною, залежною від обставин. На разі там, де на то Василянські забудованя дозволяють. Можна би заложити семинар не конче в місті, але також на селі, а в тім случаю і кошта удержаня для кандидатів по селах (при заложеною інтернатів платних в части готівкою, в части віктуалами) були би менчі, а також виховане здоровше під зглядом гігієнічним, а ще більше під зглядом моральним, далеко від покус і зіпсутя наших більших міст жидоватілих і злібералізованих етично.

Високопреподобні Отці Чина св. Василя В.! Ви розпоряджаєте нині самі собою, подумайте над тою справою!

Введене в жите сего заміру дасть Вам можлисть подвоїти, потроїти Ваші місійні заслуги для народу руского. Сеж місія, взнесла місія виховати тих, що виховують молоді покоління рускі по руских школах. За сю діяльність вдячні будуть діточки рускі

нині нераз опущені, поневіряні і ведені до обрядового індиферентизму, вдячний буде цілий руский нарід.

Кандидати семинарів приватних мусять складати іспита зрілості при семинарі публичнім. Тим, що позискають сьвідоцтво математичне, нічо не стоїть на перешкоді до позискання посад учительських. А если би деяким з них перешкаждали в тім наші галицькі відносини, то они мають ті самі права, що абсолювенти семинарів публичних (поміж иншими і право служби однорічної) можуть стати офіцерами при війську, можуть бути принятими до флоти, до желізниць, до уряду податкового і до суду на урядників маніпуляційних.

А в тім случаю не стояло би їм на перешкоді то найновіше заряджене міністерске, котре не допускає до тих занять державних учеників, що побирали стипендія семинарицькі. Де би не опинили ся вихованки семинарів Василянських, всюда они через старанне фахове і морально-релігійне підготовлене сповнять добру службу для народу цілого і для его морального підвигнення.

Труднійше вже було би заложити семинар чисто приватний без підмоги і співуділу Василян. Але если konieczність жадає сего, і если Василяне через які небудь перешкоди не могли би до сеї акції приступити, мусимо ми, рускі сьвященники, подбати о такий заклад. Та сама евентуальність чекає нас, если би один семинар руский заложений Василянами не вистарчав, а зглядно був понад міру переповнений. В тім случаю повинно подбати ціле духовенство о такий заклад — ціле духовенство вспоможене своїм Епископатом. То повинно бути предметом нарад на скликаних *ad hoc* зборах цілого руского духовенства.

Пригадаймо собі тільки на сей фатальний процент, чи там норму приймає Русинів при утравістичних семинарах — зчислім ще всіх Поляків, що виходять з тих із чисто польських семинарів публичних і многих приватних, то переконаємо ся, що незадовго надійде час, де Русин-учитель в школі рускій буде дуже а дуже рідким оказом, вповні достойним займати визначне місце на будучій „крайовой“ виставі поміж куріозами польської культури. А знаємо чейже засаду що: „чия школа того будучність“. Наша будучність, будучність нашого народу і нашого обряду, представляє ся на тім тлі дуже невесело. Без нашого чинного співуділу нема надії на її поправу.

о. Епифаній Роздольский.

Розважання о страстях Христових.

(Реферат реколекційний).

Иже грѣхи наша самъ вознесе на тѣлѣ своемъ на древо, да отъ грѣхъ избавише, правдою проживеъ. (Пет. I, 2, 24).

Розважання о страстях Христових є відповідними в кождім часі, они вельми поучаючі і спасенні для кожного стану і для кожного віку. Они нам несуть в смутку і недоли відраду, а в хвили смерті цілючий лік. Розважане розп'ятого на хресті навело множество грішників на праву дорогу, упокорило гордість учених і просвітило невіжів; оно укріпило слабодушних; легкодущних наповнило спасенним страхом, а дітий „міра сего“ до покаяння навернуло. В розважаню страстей Спасителя перебували святі мужі ніч і день; клячучи перед св. хрестом, „на нем же Христосъ волею распять ся плотию“ (стіх. вел. Посту), слезами „умиленія“ умивали гріхи свої і росли чим раз більше в любови до Бога. „То єсть моя висша філософія, мовить св. Бернард, Христа знати і то розп'ятого; его терпіня розважати називаю мудростию; в тім розважаню знаходжу я совершенство чесноти, повноту умітності та сокровище спасенія і заслуг. Розважане то єсть моім вірним товаришом в доли і недоли, моім вірним провідником на дорозі мого життя“.

Тож і ми, Всч. Братя, котрим св. хрест „благолѣпіє“, жертвуймо нині хоч коротку хвилю розважаням страстей Господа нашого і застановім ся, хто терпів, що терпів і задля чого терпів?

В тій ціли вийдѣм на гору Голготу і припадѣмо ко Христу на „древѣ распятому“ і принесѣм ему яко слези наші слова: „Согрѣшихомъ, беззаконовахомъ, неправдовахомъ предъ Тобою, ниже соблюдохомъ, ниже сотворихомъ якоже заповѣдалъ єси намъ; но не предаждь насъ до конца, но помилуй насъ Спасе, воздвигни насъ умъ къ обращенію; прийми насъ кающихъ ся и ущедри насъ, яко благоутробенъ Отецъ Бже!“ (Канон Анд. Кр.).

Хтож єсть той, що терпить на хресті? Невинний і праведний терпить; Спаситель „міра“ терпить; вчоловічений Син Божий терпить. „О странное таинство“! Хтож би сему і вірив, як би не навчила нас сего свята релігія наша, та благовістница всякої правди.

Коли чуємо, або читаємо, що хтось невинно терпів, або на смерть зівстав невинно засуджений, чиж не зрушить ся і обурить ся наше чувство на ту гадку? Але хтож на свѣті єсть безвинний? Ми всі грішники. А коли би ми якогось явного гріха, задля котрого завзивали би нас до одвічальности, навіть і не поповнили, то однакж маємо много гріхів, що звисні лиш одному Богу і задля них може зсилати на нас Бог кари дочасні, щоби в другім життю нас не карати. Але на Голготі терпить той, що в най

строгим змислі був невинний, був безгрішний, „иже грѣха не сотвори, ни обрѣте ся лєсть во устѣхъ еѣо“ (Петро I, 2, 22). Терпить той, що мігъ сьміло ворогамъ своїмъ сказати: „Кто отъ васъ облєчаєтъ мя о грѣсѣ?“ (Йон. 8, 46).

І той безгрішний, той праведник, поносить муки невинно і то ще за добродійства зділані людямъ! „За кое дѣло хочете мя убити Юдеѣ! вопіялъ еси Господи на крестѣ влекомъ; яко разслабленныя ваша исцѣлихъ, мертвецы якоже отъ сна возставихъ, кровоточивую исцѣлихъ, прокаженныя очисти хъ, хананею помиловахъ. Людіє мои! что сотвори хъ вамъ? и что ви воздаєте? за манну желчъ, за воду оцетъ?“ А той праведний, безгрішний, що одержавъ „злая за благая“ єсть нашимъ Спасителемъ! „Той бо єсть, иже въ мори спасый и въ пустыни питавый; той єсть животь и свѣтъ и мїръ мїрови (Антиф. Стр.).

Той єсть Син Божий, Богочоловік, „иже во образѣ Божій сый (Филип. 3, 6), котрий з превеликої любви до рода людского, добровільно „умалилъ себе, зракъ раба прїємъ и образомъ обрѣте ся яко челоувѣкъ, смирилъ себе, даже до смерти, смерти же крестныя (Филип. 3, 7.), і „стражда не прещаще (Петро I, 2, 23), щоби освободити насъ відъ законної клятви.

І терпівъ великі і невисказані муки Господь нашъ Ісусъ Христосъ. І якъ се неможливо земнородному поняті і гідно висказати безконечне єство Бога, такъ і глибоке море страстей Христовихъ не можливо вичерпати.

Вже на самімъ початку свого появленія, дізнає Спасительъ нашъ глибокого упокорєня, але вже найбільший станъ єго пониженія зачинає ся в хвилі, коли вінъ по установленю св. Тайни Евхаристіи, вийшовъ до гетсєманьского городу, де по кількогадинній молитви оволоділа нимъ велика туга, тревога і боязнь смертельна такъ, що на єго тілі „бысть потъ єго, яко капли крове каплющія на землю. (Мар. 22, 44). Таке чутство, що оволоділо єго душу, було страшнимъ терпінємъ, бо вінъ яко Богъ знавъ і передвиджувавъ, що мимо страданія і смерти єго, много людей не осягне спасєня, якого вінъ такъ горячо всімъ бажавъ.

Згадаймо ту підступну зраду Юди, того сина беззаконного „отъ права неситнаго и дерзости безчелоувѣчныя“ (стих. стр.), згадаймо то пійманє єго, якъ розбійника; то звязанє рукъ і провадженє єго передъ судъ беззаконнихъ і кровожадныхъ! Розважмо то нелюдске катованє, в наслідокъ котрого тіло єго становило мовби одну велику рану відъ вїгъ до голови, то з Козмою Махомскимъ такъ відозвємъ ся: „Кійждо удѣ святыя твоєя плоти Господи претерпѣ: терніє глава; лице оплеваніє; челюсти заушеніє; уста въ одѣ разтворєнну ю желчъ вкусохъ; ушєса хуленіє злочистивая; плєщи бїєніє и рука трость; всего тѣлєсе протяженіє на крестѣ; членове гвоздїє и ребра копїє“ (стих. стр.).

На видъ тихъ страстей, пророкъ вже з далека сумно голосить: „О вы вси приходящїи путемъ, обратите ся и видите, аще єсть болѣзнь, якъ болѣзнь моя?“ (Ерем. 1, 12). Не тільки

пророк тужить — голосить, але „вся тварь зміняше ся страхомъ, зряше тя на крестѣ обѣшена Христе; соляце омрачише ся и земли основанія сотрясаху ся“ (стих. стр.). І мати твою, що породила тебе непорочно, видячи тебе, як ти, Слово, висипи на хресті, ридає: „Сыне мой, где доброта заїде зрака твого? Увы мнѣ свѣте міру! Что зашелъ вси отъ очю мою Агнче Божій? (стих. стр.). І воїнства безплотних „страхомъ одержими“ кличуть: „Непостижимый Господи слава Тебѣ“; ми же з Петром, з ближним і другом твоім, котрий на хвилю відкріс ся тебе і „плака ся горько“, з глубини сокрушеного серця благаємо тебе: „Слезъ нашихъ не премолчи“, но покаянє наше прийми і помилуй нас. (стих. стр.).

І терпів Спаситель наш всі ті великі муки задля нас, „грѣхъ ради нашихъ“. Щоби задоситьчинити нескінченій божій справедливості, ображеній гріхами людей почавши від Адама в раю, страдає і умирає Ісус Христос за гріхи всего свѣта і яко жертва примиреня змиває своєю кровю вину цѣлого роду людского — всіх людей минувших часів, сего часу і всіх будучих поколінь. „Той язвенъ бысть за грѣхи наша и мученъ бысть за беззаконія наша, наказаніє мира нашего на немъ; язвою єго мы исцѣлѣхомъ. (Ис. 53, 5). Так гріхи наші, беззаконія наші, явили тебе, Спасителю наш! Продали, зрадили і відрекли ся тебе; гріхи і беззаконія всіх людей і кожного з осіб, озлобили тебе, до стовпа привязали, тернем увінчали! О, превелика злоба гріха! Тут пізнаємо, як відражающею мерзостію ти являєш ся, що ти самого Сына Божого так зневажила, „зжидителя всяческихъ“ на хрест пригвоздила, „подателя жизни“ умертвила. Але „язвою єго мы исцѣлѣхомъ“. Не, щоби нас погубити, допустив Бог зневагу і смерть Богочоловіка, але щоби нас спасти; так бо „возлюби Богъ міръ, яко и Сына своего единородного далъ єсть, да всякъ вѣрує въ онъ не погибнєть, но имать животъ вѣчный“ (Иоан. 3, 16).

О, любове, безконечна любове, хто тебе поняти, хто тебе гідно звеличати може!

Розважайже, душе моя, ту превелику любов Спасителя твого і не рани тернем і так зранене пречисте єго тіло, но прибіжи до него на хресті розпязтого з вірою і надією на милосердіє єго; умий слезами стопи єго і полюби єго над все. Таж він тебе скорше полюбив; полюбив і за многі гріхи твої свою кров проляв, щоби тебе спасти, привернути до „перваго блаженства“, до самого Бога, до котрого ні ангели, ні Пречиста Діва, ні свѣті тебе привернути не могли.

І так Син Божий, Спаситель і Бог наш, терпів, поніс тяжкий хрест страдав „грѣхъ ради нашихъ“; страдав за гріхи всіх людей, людей кожного стану і віку, щоби лише їх спасти. І за гріхи слуг своїх, котрих він освятив до своєї служби і дарував „царское священіє — дарованіє, всяку цѣну превосходящее“ (Акаф. Причаст.), бо ми занедбанєм обовязків свого звання нераз задали біль єго ранам.

До кого, як не до нас, кличе Христос: „ви єсте соль земли; аще соль обуюєть, чим осолить ся?“ До кого, як не до

нас, мовить дальше: „вы есте свѣтъ міра... тако да просвѣтитъ ся свѣтъ вашъ предъ челоуѣки, яко да видять ваша добра дѣла и прославлять Отца, иже на небесѣхъ (Мат. 5, 13, 17.).

А ми, яко „свѣтъ міра“, чи ревню і совісно закон Христовий научали і захованем заповідий божих вірним добрий приклад давали? А чи яко „солъ земли“ паству нашу від зіпсутя віри і моральности словом і ділом охороняли? Чи ревнували ми тою любовію і свѣтостію, котру припоручив нам божественний учитель, а котра знаменує правдивих учеників і другів єго? Чи поносили ми радо і терпеливо свій хрест, щоби стати ся достойними єго наслідниками і чи все памятали ми на зазив єго: „научите ся отъ мене, яко кротокъ єсмь и смиренъ сердцемъ? (Мат. 11, 29.).

Гріхи і провини пастирів і строїтелів св. тайн справляли єму великий біль, а вже найбільшим горем, найбільшою тоскою було розбите єго чувство, коли він пророчим оком видів, що служителі часом надуживати будуть найсвятійшої жертви єго крови, на зневагу Отця єю небесного, а в свою погибель. Святотацка Служба Божя була для него так чимсь болючим, так страшним, що аж від чаші відпрошує ся, від тої чаші, котру він „желаніємъ возжелѣ“, котрої в своїм житю так горячо бажав.

Но милостивим будь нам Владико! Смерти грішника ти не хочеш, але: „обращенія ожидаай, обрати насъ всесильною Твоею рукою къ тебѣ и на путь истиннаго покаянія настави“. (Акаф. Прич.).

І хтож з нас не зазнав дивного твого милосердя? Ти поризив Озу, котрий простер руку, щоби придержати кивот, нас же „много передъ Тобою, Богомъ нашимъ согрѣшающихъ, непогубляеши, но еще самъ простираєши и держиши десницу нашу на пріятіє Тебе, Бога нашего“. (Акаф. Прич.). Бо ти „благъ и во вѣкъ милость Твоя“. Твоє милосердие, твоя любов до нас, превелика і ти готов нам все простити, коли лише сердечним жалем з тобою бажаємо примиритись. Тож благаємо тебе: „Помощникъ намъ буди: не отрини насъ и не остави насъ Боже Спасителю нашъ!“ (Пс. 26, 15.). А при помочи твоїй, коли лиш станемо на Голгоці, під твоїм хрестом, щоби звершити достойно безкровну жертву твоєї любови, будемо зі співчутєм споглядати і духом видіти, як з твоїх ран пливе кров за спасенє людей; будемо споминати і розважати твої спасенні страсти, а поклоняючи ся пречистим, пресвѣтим і животворячим твоїм язвам, будемо молити, щоби ти, Сине Божий, „очистивъ насъ, взявъ отъ насъ бремя грѣховное и яко благоутробенъ, давъ намъ слезы умиленія (Андр. Кр.), щоби жертва пресвѣтої твоєї крови чистим сердцем нами звершувана, піднесла ревність нашого звання, принесла Богу славу, а людям і нам спасенє як в житю дочаснім, так і вічним.

о. Николай Кумановский.

Історія християнсько-католицької

Церкви для середніх шкіл.

*Після учебника Дра Антонія Ванлера, обробив і доповнив о. Алексан-
дер Стефанович професор в ц. к. жєнськїй учительськїй семинарії
у Львові. Ціна 2 кор. Накладом правого фонду.*

Рецензія.

Найтруднішою річю є написати добрий учебник шкільний і то о стілько труднішою, о стілько менше розвиненими є ті, для котрих він призначений. Учебник, попри се, що мусить бути приступним і подавати цілий предмет, мусить его подавати в певній науковій формі. Рівнож і видаги оцінку о стійности шкільного підручника є річю вельми трудною. Саме перечитанє, або навіть перестудіованє підручника не вистарчає і така оцінка полишить ся, будь що будь, чисто підметовою, а яко підметова може випасти для підручника раз прихильно а другим разом неприхильно, хотяй в обох случаях буде походити від совісних та безсторонних людей. Щоби оцінка була дійсним висловом стійности підручника, мусить він бути передовсім в руках учеників, мусить учитель чи катехит, переробити его в школі, мусить пересвідчити ся, чи він відповідає степеневі інтелігенції учеників і чи они з него користають. І доперва тогди, коли пізнає в чім він відповідає, або не відповідає педагогічним вимогам, може осудити его стійність.

Сих кілька уваг уважати ми відповідними висказати, щоби зазначити, що отся оцінка не полягає на самім перечитаню підручника і що она опирає ся не тільки на короткім досвіді одиниці, але є і гадкою иньших, з котрими автор єї нераз обговорював наведений підручник. Історія Церкви А. Стефановича є новим виданєм учебника, який вже від довшого часу уживає ся в найвищій класї середніх шкіл. Автор подоповнював браки, в дечім змінив зміст, а в дечім скоротив.

Насамперед змінив автор поділ цілої історії, розділюючи нові часи на два періоди, перед і по французькій революції. Границею четвертого періоду ставить автор західний роздор Церкви, чим вже раз зірвав з впровадженням німецькими авторами поділом „до реформи Лютра“. Сей чисто німецький поділ є обиджаючим для католицької Церкви, а то тим більше, що німецькі історики принайменше пишуть „zur s. g. Reformation“, між тим, як иньші опускають „s. g.“ і пишуть прямо до реформи, мовби то виступленє і наука Лютра були справді реформою католицької Церкви. Сей поділ стоїть вище від иньших, які можна подібати в підручниках, приміром: до Боніфатія VIII., до вестфальського мира, бо границями его є справді події загального значіння для Церкви.

Перед нами кілька підручників, яких уживають в середніх школах Австрії. Підручник в польскім язичі Дра Югана, підручники німецькі Дра Кальтнера, Дра Фішера і Дра Кенїга. Всі они

менші обємом, а декотрі з них, як приміром Дра Кеніґа, числять мало що більше як 100 сторін. Після нашої гадки шкільний підручник повинен бути не завеликий і в тім напрямі найліпше припав би нам до вподоби підручник Дра Кеніґа. Та щож? Ми зачали его перелистовувати і пересвідчили ся, що се не є історія, що подавала би в формі оповідання о скільки можна точний образ розвою Церкви, а короткий витяг, щось в роді ренетіторій. Хто хотів би его вивчити, сей мусів би прямо згубити ся, бо підручник подає множество подій в можливо найкоротший спосіб. Другий підручник Дра Фішера, о 112 сторонах, подає за мало подій і надавав би ся більше до шкіл виділових. Підручник о. Стефановича є вдвоє більший — і се була би хиба. Вичерпати цілий підручник, так як він є, в однім році, а радше в девятьох місяцях, бо в червни розпочинають ся вже іспита зрілости, є річю прямо неможливою. Се однакж, що підручник о. Стефановича числить аж 250 сторін, має свою важну причину. Першою і найважвійшою є се, що автор мусів обширнійше обговорити історію Церкви серед Славян, а в особенности історію Церкви на Руси. В німецких підручниках історія рускої Церкви займає від 6 до 15 стрічок, хотя дуже подрібно говорить ся в них про ереси Лютра, Кальвіна, Свендборґіянів, Гернгутів і иньших. В підручнику о. Стефановича обіймає історія рускої Церкви звяз 75 сторін, не вчисляючи історії навернення Славян, історії Церкви в Польщі і серед иньших славянських народів. Другою причиною, для котрої автор рішив ся на так обемистий підручник є без сумніву се, що у нас майже нема підручника історії Церкви в рускім язичі і автор хотів прийти в поміч загалови. За се належить ся ему тільки подяка і можемо сьміло сказати, що не потреба ліпшого підручника до відсвідчення в пам'яті історичних подій, як підручник о. Стефановича. Катехит дуже легко може побороти труднощі, бо може пропустити менше важні уступи і сим способом зменшити обем підручника.

Все таки Вч. автор зменшив нове виданє о 50 сторін. Се скороченє не тільки що не пошкодило, але дуже причинило ся до ліпшого перегляду. Приміром скоротив автор огляд реліґійних поаять серед поган, скоротив значно ті части, про які ученик мав нагоду дізнати ся з історії біблійної нового завіта, дальше трудні, а мало інтересні ереси перших віків і много иньших. Про історію навернення різних германських племен згадує автор тільки дуже коротко — і цілком справедливо. Також загальні огляди поодиноких періодів вийшли в новім виданю значно скорочені. Значно скоротив автор борбу о інвеституру, котра в давнім виданю була описана може за подрібно і тому була дуже трудна до вивченя. Історія західного роздору, ереси Лютра і иньших скорочені майже о половину. Щоби довго не розписувати ся, скажемо коротко, що з історичного матеріялу пропустив автор все, що не стоїть в тісній звязи зі самою Церквою, а подаючи події, подавав їх не в подробицях, які ученик може знайти в історії всемірній, а в освідтленю загально церковнім. Ми мусимо піднести з повним признанєм, що автор нігде ні на один крок не відступає від історії. Хоть як сумні картини історії приходить ся ему викладати ученикови, як приміром, невідрадный стан апостольського престолу в IX. в., а відтак

страшну саму в собі і в своїх наслідках західну схизму, то автор стоїть завжди на безстороннім становищі історика. Представляє подію так, як она є, але поясняє її і збиває на віть ложні погляди ворогів Церкви, дає їм правдиве освітлене, так що ученик прочитавши тепер, або в пізнійшій віці, якусь сумну картку з історії Церкви не буде сьмів сказати: „а про се нам катехит не згадував“. Він в короткій відповіді шкільного підручника знайде правду, а пригитм сказівку, як поглибити свої відомости в тім напрямі. Бути може, що дехто скаже: По що ученикови про такі річі говорити? На се ми відповімо: Наколи сего не зробить катехит і не пояснить, то знайде ся „приятель“, що єму се скаже і пояснить по своєму.

Історію Церкви доводить автор до найновіших часів. В особнім уступі подає прегарний начерк понтифікату папи Льва XIII., написаний так широко і тепло, що з него самого може вже пізнати ученик, чим був сей папа для Церкви, і що „яко“ її голова був правдивим вітцем для своїх дітий, бо не було би в світі важнішої події, про котру він не заговорив би, подаючи своїм вірним спасенне упімнене та батьківські ради в своїх численних енцикліках.

Та найважнішою заслугою автора є історія рускої Церкви. Її она знаменито оброблена і автор не щадив труду. Черпав з найновіших жерел і доповнив в многих місцях давний підручник не нагромадженням історичних подробиць, (бо як раз їх в многих місцях пропустив), точнішим зображенням відносин, серед яких розвивала ся руска Церков, опираючи ся на таких істориках, як пр. Грушевский, арх. Ліковський, Бобжинський, Калінка і інших. В першій періоді рускої історії поробив автор дуже мало змін, а ті, які зробив, причиняють ся дуже до вироблення ясного погляду про вплив Церкви на просвіту цілої Руси, та на витворене самостійного руского письменства. Се мовби тиха відповідь на голос деяких учених професорів, що найновішими часами висказали погляд, мовби то славянський обряд, не то що не причинив ся, але прямо став на перешкоді загальній просвіті на Руси.

Подане житєписий важніших писателів церковних, може дехто уважати злишнім, однакож нам видать ся, що в школах, де наука руского языка відбуває ся правильно, може їх катехит з чистою совістю пропустити, але кільки то є таких шкіл, в котрих ученик не має навіть нагоди почути про св. Іларіона, Теодозія, Нестора і інших. А прецінь они є в першій мірі писателями церковними!

Далеко більше зміни поробив автор в слідуючих періодах. Ніхто не заперечить, що велику трудність робить написане, а ще більше спам'ятане історії по татарськєм лихолітї, коли то часть Руси перейшла під панованє Литви, а друга під панованє Польщі. Та тут старав ся автор прийти ученикови в поміч тим, що в поодиноких розділах, на початку нових уступів подавав заголовки, що дуже причиняють ся до лекшого вивченя. Ученник має сим способом, що так скажемо, точку, на котрій може оперти ся єго пам'ять. І в тім періоді не позабув автор про тісну зв'язь нашого письменства з розширенням християнства, бо посвятив сій справі цілий уступ, згадуючи в нїм про перші переклади св'ятого письма на народний язык. Згадує також, що в XV. в. школи на Руси стали

організувати ся на лад західних академій. Її се події вельми інтересні для ученика і дають ему наглядний доказ про великанський культурний вплив Церкви на Руси.

Ще більше змін поробив Вч. автор в історії берестейської Унії, але і в сїм случаю не обтяжує ученика. Він зобразує тільки докладнійше обставини, серед яких розвивала ся Унія, вказуючи на перепони, яких дізнавала она від чужих і від своїх, та згадуючи про її прихильників та покровителів. Ученик не відчує більшого тягару, бо як раз точнійше знанє обставин улекнить ему спам'ятанє ноодиноких подій, котрі серед них зродили ся.

Цілком переробленою є історія рускої Церкви від поділу Польщі. Автор обговорює її так, що особно оповідає історію Церкви під панованєм Росії, а особно під панованєм Австрії. Сеся часть значно розширена. І не без причини. Її се останнє столітє нашої історії, в котрій еще тільки подій точно незнаних, о котрих инакше пишуть історики російські, инакше польські, а ще инакше иньші. Може її одна історія не є так різнородно обговорювана, як історія Унії під російським панованєм, а то на жаль навіть самими дітьми Унії. Тож дуже важною річю є показати ученикови наглядно, хто спричинив упадок Унії в Росії і якого то покрою люди довершили поганого діла. Побачить між ними ученик і таких, котрих ему з иньшого боку хотять представити покровителями та спасителями так Церкви, як і самої народности. Історію Церкви під панованєм Австрії ділить автор на дві доби, до р. 1848 і від р. 1848. З неї пізнає ученик, в якім стані прийшла Церков під панованє Австрії і о скільки розвинула ся она за останнє столітє. Автор вичислює ряд галицких митрополитів, зазначаючи при кождім найважнійші его подвиги. Обширнійше обговорює діяльність митр. Ангеловича, підносячи его вірність для Австрії і митр. Левицького, згадуючи про его заслуги на полі народного шкільництва. В другій добі вичислює дальший ряд митрополитів, підносячи важнійші події, як заключенє конкордії, реформу Василян, основанє Станиславівського єпископства та Львівський синод. Для заокругленя подає автор також ряд єпископів Перемиских та Станіславівських.

Не забув автор також про се, що частина руского народу поселила ся в Америці і в особнім розділі одає короткий огляд розвою Церкви в Америці.

Цілковиту новість впровадив автор, подаючи при кінці підручника огляд різних теорій та змагань в XIX. в. Автор розрізняє теорії філософичні, до котрих зачисляє атеїзм і матеріалізм. Він подає не лишень самі теорії, але, о скільки pozwalaє ему місце, збиває їх простими та легкорозумілими доказами. В усьім слідно збирав працю автора, а при тім і велику любов до ученика. Він хоче, щоби ученик знав про ті змагання, пізнав їх причини та страшені, як для одиниці, так і для загалу наслідки, щоби відтак, опустивши шкільну лавку, не дав зловити ся на слівця першого дїйного агітатора. Короткий сей огляд доповнює знаменито недостаток, який давав ся відчувати в наших шкільних підручниках релігії.

Переглянувши цілий підручник, мусимо прийти до пересвідчення, що він посідає всі прикмети доброго шкільного учебника.

Писаний гарним язиком, популярний, дає новий образ історії Церкви, не вдаючи ся в підборобиці. Можемо совісно сказати, що учебник о. Стефановича є найліпшим зі всіх руских учебників, яких доси уживає ся в середних школах до науки релігії.

о. Т. Л.

Проповідь о потрібній смерті.

„Якоже приближи ся (Ісусъ)
къ вратомъ града и се изно-
шаху умерша“...

Лук. гл. VII. з. 30.

Раз ішов Христос з своїми учениками і великою товпою народа до міста Наїн. У воротах міста стрівув похорон. Несено на вічний спочинок молодця, сина бідної вдовиці. Сей молодець був її одинокою підпорою, проте можна собі уявити, як тяжко вона за ним плакала. Сей плач відчували і сусіди і весь нарід, але ніхто не міг її в тому нічого зарадити. Се все видів І. Христос. Він змилосердив ся над вдовицею, приступив до умершого і промовив: „Молодче, кажу тобі, встань.“ І сейчас піддвигнув ся сей молодець і зачав говорити. Всі люди, що виділи се чудо, прославляли Господа Бога.

О мої дорогі! Чи сей молодець не є вірним образом всеї людскости перед приходом І. Христа? Для сего молодця погасло сьвітло сонця, а настала темнота. Так і люди перед Христом блукали в темноті, не знали правдивого Бога, розум їх був поморочений ідолопоклоньством, люди не знали любити Бога, не знали любити ближніх. Тоді не було ще Ісуса Христа. Як людске тіло закопує ся до гробу і там черви розточують его і творять безборазну масу, так і люди перед Христом блукали у беззаконностях, та не знали, як добутись із сего.

Ісус Христос не міг довше дивити ся на се, лишив сьвітлість, яку мав у свого Вітця від віків, сходить на сю долину сліз і йде на стрічу сему плачущому похоронові, сим людям заблуканим і каже: „Не плачте!“ Але о Господи! Чи може бути більше нещастя над смертю, а ти кажеш: „не плачте?“

Мої дорогі! Є смерть, де справді можна сказати Ісусові слова: „Не плачте!“ Але є смерть, над якою мусить ся плакати, іменно: смерть дочасна, духовна і вічна смерть.

1) Ісус потішає нас при дочасній смерті;

2) Ісус взиває нас, щоби ми піддвигнули ся в покаянню із духової смерті;

3) Ісус грозить, если ми не хочемо покаяти ся, вічною смертю.

Застановім ся близше над сею потрійною смертю.

Нічого не боїть ся так чоловік, як смерти. Ціла природа чоловіка противить ся тому і зовсім справедливо; бо чоловік не був сотворений для смерти. Смерть є карою за гріхи, а се, що походить з гріха, чи не має бути страшне?

Уявім собі положене умираючого. Сьвіт, де він мав тільки приятелів, тепер мусить лишити, мусить покинути свої добра і багатства, які він з трудом нагромаджував. Діти стоять коло ліжка умираючого любого вітця, коло коханої матери. Превелика болізнъ пригноблює їх, а очі, повні сліз, аж надто говорять, що діє ся в їхнім серци, що їхні уста хотіли би виказати. Дорогий муж в останнє працає ся зі своєю жінкою. Приятелі, які походили ся коло ліжка свого друга, ледви можуть промовити слівце і засумовані відходять від умираючого. Чи ж може бути прикрійше положене для чоловіка над се? А вжеж він був ревним християнином, а Христос недалеко від него, він виходить єму на стрічу і потішає словами: „Не плач“. Не плач, бо сьвіт, який ти покидавш, не є твоя правдива вітчизна, ти невдовзі пійдеш в другу краснішу. Багатства і добра сего сьвіта, то лише позори добра, які можуть закрасти вороги, які скоро минають, а ти йдеш посісти добра вічні, непереминяючі.

Смерть, якої ти боїш ся, є лише позорою смертю, бо ти встанеш на страшнім суді: Азъ єсмь воскресєніє и животъ: вѣруй въ мя, аще и умреть, оживеть, и всякъ живый вѣруй въ мя, не умреть во вѣки.“ (Йоан. 3, 39.). Не плаче — говорить Ісус до присутних — бо я кождому віруючому в мене даю вічне житє; він не прощає ся з вами на віки; ви невдовзі знова єго побачите, знова будете тішити ся з ним.

Мої дорогі! Чи і тепер видає ся вам образ смерти таким дуже страшним? О ні! Для християнина смерть не має нічого страшного, бо християнин за гробом видить красшу вітчизну. Він на сьвіті не може нічого стратити, а там всею може позискати. Він знає сю правду, яку так красно висказує св. Павло в листі до Євреїв (13, 14.): „Не имамы здѣ пребыванія, но грядущаго взыскуєм“.

Тому кличе дальше ап. Павло (Фил. 1. 23.) „я хочу умерти і дістати ся до Христа“. Подивіть ся на милу, щасливу вітчизну умираючого християнина, гляньте на силу потішаючих слів Христових: „Не плаче“.

Прим. Св. дівця Синклітика у останніх трьох літах свого життя мучила ся тяжкою недугою. Господь навістив єї такою лихорадкою, що безупинно днем і нічю томила єї горячка і позривала болючі груди. Серед такого болю благословила Всевишнього, що подає єї хоч маленьку чашу свого терпіння. До сеї недуги прилучила ся опієля иньша. На єї лиці утворив ся гниючий боляк, а із него виходила така неприємна вонь, що не можна було зблизити ся до неї. Сьвята задержала все рівновагу і, супокій та благодарила Бога, що сим стає подібною праведному Йовови, мученикам і многим сьвятим. Хто єї жалував, відпові-

дала: „чому не даєш мені вийти побідно із сеї такої хосенної і славної борби?“ На три дні перед смертю заповіла: „вскорі вийду із сеї земної вязниці, а получу невисказану утіху в небі“. І справді о сій порі вийшла єї душа із тіла получитьи заслужену нагороду в небі.

Мої дорогі! Смерть проте тілесна не є страшна, страшна є лише духова смерть, бо тоді душа відлучена від Бога. тоді спочиває на ній прокляте боже і тоді християнинови згадка про смерть є найстрашнішою.

II

Духово умершому не виходить Христос на стрічу з потішальними словами: „Не плач“. Гріх давить душу такого умираючого. Гріх є найбільшою невдячністю зглядом Бога, котрий з любови нас сотворив, наділяв ласками, дбає про нас, призначив до вічного спасення. Як тяжко жалить ся Господь Бог за невдячність грішників у пророка Ісаїї: „Слухайте небеса і уважай о земле, бо Господь говорить: Я сотворив і виховав синів, а вони мене зневажають“. (1. 20.). Гріхи суть найбільшою невдячністю проти Ісуса, бо за людські гріхи Христос був розпятий на хресті.

Християни! Над гріхами проте плачмо і жалуймо, бо так відзиває ся Господь у пророка Йоїля: „Наверніть ся до мене з жалем і плачем“ (2. 12.). Хто грішить, сей духово мертвий і Ісус кличе до нього: „Я тобі говорю, встань, збуди ся із смертного сну і йди до сповіди. Чи ти король, чи простак, багатий чи бідний, поважний чи зненавиджений, отець чи мати, син чи донька, наставник чи підданий, кажу тобі встань, покай ся“. Однак за тим покликом люди не все йдуть. Тілесно умершому міг Ісус сказати встань, але духово умерший мусить сам співділати, мусить каяти ся. І тому то діє ся, що хоч Ісус до духово умершого кличе встань — він однако не встає, він не хоче знати, що се слово відносить ся до него. Він не хоче закрити сего духового лікарства, яке може уздоровити і воскресити єго душу.

Подивім ся на ту хвилину, коли ми одержали в св. тайні хрещення білу, невинну одіж, яке знамя нашої чистої, невинної душі. Тоді наша душа була готова приймати всі ласки Господа Бога. Згадаймо на наші молоді літа. Всьо, що ми виділи було для нас невисказаною радістю. Скоро же наша душа зістала сплямлена гріхом, сейчас ми втратили тоту утіху. Злоба ввійшла в наші серця, земля стала для нас долиною плачу.

О гріхи! Гріхи забрали першим родичам рай, вони забрали нам нашу правдиву утіху, супокій нашого серця, а лишили нам самі сльози.

Гріхи зачинили нам вступ до другого раю, до неба, до тої щасливої вітчизни, до нескінченої утіхи, до посідання Бога в Тройці, а відчинили нам вступ до пекла.

Проте плачмо над гріхами, над сего духовою смертю. Жаль, і то жаль щирий, правдивий і сповідний єсть єдиним средством, аби увільнити ся від сеї страшної духової смерті.

Но є ще час і нагода до покаяння, ми можемо увільнити нашу душу від смерті, позискати нове, красне житє. Проте не зволікаймо!

В св. письмі читаємо, що „всяке дерево, яке не приносить плодів, посікає ся і кидає ся в огонь“.

В який же огонь?

III

В євангелию Матея є відповідь така на сї слова: „Йдїть від мене ви прокляті в огонь вічний, там будете стогнати, плакати, але се вам нічого не допоможе, лише буде ще більшою карою“. Час засїву минув, наспіли жнива, проте уважайте, кличе св. Павло, Господь не говорить даром, що чоловік посіє, то буде і збирати.

Один писатель оповідає, що один славний Перз Горміздас прийшов до Риму, до сїї столицї сьвіта і там видїв величаві пам'ятники і великі багатства. Цїсар запитав єго, як єму подобає ся Рим і чи він не має охоти на все там остати? Королю, відповів мудрий Перз, всі величавости, всі багатства того міста мене ані не заманили, ані не зрушили. Між тими пам'ятками, між тими сьвятинами, палатами і иньшими величавими будівлями, яке має се велике місто, я видїв також гроби, а що і тут люди так умирають як і в Перзії, то і всі краси Риму не мають в моїх очах ніякої цїни.

Учїм ся, мої дорогі і ми від сего Перза глядїти на сьвіт з правдивої сторони. Хоч би ми були не знати які багаті, поважні, молоді і красні, то все таки нас чекає смерть, перед якою ми не уйдемо. Ся мнїма смерть не є правдивою смертию, але лише переходом у лїпше житє, если ми у ласцї з Богом. Другої смерті лякаймо ся, духовної, перед нею утїкаймо, грїхи скиньмо із себе, а тоді на кінци нашого житя, коли наспіє послїдна хвиля, коли для нас померкне се сьвітло сонця, коли стануть сльози в наших очах, коли напів завмерлі уста взивати муть: Ісусе помилуй мене, Прєсвьята Богородице спаси мене, тоді стане Христос при нас і милими, лагідними словами закличе: не плач! не плач любе мов дитя, бо вскорі злучиш ся зі мною. Амінь.

За Праттесом подав *о. Д. Бодревич*.

Просимо надсилати предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках, а доси прислала предплату заледви одна четверта часть всіх предплатників. За кожде число мусимо платити друкарни зараз, як оно вийде, а тут платити нема з чого. Просимо тому єще раз усильно памя-тати на нас і не допускати до того, аби ми мусїли задовжуватись.

Хроніка і бібліографія.

Рільничо економічні виклади для священиків устроєні заходом „Економіста“ відбули ся, як було заповіджено, в днях 28, 29 і 30 вересня у Львові, в забудованю дух. семинариї. Число учасників доходило до пятьдесять — часами і більше. Прибули майже виключно самі замісцеві священики. Всі виклади, з малими виїмками, були просто знамениті, що могли живо заінтересувати не тільки священика-господара. Ми підносимо передовсім виклад о. Войнаровского про парцеляцію, о. Онишкевича про комасацію, та виклад п. Дра М. Коцюби на тему: „Загальний образ економічного-подарских відносин наших дрібних господарств“. Велика би була шкода, наколиб редакция „Економіста“ не помістила тих всіх викладів, а бодай ширший звіт про них, в своїй цінній часописи. Здалоби ся також уряджувати такі виклади частійше і по інших більших містах нашого краю.

Перший польський конгрес марияньський, що відбув ся в днях 27 — 30 вересня с. р. згромадив до Львова тисячки Поляків зі всіх трех заборів. Було се свято не так релігійне, як більше національне, а навіть, як признавали самі польські часописи, політичне. В виду сего Русини не взяли в нім жадного уділу — бож і був се перший польський Конгрес Маріяньський.

Посланникъ ч. 18, з 29 вересня с. р. Зміст: Корм духовний; Житє християн в перших трех столітах; Що відверне нещастє; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Економіст, ч. 9. за вересень. Зміст: Просьвітою до добробиту; Чи виплачує ся дріб; Спілкова крамниця в Гартленцуль; Господарска рахунковість; Економічна криза в Англії; Рільничо-економічні виклади для священиків; Мотори електричні; Рух товариств кредитових; Видавництва економічні і господарські; Оголошеня.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.

Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:

Львів, площа св. Юра ч. 5.

Потреба організації.

Кожний стан має в суспільности, серед якої живе, свої спеціальні, йому тільки питомі обовязки, свою питому задачу до вповнення. Осе, що він має крім загальних горожанських обовязків, еще свої обовязки, які привязані до его звання, а якими ніхто инший займатись не може, або не хоче, се змушує его, той стан, до організації своїх сил, аби тим легше міг свої обовязки вповнити, зі своєї задачі вивязатись. Крім того еще кождий стан має свої питомі інтереса станові, про які подбати він сам мусить, бо инакше ніхто инший про них не подбає. А се вимагає також скуплення всіх одиниць даного стану в одну стислу, одноцілну організацію. Отсей бік, скажім, ідеальний і материяльний, мусить узглядняти кождий стан, коли хоче, аби з него був хосен і аби ему самому було добре; а узгляднене сего проявляєсь якраз в організації своїх членів в одно тіло.

І як бачимо, в світі так і діє ся. Все одиниці, що мають спільну мету, лучили ся і лучать ся в товариства. Се вже природна конечність. Ми нагадаємо тільки організацію робітників. Ім ходить не тільки о материяльний бік, о поліпшене свого добробиту, але они мають на оці також і етичну сторону, піднесенє вартости людської праці, а тим самим і піднесенє гідности чоловіка, ограниченє визискування і гнету зі сторони капіталістів. отже справедливість і т. д. Коли би робітники були не получились, не зорганізувались, чи осягнули би були те, що по деяких краях вже нині мають? Коли би они не були зорганізувались, чи була би нині та сила, яку представляє соціал-демократична партія? Се овоч тільки організації своїх сил.

А котрий взагалі стан, нині не зорганізований, або не організує ся? Озьмім нашу хоч напів лише культурну Галичину. Маємо ріжні стани: лікарів, адвокатів, ріжних урядників, шляхтичів, учителів і т. д. Майже кождий з них, коли вже не зорганізований, то в наших очах організує ся.

Ось найсвіжіший примір маємо на учителях. До сего року організації між ними якби не було. Кождий ходив самопас і біднував. Але тепер взялись до роботи. Віче, що відбулось в половині липня, дало почин до горячої праці. Найкрасший успіх сеї отями і сполученя своїх сил спідний на Буковині. Учителство вибрало своїх прихильників до союму і має нині так якби запевнене поліпшене свої долі; оно там скликаєсь на віча, упоминає ся о свої права, посуває свою справу чим раз далі і таки вкінці свого добитись мусить, бо зі зорганізованою, карною і рухливою, значить, зі сильною партією кождий числить ся. І цілковита організація цілого галицько-буковинського учителства єсть тільки питанням кількох недовгих днів. А вже і тепер мають они два свої органи: Учитель і Промінь, оба добре редаговані, оба попирані материяльно і працями зі сторони учителів.

На візір всіх инших станів організує ся і духовенство. Духовенство сеж також стан, що має свої питомі обовязки, свою питому задачу, має і свої интереса.

Зачнім від тих послідних. Сими роками підносить ся чим раз частійше голос серед духовенства, накликающий до якоїсь акції в справі поліпшеня материяльного положеня священників. Клер німецький і ческий починив вже навіть в тім згляді певні кроки. Се лише доказом — що клер дійсно біднує. Правда, проти сеї акції повстають деякі з самого духовенства, головню ті, яким зле не діє ся, які позасідали товсті парохії, взагалі інтратні місця. Они хотять представити в очах своїх голодних братів стан священничий за щось так ідеального, що стремління серед него до якогось ліпшого добробиту являється чимсь, що найменше, нечесним, невідповідним, понижающим достоїнство католицького священника. Ситий голодного не знає — таке й тут. Тимчасом таких „ідеалістів“ — говорять голодні — треба нам ігнорувати. Яке єсть достоїнство священника, ми се також добре розуміємо. Але ми також розуміємо і те, що значать слова Христові: гідний робітник своєї заплати. Материяльний бік ми не уважаємо за щось найважнійшого, се не одинокє наше бажанє, наша мета, але також не можемо і на него не звертати уваги. Чоловік потребує їсти, потребує одягнутись, потребує купити деяку книжку.

Що сї слова „голодних“ мають в собі богато слухности, се признає кождий.

Коли же так нарікає клер латинський, безженний, то щож нам сказати? Адаж ми крім своєї особи, маємо ще жінку і діти, треба те все нагодувати, одягнути, якое „відповідно до свого стану“ жити, а на се все чи всім стає? Говорити, що наш клер має ся добре, се значить говорити свідомо неправду. Правда, єдинці, що не ходять голодні, але чи богато їх знайде ся? Більша частина коротає свій вік серед бід і злиднів. Ми не оминемо ся з правдою, коли скажемо, що духовенство під материяльним зглядом стоїть далеко гірше від всякого иншого стану. Прошу собі тільки представити, що ми маємо студії університетські, отже стоїмо обрзованєм на рівні з всякими урядниками, лікарами, адвокатами і т. д. А чи ще треба доказувати, що сї всі стани стоять пересічно о ціле небо ліпше материяльно, чим

стан священний? Чи треба ще кому говорити, що наші со-
трудники страшно бідують? А співробітство може протягатись
і до десяти років. Найліпший доказ співробітничого гараздівання,
по нашій думці, єсть се, що співробітники послідніми літами
пхають ся що мога до міст на суплентів до гімназій, а передо-
всім убивають ся о катехитурі при народних, зглядно виділових
школах, де дістають при своїм університетськім образованню таку
саму платню, що учителі, по укінченню свого семинара. Але не
всі мають те „щастє“ дістатись до міста. Прочі мусять лишатись
на селі, мешкати по вохких, старих, хлопських хатах, переноситись
що місяць в иншу околицю, задовольатись пятьдесять коронами
платні і кількома коронами доходів. І те все треба зносити кіль-
ка років і то не самому, а разом з родиною. Дістане співробітник
по великих короводах парохію. Чи для кожного та парохія при-
носить тільки, кільки єму треба? Кільки є таких парохів, що
навіть не може всіх своїх дітей вислати до шкіл, кільки таких,
для котрих заперенумерувати часопис єсть неможливістю!

Так отже, де як де, а у нас серед нашого духовенства,
конечна якась акція в справі поліпшення нашого біту. Коли би
вже навіть і виключило ся від сего парохіяльне священство,
значить парохів, то справа не стратить і так свої ваги, бо ли-
шає ся „низший“ клар, с. є. співробітники. А інтерес співробітників
єсть рівночасно інтересом цілого духовенства. Ділати ся тут
не малоби найменшого змислу.

Але на сїм наша справа матеріяльного положення єще не
кінчить ся. Ми маємо єще вдовиці і сироти.

Справа вдів і сиріт по наших священниках єсть так важна,
єсть так великого значіння, так нечуча, так актуальна, що на-
правду, аж дивуватись треба, що ми доси в сїм напрямі нічого
майже не робимо. Щоби кожному з нас не лежали вдови і си-
роти на серці, сего не можна сказати; а прецінь ми таки про
них не дбаємо. А сеж для нас зле свідощтво, коли жінка —
вдова по нашім браті мусить формально йти в службу або на
ласку — неласку ридини. Нині вдова по вознім має більше,
чим вдова по священнику. Правда, велика заслуга о. Танячкевича,
що ввєднєв бодай тих чотириста корон річно для вдів. Алеж се
йде тільки дорогою ласки! Се нині єсть, а завтра може не бути.
Ми на сїм не можемо поперестати. Ми мусимо старатись, мусимо
добиватись чогось людського, чогось сталого.

І се та друга матеріяльна справа, яка вимагає енергічної
акції серед нашого духовенства, яка робить в сїм згляді орґа-
нізацію нашого духовенства конечнійшою, потрібнійшою, чим
духовенства латинського.

Отсе ми згадали тільки про матеріяльний бік справи. Ми
згадали про него на першім місці не тому, щоби его уважали
за найважнійший, а противно, се для нас річ другорядна і ми
хотіли з нею упоратись якнайскорше, аби лишити більше місця
справам важнійшим.

*

*

*

Коли вже конечна організація цілого нашого клира для переведення наведених нами точок, поліпшеня бити бодай сотрудиникам і забезпечення вдів і сиріт по священиках, то о скількож конечнійшою окаже ся та організація, коли зважимо, які ще інші, о много важнійші і святійші, бо впливаючі навіть з его звана, лишають ся обовязки до виповнення нашому духовенству. Ті обовязки можна так поділити:

1) обовязки дотично удержаня своєї священичої гідности і достоїнства;

2) обовязки національні і політичні;

3) обовязки церковні і

4) обовязки суспільної, соціальної натури.

Перейдїм ті точки одна за другою, а при кожній побачимо те саме: нам треба організуватись.

Після нашої думки, крім иншого більше або менше важного лиха, яке понижує священика перед свѣтом, яке противить ся его гідности і достоїнству, найважнішим безперечно єсть середно-вічна інституція патронату. Право патронату, се в наших часах і головно у нас щось так поганого, щось так варварського, щось так понижаючого для духовенства, що знайти проти него якесь средство зарадче мусить ся, як не нині то завтра. Як в иншій, так і тут, всі священики одної гадки, всі те признають і відчують, але проти сего не ділають нічого. В послїдних роках пропововано вправді по наших часописах деякі способи проти права патронату — але ті пропозиції лишились тільки пропозиціями. А що лиху не мале, се слїдно хочби з того, що Станиславівський Ординаріят був спонуканий оголосити навіть в тїм згляді розпоряджене, яке кидає характеристичне свѣтло і на те право і на его згубні наслідки. Як сему лиху зарадити, се не наша річ на сїм місци судити, ми тільки тут підносимо, що проти сего не вдїє нічого одиниця, а тут треба згуртованя усіх священиків, тут треба спільної енергічної акції, тут вдїяти щось може тільки карна організація.

Перейдїм до обовязків національних і політичних. Що добрий католицкий священик мусить також бути і добрим патриотом, про се нічого і спорити. А патриотизм не лежить тільки в любові, але головно в праці над народом, в праці, якої мета добро матеріальне та моральне народа і его добра слава. До патриотизму чинного обовязаний кожний священик з подвійного титулу, горожанського і священичого. І священик, живучи в безпосереднім і безнастаннім контактї з народом, може єму таки найбільше помочи під всяким зглядом, значить, може якнайліпше вивязатись з обовязку патриота. Але як у всякій справі загальної натури, так і тут, потреба взаїмного порозуміння, взаїмної помочи, треба одним словом і тут організації.

З обовязком національним полученнй дуже тісно обовязок політичний. І політикою мусить займатись священик. А політика католицкого священика може вераз і не в однім значно різнитись від політики свѣтських людей. З уваги, що від політики залежить дуже часто судьба не тільки народа але і Церкви, мусить священик сеї політики припилювати, мусить єї спра-

вити, наколиб ішла злою дорогою, мусить бути її тихим керманцем, хоч правда не він сам, а Христос, Христова наука. А можливий сей нагляд, можлива ся керма без єдності акції, без організації?

Міг би тут нам хто закинути, що ми пропагуємо ідею якоїсь нової може партії, партії політичної, а до того ще клерикальної. Але не се маємо ми тут на думці. Нам здає ся, що тут партія ні при чім. Ми підемо ще дальше і скажемо, що нам такої нової партії і не треба. Єсть досить у нас готових партій, єсть де приміститись. Нам треба тільки організації, а як ми зорганізуємось, так тоді кожда партія може бути наша, не треба і нової закладати. Не в тім річ, аби мати свою партію, але в тім, аби всі партії були свої, значить, оперті на основах християнських.

Лишають ся нам ще до обговорення два послідні обовязки, обовязки найважнійші, бо наложені нам безпосередно нашим званєм, нашим покликанєм. Тими обовязками се обовязок церковний і обовязок суспільний.

Під церковним обовязком розуміємо тут старанє о добро та повагу церкви на зверх і о успіванє її, о її розвій, добро і силу у внутрі. Се вправді задача наших Владик, але не виключно лише їх. Кождий щирій священник повинен бути тої самої ревности що і єпископ, повинен у тім згляді бути таким самим, як єпископ. Зрештою і найревнійший єпископ не вдіє нічого без помочи, без співділання своїх священників. А спеціяльно наша руска церква находить ся тепер в таких прикрих, невідрадних обставинах на внї, що ратувати її поваги і становища мусить ся всіма можливими силами. Ми думаємо тут про відносини нашої церкви до латинської в краю, відносини до правительства і Риму. Не належало би також забувати і про нашу церков в Америці...

Енергічної праці вимагає також наша церковна справа в дома, у внутрі. Ми згадаємо лише про будову церковий і фахову часопись та богословську літературу.

Чим єсть для народа церква, се відомо кождому. Відомо також кождому, які у нас під тим зглядом відносини, з якою форсою наші судїди серед нашого народа будують свої дома божі, які мають по більшій часті служити не так цілям релігійним, як національним і агітаторским. Протиставити сій акції нашу акцію — се обовязок наш святій. А чи ми робимо так? Про се свідчить найліпше товариство св. ап. Петра. Чи всі ми до него належимо?

Другою важною справою церковною се фахові часописи і фахова література. Як у нас стоїть з сим справа? Русини взагалі не люблять читати, а тим більше не люблять читати жадних своїх фахових часописий і книжок, у сїм випадку богословських. Чи се не скандал, що ми ще доси не маємо майже жадної богословської літератури? Чи се не скандал, що ми ще доси не маємо популярного видання св. письма в народній мові, чи не скандал, що нас тут випередили вже світські люди? Чи се не скандал, що ми не годні удержати жадної богословської бібліотеки, що у нас банкрутують всі видавці богословських праць?

Чи се не шкандал, що на три тисячі сьвящеників — всього на всього читає і предплачує богословські видання тільки чотиреста?

Нині, де горетка людей якогось стану має свої органи — згадаю лише про друкарів — зецерів в Галичині, про руских лікарів і правників, про пригловників партії соціал-демократичної або і радикальної, або і про учителів — (тільки руских) що мають аж дві свої часописи — то ми, сьвященики, яких єсть три тисячі, ми з університетськими студиями, ми, для котрих може найбільше потрібні фахові часописи, ми маємо заледви одну таку часопись і ще і нею цілковито не интересуємося, не підпираємо її ані своїми працями (хоч є кому писати), ані предплатою. Одні критикують правопись, другим она замала, і за дорога, иншим не интересна і т. д., а се все найліпша вимівка, аби її не предплачувати...

Вкінці не можна забути еще про одну дуже важну річ. Нам не тільки треба фахових видавництв. Ми обовязані також і то сьвято обовязані, працювати над піднесенем і в обороні віри та моральности не тільки в церкві, але і в літературі. Ми обовязані придержувати крок з літературою сьвітською і взагалі з духом часу. А чи багато у нас праці на тім полі? Книжок деморалізуючих, антирелігійних у нас доволі, а чи є хоч одна апольогія? Чи є хоч одна книжка наукова, призначена для сьвітської інтелігенції, в якій представляло би ся її справи віри і моральности не в тім сьвітлі, в яким они те бачать?

У нас пустки, шкандальні пустки. А час не стоїть на місці. Може тепер така праця придала би ся на що, бо як прийде гірший час, так тоді хто знає, як буде... Із сего отже боку організація руского духовенства єсть дуже а дуже конечна. Одиниці і тут нічого не вдіють, коли не підопре їх загаль. А зрештою той загаль мусить з себе і видавати навіть такі одиниці.

Приступаємо до послідної точки.

[Конець буде].

Сьвященик а політика.

Передовсім треба знати, що то таке політика. Єсть се наука о державі або суспільности і о її устрою. Окрім того під політикою належить розуміти науку о штуці правленя державою, та кермованя її справами внутрішними і ввійними так, аби її силу не лише підтримати, але і скріпити. Вкінці політика означає штуку впливаня на жите публичне, займає ся она проте справами публичними і посьвячує ся їм для добра загалу.

Як з сказаного понятно — єсть то наука дуже поважна і аби бути політиком, треба всесторонно познакомити ся зі всіми прикметами добрими і злими даного устрою, щоби можна добрих сто-

рін боронити, хиби осуджати і на них найти лікарство. Тільки той буде знаменитим політиком, хто уміє бистро слідити за всіма проявами суспільного життя, хто з близька а з розвагою приглядає ся кождому напрямови суспільному, не пропускаючи з уваги нич, що діє ся в о́круг него.

Спосіб поступованя горожан, що віддають ся політиці, може бути ріжний, а після того також і різна буває політика.

Деякі виходять в політичнім життю з певних ясно означених засад і жадають їх здійснення, стремлять до поступенних реформ, взагалі виявляють свої засади голосно, явно, а на оці мають включово добро загалу. — Інші знов ведуть політику користи, дбають о тое, аби свому сторонництву, або якійсь кліці, приспорити як вайбільше добра, без згляду на загал. Як тамті руководять ся характерністю, почутем свого обовязку зглядом тих, котрі на їх поміч числять, так знова послідні руководять ся гідким самолюбством і амбіціями.

Вкінці єсть єще політика „розуму“, котра до переведеня цілий зміряє дорогою зимної розваги і остерожности і противна їй політика „чувств“, котра відкликує ся до чувств людських, воює краснорічними фразами, не числячи ся з правдою; а що на чувства дуже легко вплинути, тому і легко звичайно осягає свою ціль.

Тільки з теорії о політиці в головнім начерку.

Тепер черга на часть практичну. Політика, так сказатиб популярно, то коник, на котрого кождий сїдає, будь він собі високим урядником, возьним, писаром громадским, фіякром і Бог знає чим. Кождий втручає ся до політики, кождий хотів би мати голос, горлати на зібранях, при виборах, рішати о справах після своєї часто неміродайної гадки. Одному тільки священникови відмовляє дехто права політикованя, — оправдуючи тим, що его річ пильнувати церкви, єспівати, молитись, діти хрестити і метрики виставляти. Кілько в тім слухности, се покаже ся з розвязаня деяких питань.

На цілім світі, від віків, веде ся борба між добром а злом. Зло тим труднійше побороти, що оно уміє ся нераз так підшити, що треба бути дуже проворним, аби его розпізнати і відрізнити від добра.

Таке зло прибране в гарну одіж, заслонене позором добра, називає ся переворотностию, котра в політиці найбільше відграє ролю. — Хто веде того рода політику, подібний єсть до вовка в овечій шкірі. А таких хитрих політиків є безліч. В очи ласить ся, піддобрює ся, удає прихильного, а поза очи кпить собі з твоєї наївности, в устах солодкі а неможливі до сповнення обітницї, а в душі думає собі: „коби лише приманити до себе ковбасою і горівкою та дістатись до сойму або до парламенту, а о проче мені бай- дуже“.

Ті, що таку фарисейску політику культивують, звикли много обіцяти, запевнювати, убирати слова в гарні, милі для слуху фрази, але коли прийде до діла, трудно їм додержати обітницї, — бо она або була з гори не до сповнення, або не брали ся дорічи енергічно. Такі многонадійні політики забувають звичайно о тих бідних, пригнетених верствах, котрі з надією в серци на них глядять, а ті знов чекають і чекають на обітницї, а тимчасом з голоду заги-

бають і нидіють. Чи ж мож собі уявити більшу підлоту від тої? Добру віру наївних людей уживати яко средства до своєї особистої цілі, для поліпшення свого материяльного бити — се впрост незгідне з етичними поглядами, з наукою о любови ближнього.

Того рода політика — то погань, від якої всякий, у кого є дрібка почутя честі, відверне ся з погордою.

Але єсть єще один рід нездорової політики, а іменно політика незгоди. Ова мало що різнить ся від попередньої. Політик того рода старає ся кинути кість незгоди між поодинокі стани, замотати понятя людські, роздути намістности, аби міг відтак лекше досягнути пожадану добичу. А що їм не випадає самим виставляти свою голову між люди, то послугують ся нікчемною агітацією, — мовби наганячами на ловах. Ті то за Юдін гріш пибають собою по селах і місточках, по вічах, згромадженнях і при виборах, в корчмі, на желізницях, по фабриках і варстатах. Всюди їк повно — де не посієш. Їх кличем, який проголошують тоті підкупні наймити безвстидно а явно єсть одно: Борба кляє, анархія, безконфесійність, одним словом, ширене крайної деморалізації, відтягаючи від послуженства зглядом Церкви і всякої влади, котра від Бога походить.

Такі брехливі проголошення приймають ся на жаль в многих місцевостях, де єще не проявив луч просвіти давної темряви і закорузлости. Відси то взяла ся ненависть між мастним а убогим, тут лежить причина недовіря сгада зглядом свого пастиря.

В їх роботі видима рука антихриста, бо о нім каже св. Йоан, що збурить нарід против народа, під'юдигь бідного против богача, слабого против сильного, брата на брата — всею помотає і заметушить.

Ані отже перша, ані друга політика не лицює сьвященикови, єсть натомість инша, в котрій не то може, але навіть повинен брати участь.

Навіть в листі пастирскім Преосв. Митрополита О квестії соціяльній⁴, читаємо на стор. 62.: „може, часом впрост повинен сьвященик брати уділ в житю горожаньскім“, з застереженем однак, що не буде уживати політики ані в проповіді, а тим менше в сповіді, „поза церквою — однак — вільно єму брати уділ в горожаньскім житю“. і т. д. но без нарушеія поваги і гідности сьвященика яко такого.

Якаж політика згідна єсть з покликанем сьвященика?

Політика твереза, оперта на здоровім розсудку і на загальній користи, а маюча на оці все найвисший авторитет, т. є. св. Євангеліє.

Взагалі всі, що управляють державою, почавши від цісаря аж до найвизшого урядника, мають дбати о то, щоби всім підданім в міру їх потреб добре діяло ся, а по крайній мірі, аби ніхто не відчував кривди. Ціла отже держава має представляти взірцеве, на людянних законах основане господарство. І то єсть як раз політика розумна. Як в тім господарстві одні — т. є. власть сьвѣцка — мають задачу вести підданих до добра дочасного, так знова другі — т. є. власть духовна — мають дбати о спасенє, о добро над-

земске. З тогож виходить, що одна власть другу повинна підпирати, мимо того, що задача одних і других єсть зовсім ріжна.

Чим лучше власть сьвічка дбає о добро підданих в своїм крузі діланя, тим легше духовенству сповнити свою задачу. Якжеж оно виглядає в щоденній практиці? Если власть сьвічка має око на молодіж, аби не розпущувала, если не допускає ся до її рук книжок і писем безбожних, если не дозволяє їм учащати на безстидні представлення, — если коротко кажучи — береже моральности між тими, з котрих колись мають вирости сьвіточі народа, то тогди і духовенство може з успіхом розвинути свою діяльність

На відворот, нехай власть сьвічка — до котрої се належить — глядить крізь пальці на проступки молодіжи і загальні, то тим самим вже вяже руки сьвященикови і сей міг би голосити не знати які науки і тільки їх, все пропаде марно. Так само стоїть річ і з урядниками. Если они виповняють свої чинности совістно, уникають коррупції, здирства, то тогди Слово Боже і чесноти скорше приймають ся в душі народа. То саме можна сказати о всьім, що має яку небудь звязь з моралію. Коби власть сьвічка схотіла переслідувати і строго карати лихву, піянство, усувати неморальні штуки з дощок театральних, а предприняла строгі міри против тих, що то публичний гріш марнують на розпусту, розкрадають его або пускають при картах, рулетах і всяких газардах, якжеж тогди легко булоби сьвященикови працювати над народом! Тогди той хлібороб, що з одного боку стогне під тягаром лихви, а з другого боку не его кров піявка — арендар, буде міг свободнійше віддыхати і щирійше Бога хвалити, та пошанує неділю і сьвято, тогди і число соблазний сіяних книжками гідкого змісту, театрами, панорамами, зредукує ся до minimum, а кождий зложить капітал придбаний працею рук з довірем до спільної шадниці і з охотою забере ся до праці над правдивим виобразуванем себе, тогди зменшить ся число кошыявих, зледачілих молодців — а тим самим цїлих поколінь. Ось така то політика становить підставу до уморальнення цїлих верств при помочи духовенства. Оно — при так благодатних і додатних обставинах — потребує не много доложити власної праці, аби дальше розвинути і убагороднити з природи незлі, або нецїлком злі спосібности людий.

Таким чином власть сьвічка доповняє власть духовну. Одна другій не тільки не перешкаджає, одна другу не спиняє в тім, що називає ся „поступ наперед“, але одна другу підпирає а обі разом складають ся на чудну гармонію сьвіта природного з надприродним.

(Конець буде).

Святий Кирил і Методий перед трибуналом Дра Брікнера.

Коли слідимо уважно історію розвою християнїзму, то бачимо наглядно, що боже провидїне посиляло і посиляє до різних народів вибраних своїх слуг, які оживлені найвзнеслїйшими ідеалами любови Христа і ближнього приносять людству в жертві здоровле, житє, всі сили свого духа... А вжеж не перевели ся і не переведуть ся приклонники тьми і ложи, котрі задля висших (!) цілїй з'остогидять, оплюють і скаркачують всю їх роботу. Знають бо они, що найдуть ся все такі наївні, які їх словам повірять.

Звиз тисячу лїт згадує з благодаренем весь славянський свїт о братах Солунських, що перші принесли єму свїтло правдивої віри і положили серед него тверді основи християнської культури. Учені і історики всесвїтної слави згадували про них з почесітю вся церков Христова гордилася їх працями і заслугами. Они стояли чисті і непорочні перед лицем християнського загалу.

А тут ось ві-єло-ні-пало учений фільбог берлінський Др. А. Брікнер помістив в німецькїм і польськїм днешникарстві монструальні погляди о житю і ділах згаданих апостолів. Всі їх заслуги, всі труди положені для добра духового Славян є нічим в очах премудрого професора; всю вдячну пам'ять, яку всі Славяни без ріжницї народности хоронять і хоронити муть в своїх серцях для св. Кирила і Методія силує ся він з'остогидити і споневірати. Він каже, що всі Славяни в осуді сих апостолів зійшли на бездорожа, що Петро Великий о много більше заслужив ся для Славянщини, як оба брати, що Рим обманений почитає замість анатемізувати єретиків, величає Кирила, замість осудити грецького вовка в латинській череді, що церков славить і величає жите чоловіка, котрий носив ся з думкою відлучити Славян від зненавидженого Риму, а сполучити їх з Царгородом. По гадці того ученого була би Польща зігнула і струпишїла з славянським обрядом, як се приключило ся на сході; сей обряд веде на бездорожа; діло Кирила і Методія належить виключно до Славянщини схизматичкої, нехай же она ним радує ся...

Такі ось річи кинув з безсидним цинїзмом берлінський професор у свїт божий. Они найшли радий приют як в німецьких періодичних органах, так також і в тих, що заступають вшепольску ідею. Лише не всі польські періодичні письма вступили в слїди *Słowa polsk-ogo* і тим подібних часописий. В ч. 239. в зошиті з надоліста 1903 р. став *Przegląd powszechny* в Кракові печатати статю під заголовком: *Z powodu nowego poglądu na apostołów słowiańskich*, в котрій оперши ся на обильних історичних жерелах начав основно збивати безсовісні толки берлінського професора о наших святих апостолах. Подібно хорошу і основно оброблену відправу Др. Брікнерови дав також кс. І. Гурик в *Dwutygodnik-u katechetyczn-im* (чч. 22 і 23 р. 1903), в артикулї під заголовком: *Święci Cyryl i Metody wobec artykułów Dra Briknera*.

Отсю. послїдну працю кс. Дра Турика передаємо тут в дослїв-
нім майже перекладї.

* * *

Коли знаменитий наш (роз. польскій) історик Калїнка виступив в оборонї чести св. Станислава, єпископа краківського, з якого деякі ліберальні наші (польскі) писателї бажали зробити зрадника вітчизни, висказав він слова, що на западї витворила ся школа так зв. видовбувачів святих (*Denicheur des Saints*), що мовто в імени науки та історичної правди задумали знищити їх помянники і образи, а з голови їх здерти авреолу святости. Сгупаючи в слїди за тим нездоровим напрямом западу і наші ліберальні учені проявили вже нераз перед свїтом занепад свого значя. Святі лишили ся на престолах, а о „наукових“ плодах таких істориків нинїшня критика згадує хіба з маловаженем і погордою.

Найновїшим у нас таким видовбувачем святих єсть учений берлінський професор Др. Брікнер, котрий початково в німецькій брошурі *Beilage z. Allg. Zeit* (стр. 104. з р. 1903), а відтак в *Slow-i polsk im* під заголовком: *O prawdzie i świętych prawosławnych. Kilka uwag polemicznych.* (Sl. pol. ч. 465, 467 469, 471 — з р. 1903) і в *Przegląd-i polsk-im* за вересень 1903 р. в статі *Cyryl i Metody* гидить обох братів Греків, єз. апостолів Славян. Сї плоди єго пера то мовби скрегіт торощеного шкла, що немилу вражає слух і днервує чоловіка, неначе фалшивий акорд в красній гармонїї тонів. Мають они впрздї на собі науковий одяг, але науковими зі всім не є, та кидають дивне свїтло на ученого, котрий шуткує собі зі всеї муравельної працї основаної на жерелах про наших двох святих, жалїє над Римом і католицкою Церквою, що дала ся обманити двом опукавцям, грецким інтригантам і доказів на се не подає! Отсе між иншими слова берлінського професора: „Оба брати дали ся спїзнати яко незрівнані мантиї византийскї та облуднї цезаро-папісти, а діло їх не принесло користи Славянам, бо не походило з мотивів любови ближнього, а противно було вицїлене на шкоду римської церкви, від єї найзавзятїйших ворогів“. Розказує, що Рим завів ся вже нераз на Греках і таке додає: „І найновїйший культ Методия, се самодурство єпископа дияковарського Штросмаєра і Льва XIII., ожидає подібне розчарованє“.

За те Гус після Брікнера то найбільший серед Чехів герой — мученик. Жалує отже, що єрхиєпископ праский, святицтво, шляхта та декотрі горожани в липни м. р. зійшли ся до Велеграду моравського, а з ними і львівський митрополит Шентицький, щоби запротестувати против ставленя памятника одному з найбільше заслужених чеських мужів. „Необачні — впали з дощу під ринву: свїдчили оня; Скрбенський, Шепицький і инші, против „єретика“ Гуса вихованого в римській церкві, а уняли ся за схизматиком Методием, що умирав з проклятом на устах в явнім роздорї з Римом!“ Закидує носвїдомість дійсних подій і зібраним в Велеградї і самому Римови. „Так глузує собі єще по тисячу лїтах византийська облуда з живих і умерлих“.

А в *Przegląd-i polsk-im* пише, що про тих двох Греків було вже з півтора тисяча розвідок по французких, німецьких та чеських письмах,

але до правди, на жаль, ніхто не добрався, найшовся доперва Др. Брікнер. Здавало би ся, що наш берлінський фільольог задля достовірності своїх висказів поставить безліч нових документів, не знаних до сего часу жадному з польських, чи взагалі славянських і заграничних учених. Дежтам! Надармо за ними глядаєш, ніде їх не знайдеш, ані в німецьких розправах, ані в статях *Przegląd-u polsko-go*, тим менше в згаданих фейлетонах *Słowa polsko-go*. А впрочім п. Брікнер сам до того признає ся: „Щож нового приносимо — хоч жадного нового жерела ми не відкрили — що збогачуємо велику літературу Кирило-Методіївську новим числом, звертаючи ся в ній навіть до ширших кругів публіки? Чимже вкінці попираємо наші вискази і яким то способом дійшли ми до них? Ото вся тайна починає в тім, що давні, кожному історикови на память відомі жерела читаємо з новим здогадом, шукаємо в них і віднаходимо се, чого перед нами не доглянено“.

До тихто жерел вчисляє п. Брікнер дві житєписи св. Кирила і св. Методія та вельми стару латиньську чи італійську легенду і сьміло їх перелицьовує, закидаючи їм тенденційність і односторонність, бо після єго погляду габіографічні жерела ніколи не входять в сьвітські мотиви політичні, не розсліджують річи основно, займають ся лише „Богом і ворогом“ а другі правди постійно і на роком замовчують.

На се відкажемо п. Брікнерови, що забрався до написання артикулу не придбавши собі основно знання в тім напрямі, писав знать, щоби сензацию викликати. Інакше бо бувби ся пересьвідчив, що самих легенд о св. Кирилї і Методію єсть аж п'ять, а не лише одна італійська або латиньська; знані єще єсть легенди: моравська, чеська, паноньська і болгарська.¹⁾ Історичну їх єстійність критично обговорює Dr. Ginzel в своїй праці о Апостолах Славян Кирилї і Методію, а також і Домініканин Bartolini, учений кардинал римської Церкви в своїй розвідці, яка появилася в польськїм язиці в Познані 1885 року під заголовком: „Pamiętki krytyczne, archeologiczne św. Cyrylla i Metodego, oraz apostołstwa ich wśród narodów słowiańskich“.

Автором італійської легенди, котрою неслухняно гіршать ся п. Брікнер, єсть Gauderyk, єпископ з Велетрі, муж неоспоримо віри достойний, бо знав ся лично і приставав з сими двома сьвятими мужами, коли прибули до Риму і привезли з собою тіло св. Кlementія, папи і мученика.

Коли порівнаємо всі ті легенди, то певно стане, що на многі приключеня всі з собою годять ся. Коли відкинемо пізнійше приміщені річи і анахронізми, та узгляднемо поодинокі поясненя, які кожда з тих легенд з очевидними знаменами правди подає, а другі о них не згадують, легко приходить нам вихіснувати з того жерела обильний засіб подробиць з життя двох св. Братий і їх апостоль-

¹⁾ Попівнай: Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method von Dr. I. A. Ginzel. Leitmeritz 1857. Примістив їх сей учений по латині в цілости в додатку від стр. 5—32. Codex legendarum et monumentorum de SS. Cyrillo et Methodio nec non de Liturgia slavica agentium.

скої діяльності серед народів славянських яко матеріал для уміло упорядкованої і старанно обробленої історії¹⁾

Берлінський професор вбив собі в голову, що то неможливим було, щоб Велико-Моравський князь Ростислав просив грецького цїсара Михайла о місіонарів для свого краю і доказує се голословним твердженням, мовто Греки уважали всіх Славян за варварів і обходили ся з ними гірше, як з псами, та мовто патріархи і цїсар дбали про Славян тільки, „що пес про п'яту ногу“. „Гордий Грек, сухий і немилосерний педант, формалїст і ригорист, не понизив ся ще ніколи до славянського пса, ніколи не узнав его за свого ближнього або брата, а гордив ся хіба тим, що дозволив ему брати участь в грецькїм богослуженю. Покликаня до ширеня віри, до місійного післанництва Грек ніколи не мав“²⁾

Се вже очевидна лож, мовто у Грека ніколи не було посвященя і ревности до місійної праці. Історія вісьмох перших віків християнської ери ясно говорить про великих святих грецьких, повних посвяченя для справи божої і своїх ближних. Ба навіть в часї морального занепаду за Фотія, Греки досить ревно апостолували між Славянами, як свідчить Hergenröther в своїй жерельній 3-томовій праці о Фотію³⁾

П. Брікнер ніде не подає жерел, звідки черпає свої здогади, ані не наводить жадних творів історичних. Тому можна до его слів примінити звістне реченє: „quod gratis asseritur, gratis rejicitur“.

Після фантазії п. Брікнера Кирил і Methodий суть самозванцями, запевнює бо, що ніхто їх між Славян не кликав, а навіть догадує ся, що може їм ту жиди подали помічну руку. „Ціле посольство Ростислава моравського є лиш безличною видумкою обох братів. Хтож бо о нїм свідчить? Они самі, циган дітьми“⁴⁾. (Przegląd polski стор. 473.)

Самі братя подиктовали о собі легенду, ошукали єпископа Gauderyk-а, ошукали папів, ошукали цілий свїт християнський, — так говорить неомильно п. Брікнер, а ми ему вірити маємо на слїпо, на слово!

Коли тимчасом о покликаню і достоїнстві св. Кирила і Methodия свідчать крім легенд еще і археологічні здобутки відерити в Римі, а походячі з половини XIX. віку майже рівночасні обом братям. Як доказує звістний археолог Йоан Хреститель de Rossi в ділі Bulletino di Archeologia Christiana, в другій серії рік перший стор. 130. і слїдуючих.

¹⁾ Bartolini у вступі свого діла стр. XII.

²⁾ Przegląd 429 і 430 стр.

³⁾ Photius, Patriarch von Constantinopel nach Handschriften und gedruckten Quellen. Regensburg 1867. О працях місійних гляди III. I. стор. 475—504. того діла. Також о місії грецькій між Болгарами III. I. стор. 594—617. Відтак III. II. стор. 594—633.

Задача сьвященства на полі соціально-політичним

після О. Альберта М. Вейса О. Рг.

уложив о. О. М. Г...

Позаяк у нас від довшого часу зазначаєсь розділ між сьвідками патриотами а руским — кат. клиром; позаяк під впливом соціалізму наші сьвідкі патриоти як в пресі, так ще більше тайною агітацією працюють усильно над тим, щоб провід (моральний навіть) над руским народом, що доси був в руках сьвященства, захопити в свої руки, не від річи буде подати до відомости дорогих в Христі братів повасше названу розвідку одного з найліпших між католицким сьвященством знатока сучасних європейських соціально-політичних відносин о. А. М. Вейса (О. Рг.).

Розвідку сю помістив о. автор в чвертьрічнику „Theol. pract. Quartalschrift П. Heft 1894“ — та хоть від того часу минуло повних десять літ, річ сама для нас як раз нині вповні актуальна.

Нам бо сьвященикам велить наші патриоти закладати читальні, хори, соколи, січи, школи для анальфabetів та багато других — признаємо — хосенних народних інституцій! Нам кзжують наглядати сї інституції хотьби і з кривдою церкви! Нам кажуть платити в 3/5 (на се є у нас точні рахунки) на всякі бурси, театри і т. д... , ну і ми платимо! В політиці ми супротив наших сьвідких супрематів граємо мало що не ту саму роль, що злісні, побережники, економи і т. п. бранжі офіціалістів приватних під кермою польских верховодів, — та коли ми придавлені сею очевидною кривдою заговоримо чемно бодай про наш орган становий, тогді „гейже на сопліцен“, голюкає на нас всякий сьвідкий Русин, попри людий інтелігентних навіть наймізернійша дрань.

Річ ясна! Мудрі експлюататори нашого щирого патриотизму джожуть о те, щоб не вирвалась їм з рук податива та солідна в подати „plebs contribuens“.

Вільно учителям, ба навіть дякам мати свій орган, та вара руским сьвященикам... Лишаю се без коментаря, як і се, що на наші рускі, но чисто церковні ціли певно і сотий сотик не паде з щедрої руки сьвідкого руского патриота.

„Се діло чисто ваше станове“ сказав мені один чемний руский патриот, а другий молодий, отже і щирійший (чи наївний) орлик додав: „хоть нас з огляду на польскі „kapliczki“ непокоїть польска церковно-політична робота, не можемо підпомагати нашого руского сьвященства в єго змаганнях чисто релігійно-моральних, бо боїмось, щоб церков не виросла нам понад голову. Врешті як би нам прийшлось дальше вести нашу пропаганду між народом? і і...“ Та ту урвав не додавши цікавого свого погляду на працю над нашим рідним народом. — „Sapienti sat“ — та час зачати перекладати поважну працю о. Вейса.

„По зрілій розвазі легко всякому пересвідчитись, що соціалізм єсть партією о много менше економічною, як радше ложною наукою, що радаб побороти всі інституції християнські.

Сей погляд на соціалізм спричинив, що дехто з між священиків був тої думки, що нам (священикам — прим. передк.) ніяк стежити за соціалізмом на поли питань економічних, тільки поборювати его з почви віри. — Говорено: „Не річ се священика запускатись на такі непевні поля броби, як політика і суспільна економія. Як легко нам там наразити на шкоду нашу повагу, коли станемо спорити о річах, які всякий робітник, з причин легко зрозумілих, краще знає, як ми. І взагалі на що се? Коли робітник втратив віру, то на ніщо наші і найкрасні та найосновніші виводи про відносини соціальні, — а коли він щирий християнин, то піде за нами, хоть би ми про его станові відносини і нічогосько не знали. Так сповняймо лише задачі нашого звання, а наш вплив на нарід сяк чи так лишить ся при нас. Сеж ідеал священика, коли ему его святе зване стоїть вище понад світ цілий. Вся прочая приложать ся вам.

Чи ж бз можуть люди без пошани глядіти на священика, що заєдно думає лиш о їхнім спасенню?

Дайте нам лише щирх ревнителів о спасенє душ людських, як св. Павло, так неминуто люди ві всіх своїх справах дочасних і всенародних, будуть шукати поради у своїх душпастирів; а чи ж такий спасений оборот річи не був би для нас найвищою радістю?...“

Без сумніву і не споримо о се. — Та велике питанє, чи се предложенє числить ся дійсно з нинішнім станом річи. Колиб св. Павло був того погляду, та був у своїй тісній комнаті заєдно проводив час на молитві та побожній роздумці, хоть все готовий щиро порадити тим, що там шукалиб его, чи ж бувби він осягнув такі величезні успіхи свого апостольства? Та може для нас буде більше пригожий примір з сучасности, так спитаймо, чому так мало впливу та поваги має праця суспільна французкого клиру? Чи ж сей клир не заслуговує на признанє за свою щирю а поважну працю на поли церковно-народнім? Чи ж не свовняє він всіх обовязків свого звання як найщирійше? — Се річ загально-звісна, що клир французкий може служити взірцем для цілого католицкого священицтва.

Він (сей клир) — говоримо без огляду на рідкі одиничні виймки — потягає своєю щирою набожністю! У клира сего при становій повазі бз в очи гарне вихованє та висока інтелігенція. Клик сей просто горить зельотизмом в труді о спасенє душ людських. Ніхто ніколи не побачить французкого священика на місци для священика невідповіднім. Клик сей взагалі дуже образований, а в богословію хіба не дорівняє ему ніякий священик иншої народности. Не у одного сілського пароха, що не має просто що їсти, найдеть ся гарна бібліотека, по якій пізнати, що єї властитель раз на раз заглядає до неї. — Книжка та св. Тайни се нині майже виключне товариство французкого священика.

Та в сім вже і лежить відповідь на наше питання. Хтож з нас не бажав би, щоб клир всіх країв величався тою любов'ю до свого звання, тим жаром до молитви та науки, та тим контемпліаційним життєм в домашній затиш, що клир французкий? Та з другого боку спитаймо, чи тішилоб нас і се, наколи ся затиш домова виробилаб ся і у нас, як се сталося у французких наших братів, в цілковите відособлене в світову відсутність?!

Та ба, є у нас чимало таких добродіїв, що собі сего бажують, та і дораджують нам се. Один з знатніших соціалістів радить нам в цьому своїм, щоб радше сиділи в дома та молились, як маємо трудитись питанням робітничим. В сім погляді певно зійдуть ся з соціалістами і всі ліберали. Бож як раз ліберали з давна вміняють в зло священикам, що сі мішають ся в житє суспільне всенародне. „Священик — кажуть вони — має лише молитись та благословити і то так незначно — тихесенько, щоб не збудити ані одного праведника з просона.

Колиж его праця гомонить і поза стіни церкви, та їх хати, тогді конечно її спинити, бо світ не може безкарно терпіти, щоб священицтво мішалось в его справи“. Отсе один з тих поглядів, в яким соціалізм іде рука в руку з лібералізмом.

А нам чи справді ждати спокійно, та звільна радити над справою, в якій Ірод з Пилатом подали собі на згоду руки?

Не розумієсь через се, щоб ми уважали нашою задачею, кидатись стрімголов в розбурхані філі та поклали собі найпершим з всіх наших обов'язків, займатись перше всего практичною реформою соціальною. Таж в свіжій тямці у нас разячі приміри такого безглядного віддава себе такій реформі. Потвердите се такий знаток і горячий приверженець соціальної реформи як г. G. de Pascal, права рука благородного графа de Mun, що з робітниками при найсовіснійшій та найщирійшій заході аравжерів сходи — конференцій, не все можна числити на об'єктивне а безпристрасне веденє розговору. Лучалось навіть, що конференції уряджені в церкві, з цілюю об'ясненя та обговореня „соціального питання“ не обійшлись без галабурд та зневаги святині. Не помогла повага єпископска Турінаца, нічим була і заслужена слава О. Гарнієра, одного з найліпших знатоків „соціального питання“, зневажено їх грубо а безлично серед проповіді. Се для нас доказом, красшим від всіх виводів, що робітники взагалі мало способні до спокійного та поважного трактованя справи „соціальної реформи“ а причина лиха в сім, що агітатори розбурхавши їх пристрасти до крайности, не дають їм свого положеня розважити спокійно.

[Конець буде].

Важне розпорядженє.

Чим єсть для нас право патронату, якою оно являєть ся для нас язвою, про се нема що і говорити. Новою ілюстрацією до отсего нашого щастя може послужити факт, який приключив ся послїдними часами в справі презентованя парохії Підгайці, факт, звїсний вже з щоденних часописий. А кілько таких справ наших патронів переходить тихцем, незамітно, а кілько то слабших одиниць через те право патронату поховзне ся, падає і тим наносить величезну шкоду і ганьбу цілому нашому станову ?

Тому дуже важним і цїнним є розпорядженє, яке видав на днях в тїм зглядї Станиславівський Ординарият, а яке ми позволимо собі тут перепечатати.

Розповсюднене єсть наріканє — читаємо в Вістнику Стан. епархії ч. 10. — на надуживанє в дуже многих случаях права презентованя через патронів свїтских, котрі при надаваню презенту руководять ся не добром душевним парохіян, але лишень своїми личними і то нераз низькими мотивами. — Загальний дає ся чути жаль на разячу несправедливість, що патрон, котрий поносить мінімальну часть тягарів в справі материяльній якоїсь парохії, котрий обрядом, а нераз навіть поглядами релігійними, поминувши вже пересвїдчення національні, не єсть звязаний, а навіть стоїть в суперечности з оправданими домаганнями парохіян їх вічного і дочасного добра, рішає через назначенє пароха невїдповідного і після своєї впадоби і для своїх личних цїлий, о нещасливій судьбі вічній і дочасній тисячів а тисячів одиниць в парохії.

Однак хотяй як болесним єсть се надуживанє права патронату через людей свїтских, то з другої сторони на жаль треба признати, що в декотрих случаях дїє почин до того зла саме духовенство. Передовсім винні суть декотрі оо. декани, котрі з якоїсь незрозумілої поблажливости і з хибно понятої солідарности в кваліфікациях виставлюваних через них для святих святих убігаючих ся о парохії, укривають хибн тижже святих святих і через се вводять в блуд іспитователїв синодальних при кваліфікованю спосібности або неспосібности святих святих на якусь парохію. В той спосіб входять в пропозицію убігателїв негідні святих святих, а колятори нечесні мають отворене поле до заспокоєня своїх личних цїлий.

Не можуть буги без вини і самі синодальні іспитователї, если для них при кваліфікації міродайною нормою єсть виключно мотив земський як: старість якогось святих святих, его відносини родинні і пр. а не звертають уваги на спосібність, ревність душпастирську і побожність святих святих і на оправдані потреби і обставини якоїсь парохії.

Найбільше однак винні суть самі святих святих, котрі в раболїпний і понижаючий спосіб старають ся позискати патрона в цїли осягненя презенту. Знане єсть вправді руске духовенство

ство з своєї характерности і ревної діяльности в своїх добрих напругах, однак ніхто не заперечить, що знаходять ся многі оди-ниці, котрі своїм поступованем наносять нечесть станови сьвя-щеничому. Нераз ще не застигло тіло усопшого пароха, а вже декотрі сьвященики заїжджають до колятора і жебрають о пре-зенту. Ходять вісти, що вже за життя пароха відбувають ся пакта межі патроном а сьвящениками в справі осягнення презенти.

Відомі суть случаї, в котрих осягнене презенти зависить навіть від пониження сьвященика перед офіціялістами приватними декотрих коляторів. Не дивно проте, що колятор, если не стоїть висше мотивами релігійними, легковажить собі сьвящеників, а відтак клинами трактує річ сьвяту, якою єсть надане презенти, або навіть в негідний спосіб надуживає. Через се робітні, не-гідні і безхарактерні сьвященики осягають товсті парохії, а до-брі, чесні і трудолюбиві сьвященики понехані терплять і ни-дють.

З тих висше наведених причин витворюєсь страшна анома-лія і вивернене порядку річий, що в справі обсадження парохій не рішає власть компетентна духовна, але ріжні побічні низькі мотива. Через се терпить не лишень душевне добро вірних, честь сьвященича, але ціла церков рарить на повазі, красі і силі, бо церков стаєсь тогди плінницею низького самолюбства і падає жертвою мерзких інтриг.

Представляючи ті рани церкви, ми, яко перший настоятель нашої дієцезії, підносимо сильний голос против тих кривд церкви і заявляємо, що страшна чекає нас відвічальність перед Богом, еслиб ми не ужили всіх можливих средств для улічення зла. Про-тестуємо рішучо против тих аномальних відносин і пожертвуємо всі наші сили, щоби їх усунути. Радше волимо згинути, ніж церков, ся обручниця Христова, має в нашій дієцезії зогиджена і подоптана марвіти в неволи.

В тій цілі апелюємо до совісти всіх оо. деканів і закли-наємо на Христа розпязтого, на спасенє мільонів душ, щоби в ква-ліфікаціях для сьвящеників убігаючих ся о парохії, не закривали жадних блудів, як також чеснот і добрих прикмет.

Понеже в теперішнім часі єсть (44) сорок чотири парохії до обсадження, для того припоручаємо, щоби оо. декани крім вже пересланих кваліфікацій, ще прислали в осібнім письмі запеча-танім, під адресою нашої особи свої совістні мніня що до сьвя-щеників убігаючих ся о парохії і то в протягу десять днів від дня оголошеня сего нашого рішеня.

Такі на совісти полягаючі мніня мають присилати ся крім кваліфікацій і на будучність. Если де о. декан подав ся на парохію, там мніне о нїм має вислати о. містодекан. Пригадуємо оо. деканам, що они після вираженя права церковного мають бути оком єпископа і велику часть відвічальности стягнуть на себе за єпископа на страшнім суді.

Всечесним знов оо. іспитователям синодальним пригадуємо тую присягу, котрою перед Богом звязали ся, щоб в оцінюваню кандидатів на парохію руководили ся виключно мотивами слави Божої і спасеня душ людських.

Вкінці заявляємо і категорично рішаємо, що ніхто з священників не сміє являти ся у колятора в ціли осягнення презенти і ані сам ані через других о се старати ся, нім зістане оголошена в Вістнику єпархіяльнім пропозиція убігателів. Если дійде до нашої відомости, що хтось еще перед оголошенем пропозиції будьто сам, будьто через других, будьто впрост, будьто не вирсет починив кроки в ціли осягнення презенти, того не возьмемо в пропозицію, а зглядво відмовимо канонічної інституції. Дперва по оголошеню пропозиції убігателів може кождий з них явитись у колятора і представитись, але без тїни пониження свого достоїнства чоловічого і стану священничого. Если пересвідчимо ся, що хтось з священників стараючих ся о презенту, допустив ся глубокого нетакту, готовіємо такого священника навіть цензурою церковною обтяжити.

Всіх коляторів чесних і побожних, маючих на оці лишень славу божу і спасене душ, обнимаємо апостольскою любовию, благословимо і молимо Всевишнього, щоби зіслав ласку свою на їх доми і родини, против злих знов і негідних коляторів, котрі навіть святих річій надуживають до своїх личних цілій, ми готові піднятись і найтяжшої борби.

Нехай проте всі знають і розуміють, що власть церкви має перший і рішаючий голос в обсадженому парохії.

Проповідь

на неділю 24. по Сош. св. Духа.

(Чи то правда, що сіра нам на землі, в сім життю, нічого не дає лише обіцяє щастя по смерті?)

„Дерзай дщи, вѣра твоя спасе
тя; иди вѣ мирѣ“.

(Еван. Лук. 8, 49.)

До Ісуса Христа прийшов князь Яір, упав єму до ніг і благав, щоби удав ся до єго хати і уратував єму умираючу доньку. Коли Ісус ішов до Яіра, нарід тиснув ся до него зі всіх сторін. Одна жінка, що була уже 12 літ хора, а на лікарів і ліки все майно видала, однак помочи не найшла, протиснула ся до Ісуса Христа і діткнула ся єго одежи, думаючи собі: „коли би я лише діткнула ся одежи єго, буду здорова“. І дійсно, віра єї не завела, бо в сій хвили, коли діткнула ся одежи Спасителя, стала зовсім здорова. Ісус спитав тоді, хто діткнув ся єго. Ніхто не признавав ся, а св. Петро сказав: „Учителю, народ окружає тебе і глотить ся, а ти питаєш, хто діткнув ся тебе“. Ісус рек: „Діткнув ся хтось мене, бо я чув силу, що виходила з мене“. Коли жінка побачила, що не укріє ся, прийшла зі страхом, припала до ніг Ісусових і признала ся, що то она діткнула ся єго, для-

чого діткнула ся і що в сій хвили, коли діткнула ся, зовсім стала здорова. Ісус сказав тоді до неї: „Дерзай дщи віра твоя спасе тя; иди в мир“⁴. О, як щаслива була вона тепер! Дванадцять літ натерпілась, намучилася, а нараз чує ся зовсім здорова. Сильною вірою своєю заслужила собі на те, що Ісус привернув її здоровле; дав їй найбільше добро на землі. Віра її дала їй здоровле. Ісус Христос виразно каже: „віра твоя спасе тя“. Однак, аж дивно дорогі братя, в у нас тепер люди, котрі говорять: віра (релігія) нічого нам не дає, лише обіцяє щастє по смерті“. Застановім ся нині над такою бесідою, а пізнаємо, кільки в ній правди. Ми переконаємось, що крім щастя вічного, забезпечав нам віра найбільше добро вже в тім дочаснім житю. Іменно забезпечав нам віра:

1. наше житє;
2. нашу родину;
3. наше майно і
4. наше добре ім'я.

I.

Господь Бог дав чоловікови на землі чотири великі добра: 1. житє, 2. родину, 3. майно і 4. добре ім'я (славу) між людьми. Для охорони тих дібр людських дав Господь Бог чотири заповіді іменно: заповідь п'яту, шесту, сему і осьму. З помежи тих дібр дочасних єсть найперше і найціннійше наше житє. Дятого видимо, що чоловік вирече ся скорше всего, що має, щоби лише уратувати житє. Віра наша боронить найлучше наше житє. Господь Бог виразно каже: „Не убий“, а тим забороняє відбирати житє собі і другим; забороняє кожде убійство, кожде самоубійство і все, чим собі або ближнього житю пошкодити можна.

Св. письмо учить, що Господь Бог строго карав тих, що важились тую заповідь переступити. Каїн, що убив свого брата, не мав вже спокою в серці, анї не найшов спокійного місця на землі. Він був скитальцем на землі, аж поки не умер. Цар Ахав і єго жінка Єзавель зістали тяжко покарані за то, що невинно Навутея засудили на смерть і забрали собі єго винницю. Зараз післяв Господь до них пророка Ілію, щоби їм сказав: Так каже Господь: Ти убив невинно і забрав чужу власність собі несправедливо! На тім місци, на котрім пси лизали кров Навутея, будуть також лизати твою кров. Єзавель пожеруть пси під муrom міста Єзраеля“. І сповнили ся слова пророка в страшний спосіб. Чи бувби певний хто свого житя, якби Бог не дав такої заповіді?

Перед жандармом може злий чоловік утічи, перед судом може викрутити ся; але перед Богом ніхто не втіче, не укриє ся, анї не викрутить ся. Віра наша (релігія) отже боронить найліпше нашого житя.

II.

Друге земске добро, котре нам Господь дав, єсть родина. Кільки божого благословення спливає через правдиву християнь-

ску родину на отця, на матір, на діти, на нарід, на цілу суспільність!

Від родини залежать села, громади, цілі міста... Наколи загал всіх родин єсть правдиво християнський, такими будуть також села, громади, міста, краї, і ціла суспільність, як навчає св. ап. Павло в посланню до Римлян (11, 16.). „Аще ли начатокъ святъ то и примѣщеніє, и аще корень святъ, то и вѣтви“. А і для кожного чоловіка в тім слові родина містить ся все, що найдорозшого мають люди по Бозі. Родина — то згадка на вітця, на матір, на діти, на брата, на сестри і прочу рідню; родина те згадка на те все, як ми всі щастєм одного тішили ся, в нещастю терпіли; як перед небезпеченством перестерігали, від злого відводили, в потребі ратували одно другого. — Однак ціле щастє родинне нищить гріх нечистий, гріх який називає ся: „чужолоство“. Віра хоронить того добра; она пригадує кождому ту заповідь: „Не чужолож“ „не пожелай жени ближнього твого“ а тих, що переступають ту заповідь, тяжко карає. Коли Давид згрішив з Вирзавією, жінкою Урії, післяв Господь Бог до него пророка Натана, щоби єму сказав: „Что яко презрѣть єси слово Господне, єже сотвороти лукавое предъ очима єго. Нынѣ не отступить мечъ отъ дому твоего до вѣка... Сіє глаголетъ Господь: се азъ воздвигну на ти злая отъ дому твоего“ (2. Царств. 12, 9—14) и сынь твой родивый ся тебѣ смертію умреть. — Хоч як Давид каяв ся і покутував, великі нещастя і ганьби спали на него. Єго три сини погибли насильною смертію: Амнон, Авесалом і Адонія, а того, котрого Давид найбільше любив, забрала смерть також.

III

Трете дочасне добрє, яке нам Господь уділяє, єсть наша приватна власність, наше майно; наша хата, город, поле, худібка, одіж і т. п. Тим добром маємо заспокоїти наші потреби тілесні, віддалити від нас голод і недостатка, а також помочи нашим ближнім. Віра (релігія) боронить також того добра кожного чоловіка заповідію Божою: „Не кради“. Тою заповідію боронить Г. Бог нашої власности, нашої праці, і забороняє шкодити ближньому на маєтку всяким способом, мовою, ошуканством, крадією, рабунком, ушкоджуванєм, підпалюванєм, випаханєм і т. д.

Через пророка Єремію кличе Господь Бог: „Горе созидающему домъ свой съ неправдою и горници своя не въ судѣ (з несправедливостію), у негоже ближій єго дѣлаєтъ туне и мзда єго не воздаєтъ єму. (Єрем. 23, 13.). На иншім місці читаємо в св. писмї: „Да не предвижеша предѣтовъ близняго своего“ (5 Мойс. 19, 17) не перекусай границы (мѣж) близняго своего. — „Не сотворите неправды въ судѣ, въ мѣрахъ и вѣсахъ (3 Мойс. 19, 35). Не допускайте ся несправедливости в суді, в мѣрах і вагах. Або: „Да не прилежитъ мзда наемника твоего у тебе до утрія (3. Мойс. 10, 13). Нехай не залягає заплата робітника у тебе до завтра. Хто шкоду зробив ближньому, а тої шкоди на-

правити не хоче, для того нема розрішення навіть в св. сповіді. Переступників сего закона карав Господь Бог завсїгди. Свїдчить о тїм св. Письмо: Гіезий, слуга пророка Єлисея, ошукав Неемана, багатого і хороброго гетмана сирийского ларя. Нееман був цілий покритий струпами (проказом). Пророк Єлисей казав єму: „Іди і обмий ся сім разів в Йордані, а будеш очищений. Вернув ся диятого до мужа божого і хотїв дати єму зато подарунок. Однак Єлисей не хотїв нічого прийняти. Коли Нееман вертав до дому, побіг за ним Гіезий, слуга Єлисея, а дїгнавши єго рек: „Пан мій приказав мені сказати тобі: от що лише прийшли до мене два молодці з гори Єфрем, сини пророчі; дай їм один талант і дві одежі святичнї“. Нееман сказав: „Радше дам два таланти і дві одежі“. Гіезий вернув з талантами (грїшми) і одежію до дому і сховав все. Зато зістав покараний струпами Неемана.

Де єсть закон людський, котрий би бїльше боронив і стерїг нашої власности, нашого майна, нашої працї, як той закон Божий? Наколи би всі той закон божий сповняли, то не були би потрібні суди, кримінали, поліцаї ані жандарми.

IV.

Наконець четверте добро земске, яке нам Бог дає, єсть наше добре ім'я, поважанє, пошанованє, якими нас надїляють другі люди. Як щасливі чуємо ся тоді, як мило нам, коли нас люди цївають, поважають і шанують! Св. письмо учить нас що: „Лучше имя доброе, нежели богатство много“. (Притч. 22, 1.) і каже дбати о добре ім'я: „Пецыся о имени, то бо тебѣ пребываетъ паче тысящъ великихъ сокровищъ злата. Благаго житія число дней и доброе имя во вѣки пребываетъ“ (Книг. Прем. Сїрах 41, 15, 16.) т. є.: Старай ся о добре ім'я, бо оно довше буде тревати, як дорогийні великі скарби. Дві приємного життя є почислені, а добре ім'я вістане на віки. Св. ап. Парло каже: „Добрѣ мнѣ паче умерети, нежели похвалу мою кто да испразднить“ (1. Кор. 9, 15.) т. є.: Лучше мені умерти, як би мав хто мені мою добру славу знищити. Кому забрано честь, знищено єго добру славу, тому тяжко єсть сповнити свої обовязки з успіхом, тяжко зробити що доброго для других, бо всі від него відвертають ся. Кілько то найчеснїйших людей зломано, кілько найлучших намірів убито, кілько найщирїйшої безкорисної працї змарновало ся! Одва віра наша стереже і боронить доброго імени. Осьма заповідь каже: „Не свѣдчи ложно на ближняго твоего“. Тою заповідію наказує ся кожде нарушенє доброго імени і чести ближнього. Віра наша бере в оборону в найліпший спосіб честь і добре ім'я ближнього; она не позволяє навіть підозрївати ложно, злосливо посуджувати, клеветати, сьмовляти, доноси робити, зневажати, злого мислити без достаточної причини. „Кїйждо злобы искренняго своего не помышляйте въ сердцахъ вашихъ“. (Зах. 8, 17.) т. є.: Ніхто з вас нехай не мислить в серцю своїм що злого о ближнім своїм. Не осуждайте, да не ссуждени будете (Лук. 6, 37.) т. є.: не судїть, щоби вас не суждено. „Что видиши сущее, иже во

оп'я брата твсего, бервна же, вже єсть въ оп'я твоємъ не чуєши". (Лук. 7. 3.) говорить Іс. Хр. З письма сьвятого знаємо, що Господь Бог сам боронив доброго імени і чести своїх вірних слуг, авіддавав в руки справедливости тих, що честь і добре імя ближнього нарушували. Коли два старці з мести кинули неславу на чисту Созанну за то, що не пристала на гріх нечистий, до котрого єї наклаждали, і єї відтак перед судом оскаржили, а той після закова жидівського засудив Созанну на смерть, післав.. Господь пророка Давііла, шоби оборонив єї честь і уратував від смерти. Давііл виказав перед судом і народом, що Созанна невинна, а старці з мести на неї таку неславу кинули. Чиста Созанна зістала увільнена, а нарід укамінував тих вечистивих старців. (Давііл 13.). Віра учить дальше, що хто ближньому відібрав честь, знищив добру славу, той єсть обовязаний заповідяну кривду направити; відкликати то все, що наговорив, а наколи ближвий потерпів єще страту, то і ту має направити. Коли того учинити не хоче, то анї жаль за гріхи, анї сповідь такому нічого не допоможе. О, ксби то християни перестерігали ту заповідь не булоби на сьвіті тільки незгоди і ненависти; не чував би ніхто о тих безковечних і безпідставних напастях одних на других, що лише бурять, а нічого натомість не дають.

Видите отже, дорогі братя, що віра нам вже ту на землі дає дуже багато. Она бо стереже і борснить найбільших дочасних дібр наших; стереже і боронить лучше, як се закони людські враз з всіми жандармами, поліцаями і криміналами жожуть учинити. Правда, що віра звертає особливу і головну увагу на жите за гробом, але чинить се як раз длятого, що дбає про наше правдиве щастє, щастє повне і вічне, котрого ту на землі ніхто осягнути не може. Добра земські, як богаттво, слава, уживанє, не можуть сами нам дати повного щастя, бо они ніяк не можуть заспокоїти нашої душі. Противно, ми бачимо, що добра земські часто затроюють людям жите, а опускають зовсім в гордині смерти.

Дорогі братя! не дайте ся ніколи баламугити таким бесідам як: „Віра нам нічого не дає, лише обіцяє щастє по смерти“. Ви пізнали самі, кільки правди в такій бесіді. Як би Яір так був думав, коли Ісус до него сказав „не бой ся, токмо віруй, а спасєна будєть“: що мені помсже віра, чи був би тішив ся донькою? Ні, вікєли, бо кєли би був не вірив, Ісус Хр. був би не воскресив єго умершої доньки. Коли би та хора жінка так думала, що мені з того приїде, єсли єго дїткну ся, чи була би здорова? Ні ніколи; Ісус Хр. виразно до неї каже: „віра твоя спасла тебе“. Віра дала живці здровле, а довці Яіра вернула жите.

Так, дійсно, віра дає і нам щастє вже в тім житю, о скільки се щастє на землі мє живе. Віра боронить також того, що нам жите робить милим; правда чинить се на те, шоби ми користаючи з дібр дочасних, там певнійше осягнули вічні.

Дякуймо проте за ласку св. віри і держім ся кріпко науки католицької Церкви, бо як учить св. Августин: „Нема більшого

богачства, нема більшого скарбу над віру католицьку“. Жиймо завжди так, щоби з св. Павлом могли сказати, коли нас покличе Господь до себе: „Подвигомъ добрымъ подвизахъ ся... віру соблюдохъ“ (2. Тім. 4, 7.). Амінь.

о. Стефан Донарович.

Хроніка і бібліографія.

3 товариства св. Ольги. Подає ся до відомости ВП. Членів Тов-а св. Ольги, що загальні збори Тов-а відбудуть ся в середу дня 2. лат. падолиста о 11. год. перед полуднем в каплиці митрополичої палати у Львові з отсим порядком н-рад: 1) Огворенє зборів; 2) вибір президії зборів; 3) звіт Виділу; 4) вибір нового Виділу; 5) внесеня. Сі збори попередить ювілейний обхід Пренепорочного Зачатія Пресв Діви Марії, котрий, відбуде ся дня 1. і 2. падолиста. Програму і місце обходу оголосить ся окремо. Висока, далеко сягаюча церковна ціль сего св'ященничого жіночого товариства, духовний інтерес і честь нашого руського св'ященничого жіноцтва вимагають, аби так той обхід як і збори випали дуже поважно і величаво, а се вимагає передовсім значного числа учасників. Теперішнє число членів ні високій задачі Тов-а, ні его повазі не відповідає. Тому отсим Виділ підносить горячий зазив до наших св'ященничих пань о скорє приступленє в члени товариства. Умовини: 1 К. вписового, а 2 К. членської вкладки. Адресувати належить: До виділу Тов-а св. Ольги у Львові, Ринок ч. 10. в бюрі Тов-а урядників і св'ященників. — Від Виділу Тов-а св. Ольги: о. Д. Танячківч предсідатель, Г. Гузарєва містопредсідателька, С. Лежогубска секретарка.

Клерикали а Русини. Під таким заголовком помістило „Діло“ в ч. 221 новинку, в якій навівши неприхильні Русинам виводи німецького католицького дневника Vaterland-а так пише від себе: „Сей голос клерикального орґану є новим доказом, що клерикали, якої небудь вони народности, попирають у всіх справах верховодячу більшість, хочби се і рівнало ся доптаню найелементарнійших основ справедливости У них всяка власть, хочби і рівна брутальному безправству. св'ята...“ Зваживши, що часопись Vaterland не єсть цілком то клерикальною, а тільки католицькою, (чи „Діло“ на стільки наївне, що не розуміє слова „клерикальний“ „клерикалізм“, або може нарочно, по приміру жидівських учителів, уважає католицький і клерикальний за одно?) виходить, що то всі католики такі страшні, якими їх представляє „Діло“. Ми би просили тільки подати нам на се які докази, але докази поважні, бож один або хочби і два католицькі дневники в роді Vaterland-у єще не становлять всіх католиків.

Противно, ми бачимо, що в Німеччині як раз католики, католицьке centrum, уймаєсь за Поляками. Ми бачимо, що така правдиво католицька і така поважна часопись як Kölnische V. Zeitung мало що не в кождім числі стає в обороні гноблених в Німеччині Поляків. А в Франції, чи католики також попирають „верховодячу більшість“? А в Англії, чи не католики симпатизують з Ірландцями? А що до католицької партії належать і клерикали, значить, священники, так те само, що о католиках, треба сказати і о клерикалах. І наші рускі клерикали — священники, здає ся, також не дуже то попирають „верховодячу більшість“, як хоче „Діло“. Не треба тільки „польского католицизму“ уважати за взір правдивого католицизму, а буде все добре, а тоді і евентуальну відразу до першого не буде ся переносити безпідставно і злбно до посліднього, а тоді спорадичні, подібні Vaterland-ови голоси зкатолицького боку (споводовані найскорше злими інформаціями), не буде ся напастливо узагальнювати.

Соціалісти а Русини. На з'їзд соціалістів в Амстердамі, про який ми згадували в 11. ч. поїхав також як представитель української соціальної демократії Др. М. Ганкевич. Тут однак не позволено ему виступати як представителеви рускої народности, бо Русини не мають своєї держави, а соціалісти признають репрезентації лише по державам. Супротив сего Др. Ганкевич зложив свій мандат.

М. Павлик, згадуючи про се в „Н. Гр. Голосі“ обурюєть ся страшно на соціалістів і каже між иншим таке: Сам Маркс, хоть і кликав: „Птолетарі всіх країв єднайте ся“, але розумів під краями держави, а не землі окремих націй; єгож ученики.. довели думку Марксову тай самий соціалізм до чистого дуреньства або і самодурства (інтересне признанє прихильника радикалізму; а чиж радикалізм (гл. програма) не опираєсь на основах соціалізму?). Закукурічене російських соціалістів (за часів Драгоманова) проти української нації було таке велике, що вони не призывали Українцям права навіть на окрему літературу... Ось до чого доводить (бесіда знова про Амстердам) жадоба проводирів соціальних демократів захопити теперішні держави у свої руки. Як би се їм повело ся, то вони певнісенько вижили би бунтівників плебейських націй, незгірше від соціальних сторожів теперішних держав. Просто сором за соціалізм!... Руско українські соціалісти повинні перші рішучо перестати працювати під чужодержавними чи чужонаціональними стягами, а наперти з усеї сили на соціалістичні організації по націям і втягати всі нації плебейські тай робучі маси народів державних до нового союзу народів; без того соціалізм організований і тероризований виключно централістами державниками, мусів би стати могилою народів...”

Ось таку правду про соціалізм написав п. М. Павлик. Що люди не можуть бути ангелами, що соціалісти не можуть не бути людьми, се річ природна. Дивно лише, що п. Павлик прийшов до сего переконання що йно тепер. А що цілий соціалізм опирає ся на вірі в ангельську природу людей, так не допоможе туг і рецепта, яку подає при кінці п. Павлик, аби ратувати те „чисте дуреньство і самодурство“...

Взівци просимо еще від себе ш. читачів порівнати сю новинку: „Соціалісти а Русини“ з новинкою поданою в горі „Клерикали а Русини“.

Місіонар, ч. 10, за жовтень. Зміст: Пресвята Діва, Мати руського краю; Послідне слово; Катехизм; Завстиджений богач; Св. Тайни; Із сьвіта і Церкви; Абдул Масих, молодий мученик з Сивґари; Не досить сліз; З життя папи Пія X; Самосівне слово; Як Бог дасть; Несподівані відвідини; Яка неділя, така смерть; Замилуване в праці; Добре відповів; Преподобна Мати Пелагія; Правдивий християнин; Подяки за вислухаві молитви. Яко додаток: Малий Місіонарчик.

Бібліотека для рускої молодєжи під редакцією Юліяна Насальського. Випускъ XLIII, Рѣкъ XI. Зміст: Дубовий крест, оповідає після Руского Сиона переробив Даміян Шарабун; На лоні природи, оповідає Г. Р. Карґрема, в переводі Н. Н. Н. — Коломґя, 1904. ст 65+60.

Епархіяльні відомости.

Львівска архієпархія.

Канонічну інституцію одержали оо.: Іван Головкевич на Тейсарів і Григорій Городницький на Загірє. — Завідательства одержали оо.: Людвик Савіцкий в Щуровичах Іван Пачовский в Ярчівцях, Плятон Карпинський в Вербові, Богдан Охримович в Сколім, Григорій Грушка в Годові, Іван Юрків в Коростові, Володимир Давидяк в Сливках і Омелян Кордуба в Лукавици вижній. — Сотрудниками установлені оо.: Володимир Ванчицкий в Гниличках, Евстахій Барановский в Галичи, Василь Мереньків в Струсові і Александер Кваснюк в Голгочах. — До канонічної інституції візвані оо.: Юліян Барановский на Скоморохи нові, Володимир Глібовицкий на Баківці і Тимотей Бордуляк на Хлодачкі малий. Крилошанські відзнаки одержали оо.: Климент Слюзар з Ководівки, Петро Чумак з Озерянки, Тадей Кончевич з Тростянця вел., Михайло Ревакович з Волєсянки і Теодор Дикий з Мартинова нового.

Перемииска епархія.

Іменовані: о. Турчманович Теофіль деканом Комаряньским; о. Скородинський Тадей завід. Деканата Дрогобицкого; о. Долоншицкий Йосиф завід. деканата Жовківського; о. Левицкий Василь ординариятским комісарем для іспитів квал. на учителів в Сокалі; о. Грицик Алексей іспитователем при тих іспитах; о. Лихицкий Захарія пров. катехитом при народних школах в Новім Санчи; о. Федорович Станислав пров. катехитом при школі виділовій жень. в Ярославю; о. Кмицикевич Володимир катехитом при народ. школах в Яворові; о. Кокуревич Махайло завід. деканата Любачівського.

Комісарами сервітутовими іменовані: о. Турчманович Теофіл на деканат Комарнянський; о. Левицький Володимир на деканат Жукотинський; о. Миколаєвич Мих. на деканат Сокальський; о. Костеций Йосиф на деканат Затварницький.

Відзнаки крилошанські дістали: о. Погорецький Еміліян і о. Чучкевич Юліян.

Канонічну інституцію дістали: о. Полянський Богдан на Чорноріки; о. Сенишин Іван на Кунинську Волю; о. Касюрак Евстахій на Шумяч; о. Заяць Іван на Смільник; о. Скобельський Іван на Волощу; о. Ясеницький Володимир на Радичі; о. Кузьмак Мих. на Явірник руский; о. Паславський Алекс. на Лежайск; о. Левицький Ілля на Боратин; о. Гичко Діонісій на Рипіану; о. Копистянський Орест на Лубну; о. Дигдалевич Мих. на Корчів.

Презенту дістали: о. Менцинський Еміліян на Маластів; о. Шумелда Іван на Липовець.

Сотрудництва дістали: оо. Коваль Григорій в Хирові, Гарбовський Ник. в Бориславю, Бодревич Данило в Ярославю, Круль Кароль в Стебнику, Кульчицький Евг. в Дорожові, Криницький Юліян в Шмиткові, Голічка Іван в Кальникові, Лапицький Володимир в Липі, Паславський Николай в Гуссакові, Кравчук Йосиф в Порохнику, Серединський Теодор в Дальовій, Гнатишак Іван в Старій Соли, Малирчик Алекс. в Горуцку і Шевчик Іван в Ясениці сільній.

Конкурс на посаду катехита при 4 кл. школі муж. в Дрогобичі з поборами 1320 К. річно розписаний до 31 жовтня с. р.

ВІДОЗВА.

Вже вісім літ минуло, як в Вацовичах згоріла старенька церковця. Була то річ для громади великої ваги, бо громада одна з найменших і найбільшійших в повіті — нищена майже що року виливами води. Дві другі громади належачі до парохії мають свої дочерні церкви. В тих громадах зараз по спаленю церкви розпочала ся якась агітація, щоби они не причиняли ся нічим до будови нової церкви. Заносило ся на щось великого! Для того комітет мусів взяти ся до роботи без розправи конкуренційної, маючи всего лиш тисяч шістьсот корон відшкодовання асекураційного за спалену церков. Що неділя ходили дівчата з пушкою по селі за складкою. Ми заклали крамницю на дохід церкви, зтягали материяли через кілька літ, роботу всю тяглу і піщу зробили громадяни зовсім безплатно. І так за вісім літ дуже тяжкої праці і безпримірного пожертвованя довели

до того, що нині стоїть мурована, порядна церков, але недокінчена на стільки, щоби можна в ній правити Богослуженє. Всі жерела вичерпані! А до того ми задовжені і зима надходить. Вправді наші парохіяни не без дому Божого, бо тут єсть костел і дві каплиці латинські, обслуговані кількома сьвящениками. Але наша честь не дозволяє нам дальше коморувати у сусідів. І длятого нині в повнім почуттю сповненого свого обовязку, що лише було в нашій силі, осьміляємо ся на закінченє відозвати ся з прошенєм о ласкаву поміч, хотяй би найменшу, щобиśmy по тільки літах тяжкої муки і гризоти нарешті могли на зиму схоронити ся в затишне місце Богу помолити ся, та не мусіли тулити ся по чужих кутах, коли наша власна церков буде стояти без вікон і без дверей!

Ласкаві жертви просимо присилати до уряда парохіяльного в Вацовичах, почта Д р о г о б и ч.

сьвящ. Ів. Пастернак, парох.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.

Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:

Львів, площа св. Юра ч. 5.

Потреба організації.

[Конець].

Обовязки сьвященика дотично співучасти в розв'язаню замотаного нині так зв. соціального питання, представляє дуже гарно наш митрополит в своїм листі „О квестії соціальній“, в яким також вказує, що наше духовенство, коли хоче сі свої обовязки належно виповнити, мусить зорганізуватись.

Демократичний рух, — читаємо в згаданім листі — щов цілій Европі під стяг оборони убогих і скривджених покликуює всіх благородних, не єсть для церкви чужим. протівно, єсть для духовенства всіх країв симпатичним, бо і дух Христового евангелія єсть духом щиро і широко демократичним. Опіка над убогими і оборона тих, що самі себе боронити не вміють, рівність — братерство людей — се лиш право справедливости і любови ближнього, на котрім стоїть цілий евангельський закон. Сей закон велить духовенству стояти на сторожи прав убогих і більше дбати о тих, що більше помочи потребують. Так поступав Христос, так мусять поступати єго слуги і ученики.

Коли Божий Син прийшов з неба на землю чоловіком, щоби рід людський спасти, став убогим і слабим, народив ся серед убогих і слабих і в першім ряді о них подбав... Він бажав пхнути і цілий устрій суспільности і наклонити всіх людей до праці над добром убогих. Підносить достоїнство чоловіка, двигав з упадку родину, могучих віка сего обовязує до справедливости і наклонює до милосердя. Змінює поганське понятє власти, ограничає уживанє дїбр дочасних, дає нові права покривдженим і убогим, накладає на богатих нові обовязки.

Доктрини Христа впроваджує в жите єго церков. Через довгі столїтя працює над знесенем неволі, пропагує понятє справедливости, рівности людей перед Богом і людским правом, — понятє правдивого братерства, правдивої свободи і правдивого

поступу. — І де лиш пресвята наука Христа впроваджена в житє, там в слід за нею іде мир і щастє, а кілько разів люди від сеї науки відступають, тільки разів мотають ся відносини; настає війна, ненависть.

Взаїмні відносини убогих і богатих були по всі часи нагодою до завзятих нераз конфліктів і борб — бо і в теорії трудно нераз о розграниченє взаїмних прав і обовязків людий... В взаїмних відносинах людий лишає ся все велике поле добрій або недобрій їх волі, а зла воля при власти і силі може все так омилити і найсправедлившу уставу, що поступаючи навіть легально, допустить нераз правдивої кривди... І в найнормальнішій устрою суспільнім — бувають соціальні труднощі і антагонізми.

В наших однак часах труднощі так взросли, а антагонізми так розширили ся і стали так загальними, що з суми тих труднощій і антагонізмів витворив ся стан зовсім аномальний, котрий називаємо соціальною квестією... У нас положенє стає еше трудніше через загальне невиносиме положенє економічне цілого краю, через неустаючі борби політичні, надмірні податки і більший як деінде брак просвіти убогих.

Заострена борба наших часів змушує всіх до основного застановленя ся над положенєм, до шуканя заради на зло, котре з кождим днем росте і розширяє ся. Многі видять, що треба рук приложити до щирої і усильної праці для поліпшеня долі тих верств найубожших, до вирівнаня суспільних нерівностей і до улагодженя борби...

До розвязаня соціальної квестії церков приступає з принципами віри і етики Христової незмінними від двох тисяч літ, однак все повними життя і актуальности, спосібними в борбі наших часів принести світові мир..

Розвязанє соціальної квестії в тім, щоби цілий устрій суспільний став християнським, був опертим на справедливости і на Христовім законі. Над тим працює духовенство. Стоячи на сторожи суспільної моральности, мусить рішучо ставати в обороні тих, що не уміють себе самих успішно боронити, мусить заставляти ся за всі їх кривди, хотяй би з нараженєм власного добра.

Не можемо солідаризувати ся з інтересами якої небудь класи суспільної, не входимо в союз з жадною партією; при суперечних однак інтересах верств богатших і убожших ставемо по стороні убожших, щоби християнською і легальною акцією поліпшити їх долю. Кождій верстві суспільній: богатшим і убожшим належить ся від нас поміч і підпора до осягненя справедливих жадань; убожшим однак, зі згляду на трудніше їх положенє і на більшу їх потребу, належить ся від нас особливша опіка і поміч. Мусимо працювати над поліпшенєм їх долі, над поправою їх материяльного добробиту і то всіми можливими способами. Мусимо старати ся підносити вартість їх праці, шукати для них нових способів заробкованя, організувати правну поміч супротив можливих надужить оподаткованя, усильно працювати над піднесенєм їх господарки домашньої і рільної. Мусимо учити їх на цілій лнії праці і ощадности, надавати їй напрям якнай-

корисніший для правдивого поступу економічного. Мусимо боронити їх перед визиском торгівлі і по можности шукати збиту для продуктів їх праці.

А тої цілої праці мусимо підняти ся для спасеня душ. Мусимо опирати ся на тих принципах моральности і релігійности, котрі суть більшим добром людей убогих, чим найбільше примножене багатства. Для того в міру зросту потреби і бажань верств убогих, мусимо чим раз усильнійше перестерігати їх перед завистію і пожаданем чужого добра і перед ненавистію, котра в якій небудь формі проявляє ся, єсть завжди підкопанем всякої релігійности і всякої моральности...

В праці нашій проте мусимо стерегти ся всього того, що до тої ненависти могло би провадити і боронити людей як перед правдивими ворогами, перед людьми, що ненавистію воюють і ненависть розширяють. Прапор наш — се прапор любови. Він ніколи не входить в союз з прапором якої небудь ненависти.

Християнська любов навіть тогди, коли боронить перед реальною кривдою ворога, не може перестати бути любовію, не може зближати ся, ані стати подібною до ненависти.

Любов загально-людська, що обнимає всіх без винятку людей, буде все так суцною іцою християнства, що кожда праця правдивого християнина мусить бути нею націхована. Праця, в котрій та сторона наших доктрин буде залишена, або лиш замовчана, не буде працею християнською — буде бурити, а не ставляти, привесе шкоду, не хосен...

Хіба ті, що не знають, або не хочуть знати суспільної акції церкви, можуть не здавати собі справи з соціальною далекосягłości єї принципів. До нас священників належить брати ініціативу тої церковної акції, до нас — держати єї в руках, до нас дати єї пізнати і через те пізнане допровадити до віри тих, що від неї відступили, бо не знаючи спасеня, котре церква дає, поза нею надіяли ся знайти лік на суспільні рани, котрі віділи...

До провадження акції соціальної потреба нам солідарности, ревности, науки і великої розваги. Передовсім рішучо потреба нам солідарности, потреба „да не буде гаспри в тѣлеси“ нашої духовної, крарикальної суспільности. На принципі всі без сумніву годимо ся, бо вжеж поміж нами не знайде ся ані один, котрий би поза церквою і поза єї засадами шукав заради на трудности соціальні, — солідарність принципів однак сама не вистарчить. Потреба солідарности поступованя і тактики. Священник, котрий би підкопував у народа повагу иншого, рішучо шкодив би справі і помагав би противникам.

Ріжнячи ся в річах важнійших що до поступованя, могли би ми часто входити в взаїмні колізії і не без великого згіршеня для вірних провадити взаїмну борбу. Рух соціалістичний звернений против церкви і віри, хотяй у нас доси несміло, в короткім часі і у нас зверне ся на цілій лінії против духовенства. Думаю однак, що противники нашої віри не відкриють ся до того степеня, щоб ударити на духовенство яко таке, на пред-

ставителів церкви і християнської віри. Вишукають собі певно претекст, щоб ударяючи на священників, самих священників собі єднати, звернути одних против другим...

В наших часах більше, як коли небудь инде, мусимо всі безумовно тримати ся духа і тактики клерикальної.. Клерикальний дух — се дух Христової церкви, се дух католицкого священника. Дух сей клерикальний вимагає солідарности і єсть першим кочевним услівем нашої солідарности. Наша солідарність в акції буде на тім полягати, що передовсім будемо високо держати прапор віри і Христової праці над спасенем душ. Ревність о спасенє душ, се підстава нашої єдности і солідарности. Справи суспільні і економічні будемо провадити, але лиш з любови для наших вірних, а та любов велить передовсім о їх душі дбати. В міру, як з просвітою і з поступом і рух соціальний буде рости, зі збільшеною ревністю і усильністю... будемо чувати, щоби сей рух суспільний ані на волос не відступив від жадного з принципів християнських... Будемо учити людей працювати над поліпшенем їх долі, але при тім будемо їх перестерігати перед злудними надіями і обітницями. До осягнення солідарности і до надання того напрям нашій ревности, треба нам знати суспільну акцію церкви, а хіснувати з досвідчення вже зробленого на тім поли; потреба нам соціальної науки... треба нам передовсім самим познакомити ся з тою справою і з літературою, що до неї відносить ся... В порушеню і провадженю суспільної акції потреба нам передовсім великої осторожности і прозорливости. Та акція проваджена солідарно і мудро, може принести безмірний хосен, але кожда ошибка, кожда пересяда може принести і велику шкоду... Рішучо фалшивим і шкідливим єсть напрям заведбування сторони суспільно-економічної. Церков тих річий дочасних і матеріяльних не занедбує, бо через них веде до віри і моральности...

* * *

І так словами нашого митрополита виказали ми, які обовязки вкладає на наше духовенство так зв. соціальне питанє та що потреба конечно нашої солідарности, організації, аби с обовязки належити виповнити.

Здає ся, що аж надто навели ми справ і то першорядної ваги, які чекають на нашу руку, але на руки зорганізованої, солідарної і карної духовної фаланги. Потребу організації нашого клира виказував вже своїм єствоманєм і своїми знаменитими статтями „Прапор“, якого передвчасна і невіджалована смерть лежить на нашім сумліню. Потребу організації відчують взагалі всі євідомі члени нашої клерикальної суспільности, до сеї організації взиває нас також і Вп. Митрополит в своїх листах, а головно в своїм посліднім листі „О Квестиі соціальній“ і то словами, які ми в горі навели. І чи ж на се всьо бути нам байдужними? Нам всім прецінь відомий теперішній дух часу. Проти церкви і духовенства сприсягли ся всі сили. Ми мусимо себе і віру боронити теоретично і практично, ми мусимо бути не тільки Христовими священниками з переконаня та в церкві,

але також і в наших ділах поза церквою, в суспільнім життю; ми мусимо виказати перед теперішнім сьвітом потребу єствования нашого стану, бо инакше перейдуть над нами до дневного порядку. Минули ті часи, де сьвященик міг вигідно прожити під охороною князівських та взагалі панських пік і щитів, але й минув час поганьблення і себе і церкви. Нині мусимо назад ставати тим, чим були наші попередники в перших часах нової ери, бо і нині вертають ті самі часи. До наших уший доходять вже навіть вісти нового переслідовання... Тож нам треба набирати того духа, що оживляв давні катакомби і печери, нам треба тої взаїмної любови, єдності, організації і усильної чуйности та муравельної праці, завдяки якій церква Христова здужала перенести на собі всі хрести і вийти побідно. А в першій мірі потреба організації, бо она станеє понукою і підмогою нашої праці і над собою і над вірними. Коли будемо зорганізовані, коли цілий наш клир буде одним тілом, тоді не страшні нам хочби і настрашніші часи, тоді можемо бути безпечними о нашу віру і церкву, тоді не боїмо ся жадного ладу, ані державного, ані суспільного...

Джон Віліям Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Недавно подали часописи до відомости, що з друку вийшла книжка Дрепера під заголовком: „Історія Боротьби Віри з Наукою“. Зацікавлений шумним заголовком купую книжку, тим більше, що відповідно до так напушистого заголовку коштує она дуже дешево, бо одну корону. Одна корона, то як на наші відносини, де книжки навіть і найліпші не хочять розходити ся, се справді щось незвичайного. Вже з тої дешевости можна вносити, що книжка дуже розходить ся. І справді, навіть на нашій бідній Руси дождала ся она другого видання. Но я вкоротці розчарував ся. Я переконав ся, що внутрішня вартість тої книжки не дорівнює і тій короні, яку марно викидає ся. Не хочу бути голословним. От вам доказ таки на словах перекладця, як він не заведбав докинути від себе. А слова перекладця, то не его власні, то неначе коротенько зібраний зміст та провідна гадка цілої книжки. Слів вправді не багато, але в тих знайдеш багато відрази та якоїсь ненависти до всего, що називає ся вірою, чи релігією. В тім перекладаць і наслідует автора; но не маючи сьмілости виступити так отверто, як его учитель, так ходить манівцями, так крутить, що мусиш читати раз і другий, щоби порозуміти, о що єму ходить. З тої неясности, якою перекладчик відзначає ся видно, що він взяв ся в несвою річ; часами проявляє ся у него навіть горячковий стан, коли прийде єму писати що про віру та про Дрепера. Мені здає ся, що він, если би схотів відчитати опісля всі ті мудрощі, які написав, то не міг би зрозуміти сам себе.

Зачинаю від початку слів: „Від перекладця“ де він пише так на стор. IV.:

„Видаючи по українськи книжку про боротьбу віри з наукою, — боротьбу, котра, як усяка боротьба, була на нашу гадку, користна тим, що ворухила людей до життя і мислення і могла би бути на далі ще користвійша, якби вела ся з обох боків способами чесними, гідними, принципіальними, — ми, натурально, цікаві бачити вплив її на теперішню віру наших народних мас, — яка треба зазначити, в суті однакова на всьому просторі Руси-України, з колоніями, але, правду кажучи, далека від властивого християнства“.

Ми би справді не мали нічого против тої борби, яку нам виповів Дрепер і товариші, если би они ту борбу схотіли провадити способами чесними, гідними, принципіальними. Но они хотять очевидно, щоби ми тільки бороли ся тими средствами, але самі на них цілком не зважають. Ба навіть ми будемо мали нагоду виказати, що они не гордять навіть і лежю та затаюванем правди, аби лише допяти своєї цілі. Тож вирази, як чесний, принципіальний, гідний, суть в устах та папері наших противників лише пустими звуками. Мимо того ми з нашої сторони не занедбаємо воювати висше вказаними способами.

Говорячи про Русь Україну з колоніями, перекладчик має очевидно на мислі цілу Русь з нашими американськими колоністами. Тому порівнюючи віру нашу та галицьких виселенців в Америці з вірою православних наших братів буковинських та закордонних, ми мусимо чудувати ся, як перекладчик може сказати, що і наша віра католицька і віра православних наших братів в суті річи однакова; бож знамя узнавання, або не узнавання Папи Римського за голову Церкви належить до знамен суцних віри. Атжеж в символі віри говоримо: Вірую „Во єдиную сьвятую соборную і апостольскую Церков“, котрими то знаменами украшену Церков, розуміємо тільки Церков католицьку.

Але великий заміт упав на нас зі сторони перекладця, коли він нас винувє, що наша віра єсть далекою від властивого християнства. Як тебе переймає, коли таке читаєш; тож шукаєш, в чім то ми відступили від властивого християнства. На наше щастє находимо таке сугіосум на стор. V.: „Як би після сего краща частина тої віри була помирена з наукою та перенята ідеями отсеї книжки, то могла би підняти ся ид тому рівневи релігійности, на якому стоїть її автор. Уважний читач покмітить певно, що той рівень безмірно вищий від найвищого вершка християнства (особливо величній у Дрепера, розуміє ся, бог)“.

Читаєш і очам своїм не віриш. Дперва вперве довідуєш ся, що єсть понад Бога християнського, єще якийсь більше величний бог, а то — бог — Дрепера. Та приглядаєш ся близше і видиш, що того величного Дреперового бога і сам перекладчик не шанувє. Видно, що єго за так великого не уважав. Глядиш і видиш, що перекладчик не важив ся Дрепера написати малою буквою, бо кождий мусів би в тім доглянути образу, ба навіть

коли підписував себе, то зачинав від великого П. і від великого М., але коли прийшла черга на бога Дрепера, то навіть не стало для нього великого Б. Шукаєш далше в книжці Дрепера, бо з цікавості хочеш з самого жерела чим скорше довідати ся, як о тім бої говорить сам Дрепер. Приходить тобі на гадку глянути до показчика. Шукаєш, та дарма. Не віриш своїм очам; шукаєш еще раз, та ні, нема ані згадки про якогось бога. Вертаєш ся назад до перекладця, ну, але і тут мало що довідаєш ся. Перекладаець вже якби не при собі, коли згадав про Дрепера. Говорить, як в горячці, якзапаморочений. Як Пітія, що сиділа на триніжку, коли гризучий дям, що видобував ся з розжареного угія, морочив її голову та ошоломлював пам'ять, а она проголошувала слова без звязи, що мали становити віщоване будучности, так подібно говорить і перекладаець слова без звязи, котрі подиктувала йому книжка Дрепера. Чим для Пітії був душний углевий газ, що її відводив від пам'яті, тим для перекладця стала ідеї, які Дрепер голосив против віри. А от вам і доказ. Порівняйте послідні вирази, („особливо величний у Дрепера бог“) з слідуючими реченнями, а признаєте мені слушність.

„Тим вищий очавидячки Дреперів розум, який сягає в безодні світів: безконечно великого тай безконечно-малого і то не лиш фізичного, але й духового тай морального, зводячи тоті світи в одну цілість, (?!?) кермовану одним іспоконвічним законом, освічену одним сявом, одушевлену одним духом. Дійсно, світогляд Дреперів на прочуд одноцільний, повний, широкий, величний, живий і живущий тим, що правдивий, (!) реальний, заснований на строгій науці. По нашому, Дрепер — один із найбільших (!!?) філософів світа, тим симпатичніший, що при тім і горячий проповідник незсепущі праці задля поступу (???) людської породи, на історію якої він дивить ся особливо живо“.

— А що, не казав я? — Порівняйте тільки поодинокі слова межи собою, та поодинокі речення, та спробуйте знайти, чи заходить яка зв'язь поміж висказами попередними, а тими послідними. Перекладчик вирицигував мов ученик всі похвальні епітети, які лише знав, не розуміючи кому і по що він їх висказує. Бо, що він їх не розумів, то показує слідуюче: Коли перекладчик згадав про Дреперового бога і назвав его величним, то читач надіє ся, що перекладчик ему скаже, хто єсть тим богом Дреперовим, що взносить ся навіть понад Бога християнського. Тимчасом перекладчик говорить о Дреперовім розумі, о безодні світів і то безконечно великім, та безконечно малім, фізичнім, духовім, моральнім, о споконвічнім законі, о світогляді Дрепера, о его власностях філософа та проповідника праці, та о поступі людської породи. Сьмію отже запитати ся перекладця, хто, чи що властиво єсть тим богом Дрепера, чи его розум, чи ті безконечно-великі чи безконечно-малі світи, чи споконвічний закон, чи світогляд Дрепера, чи може він сам, яко філософ та проповідник праці?

А ось перекладчик відхиляє троха заслону і показує нам, о що ему властиво ходить, бо на стор. V. пише він таке:

„Ось чому вплив ідей єго книжки — найвиразнішої і найяскравішої синтези дотеперішнього вселюдського поступу — був великий власне в Америці та в Англії, як се видно хочби з числа видань оригіналу (в Європі він іде помаліше: Франція напр. усуває лихо вказане ним на ст. 238–9 і 252, аж тепер, касуючи виховане клерикальне, і заводячи загально світське та йдучи до розділу церкви й держави). Але той вплив може тай повинен (!) бути ще далеко більший на дальший гармонійний розвій (!) народів, межі ними й нашого“.

Та най нас Бог хоронить від того поступу, если він має бути такий, який заводить тепер у себе Франція. Такого поступу може желати народови хиба єго найбільший ворог. Так, як перекладчик, може писати та говорити хиба той, що не мав спосібности пригланути ся ближше тому неладові та ворожнечі, яка заходить помежи тими самими членами народу, тими самими членами родини. Яке нещастє спроваджує на себе Франція впроваджуванем у себе Дрепером вказаного поступу, сего ніхто не в силі наперед оцінити, навіть нарід французкий. І то в устах перекладчика називаєсь гармонійним розвитком народів! На щастє, не всі еще стратили розум. Стара Європа маючи вже не одно досвідченє, спостерегла небезпеченство, яке їй грозить від мнимого Дреперового поступу, та не спішить ся з заводженем нового ладу, що веде не до гармонійного розвитку народів, але до розладу. Лиш у Франції розпочало буйне вільномулярство той гарць, за котрого наслідки само колись відповість перед народом та перед світом. Європа приглядає ся тому гарцьови з цікавості, безплатно і тільки від часу до часу робить свої уваги. Засліплені Французи не видять того, що видять єї зрітелі і тому від них довідуємо ся, що колотнеча та надужитя компетентних сфер, то хвороба, що роздвоює та ослаблює нарід французкий не тільки у себе дома, але і на внї.

Священик а політика.

[К о н е ц ь]

З такої преміси не трудно прийти до заключеня, що священникови в політиці розумній лишає ся дуже важна роля.

Один чоловік не вистарчить тут. До такої широкої всесторонної праці, що вимагає бистроти ума і досвіду, при тїм здоровой науки, треба спільної помочи, з'єдинення сил, а головню справедливості і совісности.

Як відомо, в державі є всілякі ради: габінетова, дума державна, сойм, рада шкільна, громадська, повітова і п. В таких радах повинні засідати люди розсудні і совісні, а таким певно буде кождий священник, котрий найлучше знає потреби і недостатки народа, знає, що нарід болить, бож з народом позістає

все в тісній звязи, майже так само, як батько з родиною. І для того власне не заслонює ран народа, але бере ся їх лічити средствами усмиряючими, повільно, терпеливо, але при тім радикально. І коли звичайно люди покликані до ради над добром держави чи краю не можуть розв'язати жадної трудности і найти ліку на суспільні хвороби, то як раз тогди сьвященники віддають велику прислугу державі. Через уряджуване місій, засновуванем кружків, читалень, товариств і брацтв. Всіми тими способами горнуть нарід доокола церкви, викоріняють поступенно одно зло за другим, поборюють з успіхом пороки і налоги і таким чином направляють суспільний лад, гоять бодай тоті хвороби і рани, які повстали з внутрених причин.

Впрочім сьвященикови прислугує право брати участь в політиці ще також з титулу горожанства. Аджеж він поносить тягарі на рівні з другими, він платить податок. Єслиж не дізнає найменшої пільги від держави, то тим самим держава повинна єго допустити до готосу там, де инші чинники входять в склад якоїсь ради.

Ба! він не тільки може, але і повинен піднести голос тогди, коли би, приміром, власть сьвіцка хотіла ввести якийсь закон противний справедливості християнській, або коли би хотіла публичний гріш обернути на агітації антирелігійні, на часописи безбожні, бо инакше — мовчанем — давав би сам оруже до рук ворогам. Або от — по парохії крутить ся якийсь агітатор, що попирає підлого кандидата та видурює від людей гроші на річ свого сторонництва, а на сьвященика, чесних і характерних людей горлає — чиж тогди годить ся сьвященикови мовчати? Чи має дивитись з замкненими очима, як між єго овечками вештає ся вовк? Чиж не єсть єго обов'язком стеречи своїх овець та боронити їх перед нападом? Такий сьвященик був би хиба підлим наємником, зраджуючим своє стадо.

Хтож єсть сьвященик? Се представитель церкви, а церков з давен давна мішала ся до політики, яко хоронителька моральности.

Сєго ніхто не сьміє їй взяти за зло, бо она сповняла тим одну з важнійших задач, іменно, стояла на сторожи любови ближнього, пошановання чужої власности, слави і засад релігійних. На тім фундаменті спочиває ціла будівля велита — держави, а без него не було би ані бесіди о щастю держав і о гаразді підданих. Аби тота будівля устояла ся, на се потрібний надзиратель, котрий має з усіх сторін наглядати, аби щонебудь не зіпсовало ся, не хибло, аби ані цілість, ані части не потерпіли. Тим надзирателем єсть церков Христа. В єї руках лежить непомильний суд в річах віри і обичаїв і всего того, щов тих двох понятях міститься. Хтож отже не признає їй в тім згляді повного права, хто заперечить, що сьвященик може стати в обороні поневолених, покривджених, що єму вільно і повинен відозвати ся, коли не шанує ся днів Богу посьвячених, коли в тоті дні відриває ся нарід від богослуження, а звиває ся їх на терміни, чим зневажає ся їх чувства релігійні? Сеж прецінь так природно вяже ся з уря-

дом священника, що колиб о тім замовчав, то стягнув би на себе строгий закид церкви і спроневірив би ся своєму званю.

Возьмім на увагу еще одну обставину. В соймі, парламенті і в радах міських засідають люди всілякого віроісповідання: католики, протестанти, жиди, безконфесійні і вольнодумці. — Належать там побожні, совісні, що мають пошану для церкви і єї науки, але належать також індеферентисти, скрайні вороги католицької віри. Кождий з них висказує свій суд, — а той стає ся відтак міродайним і правосильним в цілій державі. Припустім, що протестанти, жиди або безконфесійні ухвалять таке право, щоби зі шкіл виеліминувати науку релігії, а катихитам відобрати посади, монастирі позносити і взагалі як мож найбільше відокремити духовенство від народа (як се діє ся тепер в Франції), чи і тогди має священник сховати ся в свою „кліть“, заняті пасивне становище супротив таких над'ужит' і дозволити на такий смертоносний удар на свободу церкви? Ні! мовчане священника, чи взагалі власти духовної, було би в тім случаю непростимим гріхом, вошючим о німсту до неба, се значило би помагати недовіркам і безбожникам прикладати ніж до горла народови і нищити царство Христове на землі.

Дальше святість родини домагає ся, щоби священник був єї речником і заступником на вні. Соціялісти і ліберали стремлять до того, щоби супружеству надати вид звичайного контракту та щоби вільно було жінку змінити довільно, після химери, а судьба дітей, їх душа, то річ так у них підрядна, що над тим ані не думають.

І ось такі то люди висказують свою гадку в парламенті, чи то на інших зібраннях. Якжеж мож сподівати ся по них, щоби они боронили святости супружества, або щоби ухвалили уставу против віроломства супружого, коли самі своє гніздо родинне плюгавять, самі живуть в болоті змисловости мов дикуни, та кождий з них вдоволений тим, що жінка не сграницає єго на супружу вірність і він жінці може дати широку волю. А однак чиж може бути що святійшого понад супружество, понад родину? Від позитя родинного залежить доля сіл, міст, а вкінці цілих країв, бо чим міцнійший вузол в однім супружестві, тим красша доля цілого народа. — Того однак не повимають гаразд ні люди самі, ні власти, котрі уставою о цивільних слюбах отвиряють на остіж двері всім легкодухам, пустарям і неначе похваляють тим способом їх злочини і згіршеня.

Кождий розумний чоловік мусить признати, що вплив священника не може бути тут виключений, бо колиб не то, то мабуть у нас не діяло би ся лучше, чым у Музулманів, та тогди розпаножила би ся крайна нужда, деморалізація і много інших необчислених а погубних наслідків.

Що церков ніколи не ухиляла ся від політики, де єї повага була потрібною і пожаданою, о тім свідчить історія церкви.

Славний свого часу на весь світ проповідник — знаний під назвою „другого Злотоустого“ — Петро Скарга, не бояв ся голосити строгих наук перед сенаторами, дворянами і королем. Перед отворенєм сойму пригадував зібраним їх обовязки, заохочував

до згоди і закликав, щоби при всяких ухвалах мали на оціг передовсім добро вітчизни, а не свої, личні цілі, виступав рімко против незгоди і домашніх спорів, та бути магнатов, докоряв неустрашимо могучим за життя понад стан і за гноблене бідного народа.

Коли не стало того льва церкви, коли його голос замовк на віки, тогди Польща стратила силу, зледачіла, домашні незгоди підкопали її основи і она на якийсь час дістала ся під владу Шведів, котрі огнем і мечем пустошили весь край.

Теперішній папа Пій X. підносячи заслуги і чесноти дівниці Орлеанської проголосив з натиском такі слова: „Франція завдячує свою славу в культурі народів єдино визнаванню евангелія. Справді тільки релігія може поставити чоловіка і нарід високо. Если яка держава має процвітати, то мусить стеречи дорогого скарбу т. є. релігії і на відворот, тільки релігія може підтримати силу держави“.

В тім самім зміслі сказав свого часу великий муж Вашингтон, президент Сполучених Держав, що „з релігією стоїть держава, а без неї упадає. Нехайже прото кождий горожанин узнає одного правдивого Бога і безсмертність душі, бо если того забракне, то в таким краю і такими підданими годі радити, там не устоїть ся вже ніякий лад і ніяка обичайність“.

Духовенство займало ся політикою по всі часи. Так н. пр. св. Отці, що поборювали в IV. віці арианізм, котрому давали захист самі цісарі і силували підданих до прийняття тої ереси, тим самям сповняли акт політичний. То само треба сказати о св. Амвросію, котрий наложив був на цісаря Теодозія тяжку покуту і зганив его публично за несправедливий наказ. — Рівнож св. Тома з Аквіну дав вираз політиці тим, що відніс ся був до княгині з Фляндрії з пересторогою, щоби правительство не підписило самовільно податків.

І в історії нашої церкви виступав бл. п. Г. Яхимович jako політик в памятных роках 1848 і 1849. За его понукою завязало ся було товариство політичне під назвою „Головна Руска Рада“, котре поставило в своїй програмі між иншим оборону руского обряду, розвій рускої народности і добиває належних прав. Се товариство, котрого головою був сам таки Яхимович, мало на цілі передовсім скріпити Русь супротив Поляків, хотрі мріли о самостійній державі і о знищеню рускої народности.

Тактовне і спокійне поведене Русинів, завдяки розумному прововоду владики, мало той успіх, що всякі письма з цісарської канцелярії переходили через руки Григорія Яхимовича, чим очевидно правительство хотіло зазначити своє вдоволене з вірности руского народа.

По уступленю цісаря Фердинанда, засів на австрійскім престолі Франц Йосиф I. Русини рішали зложити новому монархі своє гомажію. В тій цілі вибрали, окрему від польської, депутацію, котра складала ся з 18 членів з Яхимовичом на чолі. Він виголосив привітну бесіду, в якій просив монарха о покровительстві над руским народом, що 100 літ стоїть вірно при троні, на що цісар відповів ему дуже приязно.

Відтак удала ся депутація до Праги, до цісаря Фердинанда. Тут Яхимович промовив так сердечно і з таким чувством, що цісар прослезив ся і виявив свою радість і вдоволене, побачивши перед собою численний заступ Русинів. Із за тих своїх подвигів здобув собі Яхимович не лише загальну любов і глибоке почитанє у вірних галицької провінції, але також в Відни з'єднав собі таку рідку симпатію, що єго звали „Die treueste Stütze der Regierungspartei“, а в доказ того отримав він в р. 18 9. хрест командорський Леопольда.

З часів Яхимовича годить ся піднести єще один дуже замітний факт. Коли він був суфраганом, явили ся у него Єзуїти з проською о лист поручаючий їх клирови східної Галичини, де они задумували устроїти місії. Яхимович відповів їм коротко а досадно: „Там живуть католики і мають своїх душпастирів, тж ваша прислуга є злишною. Я думав, що ви може бажаєте проповідати між невірними, а! в такім случаю я готов вам уділити свого благословення до так богоугодного діла“.

* * *

Історія церкви має так багато матеріялу, що відносить ся до політичної області, що єсли би хто хотів як слід все використати, ледви чи упорав би ся з тим в однім об'ємистім томі. Історія церкви наводить між иншим також деяких пустиножителів, котрі на якийсь час покидали самоту, аби прийти в поміч гнобленим народам.

До таких належали: св. Антоній, св. Василій В. св. Йоан Дамаскин, св. Северин. Всі они підносили голос в обороні народа перед лютими царями — гонителями та перед несправедливими зарядженнями урядників. Їм не робило жадної ріжниці сказати правду в очи цісареві, чи губернаторови якоїсь провінції. — Они руководили ся одною провідною гадкою: нести поміч слабшим, гоїти суспільні рани, завдані могучими сего світа, пригадувати властям, що они брутальною силою, тиранством, місто удержати лад, викликають непослух, заворушенє і огірченє в народі.

Від політики не повинен отже відтягатись священник. Безперечно, що альфою і омегою кожного душпастира єсть престол, сповідальниця і амвон Але як ревний священник не може відтягнутись від суспільної акції, так тим більше не повинен і не може відтягатись також і від здорової, позиточної політики.

Історія учить, що церков багато потерпіла на своїй повазі там, де духовенство цілком відтято від політики н. пр. в Франції і Росії. В одній і в другій державі, тому, що духовенство зістало ограничене виключно на церков, на чинности чисто духовні, взяли керму над народом в свої руки масони, елемента крайно ворожо уособлені для церкви, або знов власть пересякла огидним абсолютизмом, котрий навіть релігії визначує границі, в яких она може розвивати ся.

о. М. Гупись.

Святий Кирил і Методий перед трибуналом Дра Брікнера.

[Конець.]

В другій особливо половині XIX. віку відкрито в Римі в первістній василіці св. Климентія, старинні малюнки, з котрих три відносять ся до наших святих: два походять з другої половини IX. віку, а один з віку XI. Зображають они, як цісар східний Михайло виправляє св. Кирила до Моравії, як далше св. Кирил хрестить Ростислава і переносять св. Кирила з Ватиканської василіки, де первістно був похороний, до василіки св. Климентія на Monte Celio. Так отже зараз по смерті віддано ему приналежну честь, коли мощі его торжественно перенесено і зложено при мощах св. Климентія і коли в тійже василіці змальовано образи, що відносять ся до его житя Тому ложне есть твєдженє п. Брікнера, що братів тих родом з Солуня почитали давнїйше тільки православні, та що почитанє їх через католиків датує ся головнo від Льва XIII.

Також і кс. Польковский доказує на підставі документу перехованого в краківській капітулі, що Польща вже з початком XIV. віку святкувала пам'ять Кирила і Методія.¹⁾ Послухаймо, що пише о тім Август Більовский в своїх: „Monumenta Poloniae historica“ видаючи житєпись св. Методія заосмотрену критичними замітками:

„В Польщі віддавано також честь св. Методію і св. Кирилови яко нашим апостолам і заступникам. Свѣдома всѣм одвѣтна молитва, яку відчитувано дня 9. марця в гнєзненській диєцезії. В петербургських бібліотеках знайшов я сю молитву в кількох кодексах. Думаю, що не буде злишнім подати єї тут зміст після пергаментової рукописи, писаної в XIV. в., котра то рукопись забрана (свого часу з Польщі, стала нині окрасою ермітажної петербургської бібліотеки“.²⁾

Що св. Кирил і Методий не були самозванцями, та що їх місію затвердив Рим, маємо на єє докази в шістьох автентичних листах папи Йоана VIII. писаних до короля Карломана, князя паноньского Коцеля, моравского Свѣтополка і св. Методія. Чеський учений Паляцкый оглядав їх оригінали в ватиканських архівах. Др. Гінцель голосив їх друком по латині між документами, які відносять ся до обох славянських апостолів. А на уживанє язика славянського в літургії дозволив нашим апостолам престол апостольский, як свѣдчать о тім згадані листи Намістника Петрового.

По смерті свого брата в Римі трудив ся св. Методий далше яко legatus a latere св. Престола межи Славянами. Др. Брікнер покликає ся на папу Стефана V., котрий листовно мав скартати самовільне поступованє Методія і заборонив правити літургію в язичі

1) Кс. Польковский: „Cześć św. Cyryla i Metodego“ ст. 10 і 11.

2) Том I. Monum Pol. стр. 88. Текст латинський тої молитви подає Більовский на стр. 89.

славянським. Но надаремний триюмф Дра Брікнера, що вже в Римі пізнали ся на підпольній роботі і грецьких обманьствах, бо критики доказали, що сей лист підроблений і то найправдоподібніше через Німця Віхінга, єпископа Нітра, котрого безсторонні історики німецькі іменують чоловіком підлого характеру, хочай се був їх земляк.¹⁾ Найповажніші дослідники історії церкви відкидають сей лист як фальшований і підроблений, згадаю тільки про Hergenröther-a²⁾ Wattenbaska,³⁾ Dümmler, ⁴⁾ Ginzla.⁵⁾ Докази як внутрішні, так і зовнішні, які подають ці історики, суть так сильні, що мусіли би самого Брікнера пересвідчити, наколи би їх лише уважно схотів перечитати. На тімто сфальшованім листі їздить наш берлінський учений, як на улюбленім конику, коли на пр. в Przegląd i polsk-ім на стор. 470 і 471. так пише: „Ще завчасу Рим протверезив ся і прийшов до сего пересвідчення, що Методий а єретик то одно“, або в Slow-i polsk-ім: „Кирил і Методий нікого не наvertsали, не були апостолами, як їх хибно називають, они прийшли вже до наvertsанних, щоби їх від Риму відтягнути, а приманити до схизми, лише шило в мішку не утаїло ся, коли папа Стефан V. спостеріг ся на грі Методия, рішучо запротестував, зділав кінець всяким ваганям, а Сьвятослав виконав тільки засуд пани“. (Уступ. III.).

В виводах Дра Брікнера міститься ся спора купа такого рода фразесів і ложий історичних. На один еще висказ звернемо увагу. Др. Брікнер єсть пересвідчений, що Кирил був щирим другом схизматика Фотия, а тим самим і сам був схизматиком. „Дивніж то були люди ці оба братя Греки аж до шийку кости — з їх жаждою слави, облудою, скритостию, Греки IX. віку, — з їх погордою до сьвітських наук (чим різнили ся оба від Фотия, з котрим вяже їх стілько спільного — не даром „фільзоф“⁶⁾ був его повіренником і другом від молодости, ба бути може, що разом творили заговори і відгрожували ся Римови), з їх аскетичним ригоризмом, який не знає жадних уступств чи то компромісів“. (Prz. p. стор. 438). В Slow-i же polsk-ім (Ч. 469.) читаємо: „Обряд славянський Методия, то геніяльне посунене на шахівниці віроісповідань, може бути навіть, що хтось більший від Методия, що може сам Фотий, отець схизми сам се посунене обдумав, а Кирилови довершити припоручив“.

Вжеж грубо ошиб ся п. Брікнер, удержуючи, що св. Кирил в часі свого апостольства був личним другом Фотия. Сучасний бібліотекар римської Церкви, Анастазій, пише виразно, що Константин, званий фільзофом (т. є. Кирил) виступив строго супротив Фо-

¹⁾ Hergenröther в ділі о Фотию т. II. ст. 725 так висказує ся о Віхінгу: „Der ehrgeizige, auch von den Deutschen ungünstig geschilderte Wiching...“

²⁾ Op. c. т. II. 628—629.

³⁾ Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen Wien 1849. стор. 43 Ч. 1.

⁴⁾ Ostfrankische Gesch. II. 257. N. 7.

⁵⁾ Slavenapostel стр. 9 і слід.

⁶⁾ Св. Кирила звано загально фільзофом.

тия, коли тойже ширив ложну науку о двох душах в чоловіці, картав его строго за дану соблазн і зірвав з ним всякі зносини і союз приятни тогди еще, коли церквою в Царгороді управляв патриарх св. Ігнатий, а Фотий був тайним дорадником царским і капітаном пребітної гвардії (Др. Гінцель: *Slavenapostel* 23). Так само пише кардинал Бартоліні в наведеним висше ділі. Наколи би оба братя з Солуня на який небудь лад були зависимі від Фотия, то без сумніву було би мож знайти які сліди сего чи то в листах, чи яких других письмах Фотия. Hergenröther знає основно літературну працю Фотия, присвятив їй цілий вельми обемистий том III. своєї знаменитої праці. Наколи Фотий пише о найдрібніших місіях, які з ініціативи его предпринято, то чому би мав мовчати о місіях св. Кирила і Методія, коли се так велике діло і геніяльне посунене на шахівниці віроісповідань? Чиж тоє мовчане не єсть ясным доказом, що Кирил і Методий не удержували з Фотием жадних зносин, та що від него они зовсім не були зависимі, лише від Риму?

Мимоходом замітити еще і тоє мусимо, що в статях Дра Брікнера находять ся очевидні суперечности. Се явний доказ, що писав прихапцем — доривочно, що історії не студіював.

І так каже в висше наведених словах, що єї два братя в тім лише ріжнили ся від Фотия, що погорджували сьвітескими науками. Якжеж се тепер погодити з словами того самого Дра Брікнера на стор. 440, де хвалить фільсофічну рутину Кирила? „Письмо глаголице — бо глаголитику з дивоглядними викрутасами винайшов Кирил — єсть так скомпліковане, так одноцільно передумане, а zarazом так знаменито до языка і до найніжнійших звуків приновлене, що тільки такий славний фільсоф, яким був Кирил, що не має собі рівного не лише в IX. столітї, ¹⁾ і такий знаток славянського языка, неначе рідного, міг ту азбуку видумати. Але на єї обдумане не вистарчала кількатижнева, а хотай би кількамісячна праця, — се праця цілих літ, труд поновлений повільно, не напрасно і примусово“. (Przeegl. p. сторона 443—444). Або на стор. 440: „Відзначувала его очевидна охота і легкість і здібність в скорім виучуваню ся чужого письма і языків. Кирил був радше ученим фільсофом як місіонарем, Ульфільом, не Алаальбертом або Вонифатием“.

Рівнож сам собі противорічить, коли посуджує Кирила і Методія о підпольну роботу, о заговори та ложні жалоби на латинських місіонарів і на їх погрішности, котрі не істнували між ними. „Ввели оба Греки релігійний роздор, тровили против латинського сьвященства, зневажали установи папські, все в хосен православя“. (Słowo polskie, уступ V.). То знова пише (Przeg pol. стор. 448), що Церков римска толерувала до часу надужитя межи наверненими Славянами т. є. нові вінчавя, хотай перва супруга дальше собі жила, вінчавя навіть з особами законними. „Грецькі братя метили ся по своєму; неславили своїх противників, пишучи на них доноси після випробованих византийско — російських средств, обвиняючи

¹⁾ Тут видима або ошибка друкарська, або сам автор не докінчив положеня. Хотів нехибно про пізнійші віки згадати.

їх о злочини і провини ніколи нечувані“. Чи можна було однако-
вож не прийти до роздору з німецькими єпископами, чиж на них
тровив по византийськи Методий, коли сам п. Брікнер низше про
них каже (стор. 449), що то були злочинці, а зверху лише христия-
ни: „тож поступали собі особливо з Методиєм, по свому т. є. на-
сильством, розбишацтвом, по тиральськи і варварськи, християни
з вигляду, розбишаки з природи“. Або: „Тут не рішало право або
св. письмо, тут рішало оружє і сила, хотий не погорджувано і ка-
зуїстикою і софізмами і замовчуванем правди: „Jak się zmożę choć
przez pojęcie — иншого гасла сей єпископат (німецький) не узнавав“.

Раді би ми також знати, де вчитав п. Брікнер, що Методий
перед смертю був в Царгороді, де для свого діла виеднав апро-
бату грецьку, що умирав з словами богохульства для Риму, папи
і всего католицизму. (Słowo p. уступ I. висше наведений). Чому ж
не осліпили єго Греки і не заморили в вязниці? А вжеж Методий
„знав всіх Христолюбивих і благовірних“ Греків їх дикі звірства“.
(Przeł. pol. 442—443). На тоє відповідає п. Брікнер, що Кирил
дурив Греків так само, як апостольський престол.

Що судити дальше о словах берлінського ученого, коли виска-
зує: „Єще доки жив сам Методий, то з огляду на старця, мужа
св. святого, що тішив ся довірем папи і почитаний був навіть
в далекім Царгороді, піддержувано яко-так ою літургію?“ Мож-
на отже бути інтригантом, доносчиком, облудником, Побідоносце-
вом, тих бо всіх епітетів не щадить п. Брікнер славянським бра-
тям, а заразом „святим мужем“? Дивне понятє о святости має
той учений!

Не менше вразив нас висказ Дра Брікнера, що Адам Міцке-
вич солідаризує ся з єго поглядами, бо ведений „влучним інстинк-
том“ картає і посуджує о зраду В. А. Мацейовського за тоє, що
слідив за добродійним впливом Методиєвого діла. (Słowo pol. конець
II. уступу).

Деж то, питаємо і в котрім з своїх письм так тяжко обжалу-
вав Міцкевич Мацейовського? Най сей уступ зачитує п. Брікнер.
Ми противно в повнім виданю діл Міцкевича, довершенім через єго
діти в X. томі, що носить назву історії Польщі, що иншого зна-
ходимо: „Св. Кирил і Методий вислані через римський двір, були
заосмотрені в порученя папів, покликували ся на їх повагу... Ті
учителі церкви в часі свого апостольства не мали ніяких зносин
з східною церквою і для того то доперва від схизми можна слідити
за подвійним діланем християнства в славянських землях“. „Пре-
стол римський надав Славянам привилей відправляти літургію в їх
власнім язиці“. (Том X. вид. в Парижі, книгарня Люксембурска
р. 1880. стор. 17—18.).

А тепер питаємо ся: сїм боно накинув ся Др. Брікнер на
честь святих? Ненавидить православя і по причині тої ненависти
здає ся очевидно посуджувати двох братів Греків, що они були
причиною тої схизми через введене до церковної літургії славян-
ського язика, що они були причиною занепаду славянських народів,
що они то церковним язиком мовто хінським муром відлучили де-
некотрі славянські племена від всякого жерела свідомости і по-
ступу.

Ся гадка оволоділа ним до того степеня, що історичні факта пересліплює, ругає ся з легенд і Житя Сьвятих, присвоює собі рід непогрішности, дар знаня сердець і читаня в їх глибині, дар нехибної інтуїції. З відти іде, що нічим суть для него гагіографи, нічим запопадливі досліди учених, котрі стверджають правду заключену в легендах. Най на пр. такий о. Альфонс Guérin, монах бенедиктинський в Франції працює безупинно через 10 літ, най громадить зі всіх сторін діла, манускрипта, записки, най пересмотрить архів князів Чарторийських, цінні колекції Козьмяна в Познаню, бібліотеку Оссолінських у Львові, архів Propagand-и в Римі, най пильно студиює рускі і російські документа, як то в самій річі ділав після сьвідоцтва кс. Калінки ¹⁾ і най по 10 літах тої муравельної праці обнародовить друком жите св. Йосафата Кунцевича, п. Брікнер в своїй зарозумілости сказав з гори, що се діло підозріле, лихої вартости, тенденційне, бо гагіографічне.

Най учені Болляндисти трудять ся через цілі століття над своїми Acta Sanctorum, се не заімпонує берлінському професорови, бо праці Болляндистів мусять бути односторонні, яко... гагіографії. (Przegl. polski стор. 430.).

Ошибає ся Лев XIII. наколи культ славянських апостолів розширює на цілу католицьку церков, бо Кирил і Методий суть після Брікнера лише сьвятими православними; в блуді находила ся від IX. століття вся католицька Славянщина, що віддавала релігійну честь Кирилу і Методию, заносючи до них свої молитви, уважаючи їх за своїх заступників і ходатаїв у Бога — непогрішимий лише сам берлінський філософ! Наколи тільки бувби схотів перечитати денекотрі праці католицьких учених, бувби пересьвідчив ся, що не літургія славянська кинула схизматичкі народи у вікову темноту, лише се стало ся задля того, що єї народи відорвали ся від огнища правдивої пвосьвіти і цивілізації, від римського престола і правдивої вівчарні Ісуса Христа, котрий єсть „путь істинна і живот“. Тут причина тої струпішлости, над котрою жаліє п. Брікнер.

А вжеж і А. Міцкевич, котрим ослонює ся Др. Брікнер, каже о грецкій схизматичкій церкві: „Надіяла ся она найти незалежність, освободила ся від папської власти і дістала ся в заміну за те під сьвітске панованє, котре найперше знесло синоди, щоби уклонити ся від теологічних диспут, бо вже не було жадного авторитету, котрий змігби їх порішити; зборонило проповідати слово Боже, бо не мало само в собі сили, щоби чувати над просьвітою духовенства і так грецко-руська Церков завімила і стала ся бездільною“. (Том X. его письм стор. 21.). Нехай собі пише Др. Брікнер, що ему лише подобаєсь, най разить ухо католиків — Поляків неприємним скреготом свого пера, не зруйнує він престолів св. апостолів Славян, католики Поляки з вдячностію будуть згадувати бл. п. Льва XIII. і его Єяцикліку о св. Кирилї і Методию, видану до всіх єпископів католицького сьвіта дня 13. вересня 1880 р., що починає ся від слів: Grande munus. Голосів польських ніколи не забракне

¹⁾ Порівняй жите св. Йосафата о. Guérin-а в скороченю польським з вступним словом кс. Калінки, видане у Львові 1885 року стор. VIII.—IX.

в хорі Славяньщини, почитаючих заслуги „тих двох найблагород-
нійших апостолів, Кирила і Методія“ як сказано в Енцикліці.
католики Поляки ніколи не забудуть голосу великого папи, котрий
до всеславянських путників на авдієнції в Ватикані дня 5. липня
1881 р. з розрадуваним лицем глибоко зворушений, сказав на всту-
пі: „Ожиданих і пожаданих приймає Вас нині Рим, престольний
город католицького світа; а вітцівське серце наше так радує ся
і веселить ся, що справді о Вас можемо сказати тоє, що колись
висказав апостол Павло о своїм улюбленім Титі: „Потішив нас Бог
Вашим приходом“. Католики Поляки сповнять радо горячі бажання
Льва XIII. виражені при тій самій нагоді словами: „Вспільною мо-
литвою просім Кирила і Методія, щоби з висоти небес захороняли
славянські народи, просячи у Бога для одних витривалости, для
других світла і теплоти взаємної любови проникаючої серця всіх;
просім, щоби повздержали від дідицтва Господнього вражди, сварні
і незгоди.

о. К. Селецький.

ПРОПОВІДЬ

на Неділю 25. по Сош. св. Духа.

Самарянинъ же нѣкто грядый,
пріиде надъ него, и видѣвъ его,
милосердова.

Коли люди допитували ся Ісуса, яким способом можна ді-
стати ся до неба, то одержували коротку відповідь: „виповняйте
заповіді!“ А були і такі, що, чи з підступу, чи може по щиро-
сти, — питали ся Спасителя, котрі заповіді суть найперші і най-
важнійші. А Христос на то сказав: Найважнійша заповідь єсть,
люби Бога з цілого серця, а ближнього люби, як себе самого.
Ті дві заповіді то основа цілого закону; бо у кого єсть любов
до Бога, той виповнить все, чого Бог від чоловіка домагає ся, а
хто любить ближнього, той ніколи не відважить ся на жадне зло
зглядом него. Але одного разу приступає до Ісуса учений в за-
коні Мойсеевим жидовин і питає хитро: Учителю — скажи, хто
єсть нашим ближнім? Бо треба знати, що після старозавітного
права жиди уважали лише жидів за своїх ближніх; інноплемєн-
ник не заслуговував на жадну любов, на жадне милосердіє. Вмі-
сто, аби коротко сказати законникови, що всякий чоловік єсть
нашим ближнім, без згляду на народність, Христос оповідає ось
таку притчу:

¹⁾ Cyrillum et Methodium, par Apostolorum nobilissimum, si
hominum fama, beneficiorum memor, celebrare Slavonia tota nun-
quam desiit; non minore certe studio colere Ecclesia Romana con-
suevit...

Ішов раз з Єрусалима до Єрихона один подорожний. В лісі нападають єго розбійники, ограблюють з послїдного, а поранивши люто, ледви живого лишають на дорозі. Якраз надійшов тудажидівський євѣщеник; почув вправді стони нещасливця, але ані в головондї єму, поратувати нещасного. Зиркнув з під лоба оком і пішов дальше. По нїм надійшов Левїт, церковний прислужник, але той так само не змилював ся і пішов своєю дорогою. Надходить третій, Самарянин. А мусите знати, що Самаряни то був инший нарід і жиди з Самарянами дуже а дуже ненавиділись. І дивить ся — м. бр. — той Самарянин, побачивши нещасливця, не допитував ся, хто він, а хотай пізнав, що се жидовин, заболіло єго серце на вид нещастя, зближив ся, обмив водою рани, замастив оливою, обв'язав, (подерши свою одїж), посадив на свого осла і завіз єго до гостинниці.

Там посидів при нїм цілий день, а коли вже мусїв їхати за своєм ділом, кличе до себе господаря, дає єму гроші, які має і каже: Маєш тут на видатки для хорого, ходи коло него старанно, а якби не вистало грошей, то додай своїх, я з поворотом зайду сюда і віддам тобі.

Не трудно відгадати, що сею історією хотїв Христос научити законника і всїх єго одномишленників, що ближним нашим єсть кождий чоловік, будь він собі і ворог. Таку цїль має Ісус розкажуючи сю притчу.

Але я — дор. бр. — переповідаючи вам Христову притчу, маю на думці инше порівняне випровадити. Прошу лиш уважно слухати, а зобачите, що гарна вийде з тої притчі наука.

Поведу вас — м. бр. — гадкою в часи далеко перед рождєством Ісуса, в часи що лише по сотвореню євѣта. За грїхи людєкі розгнївав ся Господь і послав на землю всемірний потоп — кару. Виницив Бог усїх людий крім Ноя з родиною. По потопі зачали люди богоугодне житє, але не на довго. Згодом переогодом забули на божий гнїв і проминулу кару тай взяли ся на ново до грїха. Розпаношило ся в євѣті беззаконнє, а людєкі душі покрили ся грїхами, як хоре тїло ранами. Поранили їх грїхи, на смерть поранили. Полишений сам собі рід людєкий єтогнав під обухом грїха, а поранені душі не жили, але мучили ся.

І нїхто не мав спромоги помочи нещасливцям, нїхто не мав сили загоїти рани на душах людєкого роду. Аж ось, по довгих, довгих муках, приходить милосердний Самарянин, приходить Христос з неба на землю, приходить яко лікар людєких душ. Своєю наукою, своїм словом вносить потїху в народ і мов оливою, мов бальзамом гоїть рани, що від 4000 лїт ятрились в душі кождого чоловіка. Відтак скликує, збирає тих калїк і веде їх; веде той схорований, зболїлий, ранами покритий народ, до гостинниці, але до якої? Веде їх на лоно церкви своєї. Там єще якийсь час ходить коло них, а коли вже має вибрати ся до свого Отця небесного, покликує господарїв гостинниці; кличе апостолів, євѣщеників і передає той поранений нарід їх опіці Други мої! — каже до них Христос — майте старунок о них, не жалуйте труда, а я приїду і порахую ся з вами. Так єсть — бра-

тя — сей милосердний Самарянин верне еще, верне, бо заповів, верне при кінці сьвіта і сходе від нас рахунку. Він прийде переконати ся, як ми заняли ся пораненими. Не гнівайте ся — дор. бр. — як я вам одно питане поставлю. Ми зі щирим серцем і охотою раді би заняти ся вами, ми все готові рани серця вашого лічити — гоїти душі, ми запрошуємо вас до гостинниці нашої, до церкви — а що буде — як ви самі не хочете? Скажіть — м. бр. — по щирости — хто відповість перед Ісусом? Чия буде вина?... Більше про нічо не хочу питати ся, лише наминаю: Вратя, сестри! Не отягайте ся вступати до духовної гостинниці, до св. церкви, не ховайте ся з ранами по лісах і дорогах, не спускайте ся на се, що они самі загоять ся, бо ніхто з нас не знає, коли появить ся Самарянин милосердний, Іс. Хр. — а як стане перед нами, або як завізне нас перед себе, то вже буде запізно: бо по смерти ран ніхто не гоїть. — Амінь.

о. М. Кінаш.

Проповідь на св. Архистр. Михаїла.

Послетъ Сынъ челоѣческій
Ангелы своя, и соберутъ отъ цар-
ствія его вся соблазны, и тво-
рящихъ беззаконіе.

(Мат. 13. 54.).

Всемогучий Господь сотворивши сьвіт, приглянув ся ділу рук своїх і zobачив, що все було добре і відповідало цілі своїй. І мусіло бути добре, скоро ціла вселенна, котру Бог „отъ небытія въ бытіє“ привів, стала ся по воли божій. Та хотия кожний твір сам про себе був досконалий і красний і ціли своїй відповідаючий, то такой різного рода твори посідали різнородний степенъ краси і совершенства. Бо як инше єсть сьвітло сонця, а инше місяця; як одна звізда не рівна другій що до об-єму, як кожний з них инакша путь приділена в небесних просторах, так по над усіма сотворіннями на першім місці і що до краси і що до совершенства стоять ангели.

Стоїть в св. писмї виразно, що кромі сьвіта видимого, кромі усіх тих творів, котрі бачимо власними очима, сотворив Бог еще другий сьвіт, сьвіт перед нами заслоною сповитий, сьвіт ангельский. Господня сила покликala до життя велике число безтілесних духів, наділила їх розумом понад усі людські розуми, дала їм волю, випосажила сьвятостию, прибрала красою надземскою і поставила на службу свою і службу людей. Виспі від чоловіка, а лише від одного Бога низші, стали ся ангели вістниками божої волі, предстоящими при небеснім престолі, а яко учасники вічного щастя, день і ніч оспівували его славу і могутість. А яко дорадники і сторожі людей, були хоронителями чоловіка в тяжких і небезпечних хвилях его життя.

Найкрасшим і найсовершеннішим поміж усіма ангелами, князем усіх сил безтілесних, був Люцифер. Він сам зрозумів добре, що Господь не щадив йому своїх дарів, а роздумуючи над своєю красою та силою розуму і волі, залюбився в собі; почув, що нема другого понад него ні в небі ні на землі, і попав в гордість. Зарозумілий на свої дари, не хотів попри себе терпіти жадної іншої влади і сили, а чув, що над ним володіє висша сила, котрій він мусить коритися, володіє Бог. І повстала в його уяві гадка невдоволення, виродилася заздрість, що єсть ще сильніший і красший понад него; що його совершенство затьмило совершенство божє. Чому я не могу бути першим і послідним, початок і кінець; чому моя власть — думає Люцифер — має бути підпорядкована під власть вишнього, чому я маю бути залежним від Бога? Ні! я взнесуся вище Бога, заложу престол свій верх божого престолу; підбурю всі сили ангельські, потрясу основами його могутності і вирву божество з рук творця і стану сам найвисшим, стану першим і крім мене нікого більше!

Свою бунтівничу гадку зауділив Люцифер блискавицею усім небесним силам, а певний в успіх, тішився вже наперед, що засяде на божім престолі. Та не судилося йому бути витязем непобідимого Бога! Бо хотай велике число ангелів перейшло на сторону Господнього ворога, то далеко, далеко більша частина небесних сил, під проводом Архистратига Михаїла, не схотіла виповісти послууху своєму творцю і станула в обороні того, з котрого рук одержала ангельський розум і волю, святисть і красу.

Кто яко Бог? Хто сміє противитися творцю; хто важиться до борби з непобідимим; яка подоба сотворінню з Сотворителем? Хвиля — а порожнє пекло приняло в свої челюсті усіх ворохобних ангелів; Люцифер засів на престолі але огненім, яко князь пекла; засів, аби вже на вічні віки не побачити небесної краси. Пропало щастє, а огненна гієнна наповнилась поганими духами — дияволами. Перед хвилею божі приятелі, чисті, красні ангели, а тепер вороги Бога; вороги роду людського, погані, пекельні сили. Се перший бунт, се перший непослух, се перший гріх і перша кара. Але страшна кара, непонятна кара! За один одинісенський гріх гордості, непослуху, стратити небо, а каратись по вічні часи в пеклі? А люди живішні все то знають, в св. писмї читають, сотки разів на проповідях чують, а мило того з легким серцем допускають ся гріха. Кождий старає ся свій гріх перед людьми, перед світом, закрити, а не дбає, що хотай перед людьми в тайні, то у Бога все на яві. Чи ж той упадок ангелів не єсть для нас свідомством, як велика єсть злоба гріха, як дуже Бог ненавидить гріх, если за одну провину не пощадив ангелів, тих любимців своїх, котрих наділяв так обильними дарами, що сміло мож їх назвати витвором щастя і краси? А якаж доля — дор. бр. — стелить ся нам за наші гріхи, за наш бунт против божої волі? Чи ж нашими проступками зглядом Бога, ми не промощуємо собі дороги до пекла? Чи не чекає нас товариство упавших ангелів? Для того, аби не каятись тогди, коли вже не буде часу на поправу, то ми нині застановім ся над тим, що гріх зовсім не маловажна річ, як декотрі люди собі думають;

а відтак роздумаймо, яка велика мусить бути вина в грісі, коли Господь так страшно карав людей за гріхи.

*

*

*

Що гріх в очах божих не єсть маловажна річ, то вказує нам досадно сама с о в і с т ь наша. Господь Бог поставив совість чоловіка судиєю его діл і певна річ, що совість в своїм осуді не помиляє ся. Она не назве злого діла добрим, а доброго діла злим. І не знайдете такої совісти, котра би гріх узнала за діло добре. А що так справді діє ся, що совість дійсно чоловіка обжаловує, судить і картає за злі проступки, то бачимо часто по людях. Дятого грішник боїть ся, стидає ся, паленіє по грісі — хотия ніхто з людей не був сьвідком его провини? Як би гріх був учинок невинний, не звернений против Бога, то чого грішник кривби ся перед сьвітом? Як би гріх не мав бути злим ділом і каригідним, то звідки береса в серцю грішника тая внутрішня мука по довершенім грісі. Хто запалив тое пекло в душі грішника, хто розбудив той страх перед карою? Яки гріх не мав за собою божого гніву, то звідки бере ся та грижа совісти, той черв, що ніколи не дає спокою виновникови, що нищить его на душі і на тілі?

Як би гріх взагалі не мав бути каригідним, то чого-ж Адам по грісі ховав ся перед Богом; чого св. Петро по грісі слези проливав, чому Юда утікав за місто, утікав від людей, шукав спокою, а не знайшовши, на шнурку жите свое закінчив? Як би гріх не стагав кари вічної, то чому злочинець, чоловікоубійця і по десятиох літах душевної муки, зголосить ся перед суд, сам себе оскаржить і просить кари? Все то — м. бр. — промовляє за тим, що гріх то злочин, що гріха не укриєш, що за гріх мусить слідувати божа кара; бо так каже чоловікови его совість, котра судить правдою і не дасть ся задурити.

Возьмім на увагу і се, дячого добре діло, чеснота, не потягає за собою злих наслідків, не метить ся на чоловіді; де противно гріх стягає на виновника вже на тім сьвіті терпіня і кари. Так як тая тінь не покидає ся чоловіка і суне ся крок в крок за ним, так за гріхом суне ся, яко его законне дитя, кара. Отже вже з того можна вносити, що гріх стоїть в противположности до діла доброго. Се бачить кождей з вас в цілім сьвіті, если лише прислухає ся тим наріканям, тому плачеви, тій скорботі люцкій. Чиж мало бачимо слез, котрі гріх витискає з очий грішників? Там чуєте плач і наріканя обдуреної, зведеної дівиці; колись була весела, гожа, щаслива, а ниві зносить наругу від чужих, а проклони від своїх. А ся кара — то наслідки єї гріха.

А там витягає руку і о милостиню просить знемоцілий, знідїлий, згорблений старець. Колись був першим господарем в селі — а ниві з давного гздівства лишилась дідівска торба і косгур жебрачий. Се жертва пиянства, се кара і наслідки гріха.

А ті семейні незгоди, ті сварки межи женою а мужем, той занапащений рай родинний, чи се не явні докази злости гріха? З хвилию, коли муж зломив записяжену вірність жені, з хвилию, коли жева забула на сьвятість тайни супружества, з хвилию, коли

гріх вступив в їх хату, за гріхом вдерла ся і кара божя, яко наслідок поповненого злочину.

А если вам — люб. бр. — за мало до серця промовляють наведені докази, если ще лучше хочете опінити злобу гріха, то пригадайте собі усі ті кари, які Господь в старім і новім завіті зсилав на людей за їх грішне житє. Сама найперша кара — то кара на ангелах. Представте собі — м. бр. — ті безтілесні сили, представте собі то велике число небесних ангелів, ті хори нестерпних Херувимів та Серафимів. Кождий з них, то так сказати-б, відблеск божого совершенства; усі они красні, усі щасливі, усі в ласках перед Богом, усі лице в лице оглядають предвічного Творця і оспівують єго всемогучість, єго доброту, єго любов. І дивить ся! ті духи, котрими сам Бог любував ся, ті духи, котрі були вінцем досконалости, ті ангели, за один одвісенький гріх переходять в дияволів, аби на віки вічні в пеклі карати ся. Се страшно подумати. Яксюж то проєиною в очах божих мусить бути гріх, если Господь навіть своїх ангелів не пощадив?

А прецінь по людському судачи, они могли бодай яко тако просити-сь у Бога; они могли вимовлятись: Господи, змилуй ся над нами, зменши свій гнів, даруй нам вічну кару, бо ми еще не знали твого гніву, ми не бачили тебе караючого, ми перші, на котрих спочила ярість твоя, ми не бачили приміру твого суду. А які-ж ми наведемо причини на наше оправданє, чим ми можемо злагодити гнів божий, коли маємо тисячні приміри божої кари за гріх? Чи може будете мати сьмілість на страшнім суді просити ся: Пане, помилуй нас, зверни ся ласкавим лицем до нас, бо ми не знали, що ти так строго за гріх карави! А хотяй і відважилибися ви тими словами благи милосердя, то одержите відповідь: Як то? А кара за гріх ангелів, чиж вам не була знана? А утрачений рай за гріх первородний; а той потоп всемірний, по котрім з цілого роду заледво осмеро люда при житю осталось; а погибель Содоми і Гоморе, а збурене Єрусалиму, а тисячі всіляких нещасть перед вашими очима, чи-ж то все не було сьвідомством великої злоби гріха, а вслід за тим і мого гніву?

Чи будуть могли і тепер грішники вимовитись? Замовкнуть уста їх і мовчки з жалем підуть на вічні муки. Бо страшною єсть смерть для чоловіка, еще страшнійше є пекло, але від усього найстрашнійше то гріх. Бо з гріха вийшла смерть, бо гріх спричинив пекло; не будь межи людьми гріха, не було-б і пекла.

Так отже люб. бр — пізнавши, чим єсть гріх, яка єго злоба, яві страшні кари посилав і посилає Господь за гріхи людей, не потреба хиба завзивати вас до житя безгрішного, бо кому лише ходить о спасенє душі своєї, кому залежить на тім, аби оминуті кари вічної, а небо заслужити, той стане під прапор св. Михаїла і буде ставити чоло всякій неправді, буде сточувати борбу за правду і волю божу, буде хоронити ся гріха, аби лиш осягнути по смерті огляданє Бога, по-над которого нема більшого щастия і не може бути, бо „Кто яко Бог?“ — Амінь.

Проповідь

на неділю 26. по Сош. св. Духа.

„Душе, имаша многа блага
лежаща на лѣта многа: по-
чивай, яждь, пий, веселися“.
(Еван. Лук. 12. 19.)

Много єсть таких людей межи християнами як той чоловік, о котрім оповідає нинішнє св. євангелиє, котрого Господь назвав безумним. Всі гадки їх, стараня і бажаня звернені на одно, як би стати богатими, смачно їсти, добре пити та весело жити. О душу не дбають зовсім. Коли Господь Бог поблагословить їх достатками, коли зародять ниви, стодоли повні збіжа, на оборах повно красної худібки, а господар здоровий, тогді не згадають навіть на Бога, від котрого все мають, не подякують за добродійства, котрі отримали, але поступають часто, як той богач, коли єму нива зародила і мов говорять за ним: „имаша многа блага лежача на літа многа, почивай, яждь, пий, весели ся“. Коли церков свята їх перестерігає, напоминає, щоби дбали о душу, а не марнували дару божого, відповідають зухвало: що кому до мене, як лю, то за своє, як марную то своє і т. д. Такі люди, що так поступають, суть дуже нерозумні, бо угоджуване похотям тілесним і уживанє свѣтових розкошій

I. не дає щастя в житю дочаснім,

II. а позбавляє щастя вічного в небі.

О тім бажаю сказати, дор. бр., ниві коротеньку науку. Ісусе благослови моїм слабим устам!

I.

Що угоджуване похотям тілесним і уживанє приємностей свѣтових не дає щастя чоловікови в житю дочаснім, переконув нас найлучше св. письмо на примірі царя жидівського Соломона. Послухайте уважно, дор. бр., що той цар, котрого за найщасливішого всі уважали, при кінці свого житя написав: „Суєта суєтствій, всяческая суєта! Возвеличих твореніє моє, создах ми дома, насадих мні виногради, сотворих мні вертогради і сади, і насадих в них деревес всякаго плода. Сотворих мні купіли водня, єже напаяти от них прозябеніє деревес. Притяжих раби і рабини, і домочадци биша мні, і стяжаніє скота і стад много мні бисть, паче всіх бивших прежде мене в Єрусалимі. Собрах мні злато і сребро і імінія царей і стран; сотв рих мні поющих і поющих, і услажденія синов чоловіческих, віночерпци і віночерпци. І возвеличих ся і приложих ся мудрости паче всіх бивших прежде мене в Єрусалимі і мудрость моя пребисть со мною. І все, єгоже просиша очи мої не отях от них і невозбраних сердцу моему от всякаго веселія моего і призріх аз на вся творенія моя і се вся суєта і произволеніє духа і ність изобилія под солнцем. Конец слова все слухай: Бога бойся і заповіди єго храни, яко сія всяк чоловік.“ (Еккл. I, 2. II, 4—12. XII, 13.)

Тими словами визнає цар Соломон, котрому на світі недорівнував ніхто багатством, ані мудростю, ані приємностями, яких уживав, що не найшов в тім всім щастя. Він каже: Я мав прекрасні палати, багаті винниці, сади і огороди засаджені всілякими деревами (парки), що служули для увеселення, я мав слуги і служниці, мав много стад; мав срібло і золото; мав сьпіваків і сьпівачки, що сьпівали і уприємняли час; я зазнав всіх розкоший людських; вславився мудростю; я мав все, чого забажали очи мої і мому серцю не відмовив ніякої приємности. Однак з жалем визнає, що то все щастя не дало йому, бо то все: „суєта і проізволєніє духа і ність ізобилія под солнцем“, нема повного щастя на землі, та дальше виразно каже, що щасливий може бути чоловік лише тогди, коли сповняє заповіді Божі. „Бога бойся і заповіді єго храни, яко сіє всяк чоловік“. (Еккл. 12, 13.)

Що достатки, угоджуванє похотям тілесним і уживанє сьвітових приємностей не можуть дати щастя чоловікови, се повинен кождий легко поняти, бо перше: чоловік не єсть товарина (скотина), котра не має розумної безсмертної душі і для того щаслива єсть, наколи має добру пашу. Чоловік має безсмертну душу, котра не вдоволить ся достатками, не наситить ся смачною їдою і приємними напівками. Она потребує корму духовного, як учить Іс. Хр. „не о хлібі єдином жив будет чоловік, но о всяком глаголі исходящем із уст Божіих“. Мат. 4, 4.

Дальше, щоби чоловік міг бути щасливий, мусить крім достатків і вигод мати много інших річий. Тое показує ся дуже наглядно в житю щоденнім. Лучає ся часто, що люди мають всякі достатки і вигоди, мають їсти і пити, чого забажають, мають срібло, золото, мають приятелів і поклонників, а однак чують ся так нещасливими, що дальше жити не вміють, та самі вкорочують собі насильно житє, накладаючи на себе руку. Такі люди мають звичайно подостатком всего, а однак не уміють довше жити. До того треба конче християньского житя, треба конче тримати ся вірно християньскої науки, бо чоловік живе „о всяком глаголі исходящем із уст Божіих“. Боже слово — то правда — котрої конче потребує душа. Та правда показує дорогу, котрою має йти чоловік, щоби був щасливий, навіть тут на землі. Слово Боже дає вдоволенє найбіднійшому зарібничикови і нуждареві і робить веселим і щасливим зарівно багатого, як убогого.

Для того, дор. бр., не привязуймо серця нашого до дібр земских; не шукаймо щастя в угоджуваню похотям тілесним, бо то все мусимо покинути, скорше як надїємось, але стараймо ся всіми силами о добра вічні, котрих нам не спалить огонь, не забере вода, не вкраде злодій, не сточить черв, з котрими не розлучить нас навіть сама смерть.

II.

Ми пізнали, що угоджуванє похотям тілесним і уживанє сьвітових розкоший, котрі уможливають добра земскі, не може чоловіка ущасливити навіть в тім житю дочаснім. Остаєсь нам пере-

конати ся ще, що угоджуване похотям нашого тіла і уживане при-
ятностей того сьвіта позбавляє чоловіка також щастя вічного
в небі — робить чоловіка на віки нещасливим.

В св. евангелію читаємо: „Чоловік нікий бі богат, і облачаше
ся в порфиру і виссон, веселя ся на вся дни сьвітло“. (Лук. 16,
19.) Був чоловік богатий; вбирав ся в дорогі одежи, їв смачні страви,
пив дорогі напитки; забавляв ся весело кожного дня свого життя.
Вкінці прийшла смерть: „умре же і богатий і погребеша его“
(Лук. 16, 22.). Тіло зложили до гроба, а що стало ся з его душею?
Пішла до пекла на вічні муки, бо читаємо дальше в св. евангелію:
„і в адї возвед очі свої сий в муках“ побачив Авраама
і Лазаря, що коло него за життя терпів голод і холод і закликав:
„Отче Аврааме помилуй мене і пішли Лазаря, нехай замочить ко-
нець пальця свого в воді і охолодить язик мій, „яко стражду
в пламени сем“ понеже страшно терплю в огні сїм. Сказав ему
Авраам: „Чадо помяни, яко восприял еси благая твоя в животі
твоем і Лазар та-кожде злая; нині же зді утішаєть ся, ти же
страждеши. І над всіми сими между нами і вами пропасть ве-
лика утверди ся, яко да хотящі прейти отсюду ко вам не возмо-
гут, ниже оттуду ко нам переходять“ (Лук. 16, 19—26.)

Щож видимо? Хоч той чоловік богатий смерті не надіяв ся,
вмер ненадійно; прямо від веселого життя пішов на суд і зістав
осуджений на вічні муки в пеклі. Тяжко було ему вмирати, бо
мусів все лишити, до чого привязало ся его серце. Видимо отже,
що той чоловік утратив щастя вічне в небі.

Для чого чоловік той зістав покараний на віки? Ему не мо-
жна нічого такого закинути, що сьвіт за великий гріх уважає; про-
тивно, сьвіт мав его за чесного, а він сам собі міг сказати: „я ні-
кого не скривдив, нікого не вбив, нічого не вкрав, скупий я не є,
бо гроший для себе не жалую; мої приятелі хвалять мене, що я
щедрий і гостинний і т. д.“ А однак він зістав осуджений! Чому?
Чи для того, що був богатий? Ні, бо ми знаємо, що много богатих
спасло ся. Авраам, Йов, Товія були дуже богаті, а спасли ся. Огже
богацтво само не загороджає дороги до неба. Той богатий зістав
осуджений на віки, бо він зле уживав свого богацтва; бо він уго-
джував похотям свого тіла, уживав сьвітових грішних приємностей,
смачно їв і пив, весело забавляв ся, а не памятав о душі, не дбав
о житє вічне, не дбав о ласку божу і добра небесні. То угоджуване
похотям тілесним відвернуло его від Бога і позбавило щастя віч-
ного в небі.

Пізнали ми отже, дор. бр., що угоджуване похотям тілесним
не дає чоловікови щастя на землі і позбавляє щастя віч-
ного в небі. Того небезпеченства зможемо лише тогди уникнути,
коли не будемо ані на хвилю забувати, що спасти душу єсть на-
шим найпершим обовязком і найважнійшим старанем в цілім житю
нашим. Для того мусимо жити в ласці божій, вистерігати ся гріха,
а дбати о чесноту. Ми мусимо душу більше любити, як тіло, по-
неже душа вартнійша єсть, як тіло. Проте також мусимо більше
дбати о спасенє душі, як о вигоди тіла і сьвітські приємности. Коли
Господь Бог поблагословить нас достатками, зародять ниви, вихо-
ває ся худібка, зложить ся який гріш, то не говорім, як чоловік

той, о котрім ми чули в нинішнім євангелію: „душа, імаши многа блага, лежаша на літа многа; почивай, яждь, пий, весели ся“, лише дякуймо Богу за ті дари, котрі нам дає і творім добрі діла. Помагаймо убогим, ратуймо в потребі, накармім голодного, приодіймо нагого і проч. Служім Богу добрими ділами уживаючи дїбр лочасних так, як уживали їх сьвяті мужі Авраам, Йов, Товія. Лише благодать божа може нам в тім допомочи, длятого молім ся щиро о тую поміч і памятаймо о послїдних річах, о смерті, о судї, о небї і пеклї, як взиває нас Дух сьвятий: „Поминай послїдня твоя і в віки не согрішиши. (Сїрях 7, 39].

О, мій Боже, живу вже 20, 30, 40, 50 і більше лїт на землі. В тім часї о всїм я думав, чого бажало моє тїло, лише ніколи поважно не застановив ся я над спасенєм моєї душі! Тепер пізнав я мій блуд; я переконав ся, що йдучи за похотями мого тїла, не міг я бути щасливий навіть в сїм житю, а напевно згубив би я душу мою на віки. Постановляю крішко нинї вступити на дорогу житя християньского, поборювати всі грїшні похоти мого тїла, і дбати усильно о спасенє моєї душі поки житя. — Амінь.

о. Стефан Донарович.

Конгрес нїмецьких католиків в Регенсбурґу.

Мало у нас обьявів житя католицького, менше о тім говорить ся, а майже вічно не робить ся. Тож не від річи буде згадати про сї обьяви і манїфестації, які ми видимо у других народів, щоби і ми, коли не впрост і зараз мали їх наслідувати, так бодай приготовлялись до їх наслідования в недалекій будучности. — Пращаючись тамтого року на конгресї в Кольонїї, сказали собі католики Нїмеччини: до побаченя в Регенсбурґу. А вибираючи Регенсбурґ до слїдуючих своїх нарад, гадали, що по такій манїфестації, як в Кольонїї, такого здвигу народу певно скоро не буде. Тож вибрали мале місточко в Баварїї на слїдуючі збори, які би мали цїху більше фамілійну і майже довірочну. Однак грубо помилились, — бо замість в зменшенім числї, поспішили католики до Регенсбурґа значно численнїше, чим до Кольонїї.

Регенсбурґ, мале місто Баварїї, але важне своєю історією, своїми добутками штуки і своїм привязанєм до катедри Петрової, прибрав ся в сьвяточну одежу і отворив конгресови свої палати, музея державні і міські. Без ріжницї віроїсповіданя ревновали взаїмно мешканці Регенсбурґа в принятю гостей. Особливо бурмістр (протестант) в своїй повитальній промові дав висказ чувствам толеранції, якими переняті всі мешканці. Перший раз сего року комітет центральний розв'язав одну велику трудність, іменно справу будинку на збори. Дотепер будували все на се осїбний будинок і галя, на котру треба було найти і відповідне місце, ба і великі кошта потягало то все за собою.

Сего року одна фірма з Констанції винаймила конгресову густовну салю-шагро, відповідаючу знаменито своїй цілі і збудовану в протягу лише трох днів. Саля о однім луку, висока 15 м. довга 85, а широка 45, містить в собі вигідно чотири тисячі осіб, враз з трибунами для пань, президії, хорів і оркестри. Спеціальні трибуни були для достойників церковних. Конгрес католиків німецьких (Generalversammlung des Katholischen Deutschlands) се торжественна заява не лиш перед своєю нацією, але і цілим світом їх віри католицької, їх преданности церкві, любови для папи римського і єпископату. Та заява повторяєсь живо, горячо, в кожній промові, в кождім члені сего збору. Який се прекрасний примір, коли бачить ся людей на визначних становищах в суспільности, генералів, совітників державних, професорів, лікарів, адвокатів, великих промисловців, фабрикантів, осіб зі славних і шляхоцких родин, котрі високо держать стяг католицький і визнають свою віру, заявляють свої переконання і то не в кружку кількох знайомих, але перед тисячами і тисячами людей. Конгрес католиків се не лиш маніфестація, але і певного рода перегляд своїх сил, се в Herbstparade для католиків. Вечером в переддень конгресу комітет льокальний умістив ся на терасі міського театру і перед ним передефілювало між иншим більш десяти тисяч самих робітників, як представителів триста робітничих товариств, та множество академиків з різних товариств університецких. Один лише сьвяточний комерс католицьких Burschenschaft-ів, на яким зібралось кілька тисяч самих інтелігентів з академічним образованием, варто би описати задля єго настрою та задля промов виголошених на нїм, однак то би нас задалеко завело.

З нагоди конгресу відбувають ся збори різних товариств католицьких, яких німецькі католики мають без ліку. Так відбули ся збори товариств касинових Bürgergesellschaft-ів, товариства учителів народних, товариства преси католицької в Баварії, товариства запомогового студентів під візванем св. Альберта, товариства св. Августина для образования католицьких редакторів, товариства купців німецьких, товариства асекураційного сьвящеників, товариства місійного, товариства евхаристийного, товариства для музики церковної, товариства німецького льоретанського, Volksverein-у, товариства білого хреста і абстинентів, товариства для протекторату жінок і пр. пр. То сили, котрі в тих днях відсвіжують свою організацію, відбуваючи свої засідання більше або менше торжественно, при великім числі своїх членів і радять над усовершенем своєї організації і статутів. Всі ті товариства є автономічними і радять ся своїми власними статутами, однак в кождім з них є сьвященик, яко відпоручник єпископа. Без благословеньства єпископа нема благословеньства божого і всі о тім суть так сьвято переконані, що против волі єпископа що небудь зробити нікому ані на гадку не прийде. Своєю дорогою, єпископи лишають повну свободу тим товариствам і не мішають ся в леда дрібниці. Всі ті товариства однак суть звязані в одно велике, під проводом центрального комітету католицького конгресу. Сей комітет вибираєсь з року на рік, має за головну ціль

приготовити всьо потрібне до слідуєчого конгресу і виконати постанови послідного. Складаєсь з дванайцяти членів.

Конгрес сам має три роди засідає: секційні, приватні або замкнені і публичні. Секцій є чотири: I. Папа, квестия римска, місії, товариства католицкі; II. Квестия суспільна; III. Милосердіє християнське; IV. Християнська наука, школа, преса, штука. Резолюції суть практичні, добре обдумані і можливі до виконання. Згадаємо лише, що реферати читані на секціях, як рівнож і внесенє przygotowляють поодинокі товариства і віддають президії до одобрєня що найменше на дві неділі наперед так, що всьо є обдуманє та приготовленє і цілий конгрес відбуваєсь (себто єго обради) стисло після наперед уложеної програми і іде як на шнурочку. Референтами суть самі спеціалісти від дотичних предметів, найспосібніші мовці з'їжджають ся з цілої Німеччини і виголошують промови, яких би не повстидали ся і першорядні парламентаристи.

Конгрес зачинаєсь звичайно повітальним засіданєм. Через слідуєчі три дні відбувають ся денно від 9 до 12 приватні засіданя, від 2 до 5 секційні, а о семій публичні. На тих засіданях заховує ся порядок парламентарний. Промовляють по черзі мовці, ставлять резолюції, голосуєть і пр. I конгрес в Регенсбургу відбув ся після традиційної програми. На підданчий телеграм конгресу, цісар Вільгельм II. перший раз відповів особисто і сердечно, не як звичайно через адютанта. Другого дня на публичнім засіданю була присутна також баварска княгиня Марія Людвика. Здви́г шляхти баварскої, о котрій часописи ліберальні писали, що заштрейкує і не прибуде на конгрес, був тим самим донесєнем два рази такий великий, як сподівались. Ті факти поспеули много крови ліберальним політикам і їх часописям, але що робити? В Німеччині мусять з католиками числитись, бо они представляють і єдину і таку силу, що на ній держава мусить опертись і з нею числитись.

Зближає ся кінець року, а нам єще більша часть предплатників не прислала залєглої предплати. Просимо єще раз усильно вирівнати свій довг як найскорше, бож нам за дармо ніхто ані не друкує, ані не дає паперу, ані марок, тож і ми за дармо не можемо нікому вислати нашої часописи. Ми хотілиби нарік поробити деякі зміни та улїпшеня, а доси єще не знаємо, кілько маємо предплатників, чи отже ті улїпшеня будуть можливі. До кожного нинішнього числа долучаємо переказ на гроші, нехай отже той переказ верне назад до нас, але вповні! Хто предплату вже заплатив, тому переказ здасть ся на другий рік. Чекаємо на гроші!

Адміністрация „Ниви“

Хроніка і бібліографія.

Ювілейний обхід в честь Непорочного Зачаття Пр. Діви Марії, уряджений товариством св. Ольги у Львові, відбув ся, як було заповіджено, в днях 1 і 2 падолиста с. р. Всіх учасниць сего ювілейного обходу було около вісімдесять, між тим значна часть з з провінції. Програма обходу була така: Дня 1. падолиста о год. 9. рано сьпівана Служба Божа в церкві св. Юрія; о год. 10. рано перша проповідь в каплиці митрополичої палати, виголосив Екец. Впр. Митрополит; о год. 11. молебен до пр. Діви в церкві св. Юрія; о год. 12. друга проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 1. побожне читане і спільний обід пістний в домі св. Службениць; о год. 3. пополудни третя проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 4. Акафист до Пренепорочного Зачаття в церкві св. Юрія; о год. 5. четверта проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 6. пята проповідь і сновідь в церкві св. Юрія.

В сих реколєкційних проповідях порушувано актуальні питання, як відношене жєнщини до свого народа, до держави, жєнщина в родині і т. д.

Дня 2. падолиста о 7½ год. рано відправив Екец. Впр. Митрополит Службу Божу в каплиці митрополичої палати і виголосив послїдну (шесту) науку та запричащав сповіданих. О год. 11. рано відбула ся в тїйже каплиці академія в присутности Ексцелєнції і понад сто осіб — самих майже пань і панночок, з такою програмою: 1) Культ Матери Божої на Руси, реферат Вп. о. Дра Крип'якевича; 2) Хорал; 3) Церковний сьпів і участь в нїм жєнщини, реферат Вп. о. Бажаньського; 4) Псалом: Ко Господу возвах; 5) Окраса церков жєнщинами, реферат Вп. о. Яр. Левицького; 6) „Под твою милость“.

По академії відбули ся загальні збори тов. св. Ольги

Знамениту відправу дав звїсному кс. Туркулови, який відважив ся публично накинутись на руского єпископа і руске духовєнство, о. Іван Дмитрів (псевдонім), в листі писанім по польськи, а затитулованім: Odpowiedź na list otwarty ks. Turkulla, umieszczony w Dzienniku Polskim Nr. 347/1904 i następnie w Gazecie Narodowej Nr 180/1904. Здало би ся, щоби сїю відповідь о. Дмитрова прочитали собі всі польські місіонарі „правдивого католицизму“ на галицькій Руси.

Посланикь, ч. 19, з 14. жовтня с. р. Зміст: Школа житя; Житє християн в перших трех столїтях; Наслїдки неправди; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Посланикь, ч. 20, з 29. жовтня с. р. Зміст: Школа житя; Житє християн в перших трех столїтях; Бога не обманиш; Не все то одно бути ученим а мудрим; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Економїст, ч. 10. за жовтєнь. Зміст: Як ширять ся газети і просьвіта в инших народів: Обдовженє хлїборобів і аграрна реформа; Спїлкова крамниця в Гартлепуль; Деревя краєві і спо-

сіб ужитя їх в промислі; Чи виплачує ся дріб; Рух товариств кредитових, належачих до „Кравового Союзу Кредитового“ з 30,9 1904.; З „Кравового Союзу Ревізійного“ у Львові; Новинки.

Гимн в честь Пресвятої Діви Марії Матери Божої. В 50-літній ювілей оголошення догмату Пренепорочного Зачатя. Написав о. Данило Танячківч. Львів 1094. Накладом Товариства св. Ольги.

Господарь, ч. 9., за вересень. Зміст: Домашній спокій; Лічене пропасниці; Ощадність з топливом в кухні; Кормлене немовлят по шести місяцях; Прядене льну; Заховок покладків на зиму; Про пірене дробу; Як обходити ся з сірниками; Роблене лугу; Як безпечити ся перед браком наші на весну; Мірковане молочности по шкірі і по волосі; Зимне пійло яко причина кольки; На що худоба потребує соли; Найпрактичніші хмільві тики; Виховок куряток на несливі курки; Оголошення.

Господарь, ч. 10. за жовтень. Зміст: Лубін яко поправа сільського добробиту; Що робити з картопляною гичкою; Дуньські спілки різничі; Средство проти „звальнища“; Пчільний пожиток з білого коничу; Скорє маринованє шинки; Живна вартість глобів; Як шанувати ся недомагаючим на груди; Омаста продукційна для домашніх звірят; Денний приріст кормної свині; Ратунок в наглих нещастях; Тютюневий екстракт в рільництві. Оголошення.

Ювілейний християнський КАЛЕНДАР МІСІОНАРЯ на 1905 р. Зладив о. Лазар Бередовський ЧСВВ. Річник пятий. Жовква, Печатня ОО. Василян. Ст. 160. Коштує 50 сот.

Епархіяльні відомости.

Львівська архієпархія.

Конкурс до 8. мая 1905 розписаний на парохії: Неслухів, над. пр.; Лукавиця вижна, над. пр.; Куропатники над. пр.; Вербів, над. пр.; Грабова над. пр.; Серетєць, над. пр.; Слобода Золота, над. пр.; Стрілків, над. пр. Розгадів, над. пр.

Конкурс на катихитури в Галичи, Бібрці, Ходорові і Берездівцях, розписаний до 30. листопада с. р.

В пропозицію уміщені: на Раків: оо. Домотей Бородайкевич, Петро Чумак і Іван Щуровський; на Кропивник: оо. Корнило Дудикевич, Петро Яцишин і Орест Коновалець; на Лопянку: оо. Юліян Галькевич; на Болахів: оо. Теодат Ярема, Ієрон Кміцкевич і Алекс. Данилович; на Гозїв: оо. Теодор Василик і Іван Каратницький,

З презенти зрезигнували: о. Савин Устиянович на Лопянку і о. Іван Редкевич на Болахів.

Канон. інституцію одержали: о. Юліян Левицкий на Потурори, о. Людвик Савицкий на Щуровичі і о. Едвард Косановский на Чолгани.

Помер: о. Йосиф Сохоцкий п. Ланів. В. є. п.!

Переписка епархія.

Конкурс на посаду катихита при школі вид. женъ. в Ярославю оголошений до 15. грудня с. р,

Іменовані: о. Радецкий Іван завід. дек. жовківського: о. Коку-ревич Мих. і о. Гриневецкий Еміліян орд. комісарами в справах серв.; о. Гнатишак Корн. дістав відзнаки крилошанські.

Завідательства дістали: оо. Лах Дмитро в Пилах, Гошовский Іван в Хмілью, Косоноцкий Мих. в Розборі округ., Ямьинский Філярет в Новосільцях; Скубиш Іван в Порубні, Гойдиш Волод. в Жукові і Лыницький Северин в Заміхові.

В пропозицію на парохію Сїнява (по резигнації о. А. Паславского) уміщені: оо. Гоцкий Брон., Лициняк Вас. і Кліш Вас.

Померли: о. Тустановский Атаназий п. в Пилах і о. Лисяк Йосиф сот. катедр. В. ї. п.!

Переписка.

Вп. о. С. Борис в Хл. — Дістали і передали. Вп. о. Е. Ст. в Вер. Ми висилаємо точно кожде число. Мусить пропадати на почті. Вп. п. Л. Сіл. в Рож. Ми не можемо служити інт., бо їх не маємо.

ННВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця.

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Замітки двох російських професорів духовної Академії про наші церковні відносини.

1. Два роди дописий про нашу церкву. Російські часописи подають доволі часто звістки з нашого церковного життя. Такі дописи бувають по своєму походженню двоякого рода. Одні, переважно анонімні або криптонімні, виходять з під пера наших такої Галичан, та появляють ся у деяких дрібнійших часописах або случайних „сборниках“. Вони бувають переважно короткі і обговорюють одну лише або кілька справ, які саме на часі. Нерідко подає таку допись і поважнійший журнал. [Диви прим. місячник петербурскої духовної Академії „Христіанское Чтеніє“ 1898 р. том 205 випуск 1 ст. 53—60 і вип. 2 ст. 229—39: „І. Гулицкого Православно-русская обрядность въ церквахъ Галицкой, такъ называемой греко-католической (уніятской) церкви“].

Сі доноси, чи більші, чи менші, бувають тим замітні, що суть навіяні якимось духом незадоволення. Для російських читачів вони є більше або менше совісною інформацією, але для нас, крім прояви настрою одиниць до даної хвилі, вони не представляють ніякої більшої ваги.

Важнійші для нас є статі другого рода. Їх подають самі російські обсерватори, що мали нагоду у нас бути і пригланути ся нашим відносинам. Такі личні помічення посторонних людей тим важнійші для нас, що доповняють нашу самосвідомість у тим, як наше положенє і житє церковне на вні представляє ся,

*) Прим. вже сего року 1904: „Прибавленія къ Церковнымъ Вѣдомостямъ“ синодальним ЧЧ. 3 ст. 109—113; 5 ст. 183—87; 8 ст. 294—97; 17 ст. 639—41 і „Церковный Вѣстникъ“ петербурскої духовної Академії ч. 5 ст. 154—57.

то є, які в очах других у ньому добрі, а які відемні сторони. Від таких уваг, коли вони є щирі і предметові, ми можемо і де-що скористати, бо вони звернуть нашу увагу на неодну річ, яка вже з привички нам не впадає в очи.

З такої точки³ нам приходить ся глядіти на дві публікації про нашу теперішню церкву, які послідними часами появили ся в Росії.

А є се: А. П. Лопухин-а „Изъ поѣздки въ Червонную Русь и по ея окрестностямъ. Путевыя впечатлѣнія во время проѣзда чрезъ Галицію лѣтомъ 1895 года. СПетербургъ 1897. 85 ст. 8^о. 40 коп. і друга: „Священника **Θ. М. Титова. Русское духовенство въ Галиціи.** (Изъ наблюденій путешественника). Церковно-историческій очеркъ. Кіевъ 1903. IV+132 ст. 8^о. 1. руб.

Обі брошури тим характеристичні, що їх авторами — професори духовних Академій: перший петербурскої а другий київської і обі — се записки і спостереження з подорожи по Галичині.

Перша книжка появила ся вже, що правда, трохи давнйше і могла за 7 літ вже много втратити на актуальности. Одначе тому, що вона єще тепер доволі інтересна з многих взглядів і о скільки нам відомо, доси не було у нашій пресі про неї згадки; кромі сего вона якраз надає ся до порівняня і характеристики другої книжки, яка саме тепер на часі і на особлившу увагу заслуговує, тому треба про неї хоть коротко згадати.

2. Лопухина: З поїздки в Червону Русь. Автор „Поѣздки въ Червонную Русь“ магістр богословя і надзвичайний професор всемірної історії в петербурскій духовній Академії, Олександр Павлович Лопухин помер саме перед двома місяцями (4 вер. [22 серп.] с. р.). Був се чоловік широко образований, плодовитий писатель а при тім везвичайно рухливий і підприємчивий. Імя він здобув собі не лиш більшими працями з обсягу біблійної науки і церковної історії та перекладами, але і головно таланом редакторским. Десять послідних літ він редагував журнали петербурскої духовної Академії: „Церковный Вѣстникъ“ і „Христіанское Чтеніє“ і видавав єще свій власний місячник: „Странникъ“, популярний своїми знаменитими додатками. Єго рухливість оживила і значво підвесла богословську публіцистику а навіть науку в Росії (пор. єго некрольо написаний через проф. А. Бронзова в „Странник-у“, Петерб 1904 кн. 9 ст. 288-308 п. з.: „Александръ Павловичъ Лопухинъ“). Кромі строго научних праць і розвідок Лопухин написав кілька більших брошур, так сказати, церковно-політичного змісту, прим. про римский католицизм в Америці (Петербург. 1881), про релігію (Птб. 1882) і православє в Америці (Птб. 1897), про Сирохалдейців (Птб. 1898. 1898—1899), про дві енцикліки папи Льва XIII. о злуці церков (вид. 2-ге Птб. 1895. розд. III.) і о задержаню і потвердженю обрядности і дисципліни східної церкви (Птб. 1895) і др.

Порушуване питань того рода майже само собою мусіло чоловікови, що так любив подорожувати, піддати гадку, приглянути ся і уніяцкій Руси. І справді, літом 1895 р. то є в році

приготовань до ювілею берестейської унії і до російської вистави у Нижнім Новгороді, Лопухин приїхав через Почаївську Лавру до Львова.

Тутки він перебув лиш кілька днів, у яких пильно старався приглянути ся нашому положенню і життю. Хоть мірянин, — а в Росії професори духовних Академій переважно міряни — він звернув свою увагу майже виключно на церковні справи тай зібрав доволі багато вражінь, коли їх стало на 5 статей до „Церковного Вѣстник“-а з р. 1896 чч. 41—51. Проф. Лопухин видно уважав еще за потрібне, щоби сі подорожні записки дійшли і до ширшого відома, та зладив з відбиток окрему брошуру о 85 сторонах великої вісімки, про яку тут річ іде.

Брошура має напись: „Изъ поѣздки в Червонную Русь и по ея окрестностямъ. Путевыя впечатлѣнія во время поѣзда чрезъ Галицію лѣтомъ 1895 года“. Значить ся, автор з гори застерігає ся, що се будуть „вражія“, прородно отже єго власні, що їх виніс із Галичини і єї околиць.

3. Зміст брошури. Автор зачинає свої записки від вражінь з околиць Червоної Руси, іменно говорить про Почаївську Лавру і їзду желізницею через Радивилів до Львова і на се складає ся перша часть брошури (розд. I—III.). Із сеї части мало що є для нас цікавого. Межи иньшим на почаївській прощі звернули на себе увагу професора наші малорускі діди своєю фантазією і ніжністю в імпровізаціях, яких годі стрінути у їх північних побратимів (ст. 10), та наші галицкі прочани, які вирізняли ся від прочих так крестним знаком, робленим з якимось особливим розпосторенем рук, як і клячанем з піднесеними або зложеними до купи руками (ст. 19). При сій нагоді автор згадує і про поліційну заборону ходження до Почаєва з Галичини і про недалекий Підкаменецкий монастир, та прямо імпутує Єзуїтам (ст. 21), підробленє другої стопи Богородиці і видумуванє чудес, щоби нарід відтягнути від Почаєва — хоть сам признає ся, що не був у Підкамени, а лише чув таке від жидів — „пачкарі“!...

Друга, більша часть брошури „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ обнимає опис тридневного пobyту у Львові (розд. IV—VII).

Проф. Лопухин приїхавши до столиці руских князів, розчарував ся дуже, побачивши тут лише Поляків та Жидів, лише польські, жидівські і німецькі написи і вивіски, а руских ані на лік. За Русинами прийшло ся єму доперва шукати. На сліпо, як пише (стор. 41), казав візникови завести себе там, де живють Русини і так дістав ся до Ставропігії. Мимоходом глянувши на виставу книгарні, першу свою увагу звернув на Волоску церкву. Було то еще перед полуднем і саме правило ся богослуженє. Вступив отже до середини.

Церква своїм іконостасом, сьвітлими рїзами сьвященника і сївом, зробила спершу вражінє православної. Але, придивляючи ся близше, професор здивував ся, що всі двері іконостаса порозтворювані Тай на диво, сейчас догадав ся, що „хоть папізмъ не посьмѣлъ посягнуть на самый іконостасъ, столь любимый русскимъ наро-

домъ, но уже здѣлать шагъ къ цьому. Онъ за претилъ (автор сам підчеркнув!) закривать двери, и затѣмъ стоило только постепенно расширять ихъ и — мало по-малу весь иконостасъ превратится въ силовшныя двери, т. е. незамѣтно исчезнетъ, какъ это уже и случилось съ другими болѣе новыми церквами“. — У нас, Богу дякувати, не чувати про таку заборону! Звідки прийшов професор до такого заключення?

Коли служачий священник обернув ся до народу і Лопухин побачив обрите лице, привидѣла ся ему місто старця—священника єзуїтска фізіономія, оголенем з'урочена, що якомсь дивно, наче зі стидом, визирала з руских риз, та ніяк „не гармонировала съ благообразными, украшенными бородой лицами Спасителя, апостоловъ, святителя Николая, тутъже разомъ съ нимъ (священником) взиравшими на народъ своими благодатными взорами и точно со скорбію указывавшими народу на стоявшее среди ихъ страшное искаженіе тѣлесной красоты образа Божія“ (ст. 44). Дивна річ, що та борода могла так заклопотати професора академії, коли аж кілька разів згадує про неї (ст. 32. 43 сл. 47 — 49. 63), та навіть находить для неї висші мотиви: бережене краси образа божого (ст. 44 — начеби сей образ божий становила борода!) і примір старинних съвятых подвижників на іконостасі! Особливе таке гармонізоване з ними видає ся для проф. Лопухина бути дуже переконуючим аргументом (пор. ст. 44 і 49), — який одначе має таку саму стійність, як коли би хто хотів доказувати, що для гармонії з прочими апостолами і св. Йоана треба малювати з бородою!..

Коли професор ближе розглянув ся по церкві, та побачив на тетраноді однораменний хрест, дальше бічні престоли, статуї, дзвінки.. все то розвіяло ему перше вражінє православя, та як каже (ст. 46), станула ему перед очима сухозіпка, з під якої пробиває ся чисте латиньство. А коли священник помянув в екстенії папу римского а читець загремів: „отъ Отца и Сына исходящаго“ — вже Лопухинові не стало терпцю, та бризнув хулою: „вотъ она — ложь унії!“ (ст. 45). Тяжкі слова, але із слідуєщої річі професора видно, що попросту не розумів, що є унії.

Не розумів, що є унії, коли сказав: „Вѣдь унія заключалась на условіяхъ только признанія главенства папы съ сохраненіемъ всей догматики (наше підчеркнене) и всей обрядности православно-восточной церкви“... (I. с.) — Неправда, що унія заключала ся на усліях лише признаня зверхности папи: унія була саме чином признаня зверхности папи і з сего впливаючої єдности церкви. Коли вже про услієвє бесіда, то правда, що наші владыки поставили в умові унії потвердженє і повну ненарушимість нашого східного обряду яко услієвє зі своєї сторони (пор. J. Pelesz Geschichte der Union der ruth. Kirche mit Rom I. Bd. Wien 1878 ст. 525 і 537), на яке папа Климент VIII. пристав і наш обряд торжественно потвердив (тамже ст. 620 і 624). Що иньшого є знова „сохраненіє всей догматики.. православно восточной церкви“, пониманє яко услієвє при заключуваню унії!.. О чімось таким не може бути ані бесіди. Чейже сущною основою єдности церковної отже і унії є єдність віри. Понятє єдности віри не дасть ся ніяк погодити з ріж-

ницями у догматиці. Затим і в унії не дасть ся погодити єдність віри католицької з особенностями догматики т. зв. православно-східної. Дятого і історія не знає нічого про якісь пактованя о окремішність православно-східної догматики при за-ключуваню нашої унії. Протівно, відомо з історії, що наш на-рід доперва тоді зівстав прийнятий до єдности з католицькою церквою, коли уповновласнені до сего єпископи Потій і Терлецький зложили іменем київського митрополита і прочих єпископів ісповіданє віри приписане для Греків через Григорія XIII. у якім виразно і рі-шучо заявили єдність віри з католицькою церквою римською (диви Pelesz Gesch. d. Union I, ст. 543 і 606—611). Те саме зробили учасники собора замойського (тамже ст. 555).

Отже слідно, що Лопухин не розумів унії і не мав права говорити про лож унії. Із слів автора: „даже и въ символъ вѣры внесенна эта незаконная, по признанію самихъ добросовѣстныхъ папъ прибавка“ — (ст. 45, треба вносити, що він розумів під ложію отсі два важні слова „и Сына“. Лише не знати, чи він, опираючи ся на рішеню другого вселенського собора що до не-зміняємости символа, уважав за лож доданє до него „и Сына“, чи принципиально протівив ся вірі в походженє Духа св. від Отця і Сина. Що тикає ся першої евентуальности, то ані папа Кли-мент VIII. зні відіиа другий не жадав від нас виразного до-даваня до Символу „и Сына“, лише визнаваня католицької науки о Дусі св. (диви Pelesz I. ст. 541), — се перше рішив наш Собор Замойский Тит. I —; як не було також такого папи ні-коли, котрий сказав би, що сей додаток незаконний! Коли же проф. Лопухинові ходило о догматичну науку про походженє Ду-ха св. то він, яко історик церковний, на стільки міг бути совісний — не скажем вже приличний — щоби не називати єї прямо ложію.

Тутки годі нам доказувати з отців і історії церковної по-ходженє Духа св. від Отця і Сина. Забогато є на се доказів, щоби можна було з ними коротко справити ся. Вистарчить зга-дати лише на знаний впрочім факт, що на соборі Фльоренцкім, коли се питанє обговорювали перші богослови цілого сходу і за-ходу, не було спору майже зовсім о походженє Духа св. від Отця і Сина, лишо о то, чи є правесний додаток до символа чи ні? Впрочім Греки признали, що західна формула „ex patre filioque“ по змісту своєму є ідентична з грецкою „εκ Πατρὸς δ' ἰϋ“, яка надibuє ся вже у великих грецких отців церкви четвертого і пя-того віку і якої річеву схожість з латинською без сумніву ви-сказують византійські богослови Никита з Маронеї, Солунський архієпископ в XII. століттю, Никифор Влеммид, Іван Векк, па-триарх византійський, Константин Мелитеніот і Теодор Метохит в XIII. в., Никифор Грегора і прочі протівники Гесихастів в XIV. в., патріархи Йосиф П. і Григорій III. наш кардинал Ісидор, Висаріон Никейський, єпископ Йосиф з Метони у XV. віці (Prof. Albert Ehrhard, Die orientalische Kirchenfrage: Wien, 1899. ст. 68.). Ріжниця формул відповідає ріжниці богословско-філософічному пониманю науки о св. Тройці, що знова внутрено зависить від цілої богословської спекуляції сходу і заходу. Отже ніяк не заслугує на то, щоби збути єї коротким словом — „лож“...

Але вернім до сего, що Лопухин розказує дальше. По богослуженню, — говорить на стор. 45, — „началась обычная панихида. Всѣ трє (свѣщенники) безпереривно въ тактѣ усиленно махали кадилами и когда матеріалъ куренія истощался, то подходилъ сторсжъ съ ящикомъ, изъ которого настоятель бралъ щипцами ладонъ и наполнялъ кадила своихъ сослужителей, — что въ теченіе панихиды повторялось вѣськико разъ“. Коли справді так було, то до сеї примітки професор міг був мати підставу.

Приглянувши ся храмовій обстанові, північний гість хотів був побачити єще якусь познаку культурної роботи. Червоної Руси, тай загостив у ставропігійский Інститут, який у него „довольно скромное учреждение, но все-таки и по нынѣ служитъ важнымъ центромъ просвѣщенія для всей Галицкой и Угорской Руси“ (ст. 51). Но тутки нова несподіванка для православного. Ставропігійска друкарня якраз тоді друкувала старообрядницку псалтиру, зі всіми старовірськими мудрошами про знак хреста і друге. Відрадіійше вражівє виніс професор з музею та сурси. Особливо ся послідва заімпонувала єму голосами, вишколенем та напівом. Ба, навіть він бачив у тій бурсі єще щось більше. „Такъ, какъ съ этихъ бурсаковъ — увіряє своїхъ читачів на ст. 52, — обыкновенно выходятъ священники, то этимъ объясняется тотъ бросившийся мнѣ въ глаза фактъ, что священники въ Червоной Руси обыкновенно чрезвычайно глосисты и не только знаютъ но и лкбятъ рѣнне — какъ духовное, такъ и свѣтскє“.

Крім сего найбільше подобала ся єму побожність нашого народа. „Насколько можно было судить по бѣглымъ наблюденіямъ, галицко-русскій народъ — чрезвычайно религіозенъ, строго блюдетъ уставы церкви, усердно посѣщаетъ храмы Божія, принося на ихъ украшеніе свое лучшее достояніе, не знаетъ раскола и сектантства, любитъ и уважаетъ своихъ „душпастьрей“ и вообще въ церкви Божіей находитъ все средоточіе своей жизни. Будучи сиротой въ земномъ госудаственномъ отношенніи, онъ тѣмъ сильнѣе льнетъ къ своей родной „маткѣ — церкви Божей“, видя въ ней единственную опору и покровъ въ своей сиротской жизни. Тѣмъ священствѣ и выше должно быть служеніе пастырей среди такого сиротствующаго народа“ (ст. 61). Справді, гарве місце, — не тим, що милий для нас комплімент, але тим, що велика у нїм правда і наука... особливо у посліднім реченю.

Тільки всего і свѣтла з обговорюваної брошури. Від сего місця жовч, що була слідна вже із самого початку, взяла у професора рішучий верх над спокійною обсервациєю і він від тепер вже не пише вражінъ, а мече ударами на все, на що гляне. Іменно прийшла черга на свѣто-ю-реку гору. Гарве і домінуюче положенє нашої катедри і цвѣтистий стиль рококо не приманили професора. Для него було цікавійше розсідити, оскільки латинського впливу собор носить на собі більше, чим прочі церкви. У горі побачив статую св. Юрія підіймаючи ся на кони, у долі в печері знова статую св. Онуфрія. Ся послідна якимось змореним, крайно скорченим і нагим виглядом свѣтлого зробила на професорі незвичайно прикре, якесь хоробливе вражівє

і подає тим йому нагоду „понять всю мудрость св. православной церкви, которая запретила статуи и допустила только живопись съ ея болѣе тонкими и изящными средствами изображенія“ (ст. 62). — Але не знати, чи він був би собі то само подумав, коли би ся статуя була, як Німець каже, salonfähig? У нутрі храма очевидно не могла Лопухинowi подобати ся фігура папи Пія IX, яку також і почтив негідною професора академії хулою (ст. 53, пор. 46 сл.). А вже уміщені під портретами титули митрополитів, у яких признає ся їх не лиш митрополитами Галичини, але і київської області, прямо розгнівали нашого Великого-рота. Все то однак було для него майже нічим в порівнянню зі самою личністю живого ще тоді кардинала Сембратовича. У нїм він побачив інкорпорацію всего лиха на Галицькій Русі, та не завагав ся ось так коротко, але ярко его схарактеризувати: „Свое возвышеніе на митрополию онъ купилъ дорогой цѣной — отреченіемъ отъ лучшихъ завѣтовъ старины, отъ своей вѣры и народности, и обѣщаніемъ всѣми силами содѣйствовать по-лякамъ въ ихъ стремленіи латинизировать уніатовъ, подорвать русское самосознаніе въ червонорусскомъ народѣ и совершенно отчуждить его отъ всякой связи съ Рямомъ“ (ст. 65). Не мало поспало ся клевет на кардинала, тому і сї слова не новина. Характеристичне, що позитивно лиш дві вини ему закидує; одну, що віддав Ђзуїтам для реформи, — автор каже: „въ распоря-женіе“ (ст. 66) — рускі монастирі, і другу, що хопив ся заводити обовязкове безжєнство у рускім духовенстві. „Целибатъ... беззастѣнчиво пропагандируется различнымъ косвеннымъ мѣра-ми“ (ст. 67), а Ђзуїти — автор каже категорично — „внесли печальное раздѣленіе между самими Галичанами, подѣливъ ихъ на враждебныя партіи, выдумавъ такъ на-зываемую „новую еру“, разчитанную подъ благовиднымъ предлогомъ предоставленія правъ самостоятельности галицко-русскому народу, какъ народу сомобытному по своей культурѣ, на то, чтобы совершенно отчуждить его отъ Россіи и порвать всякія связи съ ней — литературныя и нравственныя“ (ст. 66). Як видно, дуже наївна а ефектовна генеалогія партій. Але чи се наївність, можна пізнати із слідующей дописки. „Вышедшіе изъ-подъ іезуитской ферулы молодые монахи беззастѣнчиво стали вводить латинскіе обряды, преслѣдовать осмысленныя „московскіе“ кресты, проклинать „москалефиловъ“ и вводить проповѣдь на польскомъ языкѣ“ (ст. 68). Коли би автор еще жив, мусївби нам документно сказати, де і коли таке стало ся?..

В такий спосіб із цілого нашого церковного житя проф. Лопухин зібрав як найсумнійші вражіння. Полишилась еще публіцистика церковна. Тутки вже ціла біда. Митрополитий орган „Душпастиръ“ — „журналъ весьма непрезентабельный“, але зате „въ пропагандѣ польонизма и папизма онъ идетъ даже дальше самого митрополита, высказывая на всетерпящей бумагѣ такія вещи, которыя стѣняется высказывать самъ митрополитъ. Тутъ прямо проводятся даже такія крайнія папистическія ученія, какъ догматы непорочного зачатія, поклоненія сердцу Ісусову, целибатъ и все то, что составляетъ отличительную особенность ультрамонтанства“ (ст. 69). Годі тут припустити, що проф. Ло-

пухун сам вірив в то, що своїм читачам написав: будьто-би митрополит стидав ся говорити про непорочне зачатє, або про другі річи, які тут називають ся ультрамонтанізмом.

4. **З а к л ю ч е н є.** Ось так в головних начерках представляють ся вражіння, які зібрав петербурский професор у нашій столиці. Лишає ся єще зібрати їх в одну цілість і виснувати з них якесь заключенє. І справді, автор посвѣщує думкам своїм про долю галицкої Руси послідний, т. є. VІІ. розділ: „Передъ отъѣздомъ изъ Львова“. Очевидно, що се буде найважнїйша річ, як Попухин задивляв ся на відносини нашої католицької церкви до православя. Наперед усього автор сконстатував, що у нашого галицкого руского народа „убита.. его православная праточеская вѣра“ (ст. 72), — і на се треба тут положити головний натиск. Подруге проф. Попухин признав, що „среди низшаго духовенства по крайней мѣрѣ въ лучшихъ его представителяхъ [наше підчеркнене!] нельзя отрицать существованія и болѣе идеальнаго взгляда на унію, какъ именно на одну изъ попытокъ осуществленія единенія церкви на почвѣ управленія правъ обрядности восточной и западной подъ главенствомъ одного общаго верховнаго патріарха т.е. папы римскаго... Эта идеальная струйка не изсякла и доселѣ, и среди галицко-русскаго духовенства есть уніати по убѣжденію, даже фанатическіе сторонники уніи“ (ст. 76). Се дуже замітне признає в тим важнїйше, що походить від крайного ворога католицизму і унії.

Ось тут найбільший противник унії признає нам то, чого скрито і явно відмовляють нам наші найсердечнїйші опікуни — іменню нашу католицькість!

Налослідок вертаючи єще раз до личности проф. Попухина і до характеристики єго брошури, треба оправдати наш закид, що згаданий професор крайний ворог унії і католициства. Хотїло би ся *de mortuo nisi bene*... але після нашої гадки не зазначити згаданой, хоть дуже сумной черти — значило би не признати брошурі єї найважнїйшої, майже основної прикмети. Розгорнувши брошуру „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ найдеш жовч автора на кождім листі від першого до послідного. Як чорна тїнь, не відступає від автора глум і сарказм, який нераз, як ми бачили, не рідко переходить і в хулу, так, що дуже прикро читати єго записки. Як нибудь треба єму признати кебету писательську, талан і обсервацию і сям і там доволі вдачні рефлексїї, однак цілість складає ся на єго некористь. Ненависть до Риму, папи і унії що крок, що замітка відзиває ся у нїм і переливає ся на „всетерплячий папір“ з цілою злобою слова.

Місця такі прийшло ся нароком минати і в рецензїї згадано лише то, що яко тако надавало ся єще до обговореня. Одначе вже із сего, що лише наведено, видно цілком ясно дух і настрої, яким автор руководив ся у писаню своїх вражїнь з подорожи по нашій землі. Нашій церкві він діаметрально противний, — тому і в представленю наших відносин вийшло все на принципіальне негованє, яке доволі часто переходило у негідну професора ду-

ховної академії лож і клевету. Для того годі брошуру проф. Лопухина „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ уважати за що иньше, як за чисту напасть на нашу церкву. Яку ціль автор поклав собі до опублікованя своїх записок, сам не сказав, тому годі знати.

Абстрагуючи від всяких иньших цілій, вона навіть яко інформація для російської публіки не може мати ніякої стійности, яко чисто суб'єктивна, ложна і повна їди!

6.

Джон Віліям Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Перекладаець має безпідставні претенсії, що книжка повинна заінтересувати людей релігійних. Прецінь людей релігійних може інтересувати лише се, що релігію підносить, та її потребу виказує, але не се, що старає ся релігію знищити. А книжка Дрепера має якраз на меті не піддержувати релігію та виказати її потребу, але насупротив нищити всяку релігію. Тому то належало би хіба дивувати ся, як можна накидатись з такою книжкою людям релігійним. Оно також ясно, длячого перекладаець хотів би вихати сю книжку сектантам у Росії, бо він шукає мас темних та непросвічених, що невдоволені з релігії, до якої належать. Йдуть глядати иншого бога та иньшої релігії. Тим то масам хоче перекладаець прийти в поміч з книжкою Дрепера, щоби они в дорозі до Бога не робили промахів.

Як видно, уважає перекладаець сю книжку непохибною, коли думає, що она може їх устеречи від блуда. Щоби їх більше заманити, обіцює їм, що ся книжка могла би подати й їх розумови велику поміч з одної сторони в толкованю св. Письма, а з другої сторони допомогла би їм до зроблення земських інтересів. Як на одну книжку то досить. Але чи змогла би книжка Дрепера дати справді, що перекладчик обіцює, в се хіба і він сам не вірить. Тож якраз звертає ся він до тих темних мас, якими суть сектанти російські, бо хіба тільки там мігби сподівати ся якого такого принятя для своєї пупільки. Но і там надія завела. З того можна хіба вносити, як безвартістною єсть ся книжка. Видно, що навіть ті сектанти, яких перекладчик називає мислителями релігійними, порозуміли як нич не вартою єсть книжка Дрепера та показали, що суть справді більшими мислителями від її автора та від перекладця. Перекладаець жалує ся лицемірно, що відвертанє тих мислителів релігійних від книжки, наносить шкоду тим масам, на чолі котрих они стоять. Та справді з двох річий, що наносить шкоду, завжди ліпша тота, що наносить меншу шкоду. Певним

єсть се, що релігія видумана сектантами не може бути правдивою, а тим самим не може бути спасительною. Але яка би небудь була ся релігія, то вжеж она стремить до почитання Бога, та не хоче переривати тої звязи, яка заходить помежи Богом а чоловіком, помежи Сотворителем а сотворінєм, не нищить она підстави добрих діл та моральности, котрої підставою єсть віра в загробове житє. Книжка Дрепера має якраз на ціли все то знищити, бо она хоче повалити віру в Бога Сотворителя та Вседержителя, старає ся заперечити існуванє житя за гробом, а тим самим хоче відібрати засохоту до добра та знищити тим самим всяку підставу моральности. Іншими словами, книжка Дрепера хоче зрівнати чоловіка з звірятами і поставити їх на одній вазі. І така то книжка мала би бути помічною до наукової критики св. Письма? Тсж если що можна їй признати то хйба се, що она в дійсности вяже розум та яєначе кайданами приковує до землі і так тісно лучить єго з земскими інтересами, що не позволяє єму взнєсти ся до духового житя. Так старає ся она зіпхнути чоловіка з тої вишини, на якій єго поставив сам Бог і тим зробити єго нещасливим від самого звіряти. Бо звіря не чує потреби духовного житя і тому не маючи єго, не чує ся покривдженим. Инакше має ся річ з чоловіком. Він відчуває потребу духового житя і если би ми єму тоє забрали, він мусів би відчути своє пониженє; бож тогди не було би різниці помежи ним а помежи послїдним черв'яком; однако було би їх житє чисто материяльне, однакий і конець. Тож чи не мусить ся справедливо відвернути кождий, що хоче називати ся чоловіком, з відразою від тої погани, що носить заголовок „Історії боротьби Віри з Наукою“?

До того, щоби зрозуміти, до якого упідлення хоче привести ся книжка чоловіка, не треба бути навіть релігійним мислителем, але вистарчить бути звичайним чоловіком.

Перекладаєць гнів'ає ся, що церков православна російська „цензурує всі книжки про віру“. Чому, не тяжко догадати ся. В кождім разі певно не для того, що віра православна не єсть правдивою. Если би ходило о то, що та церков яко не католицька не потрафить цензурувати книжок релігійних, то єго гнів був би єще оправданий. Але перекладцєви очевидно ходить о що иншого. Він гнів'аєсь, що цензором книжок про віру не єсть ані він, ані якийсь прихильник книжки Дрепера. Бо они бажали би певно єї взяти за міру, та після неї обкріюти всяку віру. Справді якою щасливою учула би ся тогди людськїтть! Відразу знято би з неї тягар служєня Богу, єго почитаня, відразу відпала би всяка релігія, всяка віра.

Що книжка Дрепера не представляє вартости, то видно із реклями, яку перекладчик хоче їй виробити. Если товар має вартість, то єго властитель не журить ся о купця; але если товар не має вартости, тогди єго властитель накидає ся всім, щоби єго лишень збути ся. Подібно накидає ся перекладаєць; а се свідчить не о добірности товару, але о єго лихоті. Як ми виділи вже, він накидав ся з нею сектантам в Росії.

Дальше звертає ся він до наших американських кольтоністів, вмовляючи в них, що і они позинні заінтересувати ся сею книжкою, они, що вплинули ся в батьківщині Дрепера, на вільній американській землі, де они, що правда, доплати ся до великого добра...

Якого рода се добро, перекладаець не каже, но читач хіба може догадати ся. Бож они в батьківщині Дрепера, отжеж мають найбільшу спосібність познакомитись з тою книжкою, що їх має зробити щасливими. Но то добро видно дуже ограничене на тій американській вільній землі, если перекладчик пише таки зараз, згадавши про се велике добро... „але наскочили на нову небезпеку — на поверховний американізм (т. зн. на мниму свободу так політичну, як і релігійну) або на так званий американський гумбуг (між иншим і релігійний), який зайідає маси менше культурних людей із європейських націй“.

Против сеї отже язви американської, против сего гумбугу державного та релігійного, перекладаець не видить иншого средства крім книжки Дрепера. Він пише:

„Праця Дреперова — глибінь (?) дійсно вільного (а не самовільного!) (?) американського духа, — вказала би тамошнім нашим людям вихід із тої грізної небезпеки“.

В чім лежить та глибінь дійсно вільного американського духа Дрепера перекладаець не каже; а шкода, бо ані зі словословия перекладчика, ані з самої книжки єї цілком не видно. Ба насупротив, читач стрічає ся нераз з так поверховними, так плиткими судами Дрепера, як рідко в якій книжці. Єсть она в більшій части лиш зібранем висказів різних ворогів церкви, які вяже лише ненависть до християнства взагалі, а до церкви католицької в особенності. Если би книжка Дрепера мала вартість, то наші виселенці американські не потребували би хіба заохоти зі сторони перекладця, але самі старали би ся єї пізнати ближше, маючи до того найбільше спосібности. Можна уважати, що не всі спосібні люди зістали в Європі, та що троха з них виїхало і до Америки. Если би отже ся книжка потрапила їх виратувати від тої небезпеки, на яку они в Америці наражені с. в. від американського гумбугу, то чейже не трэба би було їх увагу звертати аж з Галичини, але они самі потрапили би се пізнати. А мають прецінь до того чимато спосібности. Перекладаець, неначе маняк, видить в книжці Дрепера один лік на кожду слабість, одиноке средство і на кризу релігійну і на політичну і на гумбуг американський і на поваленє деспотизму російского. Но звичайна річ, що такий загальний лік, лік на все, не тільки, що не лічить, але вганяє до гіршої еще хвороби. Против такого ліку трэба отже мати ся дуже на осторожности.

„Вказує вона (рзз. книжка) вихід із теперішньої релігійної кризи всім людській породі, — вихід доволі легкий, як би в той бік подались найперше єї духовні проводирі, — на що розуміє ся, нема найменшої нації“.

Що за недорічні домагання перекладця від нужденної книжки Дрепера, щоби она дала вихід з теперішньої релігійної кризи всім людській породі. Що перекладаець сили книжки переціняє,

видно із того, що він приписує їй тоту чарівну силу, що она може зробити вихід із релігійної кризи доволі легким. Если би оно так було, то Америка та Англія, що діждали ся вже 21 видання сеї книжки, могли би хіба тішити ся, що у них криза релігійна вже минула, та що у них щастє заповіджене Дрепером настало; — однак так оно еще не есть. Ну, але правда! Перекладаець жадає еще, щоби в той бік подали ся духовні проводирі релігійні, щоби той вихід з релігійної кризи зробити легким. Справді сьміле жаданє: — треба мати дуже грубе чоло, щоби ставити подібне жаданє, если знає ся, який сей вихід має бути. Но ми можемо перекладця запевнити, що если би навіть і духовні проводирі переخیлили ся на бік книжки Дрепера, то і тогди вихід не був би такий легкий, як то перекладаець собі представляє. Бо протестанцкі релігійні мужі а їх не мало, подали ся в сторону ідей заміщених і в книжці Дрепера, но се не розвязало кризи релігійної і можна сумнівати ся, чи єї розвяже коли небудь.

Перекладаець чув сам, що він ставить за велике жаданє до духовних проводирів і тому стратив таки зараз всяку надію на сповненє сеї мрії. Хіба відчув, що суть еще люди, що не потратили голов.

Коли перекладчик прийшов знова на згадку релігії, то рівновага душевна опустила єго на ново. Виразом сего ненормального стану душі, суть слідуючі реченя, які читаємо на стор. VI.

„Тимчасом, власне зі становища релігії, настане — *намісь безлічи* теперішніх вір, церков і сект, — одної віри, ідеальної, чисто духовної, з одною однісінькою релігійною старшиною — богом, уявленим відповідно і *зіяньє тої одної віри з наукою*, або, — докладнійше кажучи: *стане вічно-поступаючої науки* (розуміє ся оживленої далеко більше, ніж тепер) *запаленою вірою всіх народних мас на сьвіті, з богом піддержувачем того руху* то була би найбільша подія на землі, подія, від якої.... пішов би такий поступ.... якого ми тепер і здумати не годні. Такий стан віри і така єї роля варті чейже бажаня горячого власне — релігійних людей....

Вони повинні зважати, що *супроти безлічи* ріжних і ворожих собі вір, церков і сект (із яких кожда чванить ся, що вона єдино-спасительна, тай гадає, що до неї наверне увесь сьвіт!) — *наука, з самого свого початку тай доси, одна - однісінька, згідна на всему сьвіті* і між иншим власне своєю єдністю дійшла доси, при дуже невидній скількості рішучих прихильників, без меча навіть задля власної оборони, а зовсім мирними способами, до *результатів*, як отсе й показує Дрепер *величезних* і що, коли теперішні віри, церкви й секти не з'єднають ся з собою та незрівняють ся з наукою, яка все більше й бідше росте й поступає, при своїй повній єдності, — *то жде й їх неминуче доля всіх передущих вір, церков і сект*, які впали від досьвіду й науки,.... і вже не встануть;.... а ті всі віри, церкви й секти, які повстали би після впадку те-

перішних, були би вже тускліші та тускліші, ~~так що~~ *нарешті дійшло би неминуче до погаснення — всякої віри* — в усіх закутинах землі, на віки.... Ось що повинні тямити люде дійсно релігійні....

[Д. 6.]

Задача сьвященства на поли соціяльно-політичнім

після О. Альберта М. Вейса О. Рг.

уложив о. О. М. Г...

[Конець].

Як раз тому, що нині у робітників пристрасти партійні та кастове засліплене роздуті завдяки несовісній а сліпій агітації до крайности, має сьвященство тяжку но прегарну задачу до сповнення супротив класи робітничої.

„*Pauperes evangelisantur*“ (проповідуйте євангеліє нищим), се той, нам до сповнення приказаний заповіт Сина Божого І. Хр.!

На сих бо „нищих“ завзялись як раз антихристиянські агітатори, щоб там защебити погубне насінє без віри (атеїзму).

Робітник, що цілий тиждень в праці „на хліб насущний“ мов у ярмі ходить, не має проте часу при найліпшій воли шукати потіхи і поживи для своєї душі в „світлі правди“ та в „слові життя“. — Наколиб робітникови не було так мало знане, а часом майже не зрозуміле св. євангеліє, то і робота агітаторів для позискання єго язві безвірства не булаб така легка.

Так, коли голошене слова Божого (євангелія) єсть супротив всякого чоловіка правдивим даром любови, о скільком більшим даром любови і добродійством єсть сей наш (клиру) сьвоязок супротив бідного робітника!

Та годі нам забувати, що голошене робітникам „правди Христової“ не таке легке, не відразу приступне для тих, лихом прибитих сердець.

Економічна нужда сама собою роздратовує серце робітника та наповняє єго зневірою та упередженєм до наших найщиріших змагань. Хитрі духи перевероту печуть собі з сеї муки хліб та підсувають поміж ідеали практичної стійности робітникови і такі теоретичні мрії, що Христовій правді стають на супрід дороги майже непроходимим валом — перепоною.

В кождім разі нинішній робітник зайнятий такою безлічю національно-економічних та соціялістичних питань, що не легко найти дороги до єго серця і розуму для иншої науки.

Знає се кождий з власного досьвіду, що з ним дієсь, коли яка тяжка жура або яке важне житєве питанє заволодіє неподільно єго думкою. Говори до него як хоч гарно, слова твої мов пустий звук не звертають єго уваги. Навіть добра воля тут при нічім, бо думка заєдно вертає до тої болячки, що душу гнєте. А лучаєсь і таке, що за звертанє уваги на інші річи накинешь на тебе чоловік зайнятий своєю журою, — поганою лайкою. Єму і поняти годі, що і другі не журять ся тим, що єму лежить на серцю. Єслиж ходить о те, щоб єго зайняти, то конечно зачати від того, над чим працює єго власна журлива думка.

Се і ясне! Покладьмо себе на хвилину в гірке положенє робітника, а не подивуєм ся, що для него єго гірка робітнича доля непрозримою стїною, грубою заслоною затемнює всьо, про що ми з ними ведемо річ. — Єсли, брате, бажаєш добути собі у робітника увагу і довіре, зійди до него, порозумій єго відносини житєві та над ними радь з ним.

Числитись нам треба і з тим, що нині в кругах робітничих, навіть найнижших, панує дух, який ми чємно зовемо „клясовою самосьвідомостю“. Катехизм та біблію виключно наводити яко докази, небезпечно, бо робітник готовий се вважати маловаженєм та зневагою єго становї чести. А на сій точці кождий робітник, тим паче мало інтелігентний, більше чутливий, як на особисте зневаженє єго. Се тим важнїйше, що з одної сторони між робітниками повно чорних духів, які з безбожности тільки ждуть нагоди, щоб накинутись на лїпшу не здеморалізовану часть робітничої кляси наругою на Бога і єго церков і тим єї за собою потягнути до безвірства — а з другої сторони відоме і се, що наруга не находить нігде так податливої почви, як в душах мало осьвічених а недолею прибитих.

Аргумент агітатів єсоціялістичних: „церков рада би робітникам, що при нїй стоять, злегчити їх гірке бездоле дитинячим катехизмом...“, аргумент сей, хоть як глухий, рідко коли не находить послуху.

Та єсли ми до робітника приступаємо виключно тільки з помічю духовною то і не диво, що повисший аргумент так небезпечний захоплює під свою грізну власть чим раз ширші робітничі круги.

Та і сєго годі не тямити, що зайнятись робітничою долею приказує нам вже сам християнський обовязок несеня помочи убогим.

Та зайнятись долею якоїсь кляси годі инакше, як зі сходом до єї потреб житєвих.

Поможемо робітникам найпаче тим, (тут бесїда про робітників фабричних — прип. товм...) як точки, входячі в питанє робітниче, виложимо їм ясно, просто а поважно. Се нині потреба дня і се повинно бути головно цілю товариств робітничих, які без сповненя єї цілі не малиб і рації істнованя.

Та нігде правди діти, що повисші точки робітничого питаня повинниб находитись в катехизмі, призначенім для робітників.

Бож як що, то певно наука про економічні та соціальні питання єсть як раз тою, що тісно вяжеться з догмою та з християнською етикою. Сеж і було великим безправством лібералізму, що він спершу право, а опісля і суспільну економію зробив ніби „самостійними науками“, відділивши їх від догми і етики. В сей вилім вдер ся соціалізм, та тим робом став страшною силою, якою в він нині; атутом в його руках як раз се, що може своїх ворогів розділених поборювати, на ліво закон, суспільність та державу, а на право догму, мораль, віру та церков. Помаленько пізнає і світ, яка в тім розділі для него небезпека. Так названі „соціалісти з катедри“ заслужились справді перед світом тим, що поклали собі за головну точку своєї програми сполуку соціальної політики з етикою.

Якраз тому поборює їх (Katheder-соціалістів) лібералізм. Хоть получене доктрини з моралію моглоб дати і лібералам оружє в борбі з соціалізмом деструктивним, ліберали волять в сліпій загорілости зречись сеї дороги, щоб лише зберегти свій головний принцип „нищення догми і етики“ — яко нащадків давних більше християнських віків.

Та нам се завзяте лібералізму „з принципу“ якраз приказує обрати дорогу противну.

Чейже кождому з нас ясно, що всі лиха соціальні нинішньої людської суспільности початок свій беруть з розлуки світа від Бога, науки від віри та морали, при розлучі практики від права (закону). Тому обовязком нашим, яко сторожів віри, норовственности і життя людського в християнськім понятю сего слова — кажу нашим т. є. святицтвам католицких обовязком в — знова пересвідчити робучі верстви наших братів, що вони доперва тогді можуть мати надію на поліпшенє їхньої гіркої долі, як людська суспільність і її економія заверне назад на дорогу згідности з віковичними правдами св. Христової науки, морали і закону.

А тепер питаємось: хто сьміє нам святицтвам заперечити, що сповненє повисшого обовязку се не нашого звання діло? Хтож з клиру посьміє сказати, що повисше не наша задача на часі?

І на сїм кінчу доказ на повисше покладену тезу. Закид против „права клиру забирати голос і мішатись діяльно в робітничє питання“ має хіба о стілько за собою стійности, що дійсно не річ святицтва кидатись у вир всіх відтінній, частий та дробів сего питання, розложеного нині на сотки всякого рода підприємств праці.

Та з другого боку не знаю нині конечнійшої для нас святицтва потреби, як совістне ознайомленє з питаннями соціальної економії. Хоть як се тяжке для нас; хоть як часом не вигідне для множества не менче важних наших інших обовязків святицтва, — но кажу конечне.

Наш же обовязок при всякій нагоді про сї (для него цікаві питання) обучати совістно а ядерно, а з повним знанєм предмету повірений нашій духовній печаливости народ.

На сім кінчить Всч. О. Вейс свою предісну розвідку, в якій слідно при глибокій еліїїнозги гор ічу любов правдивого „Слуги Божого“ до „найменшого брата“.

Для нас руских католицьких съвящеників, яких історія славить від віків „щирими демократами“, — повинно бути не тільки съвятим, але і милим обовязком, обізнатись з питанєм робучого люду; сим питанєм в слід приказу Христового „шедши научите вся язики...“ зайнятись практично і тим робом відібрати ворогам Христа і єго церкви можність клеветаня на нас, що мовляв: „Піп готове їсть, о людкій нужді не вість...“

Християнсько-католицька Етика для висших клас шкіл середних. Після учебника проф. Дра Кароля Щекліка написав съвящ. Діонисій Дорожинський проф. ц. к. акад. гімн. Львів 1904.

Вч. отець Дорожинський мав до вибору, або написати новий учебник, або переложити, зглядаю переробити иньший, уживаний в середних школах. Автор вибрав другий спосіб і переробив учебник Дра Щекліка, професора моральної в Тарнові. Ми не знаємо перебігу життя Дра Щекліка, але нам здає ся, що він ледви чи був коли катехитом в середних школах, а наколи був, то мусів, щасливим случаем, мати більше як пересічно інтелігентних учеників. Підручник Дра Щекліка, особливо в загальній часті, буває нераз тяжко зрозумілим для ученика. Ми признаємо, що автор старав ся вичерпати цілий матеріал в можливо найкоротший спосіб, але чи і в етиці нема ріжниць між річами важнішими, а менше важними? Чи пропускаючи річи менше важні, або подрібні, не стає тим самим предмет більше приступним і чи не лишає часу та місця на точніше обговоренє важніших річей? Ся загальна часть є, що так скажемо, коротким витягом обширної етики, яку Др. Щеклік може з великим поводженєм викладати в ліцею для кандидатів духовного стану, але нам здає ся она за трудною для ученика VII, зглядно VI. класи шкіл середних. Вч. о. Дорожинський, маючи за собою чотирнайцятьлітний досвід, видів сю трудність і старав ся їй зарадити всякими можливими способами, чи то тим, що в текст поодиноких уступів втручував свої реченя і уваги, чи то прямо полишаючи цілі уступи і випрацьовуючи на їх місце иньші, що підходили би більше під рівень інтелігенції пересічного ученика.

Др. Щеклік ділить етику на дві часті: загальну і частну. Загальну часть ділить: а) о ділах людських, б) о правилі моральности, в) о законї, г) о совісті д) о чеснотах, е) о грісі. Сей поділ видає ся нам занадто подрібний і для ученика не зрозу-

мільй. Катехитови прийде ся дуже трудно пояснити, приміром, значіне части о правилі моральности, або о ділах людських, бо наколи схоче се пояснити при самім поділі, то мусить пояснити, що то є діло людске та правило моральности, значить ся, наперед сказати всьо, що знаходить ся в відповідних уступах.

Труднішими є перші уступи. Приміром, дефініція свободної волі є для ученика рішучо за трудна Правда, є она на скрізь наукова так, що і найтіпший богослов вдоволить ся нею, але для ученика вистарчила би дефініція цілком проста, яку знаходимо в учебнику Ваплера - Пюрка.

В загальній части поробив о. Дорожинський деякі зміни, котрі, як ми се зазначили висше, причиняють ся дуже до лекшого зрозуміння. У Дра Щекліка нема згадки про відносини, які заходять між догматикою а етикою, а прецінь без сего трудно буде зрозуміти ученикови, що поблудженє в вірі потягає за собою поблудженє в морали. Сей брак доповнив дуже удачно о. Дорожинський. Рівнож додав від себе о. Д. згадку о тім, що то є привилей і епікея, бо сего у Дра Щекліка зовсім нема.

Трактат о совісти є в підручнику о. Дорожинського цілком перероблений і мусимо зазначити, що є оброблений без порівняння ліпше і приступнійше, як у Дра Щекліка. Одно нас тільки дивує, длячого Вч. о. автор уживає вираження: „совість правильна“ (conscientia recta“). Чи слово „recta“ справді в рускім язиці значить „правильна“. Нам здає ся, що „recta“ значить тільки що „права“ „richtig“, а не „prawidłowa“ „regelmässig“. Чи не ліпше було би затримати вислів: „права“?

Дальші части загальної части є вже писані популярнійше. Дуже совістно є опрацьована часть о грісі і то не лишень під тим зглядом, що подає теоретично понятє гріха і его родів, але також і під тим, що подає практичні всказівки, як належить собі поступати в борбі з покусами. Дуже приступно є описаний, приміром, гріх гордості і в сїм случаю потверджує ся наш висказ, що оригінальні части о. Дорожинського є без порівняння популярнійші для ученика, як Дра Щекліка. Те саме можна сказати і о иньших гріхах. Др. Щеклік розписує ся обширно о захланности, між тим, як о. Д. в кількох простих реченнях сказав все, що у Др. Щ. займає аж цілих дві сторони.

В другій части етики говорить Вч. оо. автрон о чеснотах і о заповідях.

Ся часть є вже написана популярнійше, як перша. В чесноті віри, опрацьованій дуже совістно, знаходимо додаток о. Д., що віра не то, що не є чимсь понижающим для чоловіка, але що на вірі опирає ся всяке знанє і вихованє чоловіка. Згадка про се є дуже умісна, бо ученик нераз може почути щось цілком противного, а не маючи виробленого критичного змислу, може дуже легко повірити на слово такого лжеучителя, не здаючи собі навіть справи з того, що сей, котрий учить его, що в нічо не треба вірити, не даючи на се доказів, бо їх дати не може, жадає від него як раз віри в свої слова.

Знаменито обробленим є уступ о причинах невірства, цілком відмінний і далеко більше вичерпуючий, як у Др. Шекліка. Просто і логічно подає с. Д. причини втрати віри так, що кожний з модерних атеїстів, наколи схоче бути щирим перед собою самим, знайде в них і причини свого невірства. Нема так довгої балаканини, що затемнювала би ясність предмету, лишень, що так скажемо, в словних чертах життєписі різного рода атеїстів. Щоби зазначити з цілою силою, що правдива наука не веде ніколи до втрати віри і щоби не бути голословним, наводить автор найславніших мужів науки і власними їх словами доказує, що совістне зглублене наук не то, що не віддаляє від Бога, але-неодолимою силою притягає до него. Рігнуж приступно опрацьовані є і прочі чесноти. Вч. о. Дорожинський користав з викладів Дра Шіндлера, професора моральної на віденськім університеті і нам здає ся, що поступив дуже педагогічно, бо виклад Др. Шіндлера, по при свою глибоку научність, визначає ся простими логічними і вельми приступними доказами. Приміром, зі всіх дефініцій згіршеня, які нам лучило ся читати, найліпше промовляє нам якраз дефініція, яку подає проф. Шіндлер, а за ним і о. Д., себто дефініція св. Томи. Цілий трактат о братнім напимненю є у о. Д. цілком відмінно оброблений і значно розширений.

Дотично розривок стоїть о. Д. на иньшій становищі як Др. Ш. і після нашої гадки, є оно більше оправданим і справедливим, бо узглядає більше теперішні товарискі відносини. Цілком переробленим є уступ о обіті і здержуваню від тяжких робіт в сьвяточні дни. Оба ті уступи є написані більше практично, як у Др. Ш. У Дра Шекліка нема цілком згадки про судові справи, та вільн. занятя, між тим як о. Д. обговорює сей предмет виправді коротко, але зовсім достаточо для ученика. Узглядняючи різнородні струї, які нераз стрясають загалом, говорить о. Д. також о змові (стрейку) робітників і подає услівя, під якими стрейк є дозволений і не противить ся етиці. О. Дорожинський не поминає питаць, які проявляють ся в наших часах, щоби хоть кількома словами не згадати про них і не зазначити становища церкви. Маємо на гадці такі річи, як двобій і иньші. При двобою подає о. автор его коротку історію і дуже точно поясняє становище, аке супроти него займає церков і держави. Відмінне, а цілком оправдає є становище о. Д. в питаню про приватну власність. Щоби не поминути дуже важного соціального питання, доказує о. Д. коротко, що усунене приватної власности є річню прямо неможливою до переведеня. Сих кілька его гадок вистарчає цілком, щоби ученик пізнав цілковиту неумістність, та утопійність мрій соціалістів.

Великий клопіт мав завсїгди катехит з уступами о пості. Наші давні підручники взоровані, або живцем перекладані з підручників латиньского обряду, подавали понятє посту цілком після дисципліни латиньского обряду. Звідти виходили нераз неясности так, що дуже часто що иньшого говорило ся в підручнику, а цілком чого иньшого держано ся в практиці. Так звана „*una refectio*“, о котрій говорило ся в учебниках, була

правдивим каменем преткновенія. О. Д. пояснив сю справу і поставив точні приписи, що цілком відповідають і духови нашого обряду і змінним відносинам суспільним. При грісі нечистоти, відай, чи не через недогляд в коректі, вкратла ся одна разяча ошибка. Автор каже: „Навіть нечиста коротко треваюча мисль, если воля на неї згоджує ся і находитъ в ній уподобанє, сполучена з бажанєм (се слово напечатане розстріленими черенками) внішнього гріха, єсть смертним гріхом“. Виходило би, що уподобанє, котре не сполучене з бажанєм внішнього гріха не є гріхом. А прецінь саме уподобанє, навіть без бажаня внішнього гріха, є вже гріхом.

Тут мусимо єще зазначити, що о. Д. поробив в цілім підручнику значні зміни в цитатах зі св. Письма, добираючи таких, що підходили би найліпше до обговорюваного предмету. Великою заслугою о. автора є, що цитуючи св. Отців, цитує в найбільшій часті східних, чим немало впливає на збуджене почести та любови до нашого обряду.

О. Д. писав свій підручник головню для висших класє гімназійальних і дуже часто наводить цитати з класичних писателів грецких та римских. Для ученика гімназійального має такий цитат велику повагу, бо ученик, хоть нераз дуже нехотно відносить ся до трудного автора грецкого чи латиньского, то вже таки овіяний духом, який панує в гімназіях, високо цінить єго вискази.

Наколи схочемо зібрати коротко доси сказане і висказати свій, впрочім цілком не мірдіяний осуд, то мусимо сказати ось що: Предмет вичерпаний цілковито, але спосіб представлення троха за трудний для ученика семої гімназійальної, зглядно шестої реальної класи. Однак при щарій праці катихита дасть ся се усунути і підручник може віддати справді великі услуги ученикам і бути для них руководством в цілім житю.

Т. Л.

Статистика католицької церкви.

По найсвіжійшим дослідям Германа Zschokke-ого, всіх людей на світі єсть 1.540 мільонів а між тим 270 мільонів католиків. Серед тих католиків працює 250.510 св'ящеників св'яцких, 109.049 монахів і 457.660 монахинь. В Европі пробує 180 мільонів католиків з 85.321 парохіями, 26.600 монахів в 6.030 монастирах та резиденциях і 329.811 монахинь в 25.843 домах. Мужескі чини числять в Австрії 14 монаших родин з ріжними правилами в 580 домах і 8.871 осіб, між якими є 4.801 св'ящеників. Женські чини мають 70 ріжних монаших родин в 1.740 домах і 21.059 осіб. Наша монархія ділиться на сім церковних провінцій обряду рим. кат., одну обряду

гр. кат., і одну обряду вірм. кат., в Ціслітавії; до тих провінцій належить 33 дієцезій, а надто 2 дієцезії безпосередно підчинені апостольській столиці (Краківська і Вроцлавська в австрійській часті) з 26, 688. 431 католиками а 18.165 свідцкими св'ященниками; в Транслітавії є 4 церковні провінції обіймаючи 21 дієцезій обряду рим. кат. 3 гр. кат. і одну церковну провінцію обряду румунсько-кат. з 4 дієцезіями, а надто одну прелатуру nullius, т. є. венединтинське архієпацтво в St. Martiusberg (Pannonhalma), взагалі замешкує в Транслітавії 10, 902. 391 католиків з 8.798 свідцкими св'ященниками. Крім того в Боснії і Герцеговині єсть одна церковна провінція зложена з 4 дієцезій і з 347.530 католиками та 47 свідцкими св'ященниками — душпастирами з чину Братів Менших, 149 Меншими Братями в 15 монастирах, 59 Єзуїтами в 2 домах і 160 трапістами в славнім опадтві Maria Zwiезда (Mariastern) під Банялюкою; надто єсть там 9 домів, в яких перебуває 90 Шариток, 5 домів з 128 Доньками Божої Любові і 4 дома з 58 Сестрами Стотаришеня Найсолот. Крови Ісуса Христа.

Німецьке цісарство числить 19,236.819 католиків в 5 церковних провінціях, що складають ся з 19 дієцезій, а надто в 3 дієцезіях підчинених безпосередно Апостольській Столиці і в 3 апостольських вікаріятах та 2 апостольських префектурах, з 18.037 свідцкими св'ященниками, 15 мужескими чинами в 212 домах і 4.250 монахами, 47 женьскими чинами в 2.661 домах і 32.821 монахинями. В Швайцарії живе 1,190.000 католиків в 6 дієцезіях підчинених безпосередно Апостольській Столиці, в 3 прелатурах nullius і в 2 апостольських префектурах з 2.055 свідцкими св'ященниками, 532 монахами в 47 домах і в 3.050 монахинями в 276 домах.

В англійських посілостях, отже на континенті і в кольоніях, єсть 28 архієпископств, 105 єпископств, 27 апостольських вікаріятів і 12 префектур, а число католиків виносить 10½ мільона, з чого 1½ мільона припадає на Англію, 3,555.000 на Ірляндію а 365.000 на Шкоцію. Св'ященників свідцких в Англії враз з Мальтою, Гозо і Лібральтарол працює 1.928, в Ірляндії 2.879, в Шкоції 375; монахів в Англії 1.220, монахинь 10.118, в Ірляндії монахів 3.436, монахинь 7.300; в Шкоції монахів 461, монахинь 1.014.

Найбільший зріст католицької церкви бачимо в остатних століттях. Пій IX. установив в різних частях св'їта 6 архієпископств, 67 єпископств і 12 апостольських вікаріатур; Лев XIII. утворив 2 нові патріярхати, 31 архієпископств, 101 єпископств, 20 вікаріятів і префектів апостольських для 17¼ мільона католиків

Найчисленнішим єсть нині чин Менших Братів (16.500 членів), відтак ідуть Брати християнських шкіл (15.049 чл.) Єзуїти (5.015), Капуцини (9.660), Домінікани (4.300), Місіонарі св. Вінкентого а Paulo, або Лазаристи (3.300), Трапісти (4.000), Редemptористи (3.220), Августіяни (3.006), Бенедектини (2.741) Отці від св. Духа (2.334), Кармеліти (1.967), Милосерні Брати або Боніфратри (1.510), Францішкани конвентуальні (1.500) і т. д.

Серед 81 канонізованих в 19 століттю було 55 монахів і то 21 Францішканів, 7 Сервітів, 8 Бзуїтів, 3 Августинів, 1 Редемпторист, 1 Капучин, 2 Домініканів, 1 Василиянин, (св. Йосафат Кунцевич) і т. д.; серед 26 канонізованих осіб світських належала одна жінчина і 17 муштин до III. чина св. Фрацішка. Беатифікацій оголошено в тім часі близько 400.

Великанський поступ в розвою катилицизму впадає в очі головню тоді, коли порівнаємо теперішній стан зі станом, який був на початку XIX. віка. В Англії і Шкоції жило тоді 120.000 католиків, а тепер в їх там 2,865.000; в р. 1902 в самій архидиєцезії вестмінстерській перейшло на католицизм 1.510 осіб а в диєцезії Liverpool 1.003; в палаті низшій засідає 76 католиків, в палаті лордів 32, а в коронній раді королівській 16 католиків. В Швайцарії зросло число католиків з 542.000 на 1, 190.000; в Скандинавії з 200 на 8.000, на балканьскім півострові з 2,700.000 на 6.400.000; в Турції азійській з 400.000 на 658.000; в Африці північній з 17.090 на 627.000; в Африці середній і полудневій з 5.000 на більше, як 2 міліони. Азия, в якій було з початком XIX. століття міліон католиків, має їх поверх 6 міліонів; в Австралії около р. 1820 було католиків заледви 2.000, а нині в 6 церковних провінціях, що обіймають 24 дієцезії, в 13 апостольських вікаріятах і 2 префектурах перебуває 901.000 католиків з 1.096 священниками. В Сполучених Державах північної Америки, де в р. 1800 був один — одинокий єпископ для 36.000 католиків, нині виносить число католиків 11,887.500, що мешкають в 14 архидиєцезіях і 82 диєцезіях, а працює там 9.940 священників світських, 3,300 монахів і 53.987 монахинь.

ПРОПОВІДЬ

на празник Введеня в храм Пр. Богородиці.

„Радуйся, вже зблороано світъ милости Божіа обліста“.

Акаф. Зач. (Ікос. XI).

Один з Отців церкви, св. Григорій Назіанзенський пише, що Йоаким і Анна, коли не мали довгі літа ніякого потомства, молили ся до Г. Бога в пізній старости, щоби їх поблагословив дитиною, обіцюючи ту дитину віддати на службу Богови. Покірна просьба праведних старців, супроводжена надією на Бога, припада Г. Богу до вподоби, він вислухав їх, та обдарив донькою, котрої імя було „Марія“. Памятні на зложену обітницю, завели родичі свою трилітню донечку до церкви Єрусалимської і тут жертвували єї Богу. — Хтож в силі словом представити тую радість, якою наповнені були серця родичів Марії задля сповнення їх бажань і невинне серце самоїж Марії в ту хвилю, коли она явила ся перший раз в домі того Бога, до котрого чистим духом мов голубка ли-

нула, котрого она так горячо полюбила, як жадна дитина сего сьвіта.

Цінінi бували жертви в Старім Завіті, які приносили Богу Праотці, Патріярхи, як пр. жертва Авраама, но ніяка з них не може йти в порівнянню з тою пречистою жертвою, яку сама Марія принесла в дни свого Введенія во храм — бо се була жертва серця, найлучша жертва волі, жертва змислів, жертва пожадана перед віками самим Богом. Такої жертви єще ніхто не приносив перед нею в храмі Соломоновім, бо всякі дари жертвовані в часах Патріярхів, перед народженєм Преч. Діви, походили від людей осквернених гріхом і пороками, а нинішню жертву складає перед лицем Бога тая, в котрої серці не то гріх, але навіть вид гріху не мав місця ані одної хвилини. Крімi сеї жертви єсть хіба друга доскональша, нескінченої вартости, то жертва хрестна, яку Син Пречистої Діви приніс Богу Отцю за весь грішний рід людський.

Розважмо проте днесь, м. братя, над тою важною обставиною, яка лучить ся з нинішнім праздником, над тим іменно, що так як Преч. Діва Марія віддала себе Богу на службу в зараню свого житя, так і нам годить ся служити єму від найпершої молодости.

* * *

Чимсь дивним видає ся для людей жиючих духом сьвіта, що Матір Божа яко трилітня дитина розпочинає служити Г. Богу з таким запалом і любовю, якої нераз на жаль нема в серці старого чоловіка, котрий за свого житя неодну ласку від Бога дізнав, неоднo добро отримав. О! справді є чого не так дивувати ся, як радше соромити ся. Люди, котрих серце прилягло до сьвіта, єго розкоший і утіх, більше ніж до Бога, уважають собі за найбільше щастє служити сьвітови і єго уживати.

Они так привязали ся до дібр сего сьвіта, що хотіли би пити і пити чашу єго розкоший аж до нестями, хотіли би аби, тим розкошам не було ніколи кінця. Спробуй лиш пригадати такому чоловікови, розпустникови — гуляці, налоговому пиякови, марнотравникови, що віддали своє серце на услуги диявола, що підчинили душу змислам, що є Бог справедливий, що прийде смерть, котра положить конець всім розкошам, а по ній настане страшний суд, що по таким суді наступить неминуча, вічна кара за гріхи, а побачиш несмак, невдоволенє на єго лиці, вичитаєш гнів з єго очий, котрими немов би з докором говорить до тебе: „не затроюй мені житя“!... Чомуж се так? бо він бачиш так звязав ся з тим лукавим сьвітом, так єго полюбив, що він не видить і не понимає більшого щастя понад туземне, єго трудно переконати, що цілю житя людського є не догаджуване своєму тілу і змислам, але Богу, тому неедин безбожник боронить себе тим, що молодість є на то, аби вигуляти ся і вишуміти, бо старість вже не до того. Нич дивного, що з уст легкодушів виходять такі безбожні слова, бо у кого серце переверотне, у кого нєлад в душі, у того не може бути лад ні в мислях, ні в словах, ні в учинках. Переверненє серце, то і всі понятя у него перевернені. Сьвіт — то єго Бог, розкоші тілесні то для него рай.

Здоровий однак розум узнає, що чоловік повинен служити Г. Богу не в старості доперва, але від наймолодших літ життя і чим довше живе, тим більше повинна змагати ся любов до Бога в его серці, з тим більшим жаром і вірністю повинен служити тому, від котрого безчисленно много отримує що хвиля дарів. Впрочім хтож з тих, що то відкладають службу для Бога на старість, має ту певну поруку, що Бог дозволить ему дочекати ся старості, або що буде міг ему тогди гідно служити? Але хочби навіть і так було, чиж не краде Г. Богу найкрасні дари, чи не відмовляє ему найбагородніших жертв, чи не допче найкрасшого цвіту життя?

Великою зухвалою назвати треба, если хто змарнувавши молодечі літа, подібно як блудний син євангельський, доперва на старості літ задумує навернути ся до Бога. З якоюж жертвою стає він тогди перед Богом, що дає ему в дарі? От — сказав би я, не душу, але якийсь стрипіхатий, виторочений, подіравлений лахман, яким вже і сьвіт сам гордить. Чиж така жертва гідна Бога? Чи сьмів би той сам чоловік, що так підло з Богом поступає, якомусь вірителеви — добродієви, котрий пожичив ему велику суму гроший на невеликий процент, а на довгий протяг літ, віддавати той довг замість грішми, золотом або сріблом, каміньчиками або болотом? А якраз так само обходить ся з Богом кождий той, хто в старості, коли вже тіло упало на силах, ні нема охоти до молитви, ні огню божого в серці, розпочинає служити Богу. Не штука то покидати сьвіт, коли сам сьвіт тебе цурає ся і відпихає від себе, статкувати аж тогди, коли вже чуєш ломане в костях з розпусти, коли всякі хвороби загніздили ся в твоім тілі, коли волос посивів, а лице порорало ся бороздами від старості, але зірвати зі сьвітом тогди, коли він всіми силами тебе до себе тягне, манить, коли захвалює тобі свої блески і надгороди, тогди відвернути ся від сьвіта, а звернути ся цілим серцем і цілою душею до Бога, отсе буде великий подвиг, отсе мила і сьвята жертва.

Чим хто пізнійше обіцяє служити Богу, тим гірше звичайно сам на тім виходить, бо живе в безнастаннім страху та непевності і все мимоволі насуває ся ему тото питанє: „чи не стане сея зі мною таке, як з тими глупими невістами що то не мали оливи в лампах“, чи той жених небесний, коли я стану пукати на старість до его дверей і впрошуватись до его служби, не відкаже мені з гнівом: „проч від мене, не знаю тебе?...

Г. Бог дає кождому тільки дарів і доти, доки его воля, ануж подобає ся ему нині, сейчас відобрати і то тогди, коли я найменше сподію ся — чиж се справді не може чоловіка перелякати, чиж на таку гадку можу я собі маловажити жите і Бога, в котрого руках ціла моя дочасна і вічна судьба? Хто затим від молодости перенятий боязнию божою і любовию для Бога і гадкою о нїм, той не має чого на старість лякати ся, бо для него час не становить ріжниць, він кождої хвилі готов для Бога, его серце сьвіке, від дитинства самого переняте щиростию для Отця Небесного і зглядно богате в честноти.

Каже не один, що на старість буде час навернути ся до Бога і ему служити: чиж однак розумне таке предсказанє на далеку та

непевну будучність? Може рад би ти навернути ся в старости, а борба з налогами, до котрих ти навик через тільки літ, борба зі звірячими пристрастями, передє тобі найлучші твої наміри, зломить твого духа, відбере охоту до божої служби і станеш тогди безрадним, схочеш двигнути ся, тимчасом той а той наліг поборе твою волю і буде тебе мучив аж до смерті?!..

*

*

*

Тому ж не відмовляйте Г. Богу тої одинокої найлучшої жертви ніхто. Зазнакомлюйте ся з Богом, з его св. законом, з его відвічними правдами від наймолодших літ свого життя, а ті що запропастили найкрасший скарб життя т. є. молодість грішними учинками, нехай спішать ся з наверненням до Бога, бо він еще чекає на них, еще терпить і жажде їх душі. Жертвуйте, м. братя, з охотою житє ваше Г. Богу за приміром Преч. Діви Марії, з ним проводіть житє, для него терпіть, на его славу працюйте, для него умирайте, а колись М. Божа вийде з радостию на зустріч вам і введе вас до Храмів Небесних. до вічної слави свого Сина. — Амінь.

о. М. Тупиць.

Проповідь

на неділю 28. по Сош. св. Духа.

Мнози бо суть звани, мало же избранихъ.

(Лука 14. 24).

Божественний наш Спаситель дуже часто уживав в своїх науках порівнянь, обясняв своє божє слово притчами. А ділав се для того, бо нарід, котрий слухав Христової правди, був еще непросвічений і був би не повяв науки в високій бесіді. Ті порівняня були так приступно уложені, що кождий, хотяй би і непросвічений, розумів докладно, о що розходить ся. От і нинішнє св. євангелиє приводить нам притчу, в котрій криє ся велика і важна наука: Один чоловік — каже св. євангелиє — приготував велику вечеру і запросив много гостей. А коли вже прийшла тота година, посилав своїх слуг і каже їм оголосити, що вже вечера готова, нехай приходять.

Хто се той чоловік, той господар? Хто суть ті слуги его? Хто тоті прошені гості? Що означає та велика вечера? Годі не відгадати, що той господар, то сам Ісус Христос, котрий приготував велику і прекрасну вечеру в небі, вечеру, що протягне ся цілу вічність, при котрій наситить ся кождий, а наситить так, що по вік не відчує голоду, бо ся вечера, то вічна щасливість в небі. І розіслав Син Божий вірних слуг своїх, розіслав апостолів та учеників, а розіслав найперше до народа жидівського,

яко народа від віків вибраного і Богом любленого; яко народа, котрий мав приводити усіх других на тую небесну вечеру. Вірити не хоче ся, аби знайшли ся такі, котрі би запрошенем згордили, здавало ся, що всі, до кого лиш дійде запрошене, охочо і скоро поспішать на багатий, царський пир. На жаль і смуток стало ся инакше. Св. евангелиє каже, що всі спільно почали вимовляти ся. Один каже: я купив поле і мушу вийти, аби его оглянути, прошу тебе, извини мене і перепроси пана, що не можу прийти. Безумний! Що тобі по багатстві, що прийде тобі з поля, як ти небо стратив. Нині оглядаєш поле, а може вже завтра будеш мусів покинути его. Що тобі по тих ланах, як по смерті віддав би ти усі земські простори за одну кроплю студеної води, аби бодай устудити язик і почути полекшу „в пламени сем“. Другий каже: Я купив п'ять пар волів і їду їх спробувати, прошу тебе, извини мене. А третій жену взяв і не хоче на хвилю розлучити ся так, якби жена мала бути его одиноким щастєм, его послідною цілю.

Бачите, які різні вимітки. На все знайде ся час, лише нема часу подумати о душі, о вічній щасливості. Пропадай небо, аби мені лиш тут було добре.

Прикро було слугам! Бігають від одного до другого, просять молять і з нічим вертають до свого господаря. Многих преслили а ніхто не прийде.

Розгнівав ся гостинний і добрий господар, але вечера стоїть, гості мусять бути. Іди — каже пан — іди скоренько на роздорожжя, іди на заулки міста і кого здиблеш веди сюда. Припробавь убогих і уломних і сліпих і хромих.

І зійшло ся много-много в полатаних одежах, лахманах, з блідими та висохлими лицами; одні на кулях, другі сліпі з поводаторами і несміло зближають ся до трапези. А господар усіх приймає, до всіх мило та солодко промовляє, садовить і припрошує. Та хотять много було тих голодних нуждарів, такой еще много місць остало порожних.

Відкинув вибраний, жидівський нарід Христове запрошене, відкинув запрошене апостолів і слуг божих і Христа і науку его відкинув, погордив царством небесним. А вечера стоїть, чекає, місця незаняті, царство боже нудить ся — і звернули ся Христові посланники до народа поганського, кинулись по всіх сторонах сьвіта і зібрали много, много бідаків, що з голоду мліло, бо душа їх не мала корму духовного; зібрали калік, сліпих, що не бачили і не чули про Христову науку і они послухні поприходили до стола, аби засісти до великої, приготованої вечері. З поган витворили ся діти божі, гості небесного щастя, а ті, для котрих найперше місце було приготоване, ті не вкусять ніколи вечері Господньої.

Але як сказано, то помимо великого числа калік, остало ся еще много, много місця; звертає ся тогди пан до слуг своїх і каже: вийдіть на дороги і на загороди і присилуйте, аби прийшли. І присилювали!

З початку мало і з поган горнуло ся до Христової науки, до віри небесної отягали ся, а Господь винайшов спосіб і средства,

що многі мусіли прийти до вечері. От возьмім Савла. В жадин спосіб не хотів прийняти до серця Христової науки, не хотів чути о тій великій вечері, але всемогучий Бог і у пертого до себе притягне. В дорозі до Дамаску з коня его скинув, сліпоту наслав, а такої з найзавзятійшого гонителя зділав найревнійшого апостола. Нині сидить при Господній вечері. Розбійник на хресті ціле жите опирав ся, а кілька хвиль перед смертю навернув ся і дістав ся до небесної вечері — небо викрав. Таких способів уживав Христос, аби лише гостями порожні місця заповнити. І заповнив, але все таки стало на тім, що много було прошених, а мало поприходило, много званих, а мало ізбраних.

Слугами того господаря суть апостоли, але наслідниками Христових слуг ми, сьвященники тай попередники наші. Ходили они і ми ходимо; просили они і ми просимо, молили они і ми молимо; піт орошує лица наші, а ми не опускаємо рук, але ідемо дальше, ідемо кудя нас обовязок кличе, а усюда передаємо одну просьбу: Гей братя! сходіть ся, бо вечера готова!

Всі то чують, всі знають, чого хочемо, але не всі слухають. Многі вимовляють ся сьвітовими заняттями, многі такої не дбають про тую небесну вечеру, а инші еще злостять ся і готові кинутись на бсжих післанців.

Але воля нашого Пана єсть для нас сьвята. Нехай там цілий сьвіт на нас ворогує, то ми не уступимо; ми без переставку будемо накликувати до небесної вечері, без згляду на тоє, що сьвіт скаже, бо ми не є від сьвіта сего, бо не сьвіт нас вибрав, але Христос. І нині — дор. бр. — кличемо до вас: Братя, сходіть ся, готуйте ся, бо вечера готова! Сили до примусу над вами не маємо, але одно лише знайте, що скорше чи пізвійше вернемо до того, котрий нас вислав, підемо до него здати рахунок з нашого післанництва і горе тим, до котрих Христос буде мусів сказати, що „званні не биша достойні“. Як би ми вас взивали до злого, то вільно вам не послухати нас, але если просимо вас до Христа, до царства небесного, то не вимовляйте ся, бо Господь заповнить вапі місця иншими, Господь добуде собі хотьби з каменя достойнійших і охочих на свою вечеру, а тогди що стане ся з вами? Де ходити о вічність, там не повинні бути на перешкодї жадні сьвітові занятя, там не вільно нам бути легкодушними і байдужними, бо инакше будемо званними, але не ізбраними.

Але ві! Я сподію ся, що ви — люб. бр. — услухаете голосу слуг божих, що ви не погордите запросинами небесного господаря, що на зазив св. церкви поспішите скоро і охочо, де вас кличе божий голос і засядите до спільної трапези в царстві небеснім, чого від серця усім желаю. Амінь.

о. М. Кінаш.

В справі сецесийного фонду.

З кругів богословської молодіжи наспіло слідуюче письмо: На уваги, які подало від себе „Діло“ поміщаючи нашу заяву в справі сецесийного фонду ми вважаємо за відповідне подати в ціли яркійшого представлення нашого становища в тій справі слідуюче спростоване і вияснене: 1) Вступні слова, подані „Ділом“: „Дня 15. с. м. вручено голові Народного Комітету Д-рови Костеви Левицькому отсю заяву, оголошену три неділі тому в „Руслані“ — представляють справу в неяснім світлі. Ті слова, розуміє кожний так, що ми передше оголосили заяву в „Руслані“, а відтак доперва за три неділі доручили Комітетови. Однак справа мала ся инакше. Заяву зложили ми дня 31. X. рівночасно Комітетови, редакції „Діла“ і „Руслава“. „Руслан“ помістив її сейчас, а „Діло“ обіцяло, що помістить пізнійше. Заява вручена Комітетови десь запропастилась так, що деякі члени Комітету о ній нічо не знали і доперва з часописий о ній довідали ся. Для того ми дня 15. XI. зложили другу заяву на руки Комітету і о тій власне згадує „Діло“. 2) Слова: „в р. 1903 увійшов Народний Комітет в переговори з відпоручниками усіх груп рускої акад. молодіжи“ та слова „уложено спільно і згідно проєкт статута Тов. „Акад. Помочи“ — представляють справу в неправдивім світлі. Народний Комітет не входив і не входить з нами в переговори. Доказом сего нехай буде ся обставина, що нам не єсть знаний статут тов. „Акад. Поміч“, хочайби в головних начерках і що Народний Комітет мимо того, що рішив на засіданю дня 16. XI. як каже „Діло“ наслідком заяви богословів запросити відпоручників Акад. молодіжи, щоби з ними порозуміти ся зглядом дальшої акції, сего рішення консеквентно не перепровадив. Дня 23. XI. відбулись її наради при участі академиків світських, однак з поминенем богословів. Правдою однак є, що тамтого року на сходинах акад. молодіжи в справі заснованя „Акад. Помочи“ (ва котрих було заледво около 10 Товаришів) були представителі богословів, а то Тов: Черкавський і Місевич, котрі промовляли в тім дусі, в яким устільзована наша заява. Згадаві Товариші на поставлене їм питанє, чи они яко представителі богословської молодіжи годять ся на заснованє тов. „Акад. Поміч“ відповіли, що годять ся з слідуючими однак застереженнями: 1) Заряд має спочивати в части в руках старших, в части в руках акад. молодіжи, 2) богослови мають входити в склад заряду і комісії контрольної, 3) богослови екстервісти мають право користати з „Акад. Помочи“, 4) комісія контрольна має складати ся із старших і двох представителів акад. молодіжи (оден богослов а оден світський) 5) перед предложенєм статута „Акад. Помочи“ до Намісництва має ся его подати до перегляду богословам, 6) всі наради, які мають відбуватись в будучности в тій справі, будуть вестися при участі богословів.

Товариші академики світські засновуючи тов. „Акад. Поміч“ не числились однак з тими застереженнями, головно поступили собі

нелегально, посилаючи до Намісництва статут до затвердження не предложивши его вперед нам до перегляду, та взагалі не порозумівши ся в тім згляді з нами. А прецінь же ми маємо право домогати ся, щоби з нашим голосом числено ся, хочби з тих зглядів, що на фонд сецесийний в найобильнійшій мірі впливали жертви з рук нашого духовенства та селянства і міщанства за ініціативою тогож і що якраз богослови найбільше суть задовжені в тім фондї. Тай годі від нас домогати ся, щоби ми, при таких поступованю академиків сьвітських, згодились на се, щоб віддано фонд тов-ству „Акад. Поміч“, котрого статут нам не єсть знаний. Крім сего ми в засаді єсьмо противні тому, щоби фонд перейшов на виключну і абсолютну власність і господарку тов. академиків сьвітських і рішучо домогаємо ся, щоби фондом заряджували побіч представителів всеї акад. молодіжи, також люди старші, а між ними в половині священики. Се є головна точка наших домагань і від тої точки ми не відступимо, хотяби нам прийшло заняти єще більше рішуче становище в тій справі як до тепер. Єслиб однак тов. академикам сьвітским удало ся мимо того дістати фонд в свої руки, так тоді ми будемо змушені поступати так, як зазначилисьмо в нашій заяві т. є. виберемо собі комітет і на его руки будемо сплачувати гроші, котрі будуть обернені на відповідні і згідні з інтересом нашого народу та нашими поглядами цілі.

За богословску молодіж:

Роман Березинський, Павло Миколів, Павло Штокалко.

Хроніка і бібліографія.

Ювілей Непорочного Зачатя Пресвятої Діви закінчили львівські Русини-католики двома величними мавіфестациями. Релігійне сьвято обійшли чисто по релігійному, поважно, тихо, справді по християнськи, а при тім величаво. Першою такою мавіфестациєю був великий духовний концерт в честь Непорочного Зачатя, який відбув ся д. 24. листопада с. р. в великій сали Фільгармонії. На концерті явились всі представителі властий духовних і сьвітських і множество публики. Продукції хорів „Львівського Бояна“, питомців-богословів і академічної гімназії задоволити найвибагливіших знавців. Дуже хорошою була промова звісного бесідника проф. д-ра Студиньского про культ Матери Божої на Руси. — В неділю д. 27. листопада с. р. відбуло ся торжественне закінчене ювілею в церкві Преображення. Літургію відправив о. Митрополит при співучасті цілої капітули. По літургії виголосив о. Митрополит коротку науку. В хорі співали богослови, „Львівський Боян“ і ученики рускої гімназії. В богослуженю взяли участь процесії всіх львівських церков. На се торжєрство прибули представителі ординариятів і капітул латинської та вірменської, пред-

ставителі намісництва, виділу краєвого і військової коменди, представителі університету та політехвіки, шефи всіх урядів і цілий богословський виділ. До участі в торжестві запросив Ординарият всі рускі товариства і редакції. По церквах парохіяльних та монастирських наступило закінчене торжество на вечірні, при чім були виголошені відповідні проповіді.

Злоба. До числа наших „поступових“ часописий треба зачислити також коломийський „Поступ“, який в кількох своїх останніх числах ту свою „поступовість“ зазначає чим раз яркїше. І так в ч. 46. помістив статтю під заголовком: „Важна справа“, в якій переказує зміст знаної вже нашим читателям огидної напасти на церкву за її „забобони“, головню піст, напечатаної п. М. Л. в „Л. Н. Вістнику“, а на яку відповіли ми в 8. ч. „Ниви“ і виказали цілу безпідставність тої напасти. Колиб редакция „Поступа“ була тільки обмежила ся на переказане справді річевих виводів п. М. Л. про конечні складники нашої поживи та на переказане дивовижних поглядів в тім згляді серед нашого народа, але поглядів не завинених церквою, то се булаб зі сторони редакції річ навіть дуже похвальна. Але коли „Поступ“, призначений, а згладно читаний прецінь тільки галицким, католицким народом, переповідає за п. М. Л. слова без жадного застереження, що немов то у нас є 190 днів в році пісних, в яких недозволено їсти молока, сира, і яєць, (коли в дійсности таких днів у нас є тільки шість) то такий поступок „Поступа“ не можна назвати хиба ігноранцією, а тільки звичайною злобою.

Відновлене радикальної партії. З нагоди ювілея тридцятилітньої громадянської праці п. М. Павлика зїхалось до Львова не мале число радикалів і на довірочних нарадах, в д. 20 і 21. листопада с. р. ухвалено „відновити“ і „реорганізувати“ свою „упадавшу“ останніми роками радикальну партію. Поки-що рішено видавати „Новий Громадський Голос“ від нового року яко тижневик. Так сповнивши знаменито свою місію в часі „упадку“, можуть тепер радикали виступити знова на арену явно в особній партії.

Гріхи задержані Ординариятської власти в львівській Аепархії: 1. Переступленє слюбу повздержности або мірности в упояючих напоях. 2. Побитє вітця або матери. 3. Добровільне чоловікувбивство. 3. Зігнанє плода навіть без наслідку. 5. Скотоложство. 6. Кровозмішанє в першім степені споріднення або посвоячення. 7. Гріх тілесний з жидами обоєго пола і мамченє у жидів. 8. Підпаленє будинків навіть коли пожар не наступив. 9. Сповідь перед святиником з Римскою Церквою незединеним.

Питаня з письменного іспиту конкурсового, що відбув ся у Львові в д. 2. і 3. листопада с. р.

I. З догматики: Догмат о Пренепорочнім Зачатю Пр. Діви Марії пояснити і доказати з св. Письма, переданя, а особливо з літургічних молитов нашої церкви.

II. З права церковного: 1) Виложити понятє, історичний розвій і поділ судовластя церковного; 2) Навести правні

постановлення дотично мішаних супружеств і подати правні приписи о присутности пасивній (assistentia passiva).

III. З моральної: Чи і коли вільно при позичках жадати і прийняти щось понад капітал; 2) Які суть головні засади дотично повернення (реституції); 3) Виложити засади поправлення ближнього або братнього наставлення.

IV. З пастирського богослов'я: 1) Яке значіння мають в св. Літургії слова: „И сотвори хлѣбъ убо сей честное тѣло Христа твоего„ і: „а еже в чаши сей честную Кровь Христа твоего“, а потім над обома видами: „преложивъ я Духомъ твоимъ святымъ“. 2) Як може сповідник поправити помилку, котра тичить ся важности Тайни Покаяння, або якоїсь важної її точки, а також, коли сповідник зблудив що до винадгородження кривди, тяжачої на каючім ся; 3) Подати начерк проповіді на празник „Воведенія во Храмъ Пр. Д. Маріи“.

V. З науки біблійної: Парафрастично віддати св. евангеліє від Луки зач. 35 (гл. 8, 5—15).

VI. З катихитики: Як еще називає ся молитва Отче наш, з яких частий она складає ся, котре є її четверте прошенє і як має катехет его старшим дітям уділити.

З душпастирської практики. В приході О., деканата С., жие двох рідних братів з своєю мачохою і через своє неморальне поступованє дає згіршенє цілій громаді. Парох напминав їх, просив, закликав, та все те надармо. Вкінці відніс ся до ц. к. староства в Ст., аби староство вплинуло на зверхність громади, аби зверхність громадска залобігла загальному згіршеню в селі На то дістав парох ось таку резолюцію: Ч. 19. 578, Ст. 23. червня, 1904. До Всечестного гр. кат. Уряду парох ального в О. — На справозданє з дня 23. мая. 1904, ч. 53 в справі спільного пожитя О. Л. і А. Л. з їх мачохою, завідомляю Всечесний Уряд парохіальний, що закон не постановив громаду сторожем моральности, ані судиею приватного житя, але поручив їй чуванє над справами публичними; отже як довго якийсь стосунок незгаджаючий ся з правами моральности не нарушає суспільности соблазнию або чинностями противними суспільній обичайности существа громади і позістає тільки справою приватного житя, так довго стосунок той усуваєсь з під компетенції власти. — Ц. к. совітник Намістництва III.

Парох не дав за виграву і відніс ся до Уряду Деканального. Справа перейшла всі інстанції духовні і оперла ся вкінці в ц. к. Намістництві. Відповідь надійшла така: Ч. 138.835, Львів, 11. листопада 1904. — Звертаючи цінне письмо з дня 16. липня 1904. ч. 444. заявляє ц. к. Намістництво, що справа соблазняючого пожитя О. і А. Л. зі своєю мачохою усуває ся з під компетенції ц. к. властей політично-адміністративних, але по мисли §. 27. бук. г. закона з 12. августа 1866. Дн. з. кр. Nr. 19. входить в круг власного ділання громади. В заступстві Т.

Так отже з сего рішеня слідує, що парохам в подібних случаях, коли упізнаня нич не помагають, належить звертати ся

до урядів громадських, а уряди громадські мають право і обов'язок в таких случаях виступити чинно проти деморалізації, а колиб їх інтервенція находила яку перешкоду в опорі сторін, то в тім разі можуть зажадати помочи ц. к. властей політично-адміністративних до виконання своїх заряджень.

Подав сьвящ. Др. Ст. Ю.

Посланникъ, ч. 21, з 14. листопада с. р. Зміст: Школа життя; Житє християн в перших трех столітях; Хто чинить зло, собі чинить; Відьми; Туца буря; Відомости; Сьміх і правда.

Книжочка мисійна ч. 10. Зміст: Золота книжочка, провідник дітий в руских захоронках і домах — зладив о. К. Селецький. Ст. 32.

Місіонар, ч. 11, за листопад с. р. Зміст: Память св. мучеників од рода в род; Із сьвіта і церкви; Катехизм; Фалшивий стид; Св. Тайни; Єгипетський ланцюх дівочий; Абдул Масих, молодий мученик з Синґари; В честь Непорочно Зачатої; Коли ми дійдемо до щастя; Систова салата; Фалшиві дияманти; Лікар і сьвященик; Г. Бог в баллоні; Наміренє в молитві на листопад 1904; Побіда любови; Св. Іван Милостивий; Подяки за вислухані молитви. Яко додаток: Малий Місіонарчик.

Молодіж, ч. 10, за жовтень с. р. Зміст: Притча о вдячности; На селі; Дещо о календарях; Дві долі; Мої чоботи; Крізь бльокаду; Жарт і правда; Загадки і питаня; Розвязка загадок і питань з ч. 7, 8 і 9.; Переписка Редакції.

Католицкий Всьхід, орган рускої богословської католицької молодіжи. Рік 1904. Випуск 3. Річник I. Зміст: Блудний Син; Портрет Пр. єпископа Чеховича; Християнство в освітленю христ. епіграфії; Кілька слів про реформу рус. дух. семинарій у Львові; Вісти з бібліографії.

Епархіяльні відомости.

Станиславівска епархія.

Іменовані: о. Авг. Левицкий орд. комісарем для справ серв. дек. Жуківського.

Конкурс до 15. грудня 1904 (поновно) розписаний на парохії: Залуче над Чер. над. пр., Путилів, над. цїс. і Мельниця над. пр.

Канонічну інституцію уділено: о. Мих. Дроздовському на Олексинці.

Увільнені: о. Іван Левицкий парох в Тростянцях від ex currendo завід. в Устю зеленім; о. Ярослав Марчак від експ. сот. в Медузї; о. Ілля.

Чорнодоля від сист. сот. в Городенці; о. Ів. Золянський від сист. сот. в Серафинцях і о. Йосиф Дженджера від сист. сот. в Печенїжинї.

Введені: о. Яр. Марчак яко завід. в Устю зеленім; о. Пант. Городецький яко сот. прив. в Побережї; о. Корн. Лісевич яко сот. прив. в Кутах місто; о. Ів. Калинський яко прив. сот. в Чорнолізцях; о. Ем. Троян яко сист. сот. в Іванкові; о. Йос. Дженджера яко сист. сот. в Городенці; о. Ів. Ухач сот. прив. в Єрмаківцї; о. Мих. Гаврилюк яко сот. прив. в Ворвулинцях.

Рукополагані в днях 21. і 27. вересня та 2 жовтня с. р.: 2) Мих. Гаврилюк, 2) Вас. Грицей, 3) Ів. Лабач, 4) Теод. Мицик, 3) Корн. Лісевич, 6) Стеф. Кунанець, 7) Волод. Вонсуль, 8) Ів. Ухач і 9) Ем. Троян.

Прийняті до духов. Семинарій: Ем. Байко (І. р.), Меч. Радловський (П. р.), Волод. Уляницький (П. р.), Волод. Котиль (І. р.), Ігн. Маковський (І. р.), Павло Ганкевич (І. р.), Ів. Сенечко (І. р.), Свят. Лакуста (І. р.), Конст. Штайден (І. р.), Вас. Яцевюк (І. р.), Волод. Павлици (І. р.) і Богдан Сенета (І. р.).

Грамоту відпустительну уділено: Арк. Гуглевичу і Ів. Адаму до Аеп. Львівскої.

Померли: о. Йосиф Тихович, д. і п. в Хлїбичинї ліснім. В. с. п.

Із зближаючим ся кінцем року просимо надсилати нам залеглу предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках! Ми вже тепер задовжені. Підтримуйте одинокую сьвященничу часопись!

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата виносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Глупота чи цинізм?

Нехай Німець скаже; ми не
знаєм!

Шевченко.

Наші молоді патриоти обіцяють нам збудувати таку країну і щасливу Україну, якої навіть Шевченко в цілій своїй творчій уяві віддай не був би здужав красної змалювати. Політичний її бит мають вибороти герої з під стягу „Нового Громадського Голосу“, а пляни соціального життя (майже на укінченю) виготовляє „Українсько-руська Видавнича Спілка“. Про перших подвижників можемо на жаль лиш се сказати, що з їх супружества виходили до тепер на світ самі поронені плоди, і маємо поважні причини припускати, що те саме вийде і з їхньої праці, яку заповідають на рік слідуючий. Чи ж отже мають устати в своїх подвигах? Не конечно. До анатомічних музеїв потрібні суть і ембріони.

За те Українсько-руська Видавнича Спілка стає перед нами вже не з якими будь „здобутками“. На самім вступі мусимо їй признати, що вона взяла ся до своєї роботи деструктивної зовсім зручно, зачинаючи від оброблення на свій лад одиниць, бо розумів, що які вона виховає одиниці, така буде ціла наша суспільність. В тім тільки поступила собі В. Спілка несправедливо і то дуже, що без найменшого доказу, чому так робить і звідки до сего має право, вона до переведення своїх плянів насамперед все дотеперішнє нищить огнем і залізом. Відтак осьмілена нашим провинним мовчанем, В. Спілка кинулась аж до руйнованя самих основ — передовсім релігії і життя родинного — на яких всі народи опирають своє існуванє, і тим показала вже не лиш свою зухвалість, але прямо божевільство.

Від нині, Русине — мовляє в своїх читачів В. Спілка — ти вже не є рукою Божою безпосередньо сотворений і его смер-

тию на ново відкуплений, ні, ні! бо, як нині доказали задивляючі і незбиті¹⁾ висліди наук, ми походимо таки справді із псячо-малпачого роду: „З особистих, релігійних, а може і з естетичних мотивів можна думати про сю часто висьмівану теорію²⁾ пітекоідів, що кому любо; в кождім разі стоїть тепер непохитно отсе твердження: ... По сілпурських рибах сліднують девонські двудишні риби, карбонські земноводники, пермські повзаки і мезозойчні ссавці. З тих появляють ся знов у третичнім періоді (Trias) найнижші форми, стекуни (monotremata), відтак у періоді юрайським торбуни (marsupialia), а потім у крейдянім періоді волохатники (placentalia). З сих остатніх знову виступають на-самперед у найстаршій четвертичній періоді (eocaen) найнижші предки приматів, півмалпи, відтак у міоценовському періоді власитиві малпи, а власне з вузконосих спершу псовидні (synopithec), а відтак чоловіковидні малпи. З одної галузи сих остатніх повстав аж у пліоценовському періоді безмовний малпочоловік, а з сього вкінці говорячий чоловік“ (Гекель).³⁾ Сей основний (гляди вище: теорія) закон біогенетичний оказав ся майже на всіх полях біологічного досліду дуже плідним, так що тепер може вважати ся тривким надбанем науки. (Ч. 57. Біологія в XIX. віці).

¹⁾ Автори від В. Спілки задля браку доказів уживають дуже сильних епітетів, як: незбитий, непохитний, епохальний etc.

²⁾ Уважаймо: з сеї „теорії“ автор сейчас робить „непохитне твердження“.

³⁾ Дарвіністична теорія, о чім товариші В. Спілки гаразд знають, була сейчас опрокинена такими повагами як: L. I. R. Agassir: „Der Schöpfungsplan“; K. W. v. Nägeli: „Entstehung und Begriff der naturhistorischen Art“, Mech. physiol. Theorie der Abstammungslehre“; H. Ch. Bastian: „Schöpfung oder Entstehung“; Friedrich Pfaff: „Schöpfungsgeschichte“; B. H. Lotze (проф. фізіол. в Гетінген): „Mikrokosmos“ і т. д., але В. Спілка о тім мовчить. Тим способом можна доказати все, чого лиш душа забажає. Покликаючись впр. на „сочиненія“ Фльоринського і Дуди можна в одну мить цілу Русь-Україну стерти з лица землі. — Теорія дарвіністична, о котру тут ходить (не відмовляючи сему вченому заслуг в иншій напрямі), була таким самим посьміховищем, що між иншими „теорія“ славнозвісного Шенка, після котрої хто хотів, міг плодити самих хлопців. Лиш завдяки тортурам, які з сеї „теорії“ витерпів цар Никола II, Шенка усунено з віденьского університету, та Дарвін був в тій мірі задля корисних наслідків его „теорії“ щасливіший. — Дарвінізм се нічо нового він був знаний уже в старині (Weiss, Apolog. ¹ Christenth. I. 105), і такі промахи впливаючі з чистого гедонізму, а не маючі нічо спільного з наукою, повторяють ся дуже часто. Для викликання сензації радимо В. Спілці перевести: Dr. Brown-Séquard: Die Verjüngungskur, щоби відмолоднів М. Павлик, або славнозвістне діло William'a Kinnear'a, після котрого Волод. Гладюк може жити 200 літ в гаразді і здоровлю!

Колиж наші мислителі доказали такого чуда, що з пса-малпи витворили чоловіка, то тепер ходить лиш о се, щоби сего малпо-чоловіка далі культивувати. В тій цілі В. Спілка видала знов Ч. 31: „Ідеали гуманности“. Вправді сам автор сего епохального діла, Т. Г. Масарик, переходячи всі дотеперішні ідеали Маркса, Енгельса, Дарвіна, Достоевського, Колляра, Фасрбаха, Штірнера etc. — най не буде їм в гнів — одні глупші від других, то хвалить, то збиває, але за те подає їх так много, щоб всякому було до вибору. Найбільш бодай улюблений ідеал гуманности то: надчоловік Ніцшего. „Коли чоловік походить від малпи, то з дарвінізму слідує — пише епохальний автор — що з нас, сучасного чоловіка, мусить (!) витворити ся з часом висше єство. Як ми вийшли з малпи, так із нас вийде надчоловік“ (стр. 76). Та тут щось шепнуло мислителеви: а як не вийде? Марне — відповідає.

А від чого фантазія? Коли не можна сего зреалізувати „то представмо собі, що вже тепер розвинув ся надчоловік, що він вже є! Співоснователь дарвінізму Уоллес вірив (!), що ми вже відчуваємо надчоловіка, як він нас веде, нами править“ (ст. 77). Впрочім може був би Ніцше і викухав свого „надчоловіка“, як би був перед часом не збожеволів і не вмер в Ваймарі 1900 р. (родж. 1844). Однак діло пережило свого майстра і завдяки В. Спілці его „надчоловік“ завітав на Русь-Україну.

Та все таки і „надчоловікови“ гірко жити самому на світі. В. Спілка постарала ся єму о відповідну супругу в книжочці Ч. 3: Енгельс. Початки родини. Хтось хотів сего „надчоловіка“ оженити по теперішньому звичаю, але В. Спілка постарала ся в згаданім епохальнім ділі, зовсім консеквенто після роду жениха, о псяче весіле. Проч з моногамією — сказала В. Спілка. „Бли стисла моногамія є верхом всякої чесноти, то пальма першешства належить ся глисті (стор. 16). Гляньмо, що діялось і діє ся в світі! *Historia magistra vitae!* „Наука первісної історії“ познакомило нас також з таким станом, де мушціни живуть в многоженстві, а їх жени рівночасно в поліандрії, і спільні діти вважають ся також яко їм всім спільні. Серед одного племені панували необмежені полові відносини так, що кожда жінчина належала до кожного мушціни, і в рівній мірі кождий мушціна до кождої жінчини (стор. 14. 15.).

І хоч як добре поводило ся сему супружеству, то все таки звідкись, ні сідо ні пало, кинув ся в его нутрі червак і зачав домагатись якихось ідеалів, чогось подібного до сего, що ретроградний світ називає релігією. З початку не роблено собі з сего нічого, але коли сей „надчоловік“, в міру своїх надчоловічих сил, зачав дуже сильно кричати, В. Спілка мусіла для него видати: „А. Кримський. Мусулманство і його будучність“. Розуміє ся, що в тім епохальнім творі релігія мусіла бути стисло застосована до висше згаданого полігамічного супружества, а над се чи є щось красивого над могаметанізмом! Его обіцаний рай для псячо-малпачого супружества не має другого: „Оселя в раю буде, як ми вже сказали, дуже гарна, харч і питво, — так само що

найкращі, а що до коханих красунь, то се будуть гурії, — дівчата, зігхані з небесного світла та етеру. Дехто каже: Алеж коли вони з етеру, то чи можна-ж буде їх напrawdę обіймати й пригортати? — На се треба одказати, що той світляний небесний етер, з якого сотворено гурії, не втікає з рук: гурій можна так само пригортати, обіймати, цілувати і втішати ся з ними, як загалом із дівчатами, тільки що земні дівчата не бувають такими гарними. Дійшовши до сього місця... набираєть ся найбільшого патосу тай формулуєсь найкрасніші звістки про гурії от якими віршами:

Ясний день не яснїє такою красою,
Ясна ніч не зрівняєсь з ніжністю тою,
Тай свої краси вже по вік не змінюють:
Вагітніти не можуть, дітей не рожають.
І що ночі стають вони знову дівками...
Ах, утіху таку не списати словами! (стор. 19. 20.).

Бези би хтось про реальність сего раю не хотів вірити, то согрішить проти могометанського корану. „Були проби і мусулманських богословів (!) пояснити все те алегорично, але тепер такі поясненя відкинені, і офіціальні катехізми (прим. Біркеві-Біргелі, вживаний в турецьких школах) забороняють по просту сумнівати ся про неавтентичність усіх райських угощувань і солодких утіх (ст. 22.).

Як же би хтось на тоті всі райські угощуваня і солодкі втіхи таки ніяк не хотів пристати, називаючи сей ідеал В. Спільки „вірою оґерів, буйволів і верблюдів, як вго середновічні доказики із погордою (!) називали, ну, то щоби тому лиху зарадити, вже між самими мусулманами суфії поклали допустити два рай: один коранський..., а другий чисто духовий... Одначе хто могтиме покинути на бік образ мусулманського раю (а забути про картину мусулманського раю або ігнорувати її — се не дуже буде тяжко для християнина) і згуртувати свою увагу виключно на коранських представленнях про Бога, той може здивувати ся легкою, всім доступною, простою зрозуміlostію ісламу, що зближають його із християнським раціоналізмом; така людина може щирісінько одушевляти ся мусулманством, може хвалити його, може навіть сама перейти на мусулманство“ (стор. 231. 232.).

Тож панове „надчоловіки“ Мірські, Гнатюки з цілою своєю кумпанією, далі в мусулманський!

Визнаємо, що нас брало велике обмерзінє, коли тоті плюгавства, якими В. Спілька хоче кормити нашу суспільність, ми з обовязкової цікавості мусіли читати; а вже паленіли з прикрого стида, коли забирались до викритя і освіт сих кльоак. І се має бути наша література?! *Obstupimus!*

Проте кличемо: Сид і ганьба впаде на цілу нашу читаючу суспільність (і чи вже не впала!), если таку мерзь буде допускати до своїх домів і не запротестує проти такої скрайної корупції обичаїв.

Священник.

Причинок до історії почитання Матері Божої на Русі.^{*)}

Щоби основно зрозуміти почитане Матері Божої на Русі мусимо вперед познакомитись з історією его в Царгороді, звідки Русь взяла не тільки віру і обряд, але і те почитане Богородиці.

Над заливом Золотого Рога, на передмісттю названім *Влахернай*, стояла колись в столиці грецких цісарів величава святиня „во *Влахерніх*“. Се була перша церква на світі посвячена Марії. Її побудовала побожна цариця св. Пульхерія незадовго по соборі Єфезкім 431 р., котрий то собор, осудивши єресь Несторія, підніс високо честь Пресвятої Діви, признавши їй назване „Богородиця“.

Ся перша в історії церква Богородиці, а разом з нею і місто Царгород, стають ся від тепер, т. є. від собору Єфезкого на довгі часи осередком почитання Матері Божої в християнськім світі. Завдяки великій побожності Царгородян, защевленої св. Григорієм Богословом та св. Йоаном Золотоустим і старанем побожних цісарів, спроваджено там з св. землі всі найдорожші пам'ятки Пресвятої Діви, які по ній лишили ся, як: ризу і пояс, котрим опоясувала своє пречисте тіло; також її образ правдивий, мальований св. Лукою, названий „*Одигітрія*“ (грецке Гodeгетрія т. є. провідниця подорожних) Всі ті святости були зложені переважно в церкві Влахернській. Тож і не диво, що вскорі розпочалась там горяча побожність до Пресвятої Марії.

До „св'ятої Влахерни“ спішили зі всіх сторін богомольці, щоби почитати Матір Божу, як колись за її життя спішили до Єфезу, а сила молитви упрошувала їм чудотворні ласки Марії. Там також, здає ся, повставали перші молитви і пісні до Богородиці (як на пр. „Богородище Діво“, „Под твою милость“ і т. п.), котрі звідтам розійшлись по цілім світі християнськім. Одним словом — церква Влахернська була мовби першим тронм Ма-

^{*)} Звіт з реферату Вп. о. Дра П. *Кривякевича* читаного на академії, яку устроїло товариство св. Ольги у Львові в честь Непорочної Зачатя Пр. Діви Марії д. 2. падолиста с. р.

рий на землі, а місто Царгород було тогди — так як справедливо себе називало — „град Богородиці“¹⁾).

Так було в V. столітї. В слідуючих віках тяжкі бурі пронесли ся над Царгородом і захитали основами східного цїсарства. Розрухи викликані Монофізитами тревали цїлими віками і спроводали безчисленні нещастя та до руїни привели найкрасші церкви сходу. Від півночи, через Червоне Море, навіщали часто столицю дикі варвари; від східних границь натискали на цїсарство Перзи; вслїд за ними, одушевлені диким фанатизмом, кинулись на него визнавці Магомеда. Але тяжшу чим Араби і варвари, чим всі виїшні вороги, нанесло бурю на Царгород внутрішнє зло — іконоборство, яке тревало 120 літ.

Мимо тих бур однак не зменшила ся в Царгородї давна побожність до Пресвятої Діви. Раз уґрунтована остоялась она сильно против всяких бур. І не тільки, що остоялась, але навіть серед тих бур розвила ся і розцвила на причуд красно і величаво. І може якраз задля тої особлившої любови і почеси до Матери Божої, вишлеканої в Царгородї, східне цїсарство серед невисказаних трудностей досить щасливо провело свою 1000 літню еґзистенцію, а хоч упало відтак безповоротно, то однак свою ідею передало цїлій половині цивілізованого сьвіта.

Крім найпершої Влахернійської повстають там ще інші церкви в честь Пресвятої Богородиці. Такими є (після наших книг літурґічних): 1) Халкопратія, де переховувалась дорогоцінна „рака“, т. є. скриня з поясом Пресвятої Богородиці; 2) Девтера; 3) Фаре; 4) Теотоку ентюїс Киру і інші. З бігом часу повставали також що-раз нові празники Марії в східній церкві і звідси розповсюднились по сьвіті. І так крім давнійших: Стрітеня і Благовіщення, які властиво уважали ся як празники Господскі, з початком VI. столітя установлено сьвято Успеня Богородиці, в VII. столітї Рождество Пресвятої Богородиці. В VIII. віку за часів Дамаскина установлено сьвято Зачатя св. Анни, котре нині зве ся Пренепорочне Зачате Пресвятої Богородиці; около 10 віка Вхід во Храм Пр. Б. Від найдавнійших часів знане також в східній церкві сьвято: Собор Пресвятої Богородиці (на другий день Різдва Хр.). Вкінці поменші празники, як Положенє чесної ризи в Влахерні, Положенє пояса Пр. Б.

Немало також причинила ся до звеличання хвали Марії і побожність цїсарів Царгородських, котрі почитали її горячо і поручали ся в її опіку. І так, не згадуючи вже о св. Пульхерії, цїсар Лев Премудрий прибігав до св. реліквії пояса Богородиці, щоби улічити недужну супругу свою Зою. Цїсар Роман,

¹⁾ Вароній в *Annales Ecclesiae* говорить, що Константинополь був тогди називаний *Civitas Mariae*. Посьвідчають то впротім і пісні наших книг літурґічних, на пр.: „Богородице... град твой добрі сохрани...“ „Богородице... ризу і пояс... державное граду твоему ограждение подала вси...“

ідучи на війну, окривав ся св. ризою Богородиці, а Теодор Ляскарис укладав пісні в честь Матери Божої.

Найбільше однак засіяла хвала Марії в церкві грецькій через пісню церковну, тоту правдиву перлу і окрасу нашого обряду. Незадовго від часу, коли повстала церква в Влахерні, збирають ся довкола неї натхнені співачки, котрі день і ніч величають Марию. Одним з найдавніших творців церковних пісень є мало впрочім знаний в наших церковних книгах — Роман Сладкопівець, незрівняний поет релігійний, називаний критиками Пиндаром ритмічної поезії. (Він жив за часів цїсаря Анастазія 491—518.). По Романі в якийсь час слїдує славний творець Акафіста до Пр. Діви, після одних Георгій Пизидийський, після других патріарх Сергій, а рівночасно св. Софроній, патріарх Єрусалимський; по сих знова йде Андрей Критський, творець великого канона покаянного з поклонами (около 650—720); дальше найславніший св. Йоан Дамаскин (творець Октоїха) і Козма Маюмський (та св. Герман, патріарх, в початку VIII. ст.): дальше в IX. в. Теодот Студит і брат его Йосиф Солунський (творець постної Тріоди), Теофан Начертаний, Митрофан, Йоан і Марко монахи, а вкінці найплідніший зі всіх Йосиф Піснопівець і многі інші.

Досить побіжного погляду на наші книги літургічні, щоби переконати ся, як ті всі гимнографи в особливий спосіб величають Пресвяту Богородицю. Коли би зібрати всі розсіянї по наших книгах літургічних епітети, які они дають Пресвятій Діві (приміром: пресвята, пречиста, пренепорочна, двер небесна, рай словесний і т. д.), зібрало би ся таких епітетів до 200—300. Аби мати понятя, як велике множество они виспівали пісний в честь Богородиці, досить згадати, що в наших книгах літургічних є самих канонів Богородичних ¹⁾ до 100 ²⁾, досить згадати, що в кождім т. зв. каноні (який би він не був, в честь якого небудь святого) послїдна строфа кождої з 9-ох пісний мусить бути Богородична: а таких канонів, що лишили ся в спадщині по грецькій гимнографії, друкованих і недрукованих, рахують на тисячі. Крім канонів є ще тьма тьменна коротших пісний в честь Пр. Діви, як кондаки, стихіри, богородичні, ікони і т. д.

Та особливша прикмета грецької гимнології, та, як кажуть фільосторгія до Матери Божої, знана єсть широко цілому образованому світови і задля тої прикмети названо християн Греків жартобливо: гіперфільотеотокою, або гіперфільопартевой, с. е. „надмірними Богородицелюбцями“.

Ми виділи отже, як мовби з одного жерела, з церкви Влахернійської, впливає у Греків слава Богоматери і взносить ся віками чим раз висше і висше, аж доки не досягла свого zenіту.

¹⁾ Канон то богослуженє зложене з 9 скомпікованих пісний, які символічно представляють 9 хорів ангельских.

²⁾ В самім Октоїху є їх 56 на поветерях, 24 на утрених в неділю, середу і п'ятницю — разом 80. Сам св. Йоан Дамаскин мав написати 64 канонів в честь Богородиці, а Йосиф Піснопівець далеко більше.

А було се відай около Х. віка, т. є. якраз в часі, коли наша Русь приймила від Греків св. віру, а разом з нею і сей святий обряд наших батьків, в котрім ми уродили ся, а котрий цілий овіяний так тою особлившою почесстю Матери Божої, що справедлив) може назвати ся обрядом Пресв'ятої Діви.

* * *

Важність сего моменту для Руси надзвичайна, а не менше і для всего св'іта. Русь, переймаючи від Греків св. грецький обряд, найшла якраз в сій его особенності готову для себе, витичену дорогу свого будучого релігійного житя. І не мала се річ, що Русь переняла сей найкрасший вицьвіт грецької душі саме в часі, коли правовіре східного царства мало клонити ся до упадку, мовби якраз длятого, щоби по его упадку передати непорочну славу Богородиці дальшому св'ітови. Сьміло можна сказати: Русь від провидін'я божого одержала спеціальну місію до розширення сего „изрядного“ грецького високопочитан'я Марії в цілїм майже слав'янстві, ба й дальше на північ і схід св'іта. І не спроневірилась мати наша вложеній їй Богом задачі, бо она не лише нетлінно переховала у себе тоту особлившу побожність до Матери Божої, але і зжила, зросла ся з нею мов тіло з душею, але прикрасила єї по своєму так, що честь та колись чисто грецька, стає ся тепер правдиво руска; та врешті і пропагувала єї в св'іті так величаво і так широко, як ані приснилось колись Греції.

* * *

Вже в перших віках християнства на Руси, т. є. в княжїм періоді, видимо там закоріняючу ся повільно тоту особлившу почесть для Матери Божої. Помежи новоповстаючими храмами християнськими на рускій землі видимо много церков Богородичних. І так в Київї: 1. Десятинна побудована св. Володимиром; 2. Київ-печерска двигнена старанєм св. Теодозія Печерського; 3. Церков Благовіщення на Золотих Воротах, побудована через Ярослава Премудрого¹⁾; 4. найстарший поемат руский: „Слово о полку Ігореві“, згадує о церкві Богородиці, званий „Пирогоща“ на „Боричеві“ в Київї. В інших містах Руси також чимало церков Богородичних: в Чернигові церков Благовіщення (Св'ятослав Всеволодович; в Блєцкїм монастирі церква Успенська; в Переяславї (1098 збудована через Мономаха) в Новгороді Сіверскім церква Успенська; в Галичу церква Богородична масивної будови; в Холмі церква Богородиці, котру заложив і в котрій спочав одинокий король руский Данило... В тих самих часах видно також на Руси особливше почитанє чудотворних ікон Богородиці. Ікони не ді-

¹⁾ По св'ідощтву Нестора мав Ярослав Мудрий при посв'яченю сеї церкви віддати цілу Русь під опіку Матери Божої. Слюб отже короля Казиміра, відновлений сего року архієп. Більчевским, був тільки досить спізненим наслідованєм руского князя Ярослава. Ред.

стають ся на Русь з Царгороду (по більшій часті посредством князів) і відразу достають тут великого почитання: князі везуть їх з собою на війну; міста обляжені ворогами виставляють на мурах сьвятий образ Богородиці. Образи ті розходять ся по цілій Русі перенесені з місця на місце; а многі з них переходять в сусідні краї, де також великого достають почитання. Найславніші ікони з того часу в:

1. Ікона Успеня Пресьвятої Богородиці в Київській Лаврі Печерській, перенесена туди після переказу будівничими сеї церкви з Царгороду.

2. Ікона Пресьвятої Богородиці в Вишгороді (пізнійше в Володимирі над Клязмою, а нині в Москві), прислана з початком XII. в. Царгородским патріархом Лукою Хризобергом Великому князеві Довгорукуму.

3. Ікона Пресьвятої Богородиці, що колись за князя Льва була в Галичі, а нині знаходить ся в головнім вівтарі оо. Домініканів у Львові.

4. Ікона Пресьвятої Діви в Холмі, яка має після сьвідчення Якова Суши походити від св. Володимира.

5. Ікона Пресьвятої Діви мальована після передання св. Лукою, а цїсаревою Оленою перенесена до Царгорода, звідки за князя Льва дісталась на Русь і через якийсь час знаходилась в Белзі на „Замочку“ — нині в Ченстохові.

6. Ікона Пресьвятої Діви в Новгороді В., що була виставлена на городську стїну і вибавила Новгород від нападу Суздальців 1170.

7. В Полоцку, після сьвідчення Стебельського, в монастири св. Евфросини, мала знаходити ся ікона Пресьвятої Діви звана „Одигітрія“, прислана туди через цїсара грецького Мануїла Комнєна.

8. Така сама ікона „Одигітрія“ в Смоленську, перевезена з Царгороду через княжну Анну, дочку цїсара грецького Константина Мономаха, а матір нашого князя Володимира Мономаха.

Злишнім, здає ся, булоби розводити ся над тим, як Русь від самого вже початку старанно і ревно присвоювала собі з порядку грецького богослуження все те, що відносилось до почитання Пресьвятої Богородиці. Не тільки бо переняла від Болгарів готові переклади грецьких книг церковних, що містили в собі ті високі похвали Марії, але і сама за Ярослава Премудрого dokonувала дальше таких перекладів. Не тільки що завела у себе ті самі, що у Греків, сьвята Богородиці, як на пр. Рождество, Вход в Храм, Успенїє, але навіть такі, що мали лише льокальне значенє для Царгорода, пр. Положенє ризи і Положенє пояса Пр. Діви. І не тільки що переняла старанно цілу красоту незрівняної грецької гимнології Маріанської, але і уміла ві рівнож старанно переходити: нині самі Греки не мають много з тих річий, котрі заховались в нашім репертоарі церковнім. Ніде, здає ся, не сьпіває ся з таким намащенєм і так торжественно, як на Русі, такий

на пр. великий Богородичен (Догматик) на Вечірні, або „Величит душа моя“ на Утрени, або те пречудне „Достойно єсть“ підчас св. Літургії при відгомоні великого дзвона. Мимоходом згадати належить ся, що після осуду знатоків, у нас, тут на Русі, переховали ся, (або і повстали оригінально) найкрасші церковні мелодії. З чим же бо дасть ся порівнати таке на пр. руске: „Ангел вопіяше Благодатній“...?

Характеристична річ, що Русь заводячи у себе почитане Пресвятої Богородиці, не тільки ішла за приміром Греків, але прямо наслідувала у всім Царгород. Досить приглянути ся таким на пр. Акафистам, як они слово за словом наслідують форму акростихову грецького оригіналу, хоч той акростих зовсім не удає ся. Була колись в Царгороді славна ікона Матери Божої звана „Годететрія“; отже ми виділи висше, що на давній Русі була також така „Одигитрія“ одна і друга.¹⁾ Передовсім на всякий спосіб наслідувано Влахерну. В Київській Лаврі перешовала ся ось така легенда:

Пресвята Богородиця скликала мулярів до Влахерни і веліла їм удати ся до Києва і там вибудувати для неї церкву. Дала їм золота і срібла на три літа і обіцяла їм дати за сю працю таку нагороду, якої око не виділо, ані ухо не чуло і т. д. Коли мулярі вийшли з Влахерни, побачили в воздуху якраз таку церкву, яку мали будувати в Києві. (Очевидно, що та церква мусіла бути цілком подібна до церкви Влахернійської. Іменем Влахерни названо на Русі много храмів (пр. церква Положення ризи во Влахерні або просто „церква Влахернійська“; у Росіян єсть сьвято св. ікони Влахернійської, а навіть монастир Влахернійський).

З того особливого почитання Матери Божої в Влахерні повстало (не знати докладно в якім часі) особне сьвято на Русі — Покров Пресвятої Богородиці, сьвято знане лише у Славян, а незвісне Грекам. А повстало оно так: Два монахи (руські?) св. Андрей і Епіфаній молили ся в церкві Влахернійській і мали видіне. Побачили в воздуху на облаках Матір Божу, що горячо молила ся за нарід християнський і окривала своїм омофором „сїяющим паче ілектра“ церкву і люди. Се виображене стало ся вскорі на Русі дуже популярним. Повстає не лише згадане сьвято, але і се, яке видимо нині, множество церков і образів Покрова Пресвятої Діви і ріжних молитов, що відносять ся до сего предмету.

Заведене нового сьвята Покрова Пресвятої Богородиці є найліпшим доказом, що Русь з великого пієтизму для грецької традиції не лише наслідувала єї у всім, але що також старала ся єї розвинути ліпше і доповнити. Повстали незабавом на Русі оригінальні красні штуки, як малярство і будівництво руско-византийське; повстали також власні гимнографи рускі, творці св. пісень. На жаль не знаємо їх імен окрім одного якогось

¹⁾ Нині в Росії є три чи чотири „Одигитрії“.

Григорія, о котрім згадує хронікар, хоч без сумніву було їх далеко більше. Они укладали різні церковні пісні в славянській мові, а передовсім уложили множество акафістів на взір першого грецького Акафисту Благовіщенню Пр. Д. Многі з тих акафістів є правдивими перлами релігійної поезії. До Пресвятої Діви є крім сего першого ще два акафісти: Успенію і Покрову Пр. Діви; третій: Непорочному Зачатю є далеко пізнійший і походить з часів по Унії.

Хоч і як педантично придержувалась Русь ві всім византийських взорів, то однак з почитанєм Пресвятої Діви стало ся вскорі то, що мусіло природно стати ся, т. є. остаючи все в грецькій формі, приняло оно дух і характер славянський. Пресвята Богородиця, котра для високомудрого Грека була завсїгди Панагія Деспойне, перед котрою падав на лице в покорі і тревозі, тут на Руси стала ся відразу „Матенькою сердечною“, співчучою людским болям, притуляючою діточки до свого матернього нїдра. Знана є у нас межі так зв. апокрифами красна легенда о Матері Божій під заголовком: Хожденія Богородици по мукам, де (подібно як в Дантейській епопеї Богородиця з Архангелом Михаїлом і 400 ангелами звиждує різні місця мук. Переходять з відділу до відділу, де різні роди грішників, а Богородиця все плаче над всіми і хоче їм помочи, але сторожі адські — ангели не дозволяють на те, кажучи, що мають такий розказ. Аж приходять на місце, де в огненнім озері мучить ся за гріхи „нарід християньський“. Тоди вже серце Пр. Богородиці не могло того стерпіти і хотіла конечно зійти в озеро і мучити ся разом з християнами; на силу міг її Архангел переконали, що то неможливо, бо після розказу божого „ти мавш спочивати в раю“.

І така то власне характеристична відзнака руського почитання Пресвятої Богородиці, та сердечна звязь душі народу з Пречистою Матенькою Божою, мов провідна нитка тягне ся вздовж цілої єго історії. Переходить прямо людські сили представити історію того почитання в цілій єго небесній красоті і величч, зібрати в одно всі в різних місцях і часах відбувші ся події, вичислити всі преславні чуда Пресвятої Богородиці, котрих на Руси було так много — много¹⁾. А все те стало ся завдяки тій чистій і непорочній любові наших батьків до Матері Божої. Через ту любов до Богоматері Русь підносила ся духово, кріпшала, усовершеншала ся і освящала внутрішню, ставала ся дійсно „святою Русію“.

І завдяки тій любові Русь, мимо всіх противностей, осталась вірна вложеній їй Богом задачі. А було тих злиднів чимало. По світлих часах Володимира і Ярослава настали сумні усобиці князів і ослабили та знищили Русь до непізнання. Прийшла навала татарська, а з Руси осталась одна руїна. Все знищене, все

¹⁾ Цікавих відсилаєть ся до таких книжок, як Галатовського „Новое Небо“, Суші „Phoenix“, „Огородок Матері Божої“, „Руно орошенне“ і інших.

упало, одна лише віра і одно почитане Богородиці осталися такими, як перше. Рівночасно майже гірша від татарської навали залягла Русь мертвотою схизми; душа народу на довгі віки скостеніла і мов завмерла, одно лише, що зісталося в ній більше живе, то почитане і любов до Пресвятої Діви, що розширилося по всіх просторах Руси так величаво, що знова нема майже нічого тому рівного в світі.

Аби мати поняття о тім розширенню почитання Богородиці на Руси, треба щоби хто почислив всі церкви Богородичні, які повстали на Руси від першої Десятинної, аж по нинішній день. Трудно се зробити, але коли брати міру з наших єпархий галицьких, то число церков Богородичних виносить 30 до 40 проц. загального числа руських святинь.

Хоч так розкішно розрослась почесть Матері Божої на Руси, то всеж не забувати нам того, що до новіших часів панувала в ній якась штивність і заокостенілість византийська. Нове життя вступило в неї доперва тогди, коли повів на неї животворний дух з св. церкви католицької.

Вслід за тим, коли наші батьки заключили церковну унію в Флоренції, а ще більше, коли відновили її на соборі Берестейському (1596), починає ся в цілій нашій церкві мов нове життя, оживлений рух релігійний, а першим виявом его — вможена сильно і оживлена почесть до Пресвятої Діви. Богата се надзвичайно тема, але щоби виказати, як тісно вяже ся почитане Пресвятої Діви з історією унії на Руси, вистарчить згадати тут тільки на два — три факти.

В самих початках унії найславнішим місцем почитання Пресвятої Діви були Жировичі, село на литовській Руси. Від 15. століття естнував там в церкві чудотворний образ Матері Божої, плоско різьблений на камені ясписі. Коли на Литві стала ширити ся єресь кальвіньська, тогди честь Матері Божої підупала там цілком, а дорога до церкви заросла буряном. Доперва коли св. Йосафат, (котрий тогди був архимандритом у св. Троиці в Вильні) дістав те місце під свій заряд, стало оно підносити ся. Дуже слабо однак підносилося і ледви трималося і не мало слави так, як і сама молода унія, котра як не упала, то завдячити тільки св. Йосафатові. В кільканайцять же літ по тім (т. є. по смерті св. Йосафата), якаж переміна! До Жирович сьпішати з цілої Литви і Білоруси богомольці, між иншими і польські королі, як Владислав IV. (1644), Ян Казимір (1651) і Ян Собіський (1688) та віддають честь Пресвятій Діві. „Жировичі — каже Гепен — мов ліхтарня морська присвічували цілій литовській Руси“.

Слава Пресвятої Діви Жировицької переносить ся аж до вічного міста. В Римі р. 1718 монахи, що служили при церкві св. Сергія і Вакха, найшли случайно під тинком стіни вірну копію образу Жировицького. Вскорі нарід став горнути ся до св. образу і одержував численні ласки. Папа Климент XI. казав перенести сей образ до великого віктаря і він називає ся у Італійців *S. Maria del pascolo*.

В р. 1730 образ Пресвятої Діви в Жировицях коронував митрополит Атаназій Шептицький золотими коронами, присланими Венедиктом XIII.

В середині XVII. в., т. є. в часі козацких воєн, великої слави доступив инший знова образ Матери Божої, а власне Холмський. Він був в часі битви під Берестечком (1651) в королівському таборі, занесений туди єпископом Яковом Сушою. (Обширне описанє тої битви і чуда Богородиці подає тойже єп. Суша в книжці під заголовком: *Phoenix tertiatu redivivus*).

* * *

Дальше о. референт вичислив деякі місцевости, в котрих знаходять ся чудотворні образи Матери Божої (образи проливаючі слези), як: Вуцнів, Далешів, Городок над Дністром, Гомів, Крехів, Настасів, Новий Самбір, Підгірці, Тернопіль і т. д. В церкві св. Юрія у Львові знаходить ся чудотворний образ Матери Божої перенесений з Тербовлі. (Йосиф Шумлянський двократно уратований від смерти через той образ). Всіх чудотворних образів Матери Божої на Русі має бути по гадці о. референта поверх 150.

В 18. століттю, коли унія була в самім розцвѣті, найславнішим на Русі місцем Матери Божої був Почаїв зі славною „Стоїкою Матери Божої“ на скалі.

Вкінці зазначив тільки о. референт, що до повного образу історії почитаня Матери Божої на Русі належалоби еще обробити слідуєчі точки: Пісні народні до Пресвятої Діви; Синод Львівський о Непорочнім Зачатю Пресвятої Діви; Нова „Служба Непорочному Зачатю Пресвятої Богородиці“; Брацтва Пресвятої Діви; Чин „Служебниць Марії“ і Література Маріяньска на Русі.

Джон Вілліам Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Повисші бажаня перекладця дадуть ся спровадити до слідуєчих трех точок:

Перше. Щоби місто безлічи теперішних вір, церков і сект — настала одна віра, ідеальна, чисто духовна, з одною однієнькою релігійною старшиною, богом, уявленим відпогідно.

Друге. Він хоче, щоби та віра зілляла ся з наукою, або иншими словами: щоби віра зникла, а місто тих зілляних частий настала — вічно-поступаюча наука.

По третє. Він бажає, щоби та вічно поступаюча наука оживлена далеко більше ніж тепер, була запалена — вірою — всіх народних мас на сьвітї з богом піддержувачем того руху.

Хтож єсть в силі зрозуміти всі ті мудрости, яких наговорив перекладаць. Ті речєня писані без всякої мисли, говорять хиба самі за себе. Щож отже перекладцєви на се відповісти? — Не зїстає нічого иншого, як запевнити єго, що така віра ідеальна вже єсть; тільки, що він єї з упереджєня до всякої віри не може пізнати і тому шукає за иншою, котрої сам не уміє сформулувати. Тою ідеальною вірою єсть як раз віра католицка, віра правдиво Христова. Єсли би перекладчик єї знав, то не потребував би шукати за иншою, шукати за якимсь — богом — котрого треба собі доперва відповідно уявляти. Уява зїстане завсїгди уявою. Тому, єсли би прийшло того перекладчикowego — бога — уявляти собі відповідно, то повстало би тільки богів, кїлько людий так, що і перекладчик не дав би собі з ними ради. Хиба, що він хоче, щоби на сьвітї повстав на ново хаос.

Не можливе також бажанє, щоби навіть віра після покрою перекладчика могла остати без старшини земского, а ограничала ся лиш на старшеньстві тільки якогось там перекладчикowego — бога. Бо як довго чоловік чоловіком, та як довго зїстане той чоловік товариским сотворієм, так довго не обїйде ся він без старшини земского. Як неможливо фізично, щоби чоловік яко одиниця був без голови, так неможливо також, щоби чоловік яко одиниця моральна зїставав без голови т. є. без провідника морального. Тож, щоби бажанє перекладчика могло сповнити ся, треба би було перше змінити природу людську.

Як розуміє перекладчик то зїлляє віри з наукою, сєго годї зрозуміти. Можна навіть сумнівати ся не безпідставно, чи і він сам се розумів. Бож віра мусить бути основана на правді. Правда знова не може бути як тільки одна. Она дальше не може зміняти ся, так як не може зміняти ся Бог, що єсть не тільки предметом, але і причиною віри. Инакше має ся річ з наукою. Єї предметом суть правди відносячі ся до річий дочасних, змінних. Тож як номожливо зїлляти вічно змінне з незмінним, так неможливо зїлляти віру з вічно поступаючою наукою. З того, що наука поступає, видно, що она несовершенна, а що перекладаць називає єї вічно поступаючою, видно, що она ніколи не дїйде до стєпеня совершеньства, до повної досконалости, чому ми навіть не дивуємо ся, зваживши, що авторами науки суть люди, сотворіня несовершенні, що зміняють ся на тім сьвітї, як краски в калейдоскопі і то, що зачав один, не може ніколи довести до кінця, але зїставляє до справджуваня другому. Зваживши отже ту несовершенність науки не понимаємо, як може перекладчик вимагати, щоби з нею зливалася совершенна віра? Розуміє ся, що під тою совершенною вірою розуміємо віру католицку, бо она тільки одна збудована на несокрушимім камені — Христї. Єсли би ми отже позволили вірі зїлляти ся з наукою, а людям уявляти собі Бога відповідно, то з того вийшло би таке, що кожний уявив би собі єго відповідно до свого понятя і до

своїх бажань. і нараз побачили би ми тільки різних богів, скільки різних людей. Помежи Богом кожного заходила би отже така різниця, яка заходить помежи уявами поодиноких людей. Лиха тому, яке перекладчик хоче усунути, щоби намісь множення вір, сект і церков поставити одну віру, не тільки би не усунув, але ще і побільшив.

З того всього видно аж тутки, а особливо з кінцевих слів, що перекладчикови не ходило о правдиву науку, але властиво о се, щоби під покривкою науки взбудити обоятність до віри та підкупати її повагу. Но замість ясно висказати свою думку, як на чоловіка чесного пристало, перекладчик волів микетити та ошукувати себе і других, щоби тільки замкнути приступ для правди.

Хотяй перекладчик хотів би чим скорше вичеркнути вираз віра, то всеж таки хотячи чи не хотячи, мусить вертати до віри. Если би повиспі бажання перекладчика сповнили ся, що правду, кажучи, неможливо, то оно було би дійсно незвичайною подією однак подією, котра би лиш доказувала, що цілий сьвіт став божевільний. Но як довго се не стане ся, так довго мрія перекладця остане ся мрією.

А вжеж сьмішною видає ся грозьба перекладця, яку він виразив на стор. VII, що коли теперішні віри, церкви й секти не з'єднають ся з собою — та не зрівнують ся з наукою, яка все більше й більше росте й поступає, при своїй повній.... єдності, — то... жде й їх не минуче доля всіх передущих вір, церков і сект, які впали.... від досьвіду й науки і.... вже не встануть... Що за пророк з перекладця! Та шкода, що він нам не поясняє, чи всі они впадуть, та більше не встануть, — чи одна котрась віра, чи секта, чи церква побідить всі прочі слабші та займе їх місце — чи може сама наука поборе всі церкви, віри та секти? Як оно буде? Та справді мала би наука великий оріх до згриження і не знати, чи могла би его стравити. Бож наука вже не від ні-ві існує, та мала таких славних мужів, як Евклід, Пітагорас, Аристотель, а з новітших Коперник, Галілеї і и. а прецінь суть еще віри і церкви. Чи ж перекладаць певний, що теперішні віри стануть колись тускліці та тускліці та колись всі... неминуче погаснуть, коли нічо не було в силі їх до тепер повалити?... Атжеж саме досьвідчене доказує щось протівного. Коли я вичислив таких великих мужів, як Аристотеля, Пітагора, Евкліда, Коперника та Галілея, то я зробив се не длятого, щоби їм відмовляти заслуг, які они положили для науки, але длятого, щоби показати, що навіть найбільші мужи не суть в силі наукою повалити віру. Я певний, що перекладаць не буде мати потіхи в своїм житю, щоби еще власними очима глядіти на погасане все віри... я усіх закутинах землі... та на віки. Що більше, я зовсім певний, що сего не діжде ся ані ніхто з тих, що думали би так само, як перекладаць, в яких часах они би не жили. Чує се і перекладаць, коли пише на стор. IV. „Отже ялось сказати, — що й тої віри сея книжка, сама про себе, розуміє ся — не звалить, навіть коли дійде до відома всіх одиниць нашого народу“. З того ви-

дно, що перекладаць знає, що ся книжка не звалить віри, хотай він того бажав; тож заходить питанє, о що єму властиво ходить? В якій ціли старає ся розширювати ту дрань помежи нашим народом? А от, він ту ціль вказує, коли каже дальше: „... але вона, (коли дійде до відома всіх одиниць) певно підотне в ній до-разу темноту, забобонність, бездушні форми, грубий матеріялізм і, головню, найгірше лихо релігійне, що перебрало ся з поля віри й на всі інші людські відносини, декуди й на поле науки — нетерпимість“. З тих слів ясно виходить, що єму не ходить о нічого більше, як тільки о викликанє забуреня помежи рідним народом; єму ходить о нищенє супокою. Тож перекладаць замість вистерігати ся причин до нетерпимости, сам хоче впровадити розрив — та нетерпимість помежи нашими людьми. Таке бажанє та такий плян може походити не з серця, що любить нарід, але з серця, в котрім кипить диявольська злість до всего, що добре, з серця, що не пощадить і рідному народови, щоби заспокоїти свою ненасичену ненависть до всего, що зве ся вірою. Се ознака скрайного еґоїзму, що убивав всяку чеснішу мисль, всяке почутє добра

Що до тих злих прикмет, які має підтяти ся книжка у нас, а іменно: „темноту, забобонність, бездушні форми та грубий матеріялізм“ то перекладчик помилив ся в адресі; він повинен був їх віднести до своєї пупільки — книжки Дрепера, котрої ціль якраз позбавити людей правдивої віри, а на ві місце впровадити, если вдасть ся, новочасне поганьство, — грубий матеріялізм.

Що она підотне віру деяких одиниць, сего не думаю перечити, бо знаю, що і помежи нашим народом знайдуть ся одиниці слабо розвинені умово, що не зуміють розрізнити правди від неправди, та дадуть ся збити на блудну дорогу. Однак ані припустити не можна, щоби сі одиниці були з одної сторони чисельні, а з другої сторони забули цілком на віру. Она може вправді спровоадити на читаючих на якийсь час туман, но она не в силі позбавити їх цілковито того неоціненого дару, віри, як отсе і показує досьвідченє. Бо хотай книжка виходить вже вдруге, хотай була в руках не одного селянина, но она мимо того не позбавила нашого народа віри. Могла навіть деяких людей затуманити на якийсь час, но коли обморок минув, то они приходили назад до нормального стану. Тому то і не лучило ся на щастє, щоби якийсь чоловік умирав, як нехристиянин, як невірющий. Не перечу, що і наш нарід переходить ту внутренну борбу, яку мусять спровоадити такі книжки Дрепера. Однак по відлученю тих, що мають відлучити ся, найкрасші люди остануть при нас і стануть правдивими оборонцями та покровителями віри. На тож збіже і віє ся, щоби відлучила ся від зерна полова. Сю прислугу має нам зробити книжка Дрепера, що має відлучити полову від зерна, т. є добрих від злих.

Що книжка Дрепера не зрозуміла видно із прошеня, з яким перекладчик звертає ся до інтелігенції, щоби она пояснювала зачеплені в книжці справи, если би до неї звернули ся з про-

шенем о тож читачі менше просвічені (стор. VIII.) Но перекладаць видить, що навіть для інтелігенції не прийде так легко пояснювати зміст отсеї книжки. Тим то завзиває він інтелігенцію, щоби она сама перше познакомила ся добре з науковими назвами і річами поміщеними в книжці. Виглядає се так, якби інтелігенція не мала иньших важнійших справ на голові, як студіювати зміст книжки Дрепера. Та шкода, що перекладаць не додав, так як думав з початку — толкового словарця.... бо не знаю, чи без него і інтелігенція дасть собі раду з декотрими річами. З другої сторони не знаю, чи і потрібно толкувати менше просвіченим, от хочби таку назву, як параллякса. Годіж поробити всіх астрономами та філософами. Но не се філософія знати Сатурна, Марса, та їх параллякси; але найбільшою філософією, то хіба знати чесно жити на світі, а потім з спокійною совістю умирати.

Не можна справді завидувати добра, яке ся книжка могла дати її читачам, книжка, котрої цілю не будувати, але нищити. Тому ми не розумієм домагання селян радикалів, які бажали вперве, як хвалить ся перекладчик, видання сеї книжки. Но здає ся, що і они мали її досить, коли не просили о се друге виданє, бо инакше здає ся, що перекладчик не був би занедбав і тепер тим похвалити ся. Ся книжка отворила їм правдоподібно очи на віру і на світ, они пізнали, що автор не сказав їм правди. Они пізнали, що світ не може бути самостійним, не зависимим від нікого; они пізнали, що мрія автора про самостійність світа, то туман, якому годі розумному чоловікови піддати ся. Тож можемо зіставити перекладця его ілюзії, що ся книжка взбудить в нашім народі енергію — завзяте в обороні тих інтересів, які їм представляє Дрепер. Бо чейже нарід зрозуміє, що ему випадає стати в обороні своїх власних інтересів, а не інтересів Дрепера та его перекладця. Се бодай добре, що ми знаємо, що так Дреперови як і его перекладцєви не ходить о нічого иншого, як тільки о погашене віри. Но можемо їх запевнити, що до сего ніколи не прийде, та що їх бажання не сповнять ся.

[Д. 6.]

НАУКА

на Празник св. о. нашого Николая.

ОБРАЗ СВ. НИКОЛАЯ.

(О. Б. Пюрко)

Богъ же мира возведый па-
стыря овцамъ великаго.

(Езр. 13, 20).

В посланію ко Евреям (10, 21) пише св. Ап. Павло о І. Христі Спасителю нашім, що він єсть великий єрей, т. є. архиєрей над домом Божиим, т. є. над церквою св. То само

повідась він і в нинішнім св. посланню, коли каже; „Богъ же мира возведый пастыря овцамъ великаго, Господа нашого І. Христа, да совершить вы во всякомъ дѣлѣ блазѣ.

І для чогож то читає нам церков св. ті слова в празник св. о. Николая?

Дятого, що і св. о. Николай був пастирем великим, т. є. архиєпископом або архиєреєм. А от гляньте лише на єго образ. Стоїть він тут перед вами в архиєрейских ризах, а часами еще і з 3. золотими яблоками у руці. Лежить в тім много науки для нас, а що наука та сама з себе не кождому впаде в очи, то хотів би я нині звернути на неї вашу увагу. Отже образ св. о. Николая буде предметом нинішньої мови науки, котра складати ся буде з 2. частий; іменно я поясню вам і покажу, яке значенє мають і яку науку нам дають:

І. архиєрейські ризи, а

П. 3. золоті яблока на образі св. Н.

I.

Св. о. Николай представляє ся на образах лише в ризах архиєрейских. На єго голові видимо корону або мітру; на раменах сакос і омофор, на грудях хрест; в лівій руці жезл або євангелиє; а на пальці правої руки котрою благословить: перстень. Що значать всі ті річі? Яке значенє мають всі ті відзнаки? Дуже красне і поучаюче. Св. отець Николай був архиєреєм церкви католицкої в Мирах Лікійских і дятого носить він відзнаки архиєрея католицкого. То єсть загальне значенє тих відзнак. Но якеж то значенє має кожда з тих відзнак з осібно? Зараз побачимо, скоро перейдемо всі ті відзнаки і приглянемо ся кождій з них з осібно. Спитаймо отже, що значить:

1. Мітра.

Старинні воеводи брали на голову шлем, коли забирали ся до борби против ворога, котрий загражав їх державі або на рушав границі і лад тої держави.

Владака — то духовний воевода в своїй єпархії, а єго шлем — то мітра, котру бере на голову на знак, що він має право і обовязок ставати на чолі духовного войска та бороти ся против ворогів віри, церкви і морального ладу, церквою устроенного. До тої борби має він ставати перший, та з цілою силою і незломаною відвагою боронити справи божої против самих сил ада, а не то малих гігантів (великанів) євіта сего.

Так поступав собі і св. о. Николай. Яко духовний воевода став св. Н. на чолі до борби особливо в рр. 316—18, коли то за царя Ликийня вибухло кроваве гоненє християн; він не жалувал труду, не зважав на злобу ворога, не страхав ся і самої вжизниці, до котрої таки дійсно дістав ся і з котрої видобув ся аж

за царя Константина, коли то для християнства і християн настали ліпші часи. Так само ставав він сьміло до борби, коли ходило о то, щоби науку Христа боронити против печестивого Арія. То єсть значене владичої мітри. Що значить тепер:

2. Омофор,

Омофор, котрий спадає навкрест через оба рамена Владики, пригадує нам насамперед слова Христа: „аще кто хо- щеть по мнѣ ити, да отвержется себе, и возьметъ крестъ свой и помнѣ грядетъ“ (Л. 16. 24.).

Також пригадує нам омофор того доброго пастиря, що то маючи сто овець кидає 99. та йде за одною погибшою, а коли її знайде, бере на рамена і радуючи ся, несе до стада свого; ба, кличе ще слуг та сусід і каже: радуйте ся разом зі мною: „яко обрѣтохъ овцу мою погибшую“ (Л. 15, 7.).

Таким був і св. о. Николай. Вже яко дитина знав він відречи ся та поскромити себе; оповідають бо о нїм, що в середу і в п'ятницю ссав лише раз на день груди материнську і то вже аж над вечером. Також був він і добрим пастирем стада свого. Ані одній овецьці із стада свого не дав погинути. Трех Мирських міщан, осуджених префектом Евстафієм невинно на смерть, вибавив від тої смерті, доказавши їх невинности. Так само спас від смерті і трех воєводів, що завистию і справкою злих людей були осуджені через царя Константина також на смерть. Таким самим добрим пастирем оказав ся св. Николай і тим корабельникам, що то, плывучи з Єгипту до Лікії в бурливу пору, стали потапати на морі. На їх молитву явив ся їм св. Николай і утихомирив бурю і море. Припливши відтак до Мир і знайшовши св. Николая в церкві, упали єму ті корабельники до ніг і не могли ся досить надякувати за чудесне своє спасене від певної вже майже погибелі. Но св. Николай знаючи тайники їх серця не жадав від них нічого більше за поміч, як лише того, щоби стерегли ся розпустити і відпустити їх повних розкаяння і поправи.

3. Сакос.

На св. о. Николаю видимо також архієрейський сакос, подібний до дальматики і покриваючий цілу постать того пер- восьвятителя. Сакос єсть образом любви; як обнимає сакос цілу постать архієрея і прикриває хиби і вади прочих риз, коли би які були, так має і любов Владики обнимати всіх своїх дієцезан і зно- сити терпеливо всякі їх недостатки, немочи і вади, по словам Апо- стола: любви долготерпите, милосердствуетъ: любви не завидитъ, любви не превозносится, не гордится, не безчиньствуетъ, не ищетъ своихъ си, не раздражается, не мыслить зла, не радуется о неправдѣ, радуется же о истинѣ: вся любитъ, всему вѣру емлетъ, вся уповаєтъ, вся терпите (Кор. 13. 4—8.) А власне таку любов оказував св. Николай до свого стада і де

тільки треба було, давав доводи тої любови. Одному поміг, другого скартав і упімнув, но все по мисли християнської любови і вітцівської печаливости, як то виділи ми при наведених уже примірах

4. Жезл.

В руках св. Николая видимо також владичий жезл. Владичий жезл означає уряд пастирський, який даний єсть Владиці на цілу єго диєцезію. До Владик відзиває ся св. Петро словами: „Пасите стадо Божіє“ (І, 5, 2.) і для того носить Владика жезел, яко пастир стада свого. Жезлом тим має Владика орудувати в кротости, а як потреба і в строгости, подібно небесному Архипастирю, котрий ним так само орудував; переважала у нім, що правда, кротість т. є. лагідність, но де треба було, нещадив і строгости. Красна єсть, ба божественна — кротість; но кротість не все провадить до ціли, а мусить часто уступити місця і строгости, особливо де ходить о то, щоби усунути собі злих та зламати злість і ярість ворогів Божих. Так орудував жезлом і св. о. Николай. Для звичайних грішників, для тих, що грішили з немочи людої, що упали, але і повстати зараз старали ся — був лагідним отцем; но для Арія, котрий торгнув ся на науку небесну, був строгим і неумолимим судією.

5. Крест.

На груди св. Николая видимо також і крест св. Крест той єсть правдоподібно згадкою на ту оздобу, яку носив на грудях кожний старозавітний архиєрей; а надто значить він, що жите архиєрея єсть великим, як то кажуть, крестом. І чиж не так оно може? Чиж не лежить Владиці на серці журба о цілу диєцезію? Чиж не дізнає він, хочаби ту диєцезію повести по божому, всіляких прикрасний та долегливостий? І св. о. Николай жив такою крестною жизнню. Представте собі велику диєцезію і погадайте на часи, коли він був архиєреем. Були то часи, коли єще володіло поганьство і з мечем в руці виступало против християнства. Жертвою тої поганьської броби, того адського гонення мусів упасти і св. Николай.

За часів царя Ликинія дістав ся св. Николай навіть до темниці, де страдав за віру Христову аж до царя Константина, коли то для віри і церкви Христової настали лучші часи. Таким чином мав і св. Николай крест свій; таким чином провадив і він жите повне всіляких крестів, діймаючих і долягаючих до живого.

6. Перстень.

На пальци св. Николая блищить золотий перстень. Що значить той перстень? Св. Опат з Мілету пише так: Владика носить перстень на знак, що єсть женихом церкви, за котру в разі потреби має положити і жите своє, подібно як зділав се і сам Христос. Так поступав собі і св. Николай; він по-

няв се добре, що то значить бути архієреєм, а для того і оказав ся також якнайліпшим архієреєм і архипастирем. За свою церков стояв як скала; за свою церков і її науку дістав ся навіть, як ми чули, до темниці, і хто знає, чи не зівстав би був і мучеником, коли би за царя Константина не настали були, для церкви лучші часи.

Так то стоїть перед нами св. Николай в оздобі „пастиря великого“, т. є. архієрея і архипастиря. Щож маємо ми з того учити ся? Скажу се коротко. Ми учимо ся передовсім, що за великого патрона та заступника перед Богом маємо ми в св. Николаю, котрий був пастирем великим в правдивім того слова значеню, т. є. правдивим наслідником Христа і Апостолів. Ми учимо ся дальше, як то мудро церков, духом Божим просвічена, все уряджає, та що за красний змісл мають ризи, які при св. Богослуженю носять особливо Владики. Ми учимо ся наконець, що за тяжкий і що за відвічальний уряд вложений єсть на рамена архієрея, а для того повинні ми за него молити ся та той так тяжкий уряд єму улегчати любовю і синівським послушенством в тім всім, що він нам приказує.

II.

На декотрих образах св. Николая видимо єще щось, що єго від других святих відріжняє; суть то три золоті яблука котрі св. Николай держить на книжці в руці. Що означають ті три золоті яблука? Ті три золоті яблука пригадують нам передовсім:

1. на одно цікаве приключенє в єго житю.

То приключенє стало ся єще в тім часі, коли св. Николай не був єще архієреєм. В місті Патара іменно, де родив ся св. Николай, жив якийсь шляхтич, котрий через всілякі нещасні випадки стратив весь свій досить великий маєток і жив тепер в найбільшій нужді. Той шляхтич мав 3. доньки, прекрасної уроди і вже dorостаючи, котрим однак не міг дати ані кавалка хліба.

Серце краялось убогому чоловікови, коли глянув на голод і нужду своїх ангелат і коли згадав, що нема ні надії на лучшу долю. Щож тут робити? Нещасний отець постановив собі вкінци посвятити не тільки уроду, але і чесноту своїх невинних доньок, а гроші так плюгаво зароблені ужити на свій і своїх дітей прожиток. Свв. Николай довідавши ся о тім так нечестивім пляні, постановив собі зараз запобічи тому так великому беззаконьству, а то тим більше і лєкше, що по своїх родичах, котрі померли на джуму, одідичив власне великий маєток. Серед темної ночі підійшов проте св. Николай під хату згаданого шляхтича і кинув через вибите віконце три узлики чи мішочки самого щирого золота. Таким чином могли три уродливі доньки, маючи так гойне віно, чесно віддати ся, ба лишило ся єще досить і на прожиток для убогого вітця. Сей то так чесний поступок св. Ни-

колая єсть і причиною, для чого на єго образах малюють часами три золоті яблука. Позвольтеж мені з того так красного і похвального поступку зробити зараз і ужиток. Св. Николай ратує великою жертвою чесноту трех дівчат, котрі яко чужі, могли єго може і неохобити, а так многі матери і отці виставляють чесноти своїх рідних доньок на небезпеченство. Суть то ті, котрі своїм донькам позволяють по ночах волочити ся. Суть то ті, котрі позволяють на всілякі знакомства і сходини, аби тільки доню випхати з дому та богато продати. Не дивлять ся они на то, чи той, хто сватає доньку, має віру в Бога, но дивлять ся на то, чи має він гроші. Не питають, чи той, хто сватає ся, єсть чоловік побожний, чесний, тверезий, працьовитий, спокійний і згідливий, — но питають о то, чи має маєток, чи має гроші. О нещасна доле! Таж се значить очевидно, свою дитину пхати в пропасть; таж се значить давати єї трояну, щоби строїла ся; таж се значить давати єї ніж, щоби убила свою невинність! А все то ділають родичі, котрі відповідають за дітей своїх перед Богом, котрі мають строгий наказ від самого Бога, щоби діти свої добре виховували; все то ділають родичі, котрі з душею дитини погублять і свою душу, ба котрі ще глибше застрягнуть в пеклі, як їх діти, для того, що то онн їх там зазнали.

Золоті яблука у руках св. Николая суть про то

2) наукою для родичів.

Як св. Николай приніс тим 3. висше згаданим донькам золотий подарунок, чи там золоте віно — так повинні і ви християнські родичі з того брати собі науку і так само собі поступати. Давайте і ви дітям вашим золоте віно. Таким золотим віном єсть насамперед

а) боязнъ божа.

Боязнъ божа єсть началом премудрости — повідає мудрець Божий. Но та боязнъ божа не єсть самим лише рабским страхом перед Богом, котрий прошибає душу тревогою, а любови до гріха не убиває; она не єсть тим страхом, який мають і самі злі духи, що то вірують і дрожать (Як. 2, 19.); она не єсть тим страхом, який походить лише з самого згляду на суд і для того попихає душу до розпуки; но єсть, щоби коротко сказати, найглибшою почесністю ко Богу і єго закону, а тим самим і житєм наскрізь побожним. Такою боязнию відзначав ся пророк Даниїл, (1. 8) що радше волів дати пожерти ся диким лвам, як зневажити закон Божий; такої боязни примір дав нам побожний цар Елеазар (П. Мак. 6, 18), що то ані грозьбою, ані ніякою обітницею не дав ся відвести від закона Божого, а наконєць і св. Хризостом, що то волів вибрати прогнанє і заточенє, як спроневерити ся правді божій. Боязнъ божа була заборолом від гріха для мужної Юдити, (Юд. 8, 8.) для невинної Сузани (Дан. 13, 17.) і для чистото Йосифа, котрий про то не дав

уловити ся в сіти жени Путифара. Так, так — боязнь божа до-казує чуда; она єсть щитом і муром непробитим против гріха, а прото і порукою щастя так земського, як і вічного, так як тільки один гріх єсть причиною так нашого нещастя, як і вічної нашої погибели. Чи ж може отже бути ліпше віно для дітей, як боязнь божа? Дайтеж їм то золоте віно і додайте ще і друге, а то єсть:

в) стидливість і чистота.

„Себе чиста соблю дай“ повідає св. апостол до дівичого свого ученика Тимотея, (І. 5, 22) а через него і до наших дівиць. Котра дівиця стратила невинність і чистоту, та хоч живе — умерла єсть, каже він другий раз до Тимотея (І. Тім. 5, 6.). Длятого то цїнили і цїнять правдиво християнські дівиці той великий скарб, тую перлу над все і радше пострадали нераз жите, як єї стра-тили.

Чистота гартує також тіло наше та дає єму здоровє, силу і відвагу. Вже старинні глядятори пізнали то, а длятого жили они все скромно і повдержливо, щоби тим придбати собі сили на побовищи. А через що, питаю ся, стала слабосильна Юдита так сильною, що зняла голову Олофернови, тому по-страхови єї вітчизни? Сьвяте Письмо повідає: не яко невіста ти поступила, а яко муж, бо полюбила єси чистоту (Юд. 15, 11.).

Но чистота хосенна єсть не тільки для тіла, але і для душі; она дає нам внутренний супокій, радість, веселість і щастє вже тут на землі, бо потягає за собою майже всі другі честноти. Один богобоязливий отець мав кількоро невинних діточок. Скоро прийшов вечером по тяжкій роботі до дому, прибігали діти, обти-рали татови піт і оповідали о своїх забавах. „Тату, ми бавили ся нині в барви; а я, каже Федорко, вибрав собі червону, бо червона барва — то любов“. „Добре, мій сину, каже тато, любіть ся, а буде гаразд. Коли би люди на сьвітї мали досить любови, то сьвіт сей бувби як рай; сьвіту сему не достає нічого більше, як тільки любови, щоб був як рай“. „А я, каже Ни-кольцьо, вибрав собі — сину, бо сина барва значить весе-лість“. „Добре сину, каже тато; ніхто так не єсть нам милий, як чоловік веселої душі“. „А я, каже Ксеня, вибрала собі зе-лену, бо в зелену убирав Отець небесний надію господара на хліб насущний: єго плоди земні“. „Добре, каже батько, без надії чув би ся чоловік зівсім нещасливим“. „А я каже Оленка, наймолодша донька, вибрала собі білу, бо біла барва, то знак невинности. Оздобою дитини, казали наші покійні мама, єсть власне невинність“. „Ви, люб. діточки, закінчив отець, ви-брали всі добре, но найліпше вибрала таки Оленка. Біла барва єсть підставою всіх інших барв, а невинність єсть підставою всіх інших чеснот. Длятого стережіть вашої невинности, а не бракує вам ніколи любови, надії і веселости. Невин-ному усьміхає ся все солодка надія, а з єго ока трискає весе-лий дух і божеска любов“.

Чи требаж вам більше ще доказу, що невинність єсть найліпше віно, яке родичі своїм дітям лише дати можуть? Дай-теж їм то золоте віно, но дайте їм ще і третє, а тим єсть:

г) послушенство і підчиненість.

„Добре тому чоловікови, каже Дух Б. у пророка Єремії (Плач. 3, 27), коли він від молодости своєї носив ярмо“ Добре і тій дитині, котра в всім, що не противить ся волі божій слухає і підчиняє ся родичам своїм; сам Бог обіцяв їм довге жите і благословенство своє.

І з а а к був добрим і послушним сином, длятого благословив єго Бог; коли посіяв мірку, дав єму Бог сто.

Т о в і я був добрим і послушним сином, за то дав єму Бог добру жінку, багатство і довгий вік; він жив 99. літ і видів синів внауків своїх.

Й о с и ф був добрим і послушним сином, а за то вивисив єго Бог так високо.

Натомість згинув Авесалом марно за то, що не підчиняв ся родичам, ба важив ся навіть піднести руку і посягнути за престол вітця свого. Дайтеж родичі дітям і тєє віно, то третє золоте яблуко, а буде і вас і їх благословити Бог вже тут на землі, а більше вще в небі.

То суть ті 3 золоті яблука, які родичі по образу св. Николая своїм дітям давати повинні, а котрі забезпечують дітям щастє тут і там, іменно: боязнє божа, невинність і послушенство. Суть діти богобоязливі, скромні і послушні, то мають богате віно, котре їм принесе більше щастє, як всі скарби сьвіта сего.

Боязнє божа, невинність і послушенство, то так сказати, стовпи, на котрих почиває християнський порядок і лад на сьвітї сїм.

Боязнє божа, невинність і послушенство ушасливляють так безженний, як і жонатий стан; так в молодости, як і на старість.

Боязнє божа, невинність і послушенство становлять добрих слуг церкви і добрих підданих держави.

Боязнє божа, невинність і послушенство достарчають ангелів небу і добрих жителїв землі.

Но боязнє б., невинність мусять виходити від родичів; они мусять дати до того підвалину, а то через добре, правдиво христ вихованє.

Христ. вітці, христ. матери — якжеж високою єсть задача, яку маєте, а то через ваші діти будувати церков, підпирати державу, ушасливляти землю та залюдняти небо! А все то стане ся, коли ви допоможете дітям до тих 3 золотих яблук, о котрих нині була мова; коли вщепите їм: боязнє б., невинність та послѣшенство. Память ваша буде тогди благословити ся на землі, а в небі дасть ся вам то: „якже око не видѣ, и ухо не слыша и на сердце чоловіку не въздоша“. (І. Кор. 2, 9.).

Під нашою адресою.

Нотувати в наших часах кожде виступлене проти віри, церкви або духовенства по всякого рода руских часописях, журналах і книжках та брошурах, се прямо для нас річ неможлива, на се треба би хіба осібного видавництва. Тому ми лише від часу до часу звертаємо в нашій часописи увагу на деякі вицвіти найновішої поступової культури. Так і нині вибираємо тільки дещо помітніше з того антирелігійного найновішого руского арсеналу, зазначаючи еще раз, що се ще далеко не все.

Зачнім від „Нового Громадского голосу“. Ч. 14—15 з д. 8. вересня с. р. приносить нам статтю під заголовком: Американське безголове. Автором статті Мир. Стечишин, робітник з Каліфорнії. П. Стечишин обговорює (не входить в те — як обговорює, чи до ладу, чи ні) відносини між американськими Русинами і натякаючи в кількох місцях на священників, так про них висказуєсь: „Піп чоловіком бути не може, бо хоть би він був і найліберальніших переконань, то становище его все релігійне, а релігія каже попів уважати за вищу класу роду людского, каже їх вважати не за людей, лише за попів... Попівство маючи в Галичині силу, маючи в руках провід народу, переслідувало та переслідує всяку свободну думку, а всяку рухливішу одиницю, дуже часто навіть зовсім не справедливо, називає радикалом... Коли наш нарід в Америці так шалено і так безповоротно заникає, в тім передовсім винні вузкоглядні попи, що й доси потішають ся надією, що лиш католицька віра вдержить національність руску і замість брати ся до реальної праці над освідомлюванем народу, торчуть ему голову потребу, „князів церкви“ в Америці... Нараз являє ся Серафим! Аж жижки затрясли ся у наших героїв на гадку, що за 50 доларів могли би поставати попами на ціле жите і могли би вже дурити нарід так само, як попи ті, що з Галичини поприїжджали... Попи у цілім світі звісні, як елемент назадничий. Попи, се підстава теперішнього проклятого ладу суспільного, попи се підстава держави, попи се підстава сильних світа сего“...

Ми виписали ті уступи зі статті п. Стечишина, не на те, аби ему відповідати, бо не на все і не кождому годить ся відповідати, а виписали їх тільки на те, аби дати ш. читачам характеристичний зразок, як „поступ“ воює проти нас. Чи тою „воюючою“ стороною буде п. Стечишин (бувний галицький ученик, якого за якісь там провини видалено з гімназії), чи п. М. Лозинський, чи п. Збрученко, чи п. М. Л. чи „...іст“, чи п. М. Павлик, чи п. Трильовський, чи много — много інших, яких імена звісні гілкі редакціям, то спосіб тої борби все однаковий, то зміст тих „вилазок“ все один і той самий, тільки форма инша. відповідає інтелектуальному уровіневи „ученого поступовця“. Де ходить о борбу проти „забобонів“ проти „чорної гакати“, проти „елерикалізму“, там хіба зацофаний

дурак може жадати якоїсь схолястичної логіки, аргументів, справедливості, а найменше правди, а вже цілком ні — хочби крихітки глибокого застановлення над тим, що пише ся.

Не менш інтересну статтю, чим попередна, приносить той самий „Н. Гр. Голос“ в числі 19., під заголовком „Кілька уваг про клерикалізм рускої суспільности в Галичині“. Автором сеї статі — звісний „європеець“ М. Лозинський. Він говорить тут про статтю з 12 ч. „Ниви“ під заг.: „Чи наша суспільність склерикалізовала?“ Автор збиває вперед наші аргументи, які ми навели на доказ, що наша суспільність не єсть склерикалізована, а вкінці дає докази від себе, які якраз мають свідчити про клерикалізм нашої суспільности.

„Факти клерикального полеміста занадто потягнені... і вони показують такі клерикалізм серед нашої суспільности“ — говорить ш. автор і розбирає перший наш аргумент. Якби ся справа не була так дразливої натури, ми відповіли би на се инакше, а так скажемо тільки таке: Ш. автор на вічу видно не був і бесіди пропагатора „політики улиці“ не чув, бо инакше знавби, що розумів дотичний бесідник під „політикою улиці“ і знавби, що порівнювати таку „політику улиці“ з теперішньою політикою французких католиків, ніяк не можна. Чи така „політика улиці“ може бути „так само добре клерикальна, як і анархістична“, се вже, нехай ш. автор вибачить, не его річ судити.

„Ще нещасливіше вибрано другий факт — епізод із сегорічних зборів... Общества Качковского... Щоби подавати такий доказ против склерикалізованя нашої суспільности, на се треба або вдавати дурного або таки на правду не мати багато розуму...“ Висококультурному п. М. Лозинському так на се відповімо:

Кождий, хто хотів нас розуміти, мусів нас так розуміти, як ми се розуміли, коли писали. Аджеж ясно з цілої статі, що ми під „клерикалізмом“ розуміли католицький „клерикалізм“, а зглядно подекуди самий католицизм, бож про властивий клерикалізм у нас годі й говорити. Чи ш. автор переочив ті слова, які ми там написали: „Він... маючи увагу на численно зібране католицьке духовенство“... і т. д? До чогось ми прецінь і брали кожде виражене: клерикалізм; клерикальний — в знаки наведеня! Що п. Лозинський нас не зрозумів, або не хотів зрозуміти, се не наша вина. А що в такім разі виходить все дурним, се річ природна, але завинена не з боку того, що пише, тільки з боку читача. Чи ж п'яному не здасть ся, що цілий світ паний, а він один тверезий?

Через таке нещасне непорозумінє і дальше „побиванє“ наших аргументів мусіло вийти нещасливо і прямо сьмішно. Спеціально що до часописи „Діло“, миж навели докази; чи і се переочив ш. автор?

По такій „щасливій“ побіді над нашими доказами, подає ш. автор свої докази якраз на склерикалізованє нашої суспільности і так зачинає доказувати: „А зрештою тільки подивити ся на житє нашої суспільности, а стане ясно, що клерикалізм царує тут ві всіх областях житя“. Дальшим доказом єсть се, що крім

радикальних та соціалістичних видань і ще крім видань „Наукового Товариства ім. Шевченка“ — наша „уся преса клерикальна“. На такий аргумент — ми вже не знаємо що відповісти. Кождий день приносить нам все щось нового і ми бачимо, що одна часопись стараєсь перевищити другу в антирелігійности, в богохульстві, в матеріалізмі, статей на сю тему знайти можна без ліку вже хочби тільки в самім „Руслані“ і нашій „Ниві“, а п. М. Лозинський має ще чоло говорити нам в очи, що наша уся преса клерикальна! Чи ж в виду сего можна твердити, що „радикали та соціалісти приневолені толерувати в газетах, де вони працюють, клерикальний напрям, а не сьміють проводити свого напряму?“ Як они „толерують“ один напрям, а „не сьміють проводити“ другого, се доказує нам як раз та „клерикальна“ — у ш. автора — преса.

„Аргумент“ про „блаженність нищих духом“, який доволі характеризує ш. автора, лишаємо без відповіді...

Дальшим аргументом на склерикалізоване нашої суспільности єсть те, що наші „вільнодумці“ і „атеїсти“ фігурують в статистиці як греко-католики! Они, ті „вільнодумці“ і „атеїсти“, перебуваючи на вакаціях у сьвященничих домах, а то й загалом на селі, „примірно ходять до церкви, аби не робити прикроси (!) гостинному о. господареві“, они „беруть шлюби в церкві, (не кождий може і хоче дружитись з жидівками!), хрестять діти, кажуть собі справляти християнські похорони“, „своїм дітам учти ся в школах релігії“, а не можуть здобути ся „на відвагу відділити ся самим від церкви, хоч австрійські закони дозволяють на се“...

І в виду сего „Нива“ може еще писати, що наша суспільність не єсть склерикалізована?? Колиж инакше говорить статистика инакше говорить практика!“ Які ті редактори „Ниви“ наївні, а який той п. Лозинський „глибоко думающий“...

Висипавши так усі „докази“ склерикалізованя нашої суспільности на папір, так кінчить бистроумний автор; „І доперва тоді, коли у нас знайдуть ся такі консеквентні противники клерикалізму, можна буде на серію подумати про боротьбу з тим відвічним ворогом (церквою) людського розуму і людської свободи“.

Називати церкву, розумієсь католицку, ворогом людського розуму і людської свободи, се нині так вже увійшло в моду у таких мислителів як п. Лозинський, що ми й дивували би ся, коли-б він тими словами не закінчив своєї статі. Та ж в тих словах містить ся суть найбільшої нової мудрости й учености, в тих словах заключена суть правдивого „поступу!“ Бож що єсть поступом у наших „поступовців“, як не неговане всякої віри, як не „борба“ проти церкви і духовенства? Що те неговане і та „борба“ веде-ся способом, уживмо лагідного вираження, штубацким і глупим, що та „борба“ єсть тільки відкриванем перед сьвітом своєї ігноранції і злоби, своєї наївности і некультурности, се инша річ. Хто нині не є „Богоборцем“, не є поступовцем!

Як бачимо, то многонадійний наш „журналіст“ п. М. Лозинський одновзвучний в своїх виводах з „робітником“ п. Стечишином. Тепер возьмим ще одного „Богоборця“ — аби була „трійця...“

Сим третим — то якийсь „...іст“ (атеїст?), учитель, що в учительській органі „Промінь“ (ч. ч. 21. і 22) помістив статтю „Отже консисторщина?“ Ш. автор-учитель „відповідає на виводи“ Вп. о. Єп. Роздольського в статі: „Необходима потреба руского семинара учительского“ з 13 ч. „Ниви“. Як відомо, о. Роздольський виказує конечну потребу заснованя руских учительських семинарів, бо семінарі теперішні, утравістичні, свої задачі зглядом руского народа не сповняють так, як повинні. Коли отже не хочемо допустити до того, щоби по руских школах не забракло колись руских учителів, то мусимо ті семінарі закладати самі, своїми власними силами. Річ природна, що як на всякі народні цілі, чак в тім разі і на семінар, мусіло би головню потрясти мошонкою духовенство. Що більше, ш. автор видить ще скорший, успішнійший спосіб здійсненя свого плану; він видить, що наші ОО. Василяни могли би лекше, як хто небудь, такий семінар заложити і удержати — і тому апелює до них. Маючи отже на увазі духовенство, а спеціально ОО. Василяни, ш. о. автор і аргументує відповідно, значить, крім національного інтересу, підносить в своїй статі також інтерес релігійний і обрядовий, хоч цілком природно, в такій справі інтерес національний стоїть у него на першій місці. За додане однак тих двох послідних зглядів чи інтересів, значить, релігійного та обрядового і за проєкт — аби семінар заклали ОО. Василяни, дочекав ся ш. о. автор „відповіді“ в „Проміні“ і то відповіді таки від учителя.

Якаж та відповідь?

Проєкт поданий о. Роздольським, аби ОО. Василяни заклали семінар, називає ш. автор-учитель „дивовижним“, бож „відновляти ту славу традицію“, яка цілком не була слава, не годить ся. Ш. автор видно ще не зачав „студіювати“ історії своєї вітчизни, бо про давних Василян знає тільки се, що они удержували гімназію в Бучачі. Чи для „поступового“ учителя історія хочби своєї країни вже непотрібна? Їй, народний просвітителю, не жалуй труду, а заглянь хочби до шкільного підручника середніх шкіл і бодай „перекарткуй“ руску історію, аби мати хоч яке таке понятє про заслуги ОО. Василян!

Ігноранція ш. автора так велика, що він навіть відмовляє заслуг на просвітнім поли давним брацтвам церковним. Сьвіт кінчить ся, коли Русини мають таких учителів-невіжів! Се прямо шкандал, що щось подібне навіть можливе.

Що ш. автори, хороми мабуть на галопіацію, привиджають ся в захохоті о. Роздольського до духовенства, консисторські часи, се ми тільки зазначаємо, бо на се відповідати хіба злишно.

„Вже сам автор каже — пише ш. автор-учитель — що придбанє всіх сталих фахових сил учительських є неможливе, отже — латанина. Але ш. автор (о. Роздольський) у сьвоїй наївності (!) потішає ся тим, що „підготовленє сил фахових було би при стані“

студий монахів Василянських річю дуже легкою". Ов! то ОО. Василяни, як бачу, високообразовані люди! — Дуже можливо: може навіть всі вони такі глибоко вчені, як редактори „Місіонара"? Ну — ну, ґратуюю!..

Се вже — просимо читачів дарувати за слово — безчелюстність! Народний учитель кпить собі зі студий ОО. Василян, і то ще в спосіб так згирдливий, так зухвалий! Спеціально що-до редактора „Місіонара" ш. автор мабуть заздрівний на его дійсно великий талан популярного писателя, або може на его укінчену гімназію і університет... І се останнє можливе...

Не подобаєсь ш. авторови також гадка о. Роздольського, що учительські семінарії можна закладати також на селі, хоч з такою гадкою виступив не перший о. Роздольський! Чи то давні часи, коли по наших часописах раджено старати ся о заложенє гімназій по селах, як пр. в Жабю і т. д.? Але коли ш. автор — учитель волисть заложити семінар в Гоголю — то вольному воля. В кождім разі гадка о. Роздольського „курйозом" не єсть, хіба для одного „.....іста".

Обережний автор боїть ся також системи науки в тім семінарі, який в его очах так, ябви вже естувув, забуваючи, що такий семінар підлягавби тим самим властям і приписам, що всякий инший!

Застереженєм, що „того рода учителї, василянські вихованки між нами, справдішним (!) учительством, не будуть мати місця" — кінчить ш. автор свої „річеві" виводи проти Василянських семінарів.

Значно більша часть „выводів" ш. автора кружить коло побивана Бога, церкви і віри та коло науки до ОО. Василян. Згадуючи про марево системи науки ОО. Василян, випусує ш. автор мало не цілого Дрепера (як то добре, що п. М. Павлик продає его тільки по корові, бо через се всі можуть стати такими ученими як наш „.....іст"), додаючи від себе тільки уступ: „Істория Руси", який як-раз тому, що вийшов з під пера самого ш. автора, випав найсумнійше...

Відповідь на ті „выводи," виписані живцем з книжки Дрепера, знайде ш. автор згодом в праці, яка якраз тепер друкує ся в нашій часописи під заголовком: „Д. В. Дрепер і его Істория боротьби віри з наукою".

„Що духовники — пише між иншим далі ш. автор — натягають всяку науку на своє копито, се річ загально звісна..." Згода, тільки просимо подати на се хоч один поважний примір, бо инакше мусимо прийти до переконання, що ви самі не знаєте, що пишете...

По напастях на катехитів, напастях узагальнених, отже як кождий чесний чоловік признати мусить — безпідставних і зловних, каже ш. автор, що „причиною індиферентизму є нетолеранція самогож таки духовенства супроти всього, що заносить вільнодумством чи поступом". За отсе відкрите ми вельми вдячні

ш. авторови, тільки раді би знати, що він розуміє саме під тим вільнодумством та поступом? Без сего пояснення висказ его буде без жадного значіння.

Що ш. автор уміє також аргументувати, про се довідуємо ся з дальших уступів его „выводів“. Тверджене, що „клерикалізм параліжує всяку хосенну, культурну роботу“... аргументує ш. автор ось так: Польськими учителями (дьками), що понижують наш обряд, є якраз ті „побожні“ піовери єзуїтизму, любимці оо. катехитів, найбільші тумани-дурники, а тому і заслїплені шовіністи... Найбільш русоноїдними є клерикальні елементи... Противно поступові елементи, як Дашинський, Росул...

Чи ш. автор не стидає ся таких аргументів на те, що „клерикалізм параліжує всяку хосенну, культурну роботу“?

Ідїм далї. На доказ, що тільки з людьми „поступовими“ можливе уладнане польско руских відносин (ми сего не перечимо, але наводимо тільки як зразок аргументації ш. автора), а що зріст клерикалізму спричинив би лише заострене тих відносин, подає ш. автор аж два великого значіння приклади: Один хлоп — латинник, Куба Іванків... сьвідомий Русин — патриот (чи він „клерикал“, чи „поступовець“, ш. автор не каже, а знаємо тільки, що „Русин патриот“), бо розуміє (прошу на се уважати!), що віроісповідане не становить о народности, а наші кацани, тая моральна гниль — то найпобожнійші, найревнійші „католики“... Хто тут зрозуміє ш. автора, тому, як каже Поляк: *konia z rzędem*...

Другий приклад на те, що клерикалізм тільки може заострити польско рускі відносини єсть такий: „Бувший ректор руско-духовної семинарії о. др. Хомишин... не позволив питомцям брати участі в Лисенковім ювілею, мотивуючи свій заказ куриозним аргументом, що ювілят то — православний! Так аргументувати потрафить хіба... католиціссімує др. теології!“

Чи отсей приклад може кого переконати в тім „що зріст клерикалізму спричинив би лише заострене польско-руских відносин“ — нехай осудять ш. читачі. Ми від себе скажемо при тім тільки таке, що сей приклад сам в собі єсть з ґрунту ложний. Кождому інтересованому відомо, що від часу реформи семинара заборонено питомцям не то виступати на публичних концертах, а навіть сьпівати в часі Служби Божої в катедрі. Виїмок — за цїлий час — зроблено тільки сими днями з духовним концертом в честь Непорочного Зачатя Пр. Дїви Марії. Вложити в уста бувшого о. ректора такий аргумент, що ось то „Ювілят православний“ — міг хіба такий багатий на вигадки чоловік, яким єсть наш ш. автор „...іст“ з редакції „Проміня“.

Наука знова, яку ш. автор подає оо. Василянам, а тим самим і всему духовенству, містить ся в тих словах: „Оо. Василяни краще робили, наколиб вповні сповняли місію, наложену їм їх званем і їх місією-(!), се є: проповідуване чистої, нїякими домішами не закаламученої Христової науки“...

Чоловік, що не знає гаразд малого катехізму, бересь учити католицьку церкву (бож оо. Василяни тут полаяні ш. автором замість цїлої нашої церкви) в тім, яка єсть саме Христова

на ука. . Чи ш. автор спроможний зрозуміти своє сьмішне положене, яке заняв зглядом церкви? Христова наука закаламучена... Чи бачив коли ш. автор бодай катальог якої небудь католицької книгарні? O sancta simplicitas!

Вкінці будь що будь мусимо бути ш. автори дуже вдячні за его заяву, що учительство не має гадки накидатись на провідників духовенства... Ми сего якраз найбільше боялись і боїмось, але тепер вже, Богу нехай буде дяка, но і ш. автори, можемо бути спокійними.

Але ще одно і то не тільки до відома ш. автори „...істови“, але і двом попереднім, п. М. Лозинському та п. Стечишину. Статя „Отже Консисторщина“ кінчить ся дуже красною і поучаючою приповідкою: „Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішай ся“. Отсего якрав ми і бажали би, щоби кожний держав ся сеї приповідки. Коли шевцєви не годить ся мішати в кравецтво, звідки приходить робітник, „журналіст“ в роді п. Лозинського та учитель в роді „...іста“ мішатись в таку річ, якої навіть азбуки не розуміє? Справедливо накинуплись недавно польські часописи на одну краківську клерикальну часопись за єї статю, в якій она вмішлась в не свою річ, бо в область медицини, виступаючи проти щеплення віспи. Чи щось подібного не роблять також наші „поступовці“? Чувати над чистотою науки Христа і дбати про реформу там, де она потрібна, на се є більш компетентні люди, чим наші „поступові“ філософи...

Хроніка.

Виділ Товариства св. Ап. Павла просить своїх членів, щоби в тім місяці відправили одну Службу Божу за живих і померших членів і добродіїв товариства, так як сей обовязок накладає на них статут тогож товариства. Дальшим обовязком членів є: відмовити щодень в наміреню товариства одно „Богородице Діво“ з додатком: „Сьвятий Обручнице Йосифе і сьвятий Апостоле Павле молись Бога за нас“. Вкінці є обовязком кожного члена зложити річну вкладку 2 кор. на цілі товариства, о котрої присилку до кінця с. р. упрощує виділ на адресу: Вч. о. В. Лиско — касиєр Тов. св. Ап. Павла у Львові — ул. Вагилевича ч. 1.

Відпусти, яких достапують всі члени Товариства св. Ап. Павла є такі:

1. Повний відпуст в днях Успєня Пр. Діви, св. Йосифа і св. Ап. Павла, коли в тім дні висповідують ся, запричащають ся і помолять ся в намірі св. Отця. Сей відпуст можна жертвувати також за умерших.

2. Сорокодневний відпуст за побожне відмовленє молитви „Богородице Діво“ з додатками: Св. Обручнице і т. д.

3. Всі священники, що належать до товариства, мають два рази в тижні личний привилей престола. Однакж потреба вибирати в тижні лише ті дні, в котрих можна відправити Службу Божу в ризах і з обрядом за померших.

Накладом Товариства св. Ап. Павла вийшла сими днями дуже гарна і змістом і виглядом книжка „Слава Непорочної Діви“. Ціна 4^х сот. без поштової пересилки. Набути можна в Товаристві: ул. Коперника 36. і в руских книгарнях у Львові.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Сим числом кінчимо перший рік нашого видавництва. Всім Вп. Добродіям, які спомогали нас своїми цінними працями і підпирали нас материяльно, складаємо на сїм місці щиру подяку і поручаємось дальшим їх ласкавим зглядам.

На другий рік виходити буде „*Нива*“ в збільшенім обемі, за кождим разом в двох аркушах друку. Проповіді, в кождім числі по дві, на пів аркуши друку, будуть мати *осібну пагінацію*. Редакція буде старатись, щоби проповіднича часть могла всіх ВП. Читачів задоволити. Мимо малого числа предплатників будемо нарік друкувати „*Ниву*“ на краснім, білім, дорогім папері.

Предплата лишаєсь та сама, значить, річно 6 корон, піврічно 3 корони.

Збільшаючи обем часописи і даючи дорогий, красний папір, наражуємось на великі видатки. Дотеперішні предплатники можуть ті видатки покрити заледви в половині; тому Редакція просить усильно своїх ВП. Прихильників о з'єднуванє нових предплатників.

„*Ниву*“ за р. 1904 продаєть ся по ціні 6 кор.

Тих ВП. Видбирателів, що доси не заплатили залеглої предплати, просимо еще раз о *єї надсланє* і то якнайскорше, бо мусимо закінчити до Нового Року рахунки з друкарнею.

Від Нового Року будемо висилати рішучо часопись тільки тим, що заплатять за рік 1904, або листовно дадуть нам знати, що бажають бути платними читачами. За дармо не дамо вже більше „*Ниви*“ нікому читати!

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ ИП 50822

ПРОПОВІДЬ

в день Покрова Пр. Богородиці і двісталітнього ювілея св. Унії

р. 1900 виголосив в Архикатедр. храмі св. Георгія

Крилошанин о. Пюрко:

Не имаю инья помощи...
развѣ тебе Пр. Дѣво!

Обходимо празник Покрова Пр. Діви; обходимо і двісталітній ювілей св. Унії. Якаж єсть причина одного і другого празника?

Дня 1. октября р. 903 напали на місто Константинополь люті Сарацини і як то було звичаєм всіх диких орд, нищили огнем і витинали в пень мечем все, що їм лише в руки попало. Не могучи оперти ся тій так грізній, а числом сто раз більшій силі, зібрали ся християнські жителі Константинополя до церкви Влахерської і упавши на коліна перед чудотворною іконою Пр. Діви, молили і благали Пр. Діву о поміч і спасенє. А що тая молитва була щира і походила з чистого серця, то і не остала ся без плодів. Над ранком явила ся Пр. Діва на воздухах, покрила християн своїм сьвітлим омофором, а нападних поганців так осліпила і переразила, що розбігли ся на чотири вітри. На памятку того чуда обходить св. Церква дня 1. октября празник Покрова Пр. Діви.

Так то помогла колись Пр. Діва побожним християнам в Константинополі. А так помагала она і помагає всім тим, що до неї щиро і з чистим серцем удають ся. І о тім то хотів би я днесь дати вам науку, за помічю Божою, за причиною Пр. Діви і за благословенством Вашого Преосвященства, о котре зраз з всіми тут присутніми — смиренно прошу. Благословіть нас Преосв. Архiereю!

* * *

Не знаю, мої дорогі, чи чули ви що за жидівського Амана? Хтож то був, той Аман? Був то дворак і дорадник перського-царя Артаксерса, так гордий, так бутний, так завистний і честолюбивий, що прятав немилосердно кожного з лица землі, хто міг єму тільки станути колись в дорозі, — а так спритний, так підступний і облесний, що і для найчорнішого свого пляну знав позискати і самого царя. Біда тому князеві, що має за дорадника такого Амана! З добрим думцем, каже староруска приповідка, додумає ся князь високого престола, а з лихим і того позбуде ся. Но еще більша біда тому народові, що має за князя такого чоловіка, котрим орудує такий Аман, якби бездушною якою машиною: куда єї накрутить, тудя она і поверне ся. Але,

мої дорогі, до часу дзбан воду носить — каже Русин, а Німець знов повідає, що Господь Бог не дає ніколи вирости деревині аж під небеса. Все на сьвітї має свій кінець, часами сумний, дуже сумний кінець, а такий кінець постиг і нашого Амана. Побожний жидовин Мардохей виховав собі красну Естеру і віддав її за жінку самому Артаксерсови. Біда, гадає собі Аман, готов пропасти мій вплив; треба тому завчасу запобігти; треба сховати Мардохея не тільки з царського двора, але і з лиця землі. І до того так чорного плану позискав і самого Артаксерса, вмовивши, розуміє ся, в него, що Мардохей кнує на него зраду. Вже пішов царський указ на всі кінці царської держави, аби ловити і вшати Жидів; вже виставлена шибениця, на котрій завтра уже мав згинути Мардохей, та не така була воля Божа, а против волі Божої не вдіє нічого і сам Аман. В тій недоли, яка его постигла, стає побожний Мардохей перед Естерою і так до неї серед сліз промовляє: „О, вірна дочко народа Ізрайльського, о нещокробима почитателько Бога Ізраїля. На тоє тебе прецінь поставив Бог царицею, аби ти нам в недоли помагала. Встав же ся за нами, встав до можливого монарха. Тиж панею его серця і его волі. Твоє одно слово більше вдіє, як всі підступи злобного Амана“. І не завів ся побожний старець в своїй надії. На шибениці поставлений для Мардохея згинув сам Аман, а Мардохей затримкував над тяжким ворогом народа Ізрайльського.

Тую історію записану в св. письмі відносить св. Церква до Пр. Діви. Як Мардохей до Естери, так можемо і ми сказати до Пр. Діви: на тоє тебе Бог поставив царицею, аби ти нам в недоли помагала. Як Естер, так і Пр. Діва не може забути за свій нарід, повірений їй опіці самим І. Христом на кресті. Як Естер, так і Пр. Діва помагала і помагає всім тим, котрі щиро і з чистим серцем до неї удають ся. Загляньте до Євангелия, поспотріть до Переданя, читайте історію, перегляньте записки монастирські, спитайте людей, а переконаєтесь о тім. Зачнім від св. Євангелия.

Повідає Євангелиє, що Пр. Діва стояла у дверий дому, де навчав Ісус Христос, хочаки промовити за якимись там бідаками. Чомуж не малаби промовити і за нинішніми бідаками, коли би лише удавали ся до неї щиро і з чистим серцем?

Повідає дальше св. Євангелиє, що Пр. Діва вибавила з клопоту женихів в Канї, упросивши І. Христа, щоби замінив воду в вино. Чомуж не малаби вибавити з неодного клопоту і нинішніх женихів, коли би лише вступали в стан супружеский з так чистим серцем, як женихи в Канї?

Повідає св. Євангелиє, що Пр. Діва навідала св. Єлисавету і помагала їй через три місяці в хвилі, коли тая мала видати на сьвіт св. Іоана, за що св. Єлисавета не могла її досить нахвалити ся і навеличати. Чомуж не мала би Пр. Діва помочи подібним невістам, коли би лише дотримували вірности супружескої, виховували діти по божому і славили її так, як св. Єлисавета?

Повідає вкінці св. Євангелиє, що Пр. Діва стояла під крестом на горі Голгофті і ділила муки і болї Сина свого єдинородного. Чомуж не мала би ділити і з нами не один наш крест, коли би ми тільки зносили его так, як зносив для нашого спасеня хрест свій І. Христос? Так, так, мої дорогі, сила помочи Пр. Діви не ослабла і нині, но противно, змогла ся еще більше, особливо від того часу, коли Пр. Діва засіла одесною

Сина свого єдинородного, яко цариця неба і землі, а наша сильна заступниця. Так св. Євангелиє. А щож каже св. Переданє?

По смерті і вознесеню Господа нашого І. Христа, повідає Переданє, жила Пр. Діва еще довгіліта на землі, загіриваючи апостолів до ревного проповідання науки Христової, а вірних до неустрашимого ісповідання тої науки. Коли же зближила ся єї кінчина, затопила ся в молитві і як жила в Бозі, так і уснула в Бозі. Тіло Пр. Діви положили апостоли на одрі і стали нести до саду Гетсеманського, де почивали блаженні єї родичі, св. Іоаким і Анна. На той побожний похід, окружений ликом невидимих духів небесних, напав безбожний жидовин Атоній, хочаючи тіло Пр. Діви скинути з одра на землю, — но скоро діткнув ся лиш одра, як відпали єму руки по самі чиколонки і повисли, як приковані, на одрі. Атоній, поражений болем, упав на коліна і став благати св. Петра о помилованє. — Не мені тебе помилувати — каже св. Петро, — а помилує тебе та, котрої пресв. тіло ти хотів обезчестити, коли покававши ся увіруєш серцем і ісповіси устами, що Син єї єдинородний І. Христос, розпятий на кресті, єсть обіцаним Месиєю. — Каю ся Господи — каже Атоній — вірую і ісповідаю. — А на ті слова примкнули відтяти єго руки назад до чиколонків, як колиби ніколи не були відтяті. Но що там Переданє, скаже сей або той радикал, чи як там вже називають ся ті люди, що то не знають Бога, а раді би єго зсадити з небесного престолу — нинішній світ вірить лиш в то, що має за собою незбиті історичні свідощтва. Ну — ходім до історії.

Як помогла Пр. Діва християнам в Константинополі р. (908), о тім ви вже чули. Так само помогла Пр. Діва предкам нашим під Теребовлею в р. 1672. Занявши Камінець Подільский звалили ся Турки в р. 1672 на руске місто Теребовлю, а не могучи єго взяти приступом, підложили міни під мури міста в тім переконаню, що висадять одним замахом місто в воздухи, а тим способом промостять собі дорогу до дальшого лютого наїзду на св. Русь. В тій недоли збігли ся побожні жителі Теребовлі до замкової съвятині і упавши там перед чудотворною іконою Пр. Діви на коліна, молили Пр. Діву через цілу ніч о поміч і ратунок. Над ранком вибухли міни, але висадили в воздухи не жителів Теребовлі, але Турків. З вдячности за тую чудесну поміч переніс тодішний єпископ львівський Іосиф Шумлянський чудотворну ікону Пр. Діви з Теребовлі до Львова і то до архикаatedralного храма св. Георгія, де она тут в тім св. престолі і нині еще знаходить ся. Від того часу став ся св. Юр для кожного побожного Русина тим, чим єсть Мека для Могаметанина. В дець св. Покрова горнуть ся сюди що року і з найдальших сторін Руси тисячі і тисячі вірних, щоби тут перед тим св. престолом подякувати Пр. Діві за ласки, які від неї нераз уже отримали, а випросити собі нові ласки, яких еще потребують. А хтож то поміг, питаю, ся предкам нашим в р. 1683 під Віднем? Повідають звичайно — король польський Собіський. Правда, Собіський, але не без причини Пр. Діви. А от послушайте, як то оно було.

Як та шаранча, як та огненна лавіна — так звалили ся в віці 17. Турки на краї і народи Європи. Страшна то була хвиля. Де станув кінь турецький, там не поросла вже більше трава; а хто дістав ся в руки турецькі, той не вийшов вже з них живим. Так дотерли они в р. 1683. аж під Відень, в тім переконаню, що як візьмуть Відень, то дістануть ключ до всеї Європи. Була би то еще страшнійша хвиля. Кождий видів,

що не вийде з Відня живим, коли не змилює Бог і не пішле на поміч сусідних народів. Прийшли вкінці сусідні народи, прийшов і польський король Собіський. „Мною царі царствують, а сильні пишуть правду“ — каже дух Божий в Старім Завіті, а в Новім Завіті повідає сам І. Христос: „Яко безъ мене не можете нічого“. Тож першим кроком Собіського було пійти до церкви на Лисій Горі під Віднем і вислухати св. Служби Божої, до котрої сам служив і горячо — горячо молився до Пр. Діви о щасливу перемогу над лютим ворогом. Повідають, що в Собіснім було щось трохи і рускої крові. Яко такий, знав він гаразд руску приповідку: Бога вzywай, а рук прикладай; а знов яко добрий католик знав Собіський також гаразд, що Бог ділає чуда лише там, де сила людська не вистарчає, а де вистарчає сила людська, там каже нам: роби небоже, Бог ти допоможе; знав і о тім, що Бог сотворив нас в правді без нас, но не спасе нас без нас, т. є без нашої роботи — як учить св. Августин. Дятого і по тій так горячій молитві не забирав ся еще Турка воювати, не запуслав ся в нервну борбу, не поривав ся, як деякі наші політики з мотикою на сонце, а шукав альянсів, чекав на руских козаків, бо знав дуже добре, що без них не дасть собі з Турками ради. Прийшло вкінці і 20 тисяч руских козаків, а з ними і тодішній руский владика Львівський Іосиф Шумлянський. Затрубили до бою. Чекай, атамане, кажуть козаки, без помочи Божої і причини Пр. Діви не дамо і ми собі з Турком ради. Диви, яка у нас установа! — І зняли зараз свої високі баранячі шапки і склонили свої горді, деінде, голови і попросили смиренно Іосифа Шумлянського о архієрейске благословенство словами: „благослови Владико!“ А упавши на коліна і отримавши архієрейске благословенство і перехрестившись три рази, заспівали в 20.000 голосів пісню: „Подъ твою милость прибѣгаемъ Богородице Дѣво“. Тепер, кажуть козаки, вставши на ноги і кинувши шапками в гору, тепер полетять голови турецькі, як ті шапки — і далі на Турка! А Туркам здавалось, що не 20.000 крещеного люда, а легіон духів небесних гонить за ними. І стали Турки утікати, і здавалось їм, що поблизка ріка Дунай, то не ріка, а битий гостинець. І стали они гнати на той гостинець і витопились до половини, а другу половину досягла як не шабля, то куля козацка; а козаки, забравши богату добычу, вернули щасливо на Лису Гору, а звідтам в свояси, сьїваючи до дорожї пісню, котру і нині еще руский народ так побожно повтаряє Пречистая Діво, Мати руского краю! А гадаєте може, мої дорогі, що я тую історію так тільки вислав собі з пальця? О, ні, мої дорогі; она записана в хроніці католицького монастиря на Лисій Горі під Віднем. Звідтам повторив її покійний наш патріот о. Стефан Качала, а я повторив її вам за ним.

Так то помогла Пр. Діва предкам нашим, що так виражу ся, в потребі тілесній: она вивела їх з неволі турецької і допомогла вернути щасливо в свояси. Так само помогла їм пізнійше і в потребі душевній она випровадила їх з неволі шизми і допомогла вернути щасливо до св. Унії. Но що ж то єсть Унія?

Вам відомо, мої дорогі, що предки наші прийняли віру Христову від Греків і то за князя Володимира В. в р. 988. Відомо вам також, що Греки були тогди ще католиками, бо належали до Церкви римської і uznавали верховну власть Св. Отця, папи римского. Русь була отже пер-

вісно католицкою, бо прийняла віру Христову від католиків, т. є. від Греків, котрі тогди були еще католиками. Пізнійше однак, і то в віці 11, за патріярха Керулярия, ученика і наслідника гордого Фотія, виступили Греки з Церкви римської і з під власти Св. Отця, папи римського. Так повсталa грецка шизма, бо той, хто відступає від Церкви римської і її голови, Св. Отця, папи римського, називає ся шизматиком, а его віра — шизмою. А що Церков руска зависіла тогди від Греків, то Греки потягнули до шизми і Русь, і то, як се сьміло можна сказати, без її відома і сьвідома. В тій нещастній і як кажу, мимовольній шизмі оставала Русь несьвідомо довгі а довгі літа. Доперва в р. 1596 вернула Русь по більшій части на лоно Церкви католицкої в т. зв. Унії Берестський, котрої 300 літний ювілей обходили ми так торжественно і величаво перед 4 літами, під проводом бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича. Остала ся еще в шизмі Епархія Львівська і Епархія Перемиська. Епархія Перемиська вернула на лоно Церкви католицкої в р. 1690 за єпископа Інокентія Винницького, а Епархія Львівська доперва за єпископа Іосифа Шумлянського. Єпископ Іосиф Шумлянський вибираючись в похід під Відень, а будучи в душі католиком і дізнавши тільки раз вже чудесної помочи, від Пр. Діви, зложив в церкві архикатедральній перед чудотворною іконою Пр. Діви тиху но і незломну обітницю, що скоро верне щасливо з того походу, то верне явно на лоно Церкви католицкої. Пр. Діва, як ми чули, дотримала слова; дотримав его і єпископ Шумлянський. В р. 1700. вернув на лоно Церкви католицкої, і то насамперед сам в Варшаві, а потому з ділим своїм клиром, і з всіми своїми вірними в архикатедральнім храмі св. Георгія у Львові. Від тої памятної хвилі минуло як раз сего року 200 літ; і для того обходимо днесь 200 літну річницю тої памятної хвилі, обходимо 200 літний ювілей св. Унії т. є. нашої єдности з Церквою римською і з її головою Св. Отцем, папою римским.

Так отже знали би ви уже, мої дорогі, що то єсть Унія. А тепер хотіли би ви еще запевно знати, які користи, які благодати принесла нам св. Унія?

Мої дорогі, я не скінчив би і до завтра моєї науки, коли би хотів вичисляти подрібно всі ті користи і всі ті благодати, які принесла нам Унія. Для того скажу тільки коротко: Унія познайомила нас з западною цивілізацією, котру Русь, перетворивши на ґрунті родимім, ужила потім як орудие на свою оборону і на свою славу. Унія зрівнала клир наш з клиром латинським і дивила его на так високий щабель інтелігенції і образования, на яким він перед тим ніколи еще не стояв. Унія піднесла і просьвіту нашого народа, перед тим крайно темного, крайно запущеного і занедбаного. Но що вже найважнійше — Унія забезпечила не тільки спасене нашої душі, але і спасене нашої народности. Повідають вправді часами, що неконче то належати до Унії, аби бути Русином; противно, можна належати до иншого якого обряду, а навіть до иншої церкви, а при тім всім можна все таки бути добрим Русином. Оно би так здавало ся, та тільки в теорії; в практиці же показує ся, що Церков руска і народність руска то двоє і одно; возьміть одно, а не буде другого. Хто відступає від Унії, той відступає і від народности рускої. Виділи ми то давнійше на нашій шляхті, котра відступивши від Унії, пропала безповоротно для народности рускої. Видимо то і на наших ровесниках. Возьміть нашого хлопа Буковинського, котрий належить до церкви

православної і спитайте его що він за оден, а він вам скаже: я Волох, хоть не знає ані слова по волоски, а чому — бо належить до православної церкви волоскої. Возьміть нашого хлопа Галицького обряду латинського і спитайте его, що він за один, а він вам скаже: я Поляк, хотя не знає ані слова по польски, а чому — бо покинув Унію і перейшов сам або еще в предках своїх на обряд латинський. Стійте, братя, кріпко при Унії, і то не тільки в інтересі спасення нашої душі, але і спасення нашої народности. Дятого кличу до вас, а ви закличете до тих, котрих тут нема, словами св. апостола: Братія стойте крѣпко въ вѣрѣ! Се есть побѣда побѣдивша міръ — вѣра ваша; віра в Бога, віра в Церков католицку, в свою будучність і в свої власні сили.

Стійте кріпко при Унії і ви, братя Поляки; вспирайте Унію, респектуйте Унію, памятайте на слова Столиці Апостольської: *Sancta Sedes Apostolica non vult, ut omnes sint latini, sed ut omnes sint catholici*, і то не тільки в нашім, але і в вашім власнім інтересі. Треба знати руску натуру. — Два рідні братя пішли ловити рибу. — А ти що зловив? питаєсь один другого? — Я, каже, зловив щуку. — А ти що? — А я видру. — Ну, коил видреш, то не буде ні мені ні тобі, і кинув щуку в воду. *Duobus litigantibus tertius gaudet*, а хто єсть той третій, не потребую вам казати; скажу вам тільки, що єсть їх більше, як один, як казав вам часто покійний кардинал Сильвестер Сембратович, той великий наш сьвятитель, що то положив громадні заслуги около церкви, обряду і народности рускої, як то викаже колись безсторонна історія, а котрого мимо того торгають еще і в гробі, забувши на засаду, якої держали ся уже і самі погани — *de mortuis nihil nisi bene*, о небіщиках тільки добре. Стійте кріпко при Унії і ви оо. духовні братнього нам обряду! Однак нам доля, однакова ціль — слава Божа і спасенє душ. Столиця Апостольська задекретовала, що спасенє душ однаково забезпечене в однім і другім обряді. Тож нема ні найменшої причини виступати против сего або того обряду. Возьмім ся радше за руки і виступаймо радше против тих, котрі виступають против того, без чого обряд єсть лише пустою формою, против Церкви і віри. А в тім Божім ділі допоможе нам і Преч. Діва так само, як допомгла она предкам нашим. Унія і обряд уніяцький єсть, видно, Божого, призначеня, коли сама Пр. Діва покривала его і покриває своїм омофором!

Так то помагала Пр. Діва предкам нашим, а так помагає она і кождому, хто до неї удає ся щиро і з чистим серцем. І в тій то певно мисли прийшли ви сюда, мої дорогі. Ви прийшли сюда, щоби тут перед тим св. престолом, перед тою чудотворною іконою подякувати Пр. Діві за ласки, які уже отримали, а вимолити собі нові ласки, яких еще потребуєте. Та щож з того, коли Пр. Діва не все якось вислухує молитви наші! А чомуж то? Тому, що ми молимо ся лише устами, а серце наше далеко від неї. Тому, що ми не наслідуюмо її чеснот і не живемо так, як она жила.

Пр. Діва була смиренна, покірна, а для тої то пскори стала она Матерію Божою. А ми що робимо? Ми виносимо ся над других і говоримо нераз, як ті старозавітні фарисеї: Боже, хвалу Тобі воздаю, що не есм, як той митар; забувши на то, що всі ми грішні, що як каже св. апостол — багато согрѣшаємъ всѣмъ, та той тільки з нас лінший перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог буде більше милосерним. Як не можна нікого за життя канонізувати, так не можна нікого

осуджати. Праведник може ще упасти і погибнути, а грішник може ще покаяти ся і доступити спасеня. Апостол Юда зрадив Христа і погіб, а розбійник покаяв ся на кресті і ввійшов до раю небесного! Поправтеж, поправте ваше житє і жийте так, як жила Пр. Діва. Не виносить ся над нікого, не осуджайте нікого. Памятайте, що много согрѣшаєм всѣ, та що той тільки з нас вийде лїпше перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог більше буде милосерним.— і то єсть перша памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була дальше терпілива і здавала ся все на волю Божу. Не було і нема на свѣті матери, котра би тільки страдала і тільки терпіла, що Пр. Діва. А прецінь не чув і ніхто не видїв, щоби Пр. Діва впадала ся в розпуку, або хоть наркала. Она знала гаразд, що кого Бог любить, того навідає, та що дорога до неба, то крестна дорога. А ми що робимо? Нехай тільки дїткне нас який крест, то зараз ламентуємо, зарзз нарікаємо, а навіть худимо. Нема, кажемо, Бога на небі, коли я так довго терплю! Слухай чоловіче, слухай жінко, слухай дитино християнська: Довго не єсть вічно, але вічно єсть довго — а то друга памятка, яку дав би я тобі на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була побожна. Цїлий свій молодий вік пережила на молитві в сьвятини Єрусалимській; а коли молила ся, то ніяка в сьвітї сила не могла єї відорвати від молитви і звернути єї очі а ще менше єї мисли в иншу сторону і на инші справи, бо памятала все на слова божественного Сина свого: домъ мой, домъ молитвы єсть; а як ми заховуємо ся в домі Божім, о тїм радше і не згадувати. Поправмож і в тїм наше житє. Памятаймо і ми на слова Христа: домъ мой, домъ молитвы єсть, як і на слова св. апостола: аще кто растлить храмъ Божій, растлить того Богъ — а то єсть третя памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею.

Пр. Діва була наконець чистою дівцею. Як І. Христос, так і она могла сьмїло сказати: хто зъ васъ обличить мя о грѣсѣхъ? Дятого Бог і Син єї єдинородний вислухував все єї молитви. А ми що робимо? Ми валяємо ся нераз цїлими роками в плюгавих гріхах, а потім їдемо і заносимо до Пр. Діви нашу молитву о тую або иншу яку ласку. Чи може Пр. Діва вислухати такої молитви? О, нї, мої дорогі! В Євангелию стоїть виразно, що Бог грішників не вислухує, а один св. отець повідає знов, що лаєне пса милїйше Богу, як молитва чоловіка грішного. А то зсть четверта і послїдна памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею. Хочеш отже, душе християнська, щоби Пр. Діва приняла твою молитву і занесла єї Сину своєму і Богу нашому, а почуваш ся до гріха, то їди перше висповідай ся і постанови собі щиро, більше не грішити, а жити так, як жила Пр. Діва, а можеш бути певним, що тогди Пр. Діва вислухає твою молитву і занесе єї Сину своєму Божественному, а той дасть тобі більше еще, як ти потребуєш.

Та ми таки так зробили, скажете може! Ми висповідались, запричащались і постановили собі сьвято, більше не грішити, но жити так, як жила Пр. Діва; ми постановили собі також стояти кріпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Добре, мої дорогі, я тішуся з того і беру вас за слово; але на закінченє скажу вам еще одну історію. Не знаю, чи чули ви що о св. Хризостомі? Єсть то той сам В. Сьвя-

титель, що уложив нам тую св. Літургію, яку відправляють нам нині в тім св. храмі наші преосв. Архієреї. А знаєте, для чого то звався він Хризостомом, або Золотоустим? Для того, що проповідав так красно і поучаючи, що кожне слово, яке виходило з уст его, було якби грудка щирого золота.

Той то отже Хризостом проповідав раз під голим небом над берегом моря. Всі люди, а було їх тисячі і тисячі, слухали его науки як приковані. Ба, нетільки люди, але і звірі морські повиставляли з води голови, монашурвали уха, пороззявали роти і слухали проповіді св. Хризостома, також як приковані. Але по проповіді бовтнули знов в воду і вернули знов до свого давнього поганого ремесла. Великориб перевертав кораблі, як перед тим перевертав, а пес морський дер менші рибки морські, як перед тим роздирав і т. д. і т. д. Бою ся щоби щось подібного не стало ся і в тім випадку. Ви кажете, ми висповідали ся, запричащали ся і постановили собі жити так, як жила Пр. Діва і стояти все кріпко при св. Унії. Уважайтеж, мої дорогі, що не досить єсть мати добре постановленє, но треба в тім постановленю і видержати аж до кінця, бо тільки претерпівши до кінця, той спасений буде — каже І. Христос. А щоби знов видержати в добрім постановленю аж до кінця, потреба нетільки власної волі, але і помочи Божої. Гдеж шукати нам тої помочи? Знова тільки у Пр. Діви! Для того звернім ся всі ми, кілька нас тут єсть, до сеї чудотворної ікони; упадемо на коліна, взнесім нетільки руки, але і серця наші, і так помолім ся: О Пр. Діво, о Мати Спасителя нашого, о Мати руского краю, ми всі, кілька нас тут є, висповідали ся, запричащались і постановили собі жити так, як Ти жила і стояти кріпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Допоможиж нам, допоможи, о Пречистая, видержати в тім нашім св. постановленю. Бо хтож инший нам тут помочи може, на кого иншого ми тут надїятися моглиби? Не имамы инья помочи, не имамы инья надежди; развѣ тебе Пр. Дѣво! Ты намъ помози, на тебе надѣємся и тобою хвалимся: твои бо єсмы раби, да не постыдимся во вѣки“ аминь.

Накладом Редакції „Ниви“.

З друкарні Народової Манецьких Львів, Коперника 9.

ДОДАТОК до Ч. 12 „НИВИ“.

БІБЛІОТЕКА

ИП 22658
1904

8767

НИВА

1904